

**KÂHTA’NIN KURULUŞU
GELİŞMESİ VE FONKSİYONLARI**

Yakup ÖZBEK

**Yüksek Lisans Tezi
Coğrafya Anabilim Dalı
Prof. Dr. Kenan ARINÇ
2014**

Her hakkı saklıdır

**T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

Yakup ÖZBEK

KÂHTA’NIN KURULUŞU, GELİŞMESİ VE FONKSİYONLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Kenan ARINÇ**

ERZURUM - 2014

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

28/03/2014

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "KÂHTA'NIN KURULUŞU, GELİŞMESİ VE FONKSİYONLARI" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanması için izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

28.03.2014

Yakup ÖZBEK

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Kenan ARINÇ danışmanlığında, Yakup ÖZBEK tarafından hazırlanan bu çalışma 28/03/2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Coğrafya Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Kenan ARINÇ

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mehmet ZAMAN

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Alperen KAYSERİLİ

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
ŞEKİLLER DİZİNİ	VII
TABLolar DİZİNİ	VIII
GRAFİKLER DİZİNİ	X
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	XI
HARİTALAR DİZİNİ	XIV
AMAÇ VE METOD.....	XV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞAL ÇEVRE

1.1. JEOMORFOLOJİ	8
1.2. KÂHTA ŞEHİRİ VE YAKIN ÇEVRESİNİN İKLİMİ	15
1.2.1. Genel Bakış	15
1.2.2. İklim Elemanları.....	15
1.2.2.1. Basınç ve Rüzgârlar.....	15
1.2.2.2. Güneşlenme Şartları.....	20
1.2.2.3. Sıcaklık Şartları	21
1.2.2.4. Nemlilik, Buharlaşıma ve Bulutluluk Durumu.....	23
1.2.2.5. Yağış Şartları ve Yağış Rejimi	27
1.2.3.6. Yağış Etkinliği ve İklim Tipi.....	31
1.3. HİDROĞRAFYA	37
1.4. TOPRAK ÖRTÜSÜ	38
1.5. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ	39

İKİNCİ BÖLÜM

BEŞERİ COĞRAFYA

2.1. KÂHTA'NIN KURULUŞU VE GELİŞİMİ	40
---	----

2.2. NÜFUS	42
2.2.1. Nüfus Artışı.....	45
2.2.2. Hayati Değişkenler (Nüfus Hareketleri).....	48
2.2.2.1. Doğumlar ve Ölümler.....	48
2.2.2.2. Göçler.....	49
2.2.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri.....	54
2.2.3.1. Nüfusta Yaş ve Cinsiyet Yapısı.....	54
2.2.3.2. Nüfusta Bağımlılık Durumu	59
2.2.3.3. Aile Büyüklükleri.....	61
2.2.3.4. Nüfusun Eğitim Durumu	62
2.2.4. Nüfus Yoğunluğu ve Nüfusun Dağılım Düzeni.....	65
2.3. YERLEŞME	69
2.3.1. Genel Bakış	69
2.3.2. Yerleşmenin Yatay ve Dikey Gelişimi	70
2.3.3. Arazi Kullanılışı ve Fonksiyon Alanları.....	77
2.3.3.1. Oturma Alanları	83
2.3.3.2. Yönetim Fonksiyonu Alanları	85
2.3.3.3. Yollar	87
2.3.3.4. Tarım Alanları	87
2.3.3.5. Sanayi Alanları	88
2.3.3.6. İş ve Ticaret Alanları.....	89
2.3.3.7. Yeşil Alanlar ve Diğer Kullanılış Alanları	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞEHİRSEL FONKSİYONLAR

3.1. EKONOMİK FONKSİYONLAR.....	94
3.1.1. Hizmet Fonksiyonları.....	95
3.1.1.1. Yönetim Fonksiyonu.....	95
3.1.1.2. Ticaret Fonksiyonu.....	99
3.1.1.3. Sağlık Fonksiyonu.....	104
3.1.1.4. Ulaşım Fonksiyonu	107
3.1.1.5. Askeri Fonksiyonlar	108

3.1.1.6. Turizm Fonksiyonu	109
3.1.1.7. İnşaat Sektörü	120
3.1.1.8. Diğer Hizmet Fonksiyonları	123
3.1.2. Sanayi Fonksiyonu	123
3.1.2.1. Modern Sanayi Faaliyetleri	124
3.1.2.2. Atölye Tipi Faaliyetleri	128
3.1.3. Tarım Fonksiyonu	134
3.1.4. Fonksiyonları Destekleyen Kaynaklar	142
3.2. KÂHTA ŞEHRİNİN FOKSİYONEL SINIFLANDIRMADAKİ YERİ	143

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ŞEHİRSEL FİZYONOMİ VE BAŞLICA PLANLAMA SORUNLARI

4.1. YERLEŞİM PLANI VE ŞEKİLLENDİRİCİ FAKTÖRLER	149
4.1.1. Nüfus Projeksiyonları	149
4.1.2. İmar Planları ve İmar Uygulamaları.....	150
4.2. KONUTLAR VE NİTELİKLERİ	151
4.2.1. Yapı Malzemelerine Göre Konutlar	152
4.2.2. Sosyo-Ekonomik Yapı ve Konutlar	158
4.2.3. Konutların Mekânsal Dağılım Kalıpları	161
4.3. ŞEHİRSEL ALTYAPI VE SORUNLARI	165
4.3.1. Gecekondulaşma Sorunu	165
4.3.2. Diğer Altyapı Sorunları	167
4.3.3. İşsizlik Sorunu	167
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	169
KAYNAKÇA	173
ÖZGEÇMİŞ.....	179

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÂHTA'NIN KURULUŞU, GELİŞMESİ VE FONKSİYONLARI

Yakup ÖZBEK

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Kenan ARINÇ

2014, 179 sayfa

Jüri: Prof. Dr. Kenan ARINÇ

Prof. Dr. Mehmet ZAMAN

Yrd. Doç. Dr. Alperen KAYSERİLİ

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat Bölümü'nde yer alan Kâhta, Toros sıra dağlarının eteklerinde geniş bir plato üzerinde kurulmuştur. Kâhta, doğuda Gerger, güney ve güneydoğuda Şanlıurfa ili, güneybatıda Samsat ilçesi, batıda Adıyaman, kuzeyde Sincik ilçesi ve Malatya ili ile çevrilidir. Günümüzde Kâhta'nın doğu ve güneydoğu kesimindeki sınırını Atatürk Baraj Gölü oluşturmaktadır. Şehrin kuzeyi dağlık olup, bu bölgede köyler, yamaçlara kurulmuştur. Güneydeki köyler ise ova içerisinde. Cumhuriyetin ilanından sonra şehir, eski Kâhta'nın 26 km güneyinde Kocahisar Köyü'ne taşınmıştır. Kâhta, 1948 yılında belediye, 1952 yılında ise kaymakamlık teşkilatına kavuşarak şehir merkezi olmuştur. Kâhta şehri 1954 yılında Adıyaman'a bağlanmıştır.

Kâhta ve çevresinin doğal bitki örtüsü step görünümündedir. Engebeli bir arazi yapısına sahiptir. Kâhta'da deniz etkisinden uzak kalışın bir sonucu olarak Akdeniz İklimi'nin yarı kurak step tipi olarak da tanımlanabilecek geçiş tipi iklim şartları yaşanır. Kâhta şehrinin 2011 yılı itibarıyla nüfusu 64441'dir. Yerleşme tarihi Urartulara kadar uzanmaktadır. Daha sonra Aramiler, Partlar, Asurlular, Kommagene Krallığı, Selçuklular, Danişmentler ve Osmanlılar egemen olmuşlardır. Ekonomik fonksiyonları hizmet, tarım ve sanayiye dayanmaktadır. Şehirde, çeşitli tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Az sayıda modern sanayi tesisi ve önemli ölçüde küçük ticari kuruluşları mevcuttur. Her yıl 60000 civarında turist ziyaret ettiği Nemrut Dağı Millî Parkı ve dini merkez olarak kabul edilen Durak Köyü (Menzil), Kâhta'nın en önemli turizm ve ekonomik değerleri arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yerleşme, Kâhta Şehri, Ekonomik özellikleri, Göçler, Nüfusu, Ekonomisi, Atatürk Barajı, Nemrut Dağı Milli Parkı.

ABSTRACT**MASTER THESIS****KÂHTA DEVELOPMENT AND FUNCTIONS OF THE ORGANIZATION****Yakup ÖZBEK****Advisor : Prof. Dr. Kenan ARINÇ****2014, Page: 179****Jury: Prof. Dr. Kenan ARINÇ****Prof. Dr. Mehmet ZAMAN****Assist. Prof. Dr. Alperen KAYSERİLİ**

City of Kâhta which is established in South-East Anatolia Region's Middle Euphrates part, is settled down on a plateau. In east side Gerger city, in south side and south-east side Siverek city, in south-west side Samsat city, in west side Adıyaman city and in north side Sincik and Malatya cities are the neighbours of the Kâhta city. Today, the east and south-east boundaries of the city are surrounded by Atatürk Dam lake. North side of the city is surrounded by the mountains, in this side of the city villages are settled down near side of the mountains. In south side of the city, villages are settled down on a plain. Kâhta city has moved from old place to new place nearly 26 km, in early years of the Turkish Republic. Kâhta municipality established in 1948, and first kaimakam has been assigned in 1952. In 1954, Kâhta city became an administrative district under Adıyaman province.

The natural plant type of the city is steppeland. The land type of the city is rugged terrain. As a result of being away from the sea, transition climate is observed which can be described as a semi dry steppeland type of Mediterranean Climate. Population of the Kâhta city center recorded as 64441 in 2011. Civilization history of the city, begins with Kingdom of Urartu and follows with Arameans, Parthia, Assyria, Commagene Kingdom, Seljuks, Danışments and Ottomans.

Economical activities of the city are rely on service, agriculture and industry. In the city, there exist several type of the agricultural activities, few amount of modern industry fields and furthermore relatively important atelier type industrial structures. Nemrut Mountain and Durak Village, which have more than 60000 tourists each year, are one of the most important tourism and economical values of the city.

Keyword: Establishment, Kâhta City, Economical Activities, Migrations, Population, Economy, Atatürk Dam, Nemrut Mountain, Durak Village

KISALTMALAR DİZİNİ

BOTAŞ	: Boru Hatları İle Petrol Taşıma Anonim Şirketi.
E	: doğu
ha.	: hektar
Km.	: kilometre
m.	: metre
mm.	: milimetre
N	: kuzey
NE	: kuzeydoğu
NW	: kuzeybatı
S	: güney
SE	: güneydoğu
SW	: güneybatı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi.
TEKEL	: Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Anonim Ortaklığı.
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı.
TPAO	: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı.
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu.
TÜPRAŞ	: Türkiye Petrol Rafinerileri Anonim Şirketi.
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı.
W	: batı
%	: yüzde

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Kâhta'nın 2000-2010 Yılları Sıcaklık Ortalaması Diyagramı.....	23
Şekil 1.2. Kâhta Şehrinde Buharlaşıma ve Buhar Basıncının Aylara Göre Dağılışı.	25
Şekil 1.3. Kâhta Şehrinde Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Ortalama Nemlilik Değerlerinin Aylara Göre Dağılışı.	26
Şekil 1.4. Thornthwaite Metoduna Göre Kâhta Şehrinin Su Bilançosu.	35
Şekil 1.5. Kâhta Şehrinin Klimogramı.....	36

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Kâhta'nın Rüzgâr Değerleri (m/sec.).....	16
Tablo 1.2. Kâhta Şehrinde Ortalama Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (mb.).....	17
Tablo 1.3. Kâhta'nın Şehrinde Çeşitli Yönlerden Esen Rüzgârların Esme Ortalamaları ve % Frekansları.....	18
Tablo 1.4. Kâhta'nın Şehrinin Rubinstein Formülüne Göre Hâkim Rüzgâr Doğrultuları.....	18
Tablo 1.5. Kâhta'nın Günlük ve Yıllık Güneşlenme Oranları (2000–2010).....	21
Tablo 1.6. Kâhta'nın Sıcaklık Değerleri.....	23
Tablo 1.7. Thorthwaite Metoduna Göre Kâhta Şehrinde Buharlaştırma ve Buhar Basıncının Aylara Göre Dağılışı.....	24
Tablo 1.8. Kâhta Şehrinde Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Ortalama Nemlilik Değerlerinin Aylara Göre Dağılışı.....	25
Tablo 1.9. Kâhta'nın Yıllık Ortalama Bulutluluk Değerleri.....	26
Tablo 1.10. Kâhta'nın Yağış Değerleri (mm).....	28
Tablo 1.11. Erinç'in İndis Formülü'ne Göre Aylık ve Yıllık İndis Değerleri ve Yağış Etkinliği.....	33
Tablo 1.12. Thornthwaite İndis Formülüne Göre Aylık Değerler Ve Yağış Etkinliği....	34
Tablo 2.1. Kâhta Şehrinin Genel Nüfus Sayımı Devrelerine Göre Nüfus Gelişimi (1927-2011).....	46
Tablo 2.2. Kâhta Şehri'ne Göç Eden Nüfus Miktarları.....	52
Tablo 2.3. Kâhta'da Mevsimlik Göçlere Katılan Nüfusun Yıllara Göre Dağılımı (1990-2010).....	53
Tablo 2.4. Kâhta'da Mevsimlik Göçlerin İllere Göre Dağılımı (1990-2010).....	53
Tablo 2.5. Kahta Şehrinde Nüfusun Cinsiyet Durumu ve Oranları (1927-2011).....	55
Tablo 2.6. Kâhta Şehri Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Yapısı (2011).....	56
Tablo 2.7. Kâhta Şehri Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Piramidi (2011).....	56
Tablo 2.8. Kâhta Nüfusunun Cinsiyet ve Yaş Yapısına Göre Dağılımı (2011).....	57
Tablo 2.9. Kâhta Şehrinin Nüfus Piramidi (2011).....	58
Tablo 2.10. Kâhta Şehrinin Mahallelerine Göre Ortalama Aile Büyüklükleri (2011).....	62
Tablo 2.11. Kâhta Şehrinin Nüfusunun Eğitim Durumu (2011).....	63

Tablo 2.12. Kâhta Şehrinde Mahallelere Göre Nüfus Yoğunluğu (2011).	66
Tablo 2.13. Kâhta Şehrinde Fizyolojik ve Tarımsal Nüfus Yoğunluğunun Dağılımı (2011).	68
Tablo 2.14. Kâhta'da Konutların Kat Sayısına Göre Dağılımı (2011).	75
Tablo 2.15. Kâhta'nın Fonksiyon Alanları.	78
Tablo 2.16. Kâhta Şehrinin Mahalleleri, Mahalle Yüzölçümleri ve Konutların Mahallelere Göre Dağılımı (2011).	80
Tablo 2.17. Kâhta Şehrinde Mahallelere Göre Konutların Dağılımı (2011).	85
Tablo 3.1. Kâhta Şehrinde Faaliyet Gösteren Kamu Kuruluşları ve İstihdam Durumu(2011).	97
Tablo 3.2. Kâhta Şehrine Bağlı Köylerin Mesafesi ve 2011 Nüfus Verileri.	98
Tablo 3.3. Kâhta'da Ticari İşyerleri ve İstihdam Edilenler (2011).	103
Tablo 3.4. Kâhta'da Sağlık Kuruluşları ve İstihdam Durumu (2011).	106
Tablo 3.5. Kâhta'daki Sağlık Kuruluşlarında Poliklinik Hizmetleri (2011).	107
Tablo 3.6. Yıllara Göre Kâhta Şehrine Gelen Turist Sayısı.	111
Tablo 3.7. Kâhta'ya Gelen Turist Sayısı ve Ziyaret Edilen Yerler (2009).	113
Tablo 3.8. Kâhta'ya Gelen Turist Sayısı ve Ziyaret Edilen Yerler(2011).	113
Tablo 3.9. Kâhta'daki Konaklama Tesisleri ve Nitelikleri (2011).	118
Tablo 3.10. Kâhta'da Mahallelere Göre 2011 yılında Devam Eden İnşaat Sayısı.	121
Tablo 3.11. Kâhta'da Faaliyet Gösteren İnşaat Firmaları ve Çalışanların Sayısı.	122
Tablo 3.12. Kâhta İlçesi'ndeki petrol üretim sahaları ve üretim miktarları (2011).	127
Tablo 3.13. Kâhta Şehri'nde Sanayi Faaliyetlerinin Türlerine Göre Dağılımı (2011).	133
Tablo 3.14. Kâhta Şehrinde Tarım ve Hayvancılıkla Uğraşan Ailelerin Mahallelere Göre Dağılımı (2011).	137
Tablo 3.15. Kâhta'da Üretilen Tarım Ürünleri.	139
Tablo 3.16. Kâhta'da Mahallelere Göre Beslenen Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayıları (2011).	140
Tablo 3.17. Kâhta Şehri'nde İktisaden Faal Nüfusun Ekonomik Sektörlere Göre Dağılımı (2011).	147
Tablo 4.1. Kâhta Şehrinde Konutların Yapı Malzemelerine Göre Özellikleri.	155
Tablo 4.2. Kâhta Şehrinde Konutların Katlara Göre Dağılımı (2011).	157
Tablo 4.3. Konutların Çatı Şekline Göre Dağılımı (2011).	163

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1.1. Kâhta'nın Yıllık Rüzgâr Frekans Gülü ve Hâkim Rüzgâr Doğrultuları Diyagramı.	19
Grafik 1.2. Kâhta'nın Mevsimlere Göre Güneşlenme Oranları (%).....	21
Grafik 1.3. Kâhta'nın Aylık Ortalama Yağış Diyagramı.....	28
Grafik 1.4. Kâhta'nın Yağış Rejimi Grafiği.	30
Grafik 2.1. Kâhta Şehrinin Yıllara Göre Nüfus Gelişimi (1927-2011).	46
Grafik 2.2. Kâhta Şehrinin Nüfusunun Eğitim Durumu (2011).	64
Grafik 2.3. Kâhta'da Konutların Kat Sayısına Göre Dağılımı (2011).	76
Grafik 2.4. Kâhta Şehrinde Fonksiyonel Kullanış Alanlarının Dağılımı Grafiği (2011).	79
Grafik 3.1. Kâhta Şehrinde Ticarî İşyerlerinin ve İstihdam Edilen İşgücünün İş Kollarına Göre Dağılımı (2011).	103
Grafik 3.2. Kâhta Şehrine gelen turistlerin yıllara göre karşılaştırılması.	113
Grafik 3.3. Kâhta Şehri'nde İktisaden Faal Nüfusun Ekonomik Sektörlere Göre Dağılımı (2011).	147
Grafik 4.1. Kâhta Şehrinde Yapı Malzemesine Göre Konutların Dağılımı (2011).	156
Grafik 4.2. Kâhta Şehrinde Yapı Malzemesine Göre Konutların Dağılımı (2011).	158
Grafik 4.3. Konutların Çatı Şekline Göre Dağılımı (2011).	164

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1.1. Cendere Köprüsü’nden Bir Görünüş.....	11
Fotoğraf 1.2. Atatürk Barajı Göl Alanından Bir Görünüm.....	38
Fotoğraf 2.1. Kâhta Şehrinin Genel Bir Görünümü.....	71
Fotoğraf 2.2. Atatürk Mahallesi’nden Bir Görünüm.	72
Fotoğraf 2.3. Mustafa Kemal Caddesi’nden Bir Görünüm.....	73
Fotoğraf 2.4. Karşıyaka Mahallesi’ndeki Afet Evlerden Bir Görünüm.....	74
Fotoğraf 2.5. Karşıyaka Mahallesi’ndeki Konutlardan Bir Görünüm.	77
Fotoğraf 2.6. Yavuz Selim Mahallesi’nden Bir Görünüm.....	81
Fotoğraf 2.7. Mustafa Kemal Caddesi’nden Bir Görünüm.....	83
Fotoğraf 2.8. Bağlar Mahallesi’nden Bir Görünüm.	84
Fotoğraf 2.9. Kâhta Belediyesi’nin Eski Hizmet Binası.....	86
Fotoğraf 2.10. Kâhta Belediyesi’nin Yeni Hizmet Binası.	86
Fotoğraf 2.11. Yeni Yapılan Diyarbakır Yolundan Bir Görünüm.....	87
Fotoğraf 2.12. Kâhta Küçük Sanayi Sitesi’nden Bir Görünüm.	88
Fotoğraf 2.13. İsmet Paşa Caddesi’nden Bir Görünüm.	89
Fotoğraf 2.14. Hacı Bedir Ağa Caddesi’ndeki Beyaz Eşya Bayisinden Bir Görünüm.	91
Fotoğraf 2.15. Bayraktar Mahallesi’nde Park Yapım Çalışmalarından Bir Görünüş....	92
Fotoğraf 3.1. Menderes Mahallesi’ndeki Adalet Sarayı’ndan Bir Görünüm.....	97
Fotoğraf 3.2. Yavuz Selim Mahallesi’ndeki Eczanelerden Bir Görünüm.	100
Fotoğraf 3.3. Menderes Mahallesi’ndeki Semt Pazarı’ndan Bir Görünüş.....	101
Fotoğraf 3.4. Yeni Mahalle’de Perakende Satış Yapan Bir İşyerinden Görünüm.....	102
Fotoğraf 3.5. Fırat Mahallesi’ndeki Ziraat Bankası’ndan Bir Görünüm.	102
Fotoğraf 3.6. Yavuz Selim Mahallesi’ndeki Kamu Hastaneleri Birliği Kahta Devlet Hastanesi Sağlık Tesisinden Bir Görünüm.	105
Fotoğraf 3.7. Fatih Mahallesi’ndeki 1 Nolu Aile Sağlık Merkezi’nden Bir Görünüm.....	106
Fotoğraf 3.8. Kahta-Diyarbakır Karayolundan Bir Görünüm.....	107
Fotoğraf 3.9. Nemrut Dağı’ndaki Doğu Terası’ndan ve Tümülden Bir Görünüm. ..	110
Fotoğraf 3.10. Karakuş Sahası’ndaki Karakuş Tümülsünden Bir Görünüm.	112
Fotoğraf 3.11. Tümülsü Özelliğindeki Nemrut Dağı’ndan Bir Görünüm.	114
Fotoğraf 3.12. Nemrut Dağı’nda Güneşin Doğuşundan Bir Görünüm.....	115

Fotoğraf 3.13. Arsemia (Eski Kâhta Kalesi), Cendere ve Değirmenci Köprülerinden Bir Görünüm.	116
Fotoğraf 3.14. Karşıyaka Mahallesi'ndeki Zeus Otel'den Bir Görünüm.	117
Fotoğraf 3.15. Fırat Mahallesi'ndeki Merhaba Otel'den Bir Görünüm.....	118
Fotoğraf 3.16. Yavuz Selim Mahallesi'ndeki Hotel Kommagene Camping'den Bir Görünüm.	119
Fotoğraf 3.17. Yavuz Selim Mahallesi'ndeki Hotel Nemrut'tan Bir Görünüm.	120
Fotoğraf 3.18. Biriket İmalathanesinden Bir Görünüm.	122
Fotoğraf 3.19. Kâhta Şehrinde Seyyar Satıcılardan Bir Görünüm.	123
Fotoğraf 3.20. Turanlı Dokuma ve Tekstil Fabrikası'ndan Bir Görünüş.....	124
Fotoğraf 3.21. Cami Mahallesi'ndeki Yurdakul Un ve İrmik Fabrikası'ndan Bir Görünüm.	125
Fotoğraf 3.22. Karakuş Sahası'ndaki Petrol Kuyusundan Bir Görünüm.....	126
Fotoğraf 3.23. Fırat Mahallesi'ndeki Marangoz Atölyelerinden Bir Görünüş.	129
Fotoğraf 3.24. Küçük Sanayi Sitesi'ndeki Oto Tamircilerinden Bir Görünüm.	130
Fotoğraf 3.25. Turgut Özal Mahallesi'ndeki Kâhta Tekstil'den Bir Görünüm.	131
Fotoğraf 3.26. Yavuz Selim Mahallesi Musa Peygamber Mevkii'ndeki Yeni Briket Atölyeleri Alanından Bir Görünüş.	132
Fotoğraf 3.27. Bağlar ve Karşıyaka Mahallelerinden Bir Görünüm.....	136
Fotoğraf 3.28. Şeyhbaba Mahallesi'nde Sebze Bahçeciliğinden Bir Görünüm.	138
Fotoğraf 3.29. Mahalle Arasında Yapılan Büyükbaş Hayvancılık ve Hayvan Ahırları.	141
Fotoğraf 3.30. Kâhta Şehrindeki Öztürk Büyükbaş Hayvan Çiftliğinden Bir Görünüm.	142
Fotoğraf 3.31. Atatürk Barajı'nda 200 cm. Uzunluğa Kadar Alabalıklar Avlanabilmektedir.....	143
Fotoğraf 4.1. Gazi Mahallesi'nden Bir Görünüm.	152
Fotoğraf 4.2. Turanlı Mahallesi'ndeki Bir Kerpiç Konut.	153
Fotoğraf 4.3. Cami Mahallesi'nden Bir Görünüm.	154
Fotoğraf 4.4. Briket Üretilen Atölyeden Bir Görünüm.....	155
Fotoğraf 4.5. Girne Mahallesi'ndeki Yeni Yapılardan Bir Görünüm.....	157

Fotoğraf 4.6. Karşıyaka Mahallesi’nde Betonarme ve Tuğla Kullanılarak Yapılmış Yeni Yapılardan Bir Görünüm.	159
Fotoğraf 4.7. Şeyhbaba Mahallesi’nde Kerpiç ve Briketten İnşa edilmiş Eski Bir Yapıdan Görünüm.	160
Fotoğraf 4.8. Çobanlar Mahallesi’nden Bir Görünüm.	161
Fotoğraf 4.9. Fırat Mahallesi’nden Bir Görünüm.	162
Fotoğraf 4.10. Mustafa Kemal Caddesi’nden Bir Görünüm.	163
Fotoğraf 4.11. Düz Toprak, Beton ve Galvanize Sac Örtülü Konutlardan Bir Görünüm.	165
Fotoğraf 4.12. Yavuz Selim Mahallesi’ndeki Modern Konutlardan Bir Görünüş.	166
Fotoğraf 4.13. Gazi Mahallesi’nde Briket ve Taştan Yapılmış Bir Gecekondudan Görünüm.	166

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. Kâhta Şehri ve Çevresinin Lokasyon Haritası	7
Harita 1.1. Kâhta Şehri ve Çevresinin Topoğrafya Haritası	9
Harita 1.2. Kahta Şehri ve Çevresinin Jeoloji Haritası (Adıyaman İl Özel İdaresi'nden alınan Jeoloji Haritasından yararlanılarak çizilmiştir.)	12
Harita 1.3. Kahta Şehri ve Çevresinin Jeomorfoloji Haritası.	14
Harita 2.1. Kahta Şehrinin Fonksiyonel Arazi Kullanılış Haritası	82

AMAÇ VE METOD

Kâhta İlçesi ve Kâhta şehri, coğrafi özellikleri ile ön plana çıkan, araştırılması ve aydınlatılması gereken bir yurt parçasıdır. Bu coğrafi ünite ile ilgili olarak çok az bilimsel araştırma yapılmıştır. Türkiye’de şehir yerleşmeleri oran bakımından artış göstermektedir. Araştırma konusu olan Kâhta şehri de bunlar arasındadır. Kâhta şehri ile ilgili olarak yapılan bu yüksek lisans tezi, bölgesel coğrafya yöntemiyle monografik bir tarzda gerçekleştirilmiştir. Araştırma sahasında fiziki, beşeri ve ekonomik unsurlar, coğrafi düşünce ilkelerine bağlı kalınarak incelenmiştir. Bu araştırmanın amacı Kâhta şehrinin fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya özellikleri incelenerek bunlardan kaynaklanan bir takım sorunları belirlemektir. Daha sonra da bu sorunların sosyal hayata ve ekonomiye etkilerini ele alarak çözüm önerileri getirmektir.

Bilim tarihi incelendiğinde hemen her bilim dalının, belirli gelişim aşamalarından geçerek bugünkü düzeye ulaştığı görülür. Bu seyir içerisinde, çağdaş bilim disiplinlerinin hedeflerinden biri de, ulaşılan bilgi düzeyinin, günlük hayata yansıtılması ve uygulanmasıdır.¹ Bundan dolayı bir coğrafi bölgenin öncelikle doğal, beşeri ve ekonomik durumu tespit edilmeli; daha sonra ihtiyaçlar tespit edilmelidir ki bölgeye bir katkısı olsun. Yerleşme ile ilgili istatistikî veri ve kararlardan bir bütünlük sağlanmalıdır. Bunun için, yerleşme ile ilgili bilgilerin toplanması ve tasnif edilmesi, çalışmanın öncelikli aşamasını oluşturmaktadır. İlk olarak konu ile ilgili çok az da olsa yazılmış çalışmalar bulunmuş ve incelenmiştir. Kâhta’yı bir bütün olarak inceleyen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Kâhta şehri ile ilgili haritalar bilgisayar ortamında oluşturulmuş, araştırmamızda kullanılacak hale getirilmiştir. Harita çizim işlemleri tamamlandıktan sonra yerel yönetimin ilgili birimlerinden hâlihazır haritası alınmıştır. Hâlihazır haritası kullanışı kolaylık sağlayacak hale getirilip üzerindeki alanlar incelenmiştir. Hâlihazır haritası doğrultusunda gözlemler, fotoğraflar, grafik bilgileri oluşturulmaya başlanmıştır.

Araştırmada, Kâhta’nın gelişiminde yapılan çalışmalar ve kaymakamlık brifing raporları alınarak toplanan bilgiler gözden geçirilmiştir. Şehirle ilgili çeşitli fonksiyon alanlarına gidilerek grafik ve tablolar için gerekli veriler toplanmıştır. Tez çalışmasının

¹ Kenan Arınç, *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:925, Fen-Edebiyat Yayınları No:99, Araştırma Serisi No:70, Erzurum 2001, s. 8.

çeşitli verilerle desteklenebilmesi için Kaymakamlık, İl Özel İdaresi, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü, Belediye Başkanlığı ve Milli Eğitim Müdürlüğü gibi kamu kuruluşlarının verilerinden de yararlanılmıştır. Nüfus bilgileri, Türkiye İstatistik Kurumu sitesinden alınarak kullanılmıştır. Kâhta şehriyle ilgili olarak daha önce yerleşmenin bütün özelliklerini yansıtacak bilimsel bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle saha etütleri sırasında verilerin toplanması uzun zaman almıştır.

GİRİŞ

Coğrafya, ayrı ayrı yerlerdeki tüm doğal ve beşerî olguların karşılıklı etkileşimini, yerler arasındaki etkileşimin mekân üzerinde hangi kalıpları oluşturduğunu, söz konusu etki ve süreçlerin mekânı nasıl örgütlediğini inceleyen bir bilimdir.² İnsanoğlunun doğal çevre üzerinde yaptığı çevresel değişikliklerin sonucunda şehir yerleşmeleri ortaya çıkmıştır. Şehirler sürekli değişiklik gösteren yerleşmelerdir. Bazen yer değiştirmiş, bazen ortadan kalkmış bazen de en dikkat çeken konuma sahip olmuş ve gelişmiştir. Bunun nedeni de çevresinin ve ekonomik hinterlandının neticesi olmasındandır. Çevresiyle ilişkisi fazla olan şehirler tarihte uzun bir geçmişe ve geleneğe sahip olmuşlardır. Şehirler, bölgesel ve yerel süreçlerin etkisi ve rekabeti karşısında, kendi kanunlarını ve yasalarını belirlemek yükümlülüğündedir. Şehirleri kırsal yerleşmelerden ayıran en önemli faktör, iş bölümünün gelişmesi ve ihtisaslaşmasıdır. Dolayısıyla bir şehir için en önemli unsur, yaşayan nüfus ve onun nitelikleridir.³

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat Bölümü'nde yer alan Kâhta, Toros Dağları'nın eteklerindeki bir plato üzerine kurulmuştur. Kâhta şehrinin yönetim alanı, güneyde Şanlıurfa ilinin Bozova ilçesi, güneydoğuda Şanlıurfa ilinin Siverek ilçesi, güneybatıda Samsat ilçeleriyle, batıda Adıyaman, doğuda Gerger, kuzeyde Sincik ve Malatya ile çevrilidir. Günümüzde şehrin, doğu ve güneydoğu kesimindeki sınırı Atatürk Baraj Gölü'nden oluşmaktadır. Kâhta, medeniyetlerin doğuş yeri olan Mezopotamya'ya yakınlığı nedeniyle tarih süreci içerisinde sayısız medeniyetlere ev sahipliği yapmış, önemli bir yerleşim merkezidir.

Araştırma sahasının yükseltisi 750 m civarındadır. Kâhta platosu üzerinde kurulan şehrin yükseltisi güneye gidildikçe azalmaktadır. Kısa mesafelerde yükselti farkı görülmezken, şehrin güneyinde ve batısında geniş düzlüklere rastlanmaktadır. Kâhta şehri ve çevresinde görülen yer şekilleri Alpin hareketlerin ilk dönemi olan Erken Alpin sonlarında meydana gelen orojenik hareketler sonucunda Güneydoğu Torosların etkilenmesiyle oluşmuştur. Araştırma sahasında yaygın görülen jeolojik birim Pliyosen-

² Kenan Arınç, "Coğrafi Metodoloji Açısından Bölgesel Coğrafya, Bölge Bilimi ve Coğrafi Bölgeler", *Türk Coğrafya Dergisi*, 60(13-24), İstanbul 2013, s. 21.

³ Arınç, *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları*, s.1

³ F. Kınal, "A. Dupont Sommer: Les Arameens. L'orient Ancien Illustré", *AÜ. DTCF. Dergisi*, 2. Librairie A. Maisonneuve. Paris 1949, 124, 12(8), Ankara 1954, s. 93.

Kuvaterner dönemine aittir. Birim şehir ve çevresinde yayılış gösteren 700 m eşyüksekti eğrisi ile son bulur. Yükseltisi 700 m den daha düşük olan alanlar ise Oligosen dönemine aittir.

Kâhta şehri, kışları yağışlı, yazları kurak devrelerle tarif edilebilen bir iklim tipine sahiptir. İlkbaharda yağış miktarı fazlayken, yaz mevsiminde kurak devre şiddetli geçmektedir. Kış mevsimi kısa sürerken yaz mevsimi uzun sürmektedir. Bu özellikleriyle gecikmiş Akdeniz rejimi tipine sahip olan şehir, kullanılan yöntemler sonucunda da “C1, B¹3 s, b¹2” şeklinde tarif edilen yarı nemli-yarı kurak, orta sıcaklıkta, su fazlası kış mevsiminde ve çok kuvvetli olan, karasal iklime yakın iklim hüküm süren saha olarak sınıflandırılmıştır. Bu özellikleriyle yerleşme sahasının deniz etkisinden uzak kalışının sonucunda *Akdeniz ikliminin yarı kurak step iklim tipi* olarak da tanımlanabilecek *Akdeniz geçiş tipi* iklimine sahiptir.

Kâhta şehrinin yerleşme tarihi 1923 yılı ve sonrasına dayanmaktadır. Eski Kâhta'nın kuruluş tarihi MÖ XX. yüzyıla kadar gider. Dolayısıyla bu çevrenin köklü bir yerleşme tarihine sahip olduğu söylenebilir. Kâhta şehri, Mezopotamya'ya yakın konumda olması nedeniyle, farklı devletlerin hâkimiyetine girmiştir. Tarihte sayısız medeniyetlere ev sahipliği yapmış önemli bir yerleşme olan Kâhta şehrinin adı, ilk defa, Haçlı seferlerinden bahseden şarklı tarihçiler tarafından dile getirilmiştir.⁴ Kâhta şehrinin bu günkü fizyonomisi incelendiğinde, Eski Kâhta, Eski Kâhta Kalesi'nin bulunduğu yerde kurulmuştur. Ancak bu yerleşmenin yeri yeni gelişmelere elverişli olmadığından yeri değiştirilerek Kocahisar Köyü'ne taşınmıştır. Dolayısıyla taşındığı yeni yerleşim yerinde çok geniş bir yayılış alanına sahip olması nedeniyle hızlı bir gelişme göstermiştir.

Hititlere bağlı olan Kummuh Krallığı egemenliğine MÖ 2000 yılında giren Kâhta, MÖ 1900 yılında Hattilerin, MÖ 1200 yılında Aramilerin, MÖ 1100 Yılında Aramilerin Bit-Adini Kabilesi'nin egemenliği altına girmiştir.⁵ MÖ 711 yılında Asurların egemenliğine giren Kâhta, MÖ 600'lü yıllarda Perslerin, MÖ 400'lü yıllarda Makedon ve Selevkos hâkimiyetine girmiştir. Yerleşme tarihiyle özdeşleşen Komagene

⁴ Ramazan Arslan, *XIX. Yüzyılda Hısn-ı Mansur, Behisni, Gerger ve Kâhta'nın Sosyal ve İktisadi Durumu*, (Doktora Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, İktisat Tarihi Bilim Dalı, Sivas 2009, s.15.

⁵ Ekrem Memiş, *Eski Çağ Türkiye Tarihi (En Eski Devirlerden Pers İstilasına Kadar)*, Çizgi Kitabevi, Konya 2009, s. 174.

İmparatorluğu'nun egemenliğine MÖ 109 yılında girmiştir. MÖ I. Yüzyılda Doğu Romalılar egemen olmuşlardır. MS 670 yılında Emeviler, MS 700 yılında Bizanslılar, MS 758 yılında Sasaniler, MS 926 yılında Hamdaniler, 1226 yılında Selçuklular, 1245 yılında Memlûklüler, 1260 yılında Artuklular, 1284 yılında Dulkadiroğulları, 1516 yılında ise Osmanlılar egemen olmuşlardır⁶.

Aslan'ın belirttiği gibi Osmanlı Devleti döneminde, yani 1283-1284 tarihlerinde Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir. Timur, Suriye seferi sırasında 1401-1402 yıllarında, Malatya'ya ve Kâhta'ya kadar olan bütün araziye ele geçirerek Yıldırım Bayezid'in kalelere koymuş olduğu muhafızları çıkarıp Karakoyunlu Beyi Kara Osman'ı tahta çıkartmıştır. Timur'un geri çekilmesinden sonra, Memlûk Sultanları tekrar bu alana girmişlerdir. Memluklerin egemenliği, I. Selim tarafından ortadan kaldırılınca kadar devam etmiştir. Yavuz Sultan Selim, 1516 yılında şehri Osmanlı egemenliği altına aldıktan sonra, Kanuni Sultan Süleyman zamanında, sancak merkezi haline getirilen Samsat ile Zülkadiriye eyaleti (Maraş)'ne bağlanmıştır.

Aslan'ın belirttiği gibi Kâhta, XIX. yüzyılda, Malatya iline bağlı bir kasaba yerleşmesi olup, Fırat Nehri'nin kollarından Kâhta suyu üzerinde kurulmuştur. Malatya İline bağlı bulunduğu dönemde küçük bir kasaba yerleşmesidir. Hısn-ı Mansur'a (Adıyaman) 1849 yılında bağlanmıştır. Kâhta 1859 yılında yeniden sancak olan Malatya iline bağlanmıştır. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasına kadar devam etmiştir.⁷ Osmanlı hâkimiyeti altında Kâhta, Orta Çağ'da sahip bulunduğu önemli rolünü artık kaybetmiştir. Günümüzde, kale biraz harap vaziyette bulunuyorsa da, birçok kalıntısıyla birlikte ayakta durmaya devam etmektedir. Cumhuriyet döneminde Kâhta, Malatya'ya bağlı bir kasaba olarak eski durumunu muhafaza ederken, yerleşme yeri Cumhuriyet'in ilk yıllarında yer değiştirerek eski Kâhta'nın 26 km güneyindeki şimdiki yerine taşınmıştır.

Tarihin ilk çağlarından beri (M.Ö. 20 yy.) Eski Kâhta, medeniyet kurmuş toplumların önemli yerleşme sahalarından biri olmuştur. Bu nedenle yörenin nüfuslanması da oldukça eskilere dayanır. Birçok medeniyete beşiklik eden Eski Kâhta ile ilgili Osmanlılar döneminden önceki nüfus verilerine ulaşılammamaktadır. Eski Kâhta ile ilgili nüfus verilerine ancak Osmanlılar dönemine ait vilayet salnamelerinde

⁶ Arslan, s.15.

⁷ Arslan, s.15-16.

rastlanmaktadır. Kâhta şehrinin nüfusla ilgili verileri ise Cumhuriyet'in ilk yıllarına dayanır.

İnceleme sahasını oluşturan Kâhta şehri, 1531 yılında Malatya'ya, 1849 yılında ise Adıyaman'a bağlanmıştır. Ancak 1859 yılında Malatya sancak olunca, Kâhta da diğer kasabalar gibi yeniden Malatya'ya bağlanmıştır. Bu durum Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına kadar devam etmiştir. Kâhta, Cumhuriyetin kurulmasından sonra tekrar Malatya'ya bağlı bir kasaba olarak yapılandırılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yer değiştirerek eski Kâhta'nın 26 km güneyindeki şimdiki yerine taşınmıştır. Kâhta, 1948 yılında belediye teşkilatına, 1952 yılında da kaymakamlık teşkilatına kavuşarak kendi adını taşıyan ilçenin merkezi haline getirilmiştir. Kâhta, 1954 yılında Adıyaman'ın il olmasına müteakip Adıyaman'a bağlanmıştır.

Ülkemizde ortaya çıkan terör olaylarından dolayı 1980-1985 yılları arasında Siverek ve köylerinden Kâhta'ya 10000 civarındaki bir nüfus kitlesinin göçü meydana gelmiştir. Atatürk Barajı'nın inşasının bitmesiyle sular altında kalan köylerden de Kâhta'ya 35000 civarında göç gerçekleşmiştir. Şehrin nüfusu 1997 yılında 74465 ulaşmıştır. Kâhta şehrinin 30 km² lik alanı üzerinde 2000 yılı sayımındaki 60700 olan şehir nüfusu; 2008'de yapılan nüfus sayımında 59570'e düşmüştür. Bunun nedeni ise alternatif tarım ürünlerinden dolayı ekimi yapılan tütün bitkisinin yetiştirilmesine son verilmesidir. Bunun sonucunda ortaya çıkan işsizlerin iş bulmak amacıyla göç ettikleri düşünülmektedir. Kâhta'nın nüfusu 2008 yılından sonra düzenli bir şekilde artış göstermiştir. TÜİK verilerine göre şehrin 2011 yılındaki nüfusu 64441'dir. Doğan çocuk sayısı 2011 yılında 1020'dir. Kâhta şehrinde bir yıl içindeki toplam doğum sayısının, aynı yıl içindeki toplam nüfusa oranı anlamını taşıyan ham doğum oranı %1,6'dır.

Kâhta'nın nüfus bakımından en önemli özelliği, nüfus yapısının genç olmasıdır. Şehir nüfusunda 0-14 yaş dilimlerinde bulunanlar %37,6 gibi yüksek bir oran teşkil etmektedir. Buna karşılık 15-64 yaş diliminde bulunanlar %56,5'lik bir paya sahiptir. Yetişkinler grubu, %19 oranında daha fazla gözüktse de, bu oran üç yaş dilimine (0-4,5-9,10-14) karşılık, on ayrı yaş dilimini (15-64) temsil eder. Nüfus içinde 65 yaşın üzerinde olan nüfus miktarı ise son derece düşük olup, %5,9 oranındadır. Kâhta nüfusunda 2011 yılında medyan yaş 17,5 civarındadır. Kâhta şehrinin dar aralıklı yaş

yapısı incelenecek olursa; göze çarpan en dikkat çeken nokta, nüfusta en yüksek nüfuslu yaş diliminin %14,3 oranı ile 5-9 yaş diliminde çocuklardan meydana gelmesidir. Kâhta da 0-4 yaş dilimi %11'lik bir paya sahiptir. Kâhta şehrinde 10-14 yaş dilimlerinden itibaren, 40-44 yaş dilimlerine doğru azalan bir nüfus yapısı ile karşılaşılmaktadır. Bu yaş diliminden sonra 65-69 yaş diliminde ise normal azalış düzeninden sapıldığı ve %1,7 oranıyla az sayıda bir nüfus bulunduğu anlaşılmaktadır.

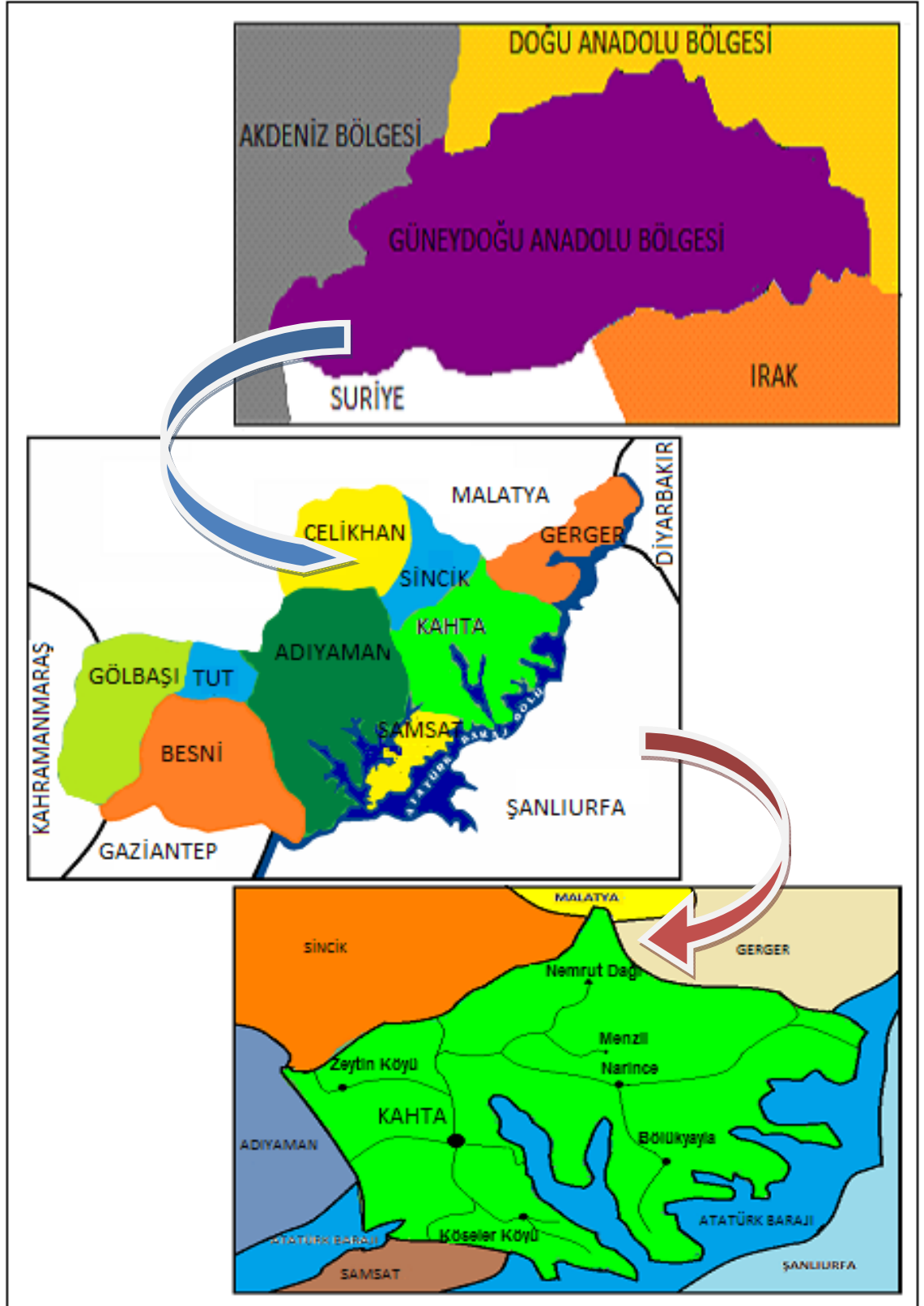
Türkiye'de ortalama aile büyüklüğü 2011 yılında 3,59'dur. Ancak Güneydoğu Anadolu'da ortalama aile büyüklüğü 5,41 olarak belirlenmiştir. Kâhta şehrinde ise 2011 yılında yapılan tespitlere göre 8153 aile yaşamaktadır. Buna göre yerleşmedeki ortalama aile büyüklüğü 7 civarındadır. Şehirde 2011 yılı itibariyle yaşayan nüfusun %19,3'ünü okul çağında olmayan, %13,9'unu okuryazar olmayan, %13,1'ini okuryazarlar, %21,8'ini ilkokul mezunu, %14'ünü ortaokul mezunu, %14,5'ini lise mezunları, %3,4'ünün de üniversite mezunları oluşturmaktadır. Okul çağında olmayanlar hariç tutulduğunda okuryazar olmayanların %65,4'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Yine okul çağında olmayanlar hariç tutulduğunda şehir nüfusunun yaklaşık %17'si okuryazar olmayanlardan meydana gelmektedir. Şehirde ilköğretim seviyesindeki öğrenci sayısı, 2011 yılı itibariyle 14769'dur. Bu sayının 7554'ü (%51,1) erkek, 7215'i (%48,9) kız öğrencilerden oluşmaktadır. Lise seviyesindeki öğrenci sayısı 5030'dur. Bu sayının 2665'i (%52,3) erkek, 2365'i (%47,7) kız öğrencilerden oluşmaktadır.

TÜİK 2011 nüfus verilerine göre bağımlılık oranı Kâhta şehrinde %76,1 civarındadır. Bu durum kişi seviyesine indirildiği zaman ise çalışan her kişinin üretimini ortalama olarak 1,3 kişi ile paylaştığı anlamı çıkmaktadır. TÜİK 2011 verilerine göre, Kâhta şehrinin matematiksel nüfus yoğunluğu 37 ha/kişi'dir. Kâhta şehrinin 2011 nüfus sayımına göre nüfus yoğunluğu 2105 kişi/km² olarak hesaplanmıştır.

Şehir ekonomisinde hizmet, tarım ve sanayi önemli bir yer tutar. Hizmet %66,7, tarım %19,4 ve sanayi %14,9'luk bir orana sahiptir. Tütün ekiminin 2000 yılında sınırlandırılmasıyla alternatif ürünler yetiştirilmeye başlanmıştır. Bunlar şekerpancarı, pamuk ve nardır. Şehri her yıl 60000 civarında yerli ve yabancı turist ziyaret etmektedir. Ayrıca, hizmet veren 566 yatak kapasiteli 9 konaklama tesisi bulunmaktadır. Kâhta şehrinde, TPAO'ya bağlı ham petrol üreten 11 üretim sahası bulunmaktadır. Kâhta

Şehri arazilerinde çıkarılan petrolün Türkiye ham petrol üretimine oranı %19,5'tir. Kâhta şehrinin yönetim alanında 3 belde, 97 köy ile 200 mezra yerleşmesi vardır.

Şehrin kapsadığı alan 3060 ha. (30,6 km²) kadar olup, yatay gelişim devam etmektedir. Çünkü ilçe kuzey, batı ve güney doğrultularında gelişmeye uygun alanlara sahiptir. Şehrin genelde gelişim istikameti batı ve kuzeybatıdır. Yerleşmenin odak noktasını oluşturan Kaymakamlık, 1950 yılında Fırat Mahallesi'nde faaliyete başlamış, günümüzde de aynı konumda hizmetlerine devam etmektedir. Diğer kamu binaları da bu konuma yakın yerlerde oluşturulmuştur.

Harita 1. Kâhta Şehri ve Çevresinin Lokasyon Haritası.

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞAL ÇEVRE

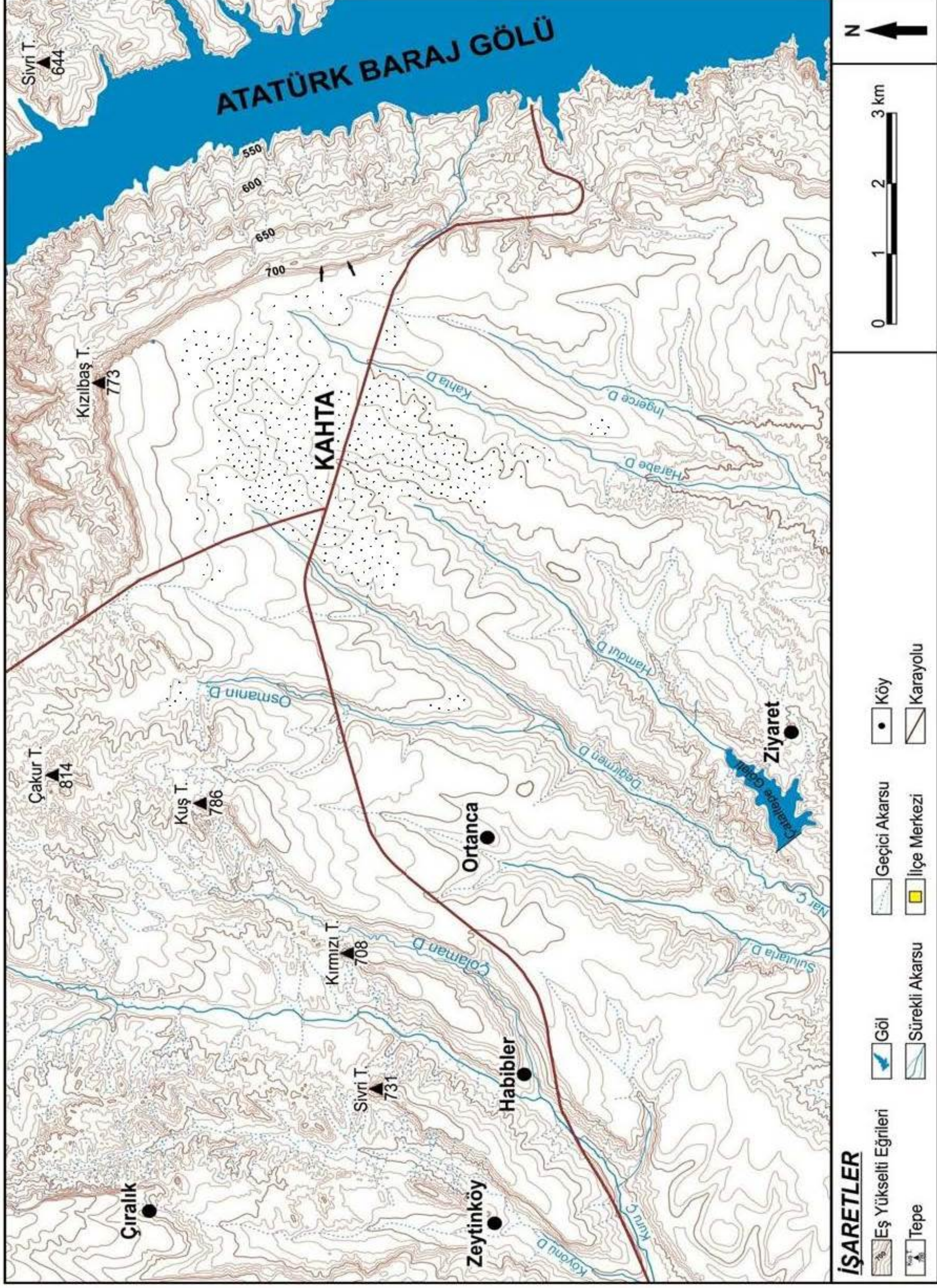
1.1. JEOMORFOLOJİ

Bir sahanın yer şekillerinin oluşum ve gelişiminde veya şekillenmesinde çok çeşitli etmen ve süreçler rol oynamıştır.⁸ Anadolu'nun şekillenmesinde etkili olan orojenik ve epirojenik hareketler, Kâhta şehrinin tektonik özelliklerini de belirlemiştir. Bölgede Alp orojenizinin ilk etkili dönemi Erken Alpin sonuna rastlamaktadır. Bu sırada özellikle İç Anadolu ve Toroslar şiddetli deformasyona uğramışlardır.⁹ Yerleşme yeri ve yakın çevresinde muhtelif jeolojik zamanlara ait jeolojik formasyonlara rastlanmaktadır. Bu alanları oluşturan jeolojik formasyonlar Oligosen ve Pliyosen-Kuaterner'e aittir.

Yerleşme alanının kuzeybatısında Eosen-Oligosen'e ait jeolojik formasyonlara rastlanmaktadır. Pliyose-Kuaterner'e ait jeolojik formasyonlar çakıltası, kumtaşı, çamurtaşı ve çökel kayalardır. Bu jeolojik formasyonlar, yerleşme yeri ve çevresinde geniş bir alanda bulunmaktadır. Yerleşme alanının çevresinde yüksekliği 700 metreden daha düşük olan alanlar genellikle Oligosen'e ait jeolojik formasyonlardan oluşmuştur. Kahta Çayı taraçaları ve yamaçları, Cendere, Tirintil, Karadut Mevkii, Arsemia, Cendere Köprüsü ile güneyde Ziyaret Köyü'nden Çataltepe Köyü'ne doğru olan saha ile şehrin 10-15 km batısındaki alanlar Oligosen'e aittir.

⁸ M. Yıldız Hoşgören, *Jeomorfolojinin Ana Çizgileri I*, İstanbul Üniversitesi Film Merkezi ve Matbaası, İstanbul 1987, s. 1.

⁹ İhsan Ketin, "Türkiye'nin Başlıca Orojenik Olayları ve Paleocoğrafik Evrimi", *M.T.A. Dergisi*, Sayı 88, Ankara 1977, s. 2.

Harita 1.1. Kâhta şehri ve çevresinin topoğrafya haritası

Bu sahalar, genellikle kumtaşı, kiltası, çamurtaşı ve karasal çökel kayalardan meydana gelmektedir. Söz konusu formasyonlar Zeytinköy, Habibler, Kilisk, Ziyaret ve Mülk köyleri çevresinde geniş yayılış alanına sahiptir. Çıralık Köyü ve kuzeybatısında Eosen-Oligosen'e ait kireçtaşı, şelf ve çökel kayalar hâkimdir. Kâhta Çayı Vadisi'nin tabanı ve çevresinde ise Kuaterner'e ait alüvyon ve çökel kayalar araziye hâkim jeolojik formasyonları oluşturmaktadır. Kâhta Çayı Vadisi ve bu Kâhta Çayı'nın Atatürk Barajı Göl Alanı'na ulaştığı alanlar ise Kuaterner döneminde oluşmuştur. Bu alanlar alüvyon ve diğer çökel kayalardan oluşmaktadır. En verimli topraklarda bu alandadır ve genellikle sulu tarım yapılmaktadır (Harita 1.2).

Kâhta şehri ve çevresi, Alp orojenik kuşağının devamı olan Güneydoğu Toroslar üzerinde yer almaktadır. Şehir, Anti Toros Dağlarının güney eteklerinde başlayıp güneye doğru alçalır ve Harran Ovası'na doğru uzanır. Kâhta şehrinin ve çevresinin arazileri, kuzeyde tepeliklerle başlar, güneye doğru düzlüklere geçer. Yerleşme alanı ve çevresindeki jeomorfolojik birimler kıvrılma ve kırılmalarla bugünkü seklini almıştır. Bu alandaki yükseltiler kuzeyde batı-doğu istikametinde uzanmaktadır. Yerleşme alanının kuzey kesimindeki en fazla yükseltiye sahip olan dağ Nemrut Dağı (2206 m)'dir. Kâhta şehrinin çevresindeki en az yükseltiye sahip olan yer 542 m ile Atatürk Barajı Göl Alanı'nın yerleştiği çanaktır.

Yerleşme yeri ve çevresinin yükselti farkı 1700 m civarındadır. Yerleşme yeri ve çevresinin jeomorfolojisi üzerinde tektonik hareketler belirleyici rol oynamıştır. Doğu Anadolu fayı, yerleşme alanının batı bölümünden SW-NE istikametinde geçmektedir. DAF zonu kuzeyinde Anadolu levhasının batıya, Arabistan levhasının kuzeydoğuya hareketi drenajın bozulmasına, sırtların ve vadilerin ötelenmesine, fay sırtlarına, fay dikliklerine, subsekant vadilere, yoğun kütle hareketlerine, göl ve bataklıkların oluşmasına neden olmuştur.¹⁰

Yerleşme yerinin kuzeyinde Kâhta Çayı, havzasının güney kesimlerini vadilerle daha fazla parçalamış bir görünüm arz eder. Bulam Çayı ile Birimse Çayı, Çamdere köyü civarında birleşir ve bu noktadan itibaren akarsu Cendere Çayı adını alır. Cendere Çayı, Halof (Yarlıca) Dağı antiklinalinin kuzeyindeki senklinalin yamaçlarında yer alan

¹⁰ Mehmet Ali Özdemir, "Doğu Anadolu Fay Zonunun Sincik (Adıyaman) ile Hazar Gölü (Elazığ) Arasındaki Jeomorfolojik Özellikleri", *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), Elazığ 1996, s.191-216.

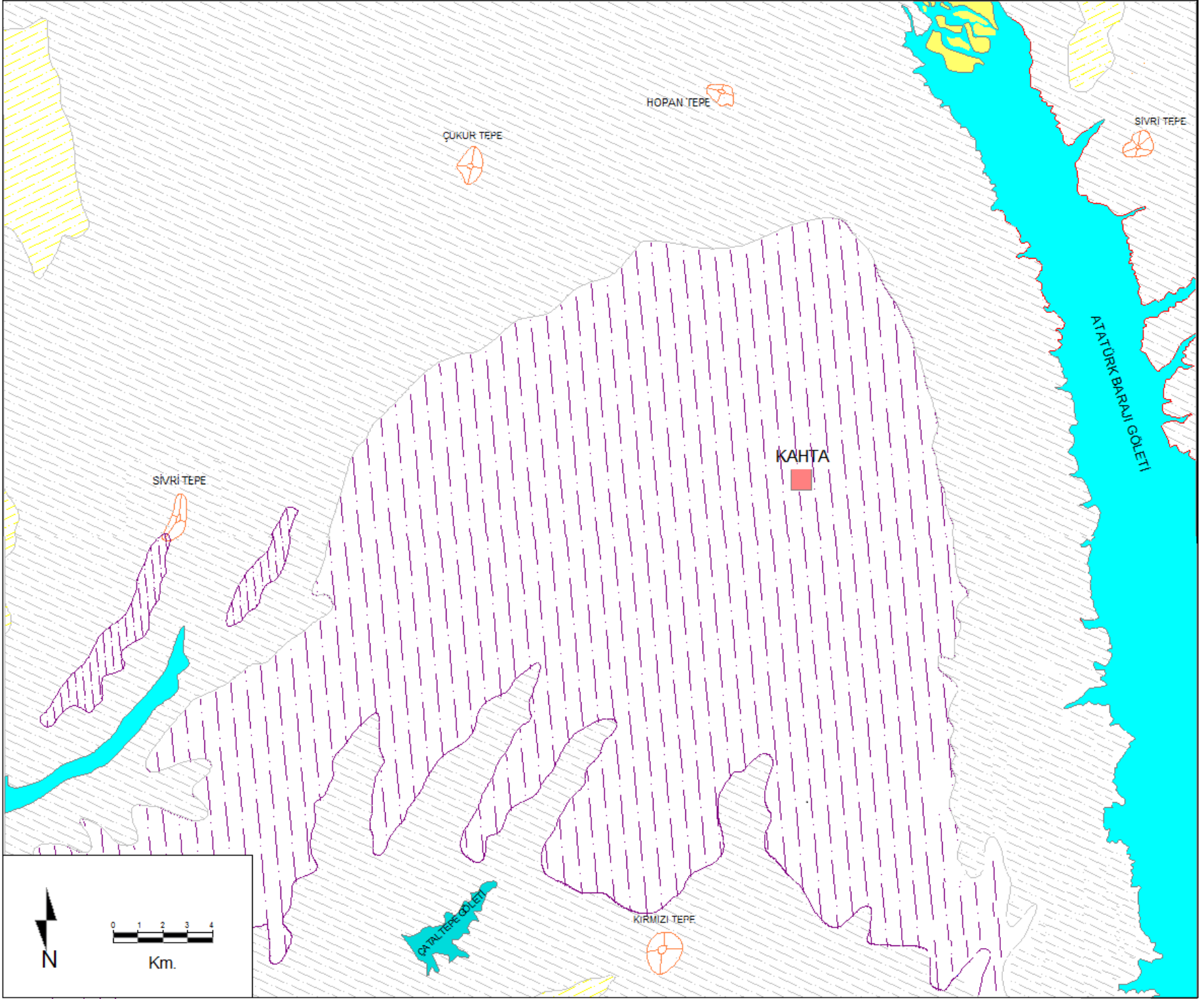
subsekant bir vadi içerisinde akışını sürdürerek, doğuda Halof antiklinalinin KB-GD istikametinde keserek tipik bir antesadant boğaz olan Cendere Boğazı'na girer.¹¹ Belirtildiği gibi Cendere Çayı, Cendere Boğazı'ndan sonra doğudan gelen Büyükçay'ı alarak Kâhta Çayı adını alır ve güneye doğru devam eder. Kâhta Çayı, güneyde yer alan Çukurtaş antiklinalinin üzerinde klüz şeklinde açılan Kâhta (Küsu) Boğazı'nı geçerek Atatürk baraj gölüne ulaşır. Bu alanda Cendere ile Kâhta boğazları arasında vadisi birdenbire genişleyen ve taşıma gücü azalan Kâhta Çayı örgülü bir drenaj ağı oluşturmaktadır.¹²

Fotoğraf 1.1. Cendere Köprüsü'nden Bir Görünüş.

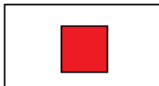
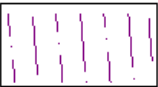
¹¹ Sabri Karadoğan, *Adıyaman Havzasının Genel ve Uygulamalı Jeomorfolojisi*, (Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2005, s. 104-105.

¹² Sırrı Erinç, T. Bilgin, *Türkiye'de Drenaj Tipleri*, İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü Dergisi, 4(7), 1956, s. 124-156.

KAYNAK: Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü Jeoloji Etütleri Dairesi'nden Alınan 1/25000 Ölçekli Jeoloji Haritasından Faydalanılarak Çizilmiştir.

İŞARETLER

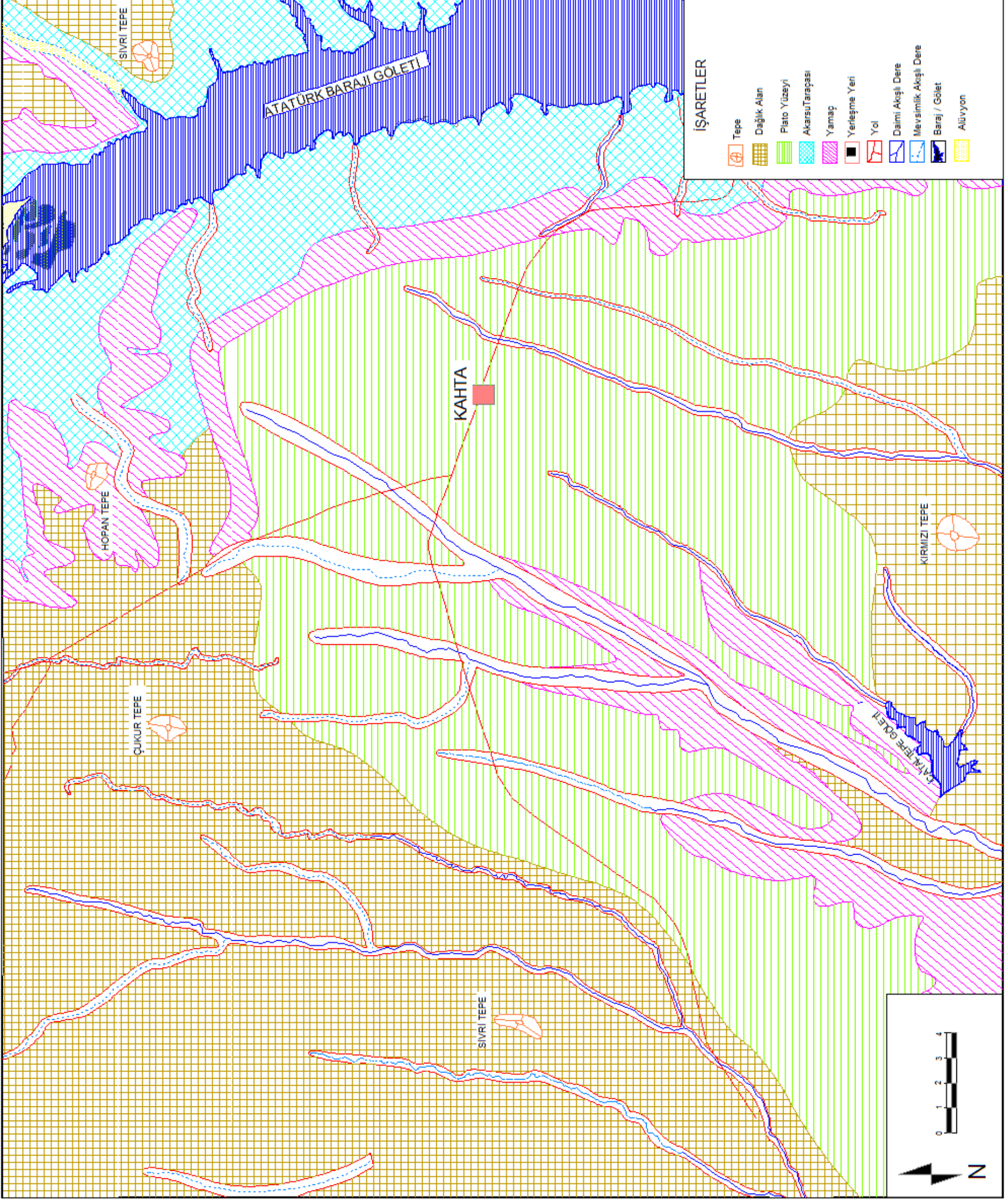
Kuvaterner		Alüvyon		Yerleşmeler
Pliyo-Kuvaterner		Çakıltası, Kumtaşı, Çamurtaşı (Karasal)		Baraj Gölü ve Göletler
Oligosen		Kumtaşı		Tek Tepeler
Eosen-Oligosen		Kireçtaşı		

Harita 1.2. Kahta Şehri ve Çevresinin Jeoloji Haritası.

Burada akarsu birçok kola ayrılmış, bu küçük kollar arasında adacıklar, çakıl ve kum bankları oluşmuştur. Kâhta şehri, Kâhta Çayı havzasındaki verimli topraklar nedeniyle, bu topraklara hâkim platonun üzerine kurulmuştur. Güneydoğu Anadolu'nun Karacadağ volkan kütlesiyle ayırt edilen batı kısmı, kalkerli bir platonun özelliklerine sahip olmakla beraber platonun kuzeyinde farklı bir jeomorfolojik ünite olan Adıyaman Havzası dikkati çeker. Diyarbakır Havzası ile büyük benzerlikler gösteren bu havza da, aynen onun gibi Güneydoğu Toroslar'ın dış yayı önünde bir kenar kıvrımları sistemi olan Karacadağ, Gerger, Halof, Kâhta ve Tokaris antiklinalleri içerir.¹³ Kâhta şehri ve yakın çevresi jeomorfolojik özellikleri bakımından daimi akışlı akarsu olan Fırat Akarsuyu ve mevsimlik akışlı dereler tarafından yarılmış bir plato ünitesi üzerinde kurulmuştur. Özellikle yerleşme alanından başlayarak kuzey-güney istikametinde akan Kâhta Deresi, Hamdut Deresi, Değirmen Deresi ile Osmanın Deresi yöre arazisini dört parçaya ayırmıştır. Şehir, 700-750 m. yükselti seviyelerinde yer alan bir plato üzerinde bulunur. Yerleşim alanı olan bu plato kuzeyde Kızıl Burun'dan (773 m.) ve Heygir Tepe'den (781 m) güneye doğru nispeten düz bir yayılım gösterir.

Yerleşme alanındaki jeomorfolojik alanlar ise çevresine göre farklılık gösterir. Şehir yerleşiminde belirleyici olan bu unsurlar yerleşmenin sırtlarla arızalanmış bir görüntü veren ünitenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Mevsimlik akışlı olan Değirmen Dere, Hamdut Deresi, Osmanın Deresi ve Kâhta Deresi'nin kolları tarafından parçalanmış yerleşme yeri, güneydeki alanda Kangenik ile Ariket Dereleri tarafından da parçalanmış ve kademeli olarak alçalmıştır. Şehir yerleşmesi kuzey Kâhta Çayı'na hakim olan Kızıl Burun ve Hamdut Tepe ile başlar, güneydoğuya doğru Horrik Mahallesi (şimdiki Turgut Özal Mahallesi ile Hürriyet Mahallesi) (730 m.) ile devam ederek güneyde Şeyhbaba Mahallesi'nde (680 m.) son bulur. Batıda Değirmen Dere'nin yararak geçtiği Kubilay Mahallesi (750 m) ve İncirli Sırtı (729 m.) ile Bağlar Sırtı (718 m.) ile çevrilidir. Güneyde ise Mezarlık Sırtı (708 m.), 706-703 m. yükseltilerini takip eder. Kâhta'nın güneyindeki köyler ise platonun devamı olan arazilerde yerleşmiştir. Bu sınır Çataltepe Köyü'nde (650 m) başlar ve Samsat ilçesine kadar devam eder.

¹³ Ahmet Necdet Sözer, "Güneydoğu Anadolu'nun Doğal Çevre Şartlarına Coğrafi Bir Bakış", *Ege Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Dergisi*, Sayı:5, İzmir 1990, ss. 8-29.

Harita 1.3. Kahta Şehri ve Çevresinin Jeomorfoloji Haritası.

1.2. KÂHTA ŞEHİRİ VE YAKIN ÇEVRESİNİN İKLİMİ

1.2.1. Genel Bakış

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Kâhta şehri, bir plato üzerinde kurulmuştur. Güneydoğu Torosların güney yamaçlarında kurulan şehir, reliefin etkisiyle kışları yağışlı, yazları kurak geçen bir yağış rejimine sahiptir. Bu yağış değerleri kuzeyden güneye doğru, batıdan doğuya doğru azalış gösterir. Güney bölgelerde yağış düşmekte ve kurak geçen süre artmaktadır.

1.2.2. İklim Elemanları

1.2.2.1. Basınç ve Rüzgârlar

Kâhta Meteoroloji Müdürlüğü'nün verilerine göre rüzgâr rejimi, basınç şartlarının mevsimden mevsime uğradığı değişiklikleri yansıtır. Bölgede basınç şartları oldukça değişken olmakla birlikte 935,2 mb.lık yıllık ortalama basınç değeriyle karşılaşılmaktadır. Basınç değerlerinin yıllık gidişi kış ve sonbahar mevsiminde yüksek, ilkbahar ve yaz mevsiminde ise normal değerler gösterir. En düşük ortalama basınç değerine 928,1 mb. ile Temmuz ayında, en yüksek ortalama basınç değerine 942,3 mb. ile Ocak ayında karşılaşılır. Maksimum seviye Ocak ayındadır. Bu aydan sonra Temmuz ayına kadar düzenli olarak azalmakta, Temmuz ayından sonra tekrar yükselmektedir (Tablo 2).

Farklı hava kütlelerinin etkisi altında kalan Anadolu, kış mevsiminde soğuk. Hazar havzası üzerinden sokulan Kontinantal Polar (cP) hava kütlesi Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni etkisi altına alır ve yüksek basınç alanı oluşturur.¹⁴ Bunun yanında Türkiye'nin güneyinde Toros silsilesi kış mevsiminde tropikal havanın iç kısımlara, iç kısımlardaki polar havanın Akdeniz'e sokulmasını engellemektedir. Bunun neticesinde dağlık silsilenin güney ve kuzeyinde de yağış rejimi önemli ölçüde değişmektedir. Örneğin, Güneydoğu Torosların devamı olan Malatya Dağı'nın güneyinde kalan

¹⁴ Asaf Koçman, *Türkiye İklimi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:72, İzmir 1993, s. 12.

Adıyaman’da en yağışlı mevsim kış iken, bu dağın hemen kuzeyinde yer alan Malatya’da yağışlar ilkbahar aylarında artmaktadır.¹⁵

Tablo 1.1. Kâhta’nın Rüzgâr Değerleri (m/sec.).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Ort. Rüzgâr (m/sec)	1,6	1,4	1,7	1,5	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,1	1,2	1,1	1,5
Max. Rüzgâr Hızı	24,8	28,2	14,1	13,1	14,7	13,1	15,8	21,2	14,4	12,0	14,6	12,1	28,2
Max.Rüz. Günü	1	15	14	21	24	6	5	7	28	9	18	13	13,4
Ortalama fırtınalı Gün	0,55	0,44	,54	0,42	0,5	0,86	0,98	0,5	0,46	0,43	0,24	0,34	6,6
En Çok Esen Yön	NE	NE	NE	W	WSW	WSW	N	NNE	NNE	NNE	SW	SW	NNE

Kaynak: Kâhta Meteoroloji Müdürlüğü Verileridir.

Kâhta şehrinde de Kasım ayından itibaren Akdeniz Polar Cephesine bağlı depresyonların geçişi sırasında bu depresyonların etkisinde kalmaktadır. Bundan dolayı yerleşme sahasının Aralık, Ocak ve Şubat aylarında basınç değerleri yüksek olmaktadır. Kış mevsiminde kontinentalitenin yüksek olması, basıncın dağılışı ve rüzgâr istikametleri üzerinde büyük etki yapar. Bu mevsimde gökyüzü bulutluluk gösterir. Yağmurun yağması nedeniyle hava ılık geçer. Kış mevsiminde yüksek basıncın etkisinde kalan Kâhta, güneyden gelen tropikal hava kütlelerinin etkisi altında kalır, yağış oluşur. İlkbaharda polar hava kütlelerinin etkisi sürdüğü için basınç değerlerinde fazla bir düşme görülmemektedir. Ancak Mart ayından itibaren yüksek basınç alanlarının kuzeye kaymasıyla, basınç değerleri azalmaya başlar.

Nisan ayından itibaren soğuk hava kütlelerinin etkisi kalkmaya başlar ve sıcaklık yavaş yavaş artmaya başlar. Yaz mevsiminde Basra alçak basıncının etkisi altına giren sahada basınç değerleri Temmuz ayına kadar düşer. Eylül ayının sonundan itibaren basınç değerleri yükselmeye başlar ve sıcaklık değerleri düşer. Kış mevsiminde, daha önce kuzeye çıkmış olan Batı Rüzgârları güneye inmekte, hava kütleleri Tropikal

¹⁵ Ecmel Temuçin, “Aylık Değişme Oranlarına Göre Türkiye’de Yağış Rejimi Tipleri”, *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı:5, İzmir 1990, ss. 160-183166.

özelliğini kaybetmektedir. Basınç ve rüzgâr şartlarının şekillenmesinde planeter faktörlerin yanında, araştırma sahasına has yerel faktörler de önem kazanmaktadır. Özellikle yükselti, eğim ve yer şekillerinin uzanış doğrultusu basınç değerleri üzerinde etkili olmaktadır.

Tablo 1.2. Kâhta Şehrinde Ortalama Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (mb.).

Aylar	O	ŞŞ	MM	NN	MM	HH	TT	AA	EEy.	eEk.	kK	aA	Yıllık
Ort. Basınç	942.3	935.6	934.7	934.4	934.9	932.3	928.1	930.7	934.1	938.1	938.8	938.0	935.2

Kaynak: Kâhta Meteoroloji Müdürlüğü verileri.

Kâhta şehrinde rüzgârın ortalama esme sayısı 3902'dir. En fazla esme sayısına sahip yön 1342 ile N'dir. Bu yönü 952 ile NNE takip ederken, SW istikameti ise 524 esme sayısı ile hava hareketlerinin en kuvvetli üçüncü yön olmaktadır. Yani hâkim olan kuzey sektörlü rüzgârların frekansı %66'ya ulaşmaktadır. Bu rüzgârların en fazla görüldüğü mevsim, kış mevsimidir. Bunların %81 kuzey sektörlü iken, %19'u ise güney sektörlüdür. Kış mevsiminde hâkim rüzgâr doğrultuları Nemrut Dağı ve Güneydoğu Toroslar üzerinde oluşan cephe sisteminden etkilenmektedir.

En az esme sayısının olduğu yön ise W'dir. Bu istikametinin frekansı %7 civarındadır. Batı sektörlü rüzgârlar daha fazla İlkbahar mevsiminde etkinleşir. Dağların uzanış doğrultuları rüzgârların yönünü, hızını ve şiddetini etkilemektedir. Ayrıca kontinentalite ve topoğrafya şartları gibi etkenler de, rüzgârların yönü, frekansı ve hızı üzerinde önemli bir rol oynar. Bölgede genellikle kuzey sektörü ve güneybatı sektöründen (N, NE, NW) esen rüzgârlar üstünlük gösterir. Bu özellik daha çok bölgenin kuzeyi için geçerlidir. Güney kesimde, kuzey rüzgârlarının etkisi azalarak S, SE ve SW rüzgârları hâkim hale geçer (Tablo 1.3).

Tablo 1.3. Kâhta Şehrinde Çeşitli Yönlerden Esen Rüzgârların Esme Ortalamaları ve % Frekansları.

RÜZGÂR YÖNÜ	İLKBAHAR	%	YAZ	%	SONBAHAR	%	KIŞ	%	TOPLAM	%
N	-	-	15,8	31,5	-	-	-	-	15,8	8
NE	14,1	33,7	21,2	42,3	26,4	64,4	52	81,1	113,7	57,7
SW	14,7	35,1	13,1	26,1	14,6	35,6	12,1	18,9	54,5	27,7
W	13,1	31,3	-	-	-	-	-	-	13,1	6,6
TOPLAM	41,9	100	50,1	100	41	100	64,1	100	197,1	100

Kaynak: Kâhta Meteoroloji Müdürlüğü Verileridir.

Çeşitli yönlerden esen rüzgârların frekansları, rüzgâr gülleri ile açıklanmaktadır. Rüzgâr gülleri, oranlar karşılaştırılarak, esme sayılarına göre rüzgâr gülleri, % oranlara bakılarak yapılan dizinlere göre hâkim rüzgâr istikametleri bulunur ve çizilir. Ancak bunun doğru çıkması için Rubinstein formülüne göre rüzgâr istikamet açıları bölgeye uygulanmalıdır.¹⁶ Bu formüle göre; Yıllık ve mevsimlik yapılan hesaplamalarda ikişer hâkim rüzgâr istikameti belirlenmiştir (Tablo 1.4).

Tablo 1.4. Kâhta'nın Şehrinin Rubinstein Formülüne Göre Hâkim Rüzgâr Doğrultuları.

MEVSİMLER	I. HÂKİM RÜZGÂR DOĞRULTUSU	II. HÂKİM RÜZGÂR DOĞRULTUSU
İlkbahar	N 13,5° E	S 85,5° W
Yaz	N 48,5° E	N 76,5° W
Sonbahar	S 63° W	S 32,5° E
Kış	S 81° E	S 76,5 W
Yıllık	N 35,5° W	N 63° E

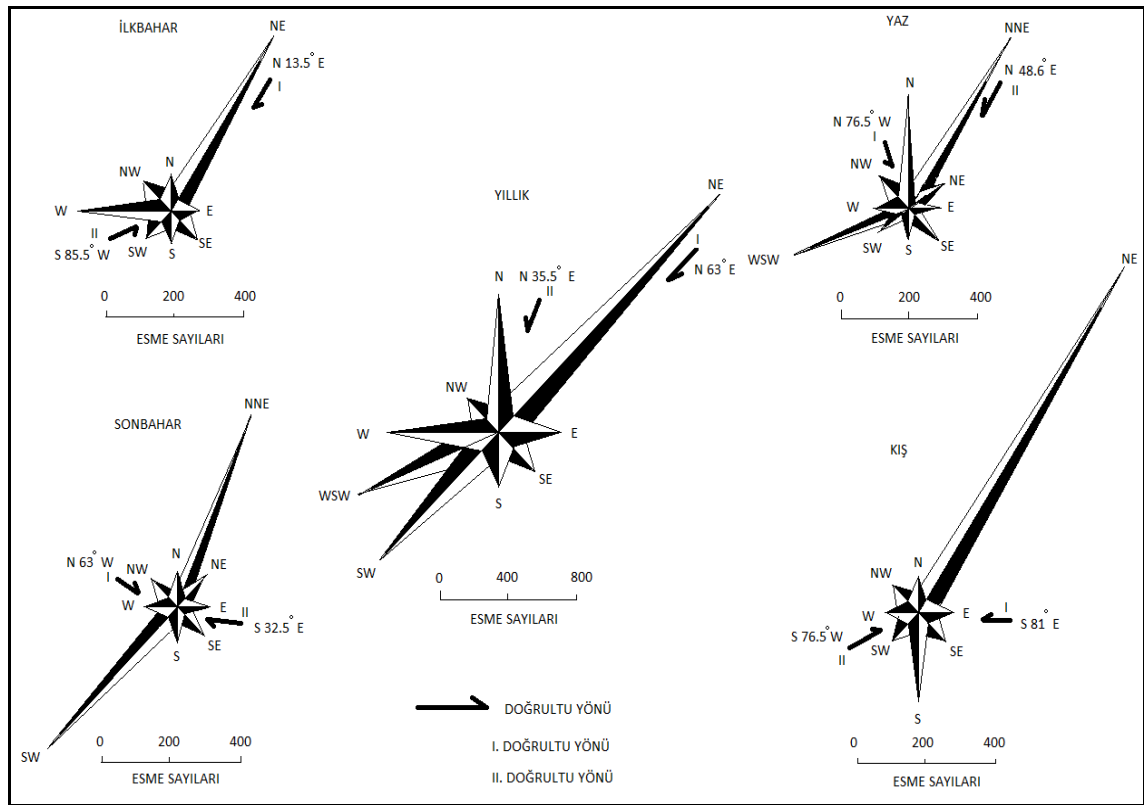
Kaynak: Kâhta Meteoroloji Müdürlüğü Verileridir.

Rubinstein formülüne göre araştırma sahasında hâkim rüzgâr doğrultusu N sektörlü rüzgârlardan meydana gelmektedir. Kuzeyde bulunan Nemrut Dağı ile Kâhta

¹⁶ Sırrı Erinç, *Klimatoloji ve Metodları*, Alfa Yayınevi, İstanbul 1996, s. 459.

şehri arasında ısınma farkları meydana gelmektedir. Bu durum rüzgârları artırmaktadır. Bunun sonucunda dağ ve vadi meltemleri oluşmaktadır. Yükseklerden Kâhta'ya doğru inen hava kütleleri ısınmakta ve fön rüzgârları oluşmaktadır. Kâhta'da hâkim rüzgâr doğrultusu iki istikametlidir. Rüzgârlar genellikle NE ve SW istikametinde esmektedir. Bu rüzgârların hızını dağlık alanlar ile yüzey şekilleri etkilemektedir.

N sektörlü rüzgârların en etkili olduğu mevsim kış mevsimidir. Bu mevsimde esme sayısı 1060 iken frekans oranı %81'dir. Bu mevsimi 730 frekans ile yaz mevsimi takip ederken, 528 frekans ile de sonbahar yaz mevsimini takip etmektedir. S sektörlü rüzgârlarda esme sayısı değerleri birbirine yakındır. Ortalama olarak kış mevsimi hariç, her mevsim 250 esme sayısı görülmektedir. Sonbahar esme sayısı 292 iken; 262 yaz, ilkbaharda da 254 esme sayısı görülmektedir. Ancak dikkat çeken bir konu var ki o da N sektörlü rüzgârların her mevsim görülmesi ve mevsim içinde hâkim rüzgârlar olmasıdır (Grafik 1.1).

Grafik 1.1. Kâhta Şehrinin Yıllık Rüzgâr Frekans Gülü ve Hâkim Rüzgâr Doğrultuları Diyagramı.

Şehirde ortalama rüzgar hızı 1.5 m/sec.dir. Rüzgâr hızının en fazla olduğu ay yaz mevsimini oluşturan Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarıdır. Bu aylardan sonra rüzgâr hızı, ilkbahar mevsimini oluşturan Mart ve Nisan ayları 1,7 m/sec. olmaktadır. Bu ayları sırasıyla Eylül, Kasım ve Ekim ayları takip eder. Rüzgâr hızı en az olan aylar ise kış aylarıdır. Bu ayların ortalama rüzgâr hızı 1 m/sec. civarındadır. Maksimum rüzgâr hızının görüldüğü zaman 28,2 ile Şubat ayıdır. Onu 24,8 ile Ocak ayı takip etmektedir. Maksimum rüzgâr günü 28 ile en fazla Ekim ayında görülmektedir. Bu ayı 24 gün ile Mayıs, onu da 21 gün ile Mart ayı takip etmektedir. En az ise 1 gün ile Ocak ayıdır. Kış mevsiminin en az rüzgârlı ayı Ocak, Şubat ve Aralık aylarının rüzgârlı gün sayısı ortalamasının üzerindedir. Düşük değerlere sahip olan diğer aylar sırasıyla 5 gün Temmuz, 6 gün Haziran, 7 gün Ağustos'tur. Ortalama fırtınalı günlere bakıldığında tüm mevsimlerde bir günü aşmamaktadır. Yıllık ortalama fırtınalı günler 6,6'dır. Hayatı etkileyen fırtınalar meydana gelmemektedir (Tablo 4).

Ülkemize bakıldığında rüzgârlar oluşturdıkları etki ve mevsime göre farklılık göstermektedir. Makro ölçekli rüzgârlar üç gruba ayrılmıştır. Kuzey yönlü A grubu, güney yönlü B grubu ve batı yönlü C grubudur.¹⁷ Kâhta şehrinin hâkim rüzgâr yönü dikkate alındığında A grubuna dâhil olduğu anlaşılmaktadır. Kış mevsiminde polar hava kütlelerinin etkili olduğu sahada dağlı alanlar rüzgârların oluşmasına neden olmaktadır. Dağlık alanlar yüksek basınç alanlarını, araştırma sahası da alçak basınç alanını oluşturur.

1.2.2.2. Güneşlenme Şartları

Yerleşme alanı ile ilgili olarak toplanan verilere göre Kâhta şehirde güneşlenme %53,5'tir. Güneşlenme süresi en fazla %79,3 ile Temmuz ayında görülürken, minimum seviyesine %19 ile Aralık ayında rastlanmaktadır. Bunun nedeni ise, yaz mevsiminde güneş ışınlarının dik açıyla gelmesidir. Kış mevsiminde güneşlenme yüzdesinin düşük olması ise güneş ışınlarının eğik açılarla gelmesidir.

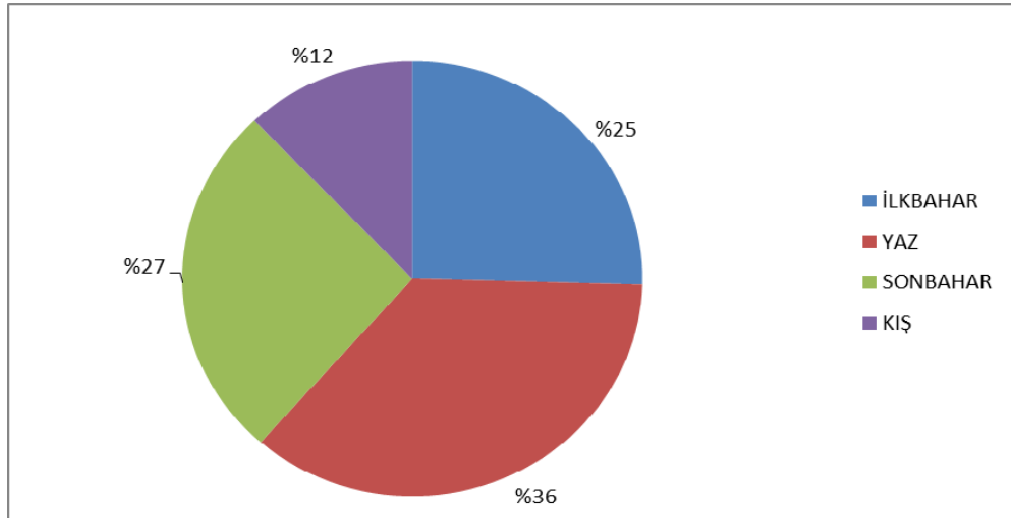
¹⁷ Korkut Ata Sungur, "Hava Akıntı Düzenleri ve Türkiye Üzerindeki Klimatik Etkileri", *İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, No:5, Sayı:5, İstanbul 1988, s. 21-26.

Tablo 1.5. Kâhta'nın Günlük ve Yıllık Güneşlenme Oranları (2000–2010).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	YILLIK
Güneşlenme (%)	36.7	21.5	37.0	56.5	69.7	68.7	79.3	83.1	77.4	47.3	45.5	19.0	53.5

Kaynak: Kâhta Meteoroloji Müdürlüğü Verileri.

Kâhta şehrinde güneşlenme oranları mevsimlere göre de farklılık göstermektedir. Güneşlenme oranı en fazla yazın görülürken, en az Kış mevsiminde görülmektedir. Yaz mevsiminde güneşlenme oranı %36 iken, Sonbaharda %27, İlkbaharda %25, Kış mevsiminde ise %12 olmaktadır.

Grafik 1.2. Kâhta'nın Mevsimlere Göre Güneşlenme Oranları (%).

1.2.2.3. Sıcaklık Şartları

Yıllık sıcaklık ortalamaları bakımından Kâhta şehri, kuzey ve güneydeki bölgelerden farklı bir özellik göstermektedir. Kuzeye gidildikçe kışın daha fazla soğuk olan bir alan ile karşılaşılırken, güneye gidildikçe daha sıcak alanlarla karşılaşılır. Yıllık sıcaklık ortalamaları bakımından Akdeniz ve Ege kıyıları ile beraber, ülkemizin en sıcak bölgelerinden birini de Güneydoğu Anadolu teşkil eder. Sıcaklığın yıl içinde gösterdiği değişiklikler termik rejimin tespiti bakımından önemlidir.¹⁸ Bölgede kaydedilen ortalama sıcaklık, kuzeyden güneye ve doğudan batıya doğru yavaş bir artış

¹⁸ Asaf Koçman, *Uygulamalı Coğrafya Çalışmaları ve İzmir Bozdağlar Üzerine Araştırmalar*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:49, İzmir 1989, s. 43.

gösterir (Kâhta 15,4°C, Diyarbakır 15,7°C, Gerger 15,0°C, Sincik 14,7°C, Siverek 16,2°C, Samsat 16,2°C, Gaziantep 15,0°C ve Adıyaman 15,5°C).

Ülkemizin, yaz mevsiminde en çabuk ve en çok ısınan bölgeleri arasında yer alan Kâhta'da, Mart ayından Ağustos ayına kadar sıcaklıklar düzenli olarak yükselir. Aylık ortalama sıcaklıklar incelendiğinde, en sıcak ayın 30°C ile Temmuz ayı olduğu anlaşılır. Bu değerlerin görülmesinde, güneyden gelen sıcak hava kütleleri ile güneş ışınlarının açısının değişmesiyle sıcaklıkların artmasıdır. Bunun yanında diğer bir husus da, her şeyden önce kontinentalite ile ilgilidir. Yaz aylarında çok fazla ısınan bu bölgede, kış mevsimi bir hayli soğuk geçer ve yıllık sıcaklık farkı veya amplitud 25 ila 27,5°C arasında değişir¹⁹. Sonbahar mevsiminin ilk ayı olan Eylül ile sıcaklıklar düşmeye başlar. Bu durum Ocak ayına kadar devam eder.

Araştırma sahası olan Kâhta'da kaydedilen ekstrem değerler yüksektir. Bunun nedeni denizden uzaklık, sıcak bölgelerden gelen sıcak hava kütlelerinin etkisine açık olması, kuzeyde karasallık özelliği gösteren yükseltiye sahip bölgelere yakın olmasıdır. Kâhta'nın termik rejim diyagramı ve amplitud değeri göz önüne alındığında şehir, kışın yağışlı, yazın ise sıcak ve kurak geçtiği, en sıcak ayının Temmuz olduğu step ikliminin termik özelliklerini yansıtır.

Sıcaklık değerlerine bakılacak olursa ortalama değerlerin yanında ekstrem değerlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Kâhta şehrinde sıcaklığın ortalama olarak en yüksek olduğu ay 30°C ile Temmuz ayıdır. Şehirde bu güne kadar en yüksek sıcaklık 1998 yılında 44°C olarak kaydedilmiştir. Güney ve güneydoğudan gelen Kontinental Tropikal Hava Kütleleri (cT) yazın etkilidir. Orjin bölgesinde çok sıcak ve karalı olan bu hava kütlelerinin kuzeye doğru hareketleri esnasında nem içeriği artmasına rağmen, kararlılığı ortadan kalkmamakta ve sahada çok yüksek sıcaklıkların meydana gelmesine neden olmaktadır.²⁰

Yaz mevsiminde sıcaklıkların bu kadar yükselmesinin ana nedeni, hava kütleleridir. Ortalama değerlerin en düşük olduğu ay ise 3,9°C ile Ocak ayıdır. Şehirde bu güne kadar en düşük sıcaklık 1992 yılında -14,6°C olarak kaydedilmiştir. Bu değer sıcaklığın Aralık, Ocak, Şubat aylarında çoğu zaman sıfırın altına düşebileceğini

¹⁹ Sözer, s. 15.

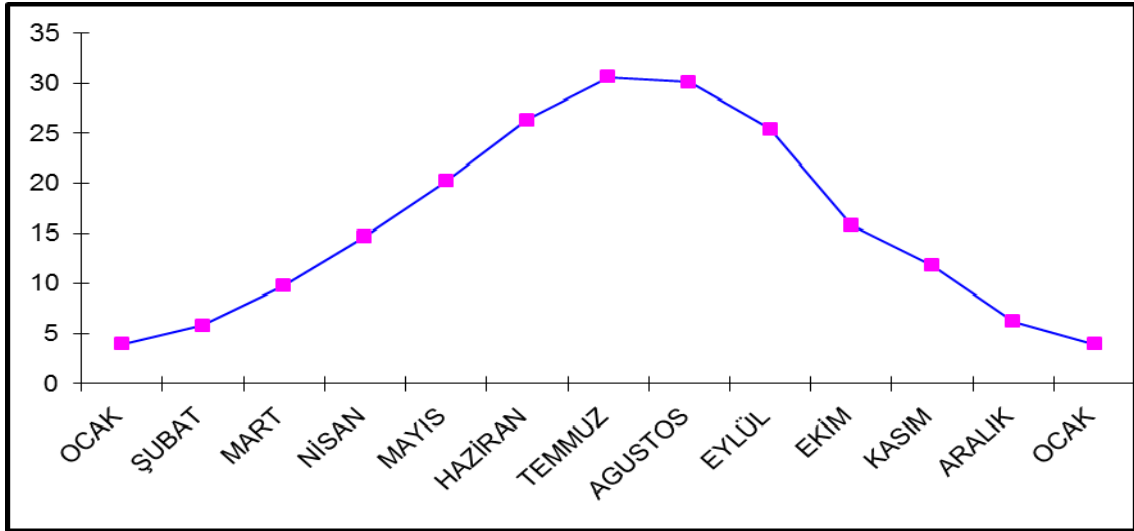
²⁰ Kenan Arınç, *Ahlat-Nazik Havzası'nın Coğrafi Etüdü*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:96, Araştırma Serisi No:845, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 96, Araştırma Serisi No:67, Erzurum 1997, s. 47.

gösterir. Şehirdeki güneşli gün sayısı da donlu günler sayısını etkilemektedir. Don olaylarının en fazla toplandığı aylar; Aralık, Ocak ve Şubat aylarıdır. Bu aylarda güneş ışınları eğik açılarla gelmekte ve güneşlenme az olmaktadır. Bölgedeki don olaylarının yaşandığı gün sayısı 14'tür.

Tablo 1.6. Kâhta Şehrinin Aylara Göre Ortalama Sıcaklık Değerleri.

Aylar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Sıcaklık (C ⁰)	3,9	5,8	9,8	14,7	20,2	26,3	30,6	30,1	25,4	15,8	11,8	6,2

Kaynak: Kâhta/Adıyaman Meteoroloji Müdürlükleri Verileridir.

Şekil 1.1. Kâhta Şehrinin 2000-2010 Yılları Sıcaklık Ortalaması Diyagramı.

1.2.2.4. Nemlilik, Buharlaşma ve Bulutluluk Durumu

İklim elemanlarından önemli bir yere sahip olan buharlaşma ile ilgili ölçümler meteoroloji istasyonlarında yapılmaktadır. Şehir rasat ölçümleri alınarak Thorhwaite metodu ile hesaplamalar yapılmıştır. Bu metoda göre Kâhta'nın düzeltilmiş potansiyel evapotranspirasyonu 955,8 mm civarındadır. Sıcaklık değiştikçe buharlaşmadaki değerler de farklılık göstermektedir. Sıcaklık değerleri yaz aylarında yükselmekte, kış aylarında ise düşmektedir. Bu nedenle kış aylarında sıcaklık düştüğünden dolayı buharlaşma değerleri de düşmektedir. Sıcak hava kütleleri güneyden esmesi nedeniyle

kış aylarında buharlaşma değeri negatifi göstermemekte, aksine, buharlaşma az da olsa meydana gelmektedir.

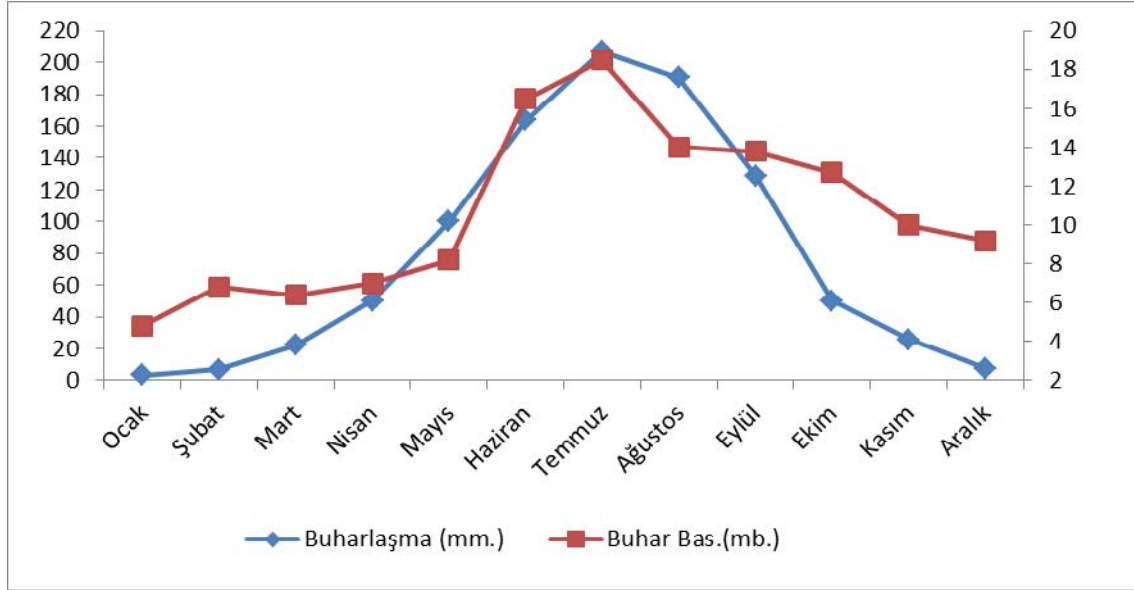
Şehirde buharlaşma değeri kış aylarında sıfırın altına düşmemektedir. Aralık, Ocak ve Şubat aylarında sıcaklığa bağlı olarak buharlaşma, en düşük değerini göstermektedir. Kış aylarında yüksek basıncın hâkim olması nedeniyle atmosferde nem oranı yükselmekte ve basınç düşmektedir. Yaz aylarında buharlaşma maksimum seviyeye çıkarken ilkbahar ve sonbaharın son iki ayında buharlaşma 100 mm.nin altındadır. Sıcaklıklarında artması ile yaz aylarında buharlaşma 207,2 mm ile en fazla Temmuz ayında görülürken, 190,7 mm ile Ağustos, 163,7 mm ile Haziran ayında görülmektedir (Tablo 1.7).

Tablo 1.7. Thorthwaite Metoduna Göre Kâhta Şehrinde Buharlaşma ve Buhar Basıncının Aylara Göre Dağılışı.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Buhar. (mm.)	3,3	6,9	22,1	49,9	99,9	163,7	207,2	190,7	128,9	50	25,6	7,6	955,8
Buhar Bas. (mb.)	4,8	6,8	6,4	7,0	8,2	16,5	18,5	14,0	13,8	12,7	10,0	9,2	10,7

Kaynak: Kâhta Meteoroloji Müdürlüğü Verileridir.

Su buharında meydana gelen değişmelerin öğrenilebilmesi açısından şehrin buhar basıncını bilmek gerekmektedir. Toplanan verilere bakıldığında şehrin buhar basıncının 10,7 mb olduğu görülmektedir. Basınç değerleri buharlaşma değerleri ile aynı doğrultudadır. Buhar basıncının arttığı aylarda su buharı artmakta, azaldığı aylarda ise azalmaktadır. Kış mevsiminde buhar basıncı düşük iken yaz aylarında yükselmektedir. Buharlaşmanın maksimum arttığı Temmuz ayında basınç değeri 18,5 mb.dir (Şekil 1.2).

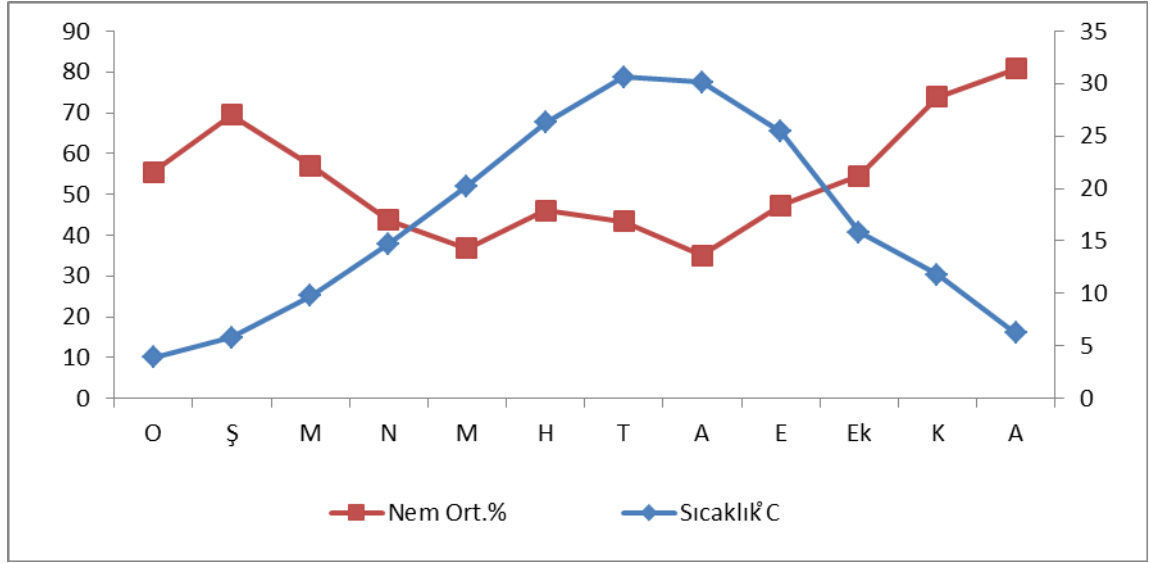
Şekil 1.2. Kâhta Şehrinde Buharlaşma ve Buhar Basıncının Aylara Göre Dağılışı.

Araştırma sahasının nemlilik özelliğine bakıldığında sıcaklık değerleri ile ters bir orantı gösterdiği görölmektedir. Sıcaklığın arttığı yaz mevsiminde nem oranı azalırken, sıcaklığın düştüğu kış mevsiminde ise bu oran maksimum seviyeye çıkmaktadır. En yüksek oranına kış mevsiminde yükselen nemlilik, %80,8 ile en fazla Aralık ayında rastlanır. Daha sonra %73,8 ile Kasım'da görölürken, %69,4 ile şubat, %55,4 ile de Ocak ayı takip etmektedir. Minimum göröldüğu yaz mevsiminde %35 ile Ağustos ayında görölürken, %36,7 ile Mayıs ayı takip etmektedir. Maksimum seviyesine aralıkta ulaşan nemlilik daha sonraki aylarda düzenli bir şekilde azalırken, Ağustos ayında minimum seviyeye düştüktten sonra sonbahardan itibaren düzenli bir şekilde artmaktadır.

Tablo 1.8. Kâhta Şehrinde Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Ortalama Nemlilik Değerlerinin Aylara Göre Dağılışı.

Aylar	O	ř	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Sıcaklık °C	3.9	5.8	9.8	14.7	20.2	26.3	30.6	30.1	25.4	15.8	11.8	6.2	16.7
Nem Ort.%	55.4	69.4	57.0	43.6	36.7	46.0	43.3	35.0	47.3	54.6	73.8	80.8	53.6

Kaynak: Kâhta Meteoroloji Müdürlüğu Verileridir.

Şekil 1.3. Kâhta Şehrinde Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Ortalama Nemlilik Değerlerinin Aylara Göre Dağılışı.

Hava olaylarını ve yağış türlerini etkisi altına alan, güneş ışınlarının etkilerini azaltarak yeryüzünün ısınmasını kısıtlayan bulutluluk, üzerinde durulması gereken iklim faktörlerindendir. Farklı iklim etmenleriyle meydana gelen bulutluluğa göre, Kâhta'nın yıllık ortalama bulutluluk oranı, 4,3'tür. Bir bölgenin yüksek bulutluluk oranına sahip olması için, minimum 6/10 bulutluluk oranına erişmesi gerekmektedir. Söz konusu, bütün yıl olarak 10/10 oranına göre göz önüne alındığında düşük bir bulutluluk oranı anlamına gelmektedir.

Tablo 1.9. Kâhta'nın Yıllık Ortalama Bulutluluk Değerleri.

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	YILLIK
Ort. Bulutluluk	3,4	5,4	6,8	7,7	3,2	6,3	4,2	0,6	3,3	4,2	5,3	4,8	4,3
Açık gün sayısı	11	2	4	7	19	10	18	29	20	16	10	4	150
Bulutlu gün sayısı	8	15	21	23	10	19	13	2	10	13	16	15	165
Kapalı gün sayısı	12	11	6	0	2	1	0	0	0	2	4	12	50

Kaynak: Kâhta Meteoroloji Müdürlüğü Verileridir.

Yerleşme alanında açık hava şartlarının hâkim olmasına karşılık, oranlara bakıldığında Mart ve Nisan aylarında bulutluluk oranı yüksek olmaktadır. En düşük değer 0,6 ile Ağustos ayında görülmektedir. Bunun nedeni ise hava hareketlerinin, ilkbahar dışında, nemin azalarak sahaya ulaşmasıdır. Şehirdeki ortalama bulutluluk

sayısı 4,3'tür. Açık hava oranlarına bakıldığında 29 gün ile en fazla Ağustos ayı iken, 2 gün ile en az Ocak ayında açık hava görülmektedir. Araştırma sahasında açık gün sayısı toplamda 150 civarındadır.

Bulutlu gün sayılarında ise durum şu şekildedir. Bulutlu gün sayısı en fazla ilkbahar mevsiminde görülürken, en az ise yaz mevsiminde görülmektedir. Bulutlu gün sayısı 23 gün ile en fazla Nisan ayında rastlanırken, en az ise 2 gün ile Ağustos ayında görülmektedir. Kâhta'nın ortalama bulutlu gün sayısı 165'tir. En fazla bulutlu gün ise Mart ve Nisan iken, en az Ağustos ayıdır. Kapalı günler en fazla kış mevsiminde görülürken en az yaz mevsiminde rastlanmaktadır. Kapalı günlerin en fazla olduğu aylar Aralık, Ocak ve Şubat iken, en az olduğu aylar Nisan, Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül'dür (Tablo 1.9).

1.2.2.5. Yağış Şartları ve Yağış Rejimi

Türkiye gibi kısa mesafelerde önemli farklılıklar ve değişiklikler gösteren bir topoğrafik yapıya sahip, farklı hava kütlelerinin etkisinde bulunan ve buna bağlı olarak yıl boyunca dört mevsimin yaşandığı mikroklimatik oluşumların gözlemlendiği bir ülkenin, dolayısıyla araştırma sahasının değerlerini farklı faktörlerle açıklamak mümkündür.²¹ Araştırma sahasının yağış değerlerinin belirlenmesinde yalnızca hava kütleleri değil, topoğrafya ve klimatolojik değerler de dikkate alınmalıdır. Bitki örtüsü ve yerleşim alanları ile tarım faaliyetlerinin biçimlenmesinde önemli olan yağış, iklim özelliklerinin belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir. İklim özelliklerinin ortaya konulabilmesi amacıyla 25 yıllık meteoroloji istasyonu verileri kullanılmıştır. Bu yağış değerlerine göre bakı, irtifa ve topoğrafik özellikler bakımından farklılık göstermektedir. Kâhta şehri ve çevresinin yağış değerlerinin belirlenmesinde meteoroloji verilerinden yararlanılmıştır.

Güneydoğu Toroslar yamaçlarında bulunan yerleşmelerde yağış, güneydeki plato ve ovaya kurulmuş yerleşmelerden daha fazladır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaz mevsimine rastlayan altı-yedi aylık devre bölge ziraatı açısından büyük sorun teşkil eder. Aynı iklim ve yer şartları doğal bitki örtüsü üzerinde de olumsuz bir etki meydana

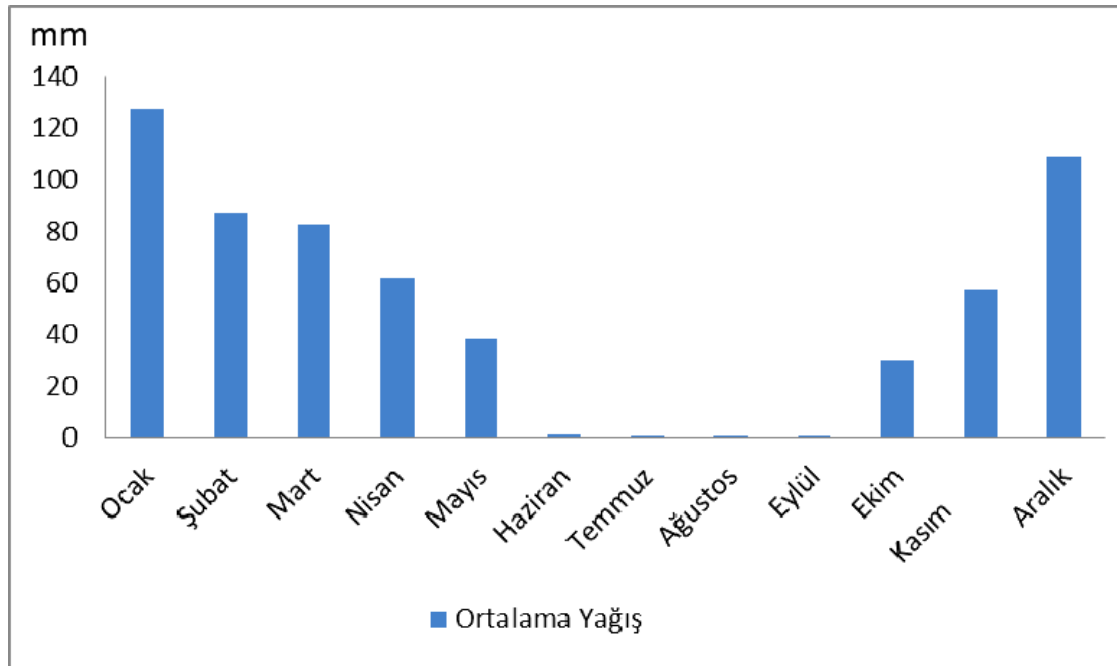
²¹ Serap Akgündüz, *Türkiye'de Yağış, Sıcaklık ve Nem Verilerinin Klimatolojik Analizi*, D.M.İ.G.M. Yayınları No:2000/07, Ankara 2000, s.2.

getirir.²² Yıllık toplam yağış miktarı genellikle, Nemrut Dağı'ndan güneye doğru yavaş yavaş azalır. Nemrut Dağı'nda yağış miktarı 1100 mm. civarında iken, hemen güneyinde yer alan Yarpuzlu Beldesi'ne 1000 mm civarında yağış düşmektedir. Kâhta şehrine yıllık 593 mm.lik yağış düşmektedir. Kâhta'nın güneyindeki Samsat'ta bu miktar daha da düşer (500 mm). Örneğin Samsat 500 mm yağış aldığı halde güneybatıdaki Bozova 400-450 mm. arasında yağış almaktadır.

Tablo 1.10. Kâhta Şhrinin Yağış Değerleri (mm).

Aylar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Yağış	127.1	86.7	82.6	61.6	38.2	1.2	0.3	0.1	0.7	29.7	57.1	108.7

Kaynak: Kâhta Meteoroloji Müdürlüğü Verileridir.

Grafik 1.3. Kâhta Şhrinin Aylık Ortalama Yağış Diyagramı.

İskenderun Körfezi üzerinden kuzeydoğu (Karayel) rüzgârlarıyla taşınan nemli hava kütlelerinin ulaştığı Adıyaman yöresi de bölge geneline göre oldukça fazla yağış alır.²³ Kış mevsiminde güneyden gelen hava kütleleri araştırma sahasına girdiğinde soğumadığından dolayı yeterli doygunluğa erişmemekte ve yağış bırakmamaktadır.

²² Sözer, s. 16.

²³ Kenan Arınç, *Türkiye'nin İç Bölgeleri*, Erzurum 2009, s. 347.

Aynı hava kütlesi araştırma sahasının üzerinden geçtikten sonra Nemrut Dağı yamaçlarında soğuyarak yeterli doygunluğa erişmekte ve güneydeki bölgelere göre daha fazla yağış bırakmaktadır (Nemrut Dağı 1100 mm, Kâhta 593 mm.). Kâhta'nın yıllık yağış tutarında en büyük pay, kış mevsimine isabet eder (Kâhta %54). Bu mevsimde kuzeyden gelen soğuk hava kütlelerinin etkisinde olan araştırma sahası fazla yağış alırken; yaz mevsiminde güneyden gelen sıcak hava kütlelerinin etkisinde olduğundan hem sıcaklık artmakta hem de az yağış düşmektedir.

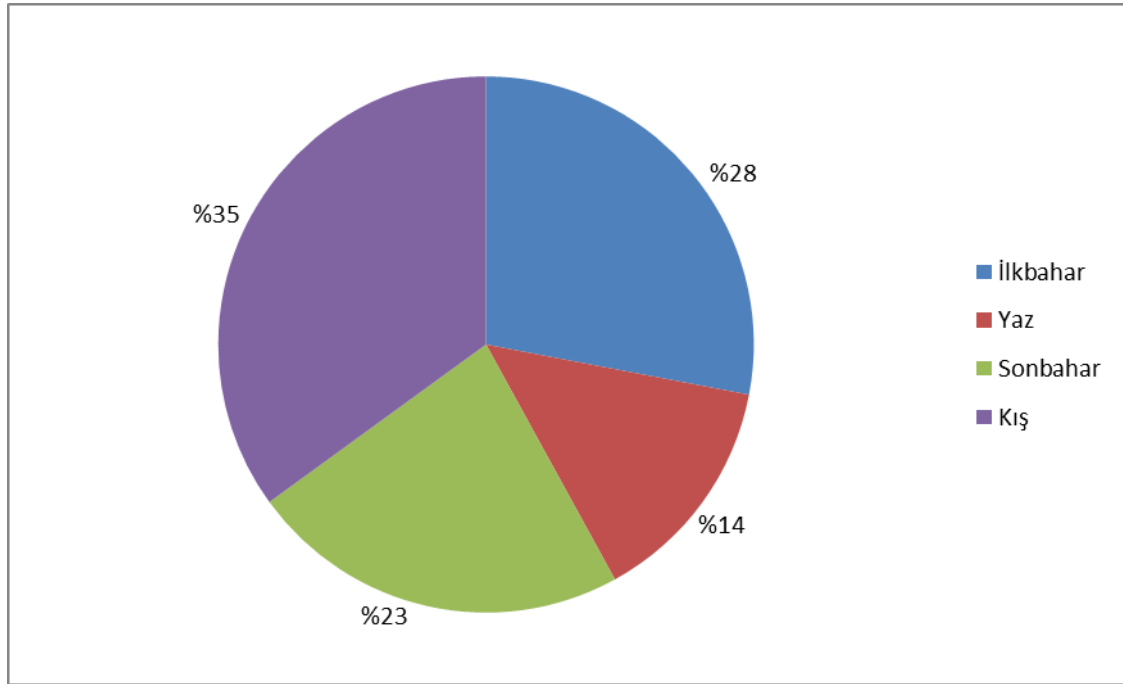
Yaz mevsiminde düşen yağış az olmakla (%0,3) birlikte, bazı yıllar yağış bile kaydedilememektedir. Bu mevsimde sıcaklık çok yüksek derecelere ulaştığı için şiddetli bir kuraklık hüküm sürer. Kış mevsiminden sonra, yıllık yağış miktarı en fazla ilkbahar aylarında toplanır (%31). İlkbahar mevsimini %15'lik bir yağış ile sonbahar ayları takip etmektedir. Bölgede yağışlı günlerin yıllık ortalama sayısı, 100-110 gün arasında değişir. En az yağışlı olan ay Ağustos (1 gün), en yağışlı ay Aralık, Ocak, Şubat (18) ve Mart (18 gün) aylarıdır. Karla örtülü günler sayısı Ocak-Şubat (2 gün) aylarıdır. Kâhta şehrinde kışlar yağışlı, yazlar ise kurak geçmektedir.

Kâhta şehrinin yağış rejiminin tespit edilmesi amacıyla yağış değerleri yakınlık gösteren Akdeniz yağış rejimi ve gecikmiş Akdeniz yağış rejimi ile karşılaştırılması gerekmektedir. Şehrin aylara göre dağılışı gösteren yağış değerleri daha çok gecikmiş Akdeniz yağış rejimi değerlerine benzerlik göstermektedir. Akdeniz yağış rejiminin en belirgin özelliği, kış mevsiminde yağışlı, yaz aylarında ise kurak geçmesidir.²⁴ Yayılışı gösterdiği alanlar ise Akdeniz kıyıları ile Ege kıyılarıdır. Bu yağış rejimi tipinde en yüksek yağışlar sırasıyla Aralık, Ocak ve Şubat aylarında rastlanırken, kurak aylar Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarıdır. Bununla beraber yağışlı ve kurak devreler arasındaki yağış farkı %20 civarındadır. Kasım ve Mart aylarında düşen yağış değerleri birbirine yakındır. Yağışlar Nisan ayından itibaren azalış göstermektedir. Bu durum Ekim ayına kadar devam etmektedir.

Gecikmiş Akdeniz Yağış Rejimi tipi, batıda Adana civarında başlamakta, Güneydoğu Toroslar'ın güney yamaçları boyunca Cizre'ye kadar devam etmektedir. En yüksek yağış miktarlarına Ocak, Aralık ve Şubat aylarında rastlanmaktadır. En yağışlı ay olan Ocak ayında %21 civarında yağış düşmektedir. İlkbahar mevsiminde yağışlar

²⁴ Temuçin, "Aylık Değişme Oranlarına Göre Türkiye'de Yağış Rejimi Tipleri", s.168.

oldukça yüksektir. Bu durum Akdeniz yağış rejiminden ayıran en önemli özelliktir. Nisan ayında yağış miktarı yıllık ortalamanın %10'unu geçmektedir. Akdeniz yağış rejiminde Nisan ayında yağış değerleri %7'yi geçmemektedir. Yaz mevsiminde düşen yağış miktarları çok azdır ve yıllık ortalamanın %0,1 ile %1,5'ini oluşturmaktadır. Kurak dönem Mayıs ayında Ekim sonuna kadar devam etmekte ve Akdeniz yağış rejimine göre çok şiddetli olmaktadır. Gecikmiş Akdeniz rejimi içinde kalan bölgeler Kasım ayından itibaren Akdeniz Polar Cephesi'ne bağlı depresyonların geçişi sırasında yağış almaktadır. Ancak bu alanda artan karasallığa bağlı olarak kış mevsimi yağışları biraz azalmakta ve ilkbaharda yağış miktarları artmaktadır. Yaz mevsiminde güneyden sokulan cT hava kütlelerinin çok kuru ve hareketsiz olması, bu mevsimin Akdeniz kıyılarına göre daha sıcak ve kuru geçmesine neden olmaktadır.²⁵

Grafik 1.4. Kâhta'nın Yağış Rejimi Grafiği.

Araştırma sahasının yağış özelliklerinde ise yağışların özellikle kış devresinde arttığı, yaz devresinde azaldığı görülmektedir. Yağışlı devre ile kurak devre arasındaki yağış farkı %20'yi geçmektedir. Mayıs ayından itibaren yağışlar azalmakta, Kasım ayından itibaren yağışlar artmaktadır. Şehrin yağışlarında göze çarpan en önemli husus

²⁵ Temuçin, "Aylık Değişme Oranlarına Göre Türkiye'de Yağış Rejimi Tipleri", s.168-169.

ise Nisan ayında yağışların oranının %10,5'lik bir oranda olmasıdır. Yerleşme alanının yağışlarında Mayıs ayında bile yağış %7 civarındadır. Neticede yağışlar Akdeniz yağış rejimine göre kışın az düşerken ilkbaharda fazla düşmekte ve yağışlar daha geç aylarda azalmaktadır. Kurak devre Mayıs'tan itibaren başlamakta, Ekim ayı sonuna kadar devam etmekte ve şiddetli kuraklık hüküm sürmektedir. Sonuç olarak Kâhta şehrinin yağış rejimi tipi Akdeniz yağış rejimi tipine benzemekle beraber aylardaki yağış dağılımı farkından dolayı *Gecikmiş Akdeniz Yağış Rejimi Tipi*'ne girmektedir.

1.2.3.6. Yağış Etkinliği ve İklim Tipi

Herhangi bir bölgenin veya yörenin yerleşim bakımından değer kazanması, pek çok coğrafi faktörle yakından alakalıdır. Bu faktörlerden biri, belki de en önemlisi, iklimdir. Yerleşmelerin ikliminin bilinmesi komşu sahalarla ilişkileri ve etkileri yönünden pek çok beşeri ve ekonomik etkiyi kolaylaştırır. Kâhta şehrinin içinde bulunduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin iklimi diğer bölgelerden farklılık arz etmektedir. Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan bölge, Arabistan Yarımadası'na yakın olmasından dolayı iklimi de bu yarımadadan etkilenmektedir. Güneydoğu Anadolu'daki yerleşmeler iklim bakımından uygun şartlara sahipse çevresine göre daha fazla nüfuslanmaktadır. İnceleme konusunu oluşturan Kâhta şehri de çevresine göre iklim yönünden uygun şartlara sahip olduğundan daha fazla nüfuslanmıştır.

Kâhta şehrinin iklimi, genel olarak enlem şartları ve global atmosfer dolaşımının etkisinde kalarak şekillenmiştir. Bununla birlikte bu yörenin iklimi üzerinde çevresel faktörlerin etkili olduğu ve yerel şartların da gerçekleştiği düşünülmektedir. Güney ve güneybatıdaki Samsat Ovası ve Bozova gibi Gaziantep üzerinden gelen nemli hava kütleleri, Basra üzerinden gelerek Şanlıurfa ve Diyarbakır üzerinden geçip yükselici hareketlerle hiçbir engelle takılmadan şehir yerleşim alanına açılmaktadır. Bunun yanında Doğu Anadolu üzerinden gelen soğuk hava hareketlerinin Nemrut Dağı'ndan daha güneye geçememesi nedeniyle güneşlenme süresini etkileyen doğal yapılar gibi faktörler şehrin iklim olaylarını doğrudan yönlendirmekte ve etkilemektedir.

Gerçekte de iklim elemanlarının kombinasyonu ile belirlenen iklim tipi; yerleşme, meskenler, tarım, bitki örtüsü akarsu rejim ve debileri, kaynaklar ve yer altı sularının verimlilik dereceleri gibi birçok doğal ve beşeri olayı doğrudan ve dolaylı

etkilemektedir. Ancak bu etkinin derecesi temelde sıcaklık, yağış ve buharlaşma gibi faktörlerin yönlendirildiği bir gelir gider dengesi olan yağış etkinliğine bağlıdır.²⁶ İklim çeşidini belirlemek için bazı formül ve yöntemler geliştirilmiştir. Bu konuda kullanılan formül ve yöntemlerin esası genellikle yağış ve sıcaklık gibi meteorolojik elemanlar arasındaki ilişkiye dayanmaktadır. İklim elemanları incelenen Kâhta şehrinin iklim tipi belirleneceği zaman, öncelikle yağış etkinliğinin saptanması gerekmektedir.

Kâhta şehrinin yağış etkinliğini, dolayısıyla iklim özelliklerini belirlemek amacıyla Erinç Yağış Etkinliği İndisi ve Thornthwaite yönteminden²⁷ faydalanılmıştır. Erinç yağış etkinliği için sıcaklık ve yağışa göre sınıflandırma yapılırken, Thornthwaite, yönteminde bu iki elemanın yanı sıra toprağın su depolama kapasitesini de üçüncü bir öge olarak değerlendirmektedir. ERİNÇ, yağış etkinliği indis formülüne göre yıllık ortalama yağış miktarı, yıllık ortalama maksimum sıcaklık değerine bölünerek yağış etkinliği indis elde edilmiştir.²⁸

Buna göre Kâhta şehrinin yağış etkinliği 7,2'dir. Bu indise göre yağışın fazla, sıcaklığın düşük olduğu aylarda değerler yüksek çıkarken, sıcaklığın fazla, yağışın az olduğu aylarda değerler düşük çıkmıştır. Bunun sonucunda da kazanç ve kayıp su konusunda uygun bir durum ortaya çıkmaktadır. Mevsimsel dağılışı incelendiğinde ise kış mevsiminde Aralık ayında kurak, Ocak ayında yarı nemli, Şubat ayı ise yarı kurak devre görülürken, diğer mevsimlerde ise tam kurak devreler yaşanmaktadır. Neticeden etkilenen ise doğal bitki örtüsüdür. Araştırma sahasında doğal bitki örtüsü olarak stepler mevcuttur. Sonuç olarak ERİNÇ'e göre Kâhta şehrinin iklimi, *kışları yarı nemli, yazları tam kurak bir yağış etkinliğine sahiptir.*

²⁶ Sırrı Erinç, *Tatbiki Klimatoloji ve Türkiye'nin İklim Şartları*, İstanbul Üniversitesi, Hidrojeoloji Enstitüsü Yayınları, Sayı: 2, İstanbul 1957, s. 71.

²⁷ G. T. Thornthwaite, *An Introduction To Climate*, (Third Ed. McGraw-Hill Book Company Inc.), Newyork 1948, s.19.

²⁸ Erinç, *Klimatoloji ve Metodları*, s. 485-486.

Tablo 1.11. Erinç'in İndis Formülü'ne Göre Aylık ve Yıllık İndis Değerleri ve Yağış Etkinliği.

Aylar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
Ortalama Yüksek Sıcaklık	3,9	5,8	9,8	14,7	20,2	26,3	30,6	30,1	25,4	15,8	11,8	6,2	16,7
Ortalama Aylık Yağış	127,1	86,7	82,6	61,6	38,2	1,2	0,3	0,1	0,7	29,7	57,1	108,7	49,5
İndis Değeri	32,6	14,9	8,4	4,2	1,9	0	0	0	0	1,9	4,8	17,5	7,2
Yağış Rejimi	Yarı Nemli	Yarı Kurak	Tam Kurak									Kurak	Tam Kurak

Kaynak: Kâhta Meteoroloji Müdürlüğü Verileridir.

İklimin belirlenmesinde çeşitli metodlar uygulanmaktadır. Bunların içinde doğal ve beşeri olayların analiz edilmesinde THORNTHWAİTE metodu çok önemlidir. Gerçekten de iklim elemanlarının kombinasyonu ile belirlenen iklim tipi, yerleşme, mesken şekilleri, tarımsal faaliyetler, bitki örtüsü, akarsular, kaynaklar ve yer altı sularının verimlilik dereceleri gibi birçok doğal ve beşeri olayı doğrudan ve dolaylı etkilemektedir. Ancak bu etkinin derecesi temelde sıcaklık, yağış ve buharlaşma gibi faktörlerin yönlendirdiği bir gelir gider dengesi olan yağış etkinliğine bağlıdır.²⁹ Kâhta şehrinde THORNTHWAİTE metoduna göre yağış miktarı potansiyel evapotransprasyondan daha azdır. İlçede yağış miktarı yıl boyunca 593 mm civarındayken, buharlaşma 955 mm civarındadır.

²⁹ Erinç, *Tatbiki Klimatoloji ve Türkiye'nin İklim Şartları*, s. 71

Tablo 1.12. Thornthwaite İndis Formülüne Göre Aylık Değerler Ve Yağış Etkinliği.

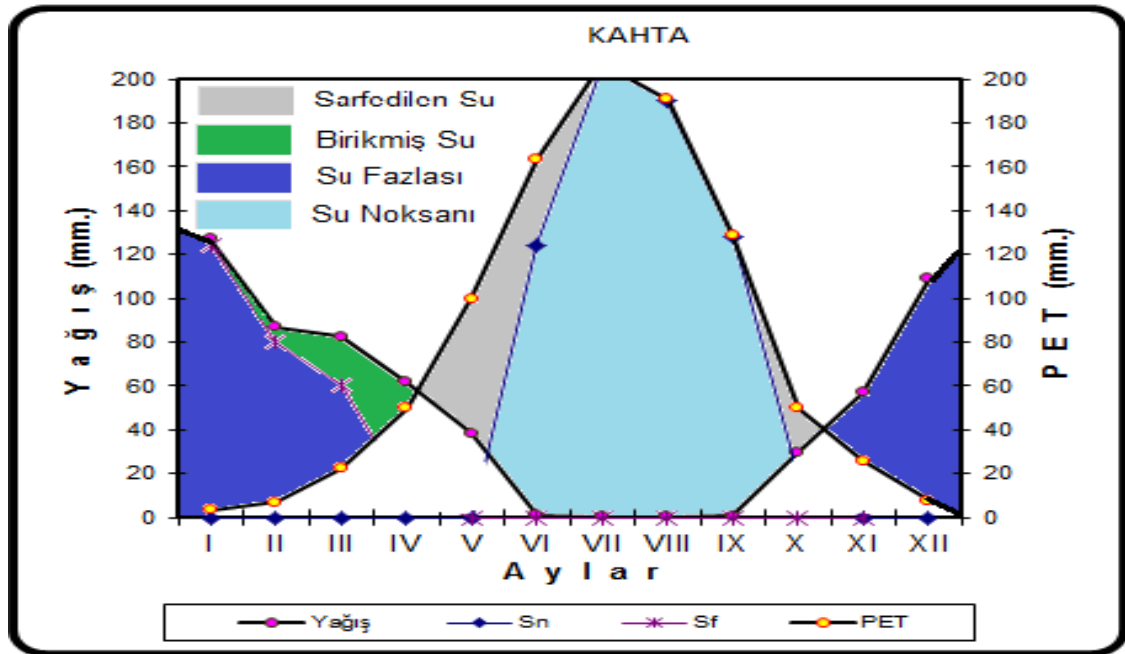
AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	YILLIK
Sıcaklık	3.9	5.8	9.8	14.7	20.2	26.3	30.6	30.1	25.4	15.8	11.8	6.2	16.7
Sıcaklık indisi	0.7	1.3	2.8	5.1	8.3	12.3	15.5	15.1	11.7	5.7	3.7	1.4	83.6
Düzeltilmemiş PE	3.9	8.1	21.5	45.4	81.6	132.8	165.8	162.8	124.6	51.8	30.2	9.2	-
Güneşlenme süresine göre PE tashih emsali	0.86	0.84	1.03	1.10	1.22	1.23	1.25	1.17	1.03	0.96	0.85	0.83	-
Düzeltilmiş PE	3.3	6.9	22.1	49.9	99.9	163.7	207.2	190.7	128.9	50.0	25.6	7.6	955.8
Yağış	127	86.7	82.6	61.6	38.2	1.2	0.3	0.1	0.7	29.7	57.1	108.7	594.0
Depo Değişikliği	-	-	-	-	-62	-38.3	-	-	-	-	31.4	68.6	
Depolama	100	100	100	100	38.3	-	-	-	-	-	31.4	100.0	100.0
Gerçek Evapotranspirasyon	3.3	6.9	22.1	49.9	99.9	39.5	0.3	0.1	0.7	29.7	25.6	7.6	285.7
Su Noksanı	-	-	-	-	-	124.1	206.9	190.5	128.3	20.3	-	-	670.0
Su Fazlası	123.7	79.8	60.5	11.7	-	-	-	-	-	-	-	32.5	308.2
İklim Tipi	C1 B'3 s b'2: Yarı nemli-Yarı kurak, Orta sıcaklıkta (Mezotermal), Su fazlası kış mevsiminde ve çok kuvvetli olan, Karasal iklime yakın iklim.												

Kaynak: Kâhta Meteoroloji Müdürlüğü Verileri.

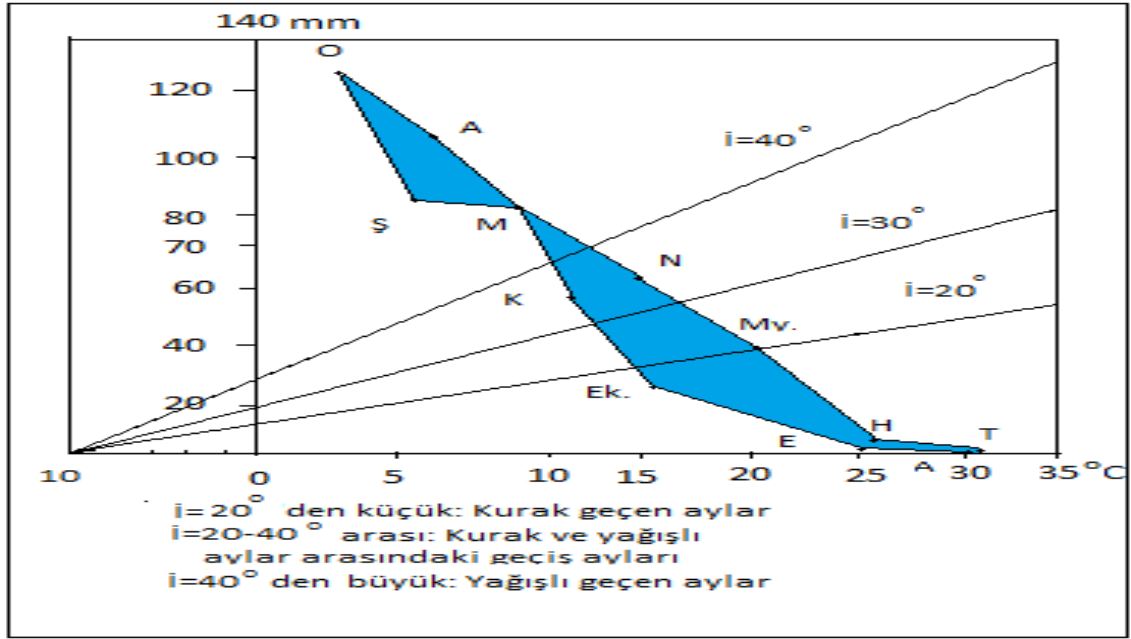
Aralık, Ocak ve Şubat aylarında yağışların artması ile toprak suya doymun hale gelmektedir. Yağışın buharlaşmadan fazla olduğu yedi ay boyunca su fazlası görülmektedir. Mayıs ayından itibaren yağışlar buharlaşmayı karşılayamamakta ve toprakta birikmiş su harcanmaya başlamaktadır. Mayıs ayında tarımsal faaliyetlerin artmasına bağlı olarak su tüketimi artmaktadır. Yaz mevsiminde ve Eylül ayında buharlaşmanın etkisiyle dört ay kurak dönem yaşanmaktadır. Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül ve Ekim aylarında su noksanı görülmektedir. Şehirde 349 mm.lik yağış noksanı bulunmaktadır. Mayıs'tan Ekim'e kadar yağışlar PE'den azdır. Kasım ayı başlarından itibaren yağışların artması ve buharlaşmanın azalmasıyla toprakta su

birikmesi tekrar gerçekleşmektedir. Buharlaşmanın azaldığı, yağışın da arttığı dönemlerde toprakta su birikmesi meydana gelir.

Kâhta şehrinin iklim tipinin, THORNTHWAİTE metoduna göre tasnif edilmesi: Araştırma sahası, ' $C1, B^13 s, b^12$ ' şeklinde tarif edilen *yarı nemli-yarı kurak, orta sıcaklıkta, su fazlası kış mevsiminde ve çok kuvvetli olan, karasal iklime yakın iklim* şeklinde tanımlanmaktadır. Fakat Kâhta şehri kuzeydeki Nemrut Dağı ile Karasal İklim yaşanan bölgelerden ayrılmaktadır. Daha güneyinde ise sıcak ve kurak bölgelere yakın olması nedeniyle iklimi Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin diğer illeri gibi farklılık göstermektedir. Kısacası denebilir ki; Kâhta şehri kışları yağışlı, yazları kurak bir yağış tipiyle *Akdeniz geçiş tipi iklimine* benzemektedir.

Şekil 1.4. Thornthwaite Metoduna Göre Kâhta Şehrinin Su Bilançosu.

Şekil 1.5. Kâhta Şehrinin Klimogramı.

İlgili iklim tipi diyagramları göz alındığında bilhassa düşük sıcaklıkların ve maksimum yağışların kış mevsiminde toplanmış oluşu, buna karşılık yüksek sıcaklık ortalamalarının görülmesi ile yaz mevsimi kurak geçen bölgenin Akdeniz ikliminden önemli ölçüde etkilendiğinin belirtileri durumunda olduğu söylenebilir.³⁰ Bununla beraber, kuzeyi yüksek dağlarla kuşatılmış olan, diğer yandan Suriye çöllerinin yakınında yer alan Güneydoğu Anadolu Bölgesi için deniz etkisinden uzak kalışın bir sonucu olarak *Akdeniz ikliminin yarı kurak step tipi* olarak da tanımlanabilecek *Akdeniz geçiş tipi iklimi* şartları yaşanır diyebiliriz.³¹

Araştırma sahasında uygulanan tasniflerde, kurak ve geçen aylara bulunduğundan yağış ve sıcaklık etkileşimlerinin gösteren klimogram çizilmiştir. Değerler farklılık arz ettiği için düzgün bir yayılımı olmayan, paralellik arz etmeyen, çapraz dikey bir görüntüsü olan bir şekil ortaya çıkmıştır. Şekil incelendiğinde; Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül ve Ekim ayları 20° 'nin altındadır. Bu aylar kurak devreyi göstermektedir. İlkbahar ve sonbahar mevsimleri kurak ve yağışlı devreler arasında bir geçiş özelliği göstermektedir. Aralık, Ocak ve Şubat ayları 40° 'nin üzerindedir. Bu aylar yağışların maksimum olduğu devreyi göstermektedir. Özellikle kış mevsiminde güney ve

³⁰ Arınç, *Türkiye'nin İç Bölgeleri*, s. 347.

³¹ Sırrı Erinç, "Türkiye Fiziki Coğrafyası'nın Ana Çizgileri". *İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, Sayı:10, İstanbul 1993, s. 6.

güneybatıdan gelen hava kütleleri Güneydoğu Toroslar'ın uzantısı olan Nemrut Dağı'nın yamaçlarından yükselerek neme doymakta ve yağış bırakmaktadır. Nisan, Mayıs ve Kasım ayları ise 20°- 40° arasındadır. Bu aralıktaki aylar ise kurak ve yağışlı devreler arasındaki geçiş aylarıdır.

1.3. HİDROĞRAFYA

Şehir yeraltı su kaynakları bakımından fazla zengin değildir. Birkaç kaynak bulunsa da bunlar yaz mevsiminde kurumaktadırlar. Atatürk Mahallesi'nde bir kaynak bulunmaktadır. Kubilay Mahallesi'nde Eşek Pınarı, Bağlar Mahallesi'nde de Ceviz pınarı bulunmaktadır. Kâhta şehrinin yerleşme alanını kuzeydoğu güneybatı yönlü vadilerle yaran Değirmendere, Hamdut ve Kâhta dereleridir. Bu dereler şehrin yerleşim şekli üzerinde etkili olmuştur. Şehirdeki bütün altyapısı bu derelerin akış yönüne göre planlanmıştır.

Kâhta Deresi: yerleşim sahasının ilk çekirdeğini oluşturan bölgeden doğan dere adını da buradan almaktadır. Kâhta'nın yeraltı şebeke sularını 4 km güneyde sulama amaçlı kurulmuş Mülk Gölet'ine boşaltmaktadır. Aynı zamanda bu noktada son bulur.

Hamdut Deresi: Kâhta şehrinin Fırat Mahallesi'nden doğar. Bir süre ilerledikten sonra vadi yatağında topladığı şehir yer altı şebeke sularıyla birlikte 3 km güneyde sulama amaçlı kurulmuş olan Çataltepe Gölet'ine dökülür ve bu noktada son bulur.

Değirmendere: Kâhta'nın Girne Mahallesi'nden doğar. Çobanlar Mahallesi'nde doğan Osmanın Deresi ile birleştikten sonra 15 km güneyde Atatürk Baraj Gölet'ine dökülür. Katettiği mesafe boyunca vadi kenarlarında tarım yapılmasına olanak sağlar. Yerleşim alanının şekillenmesinde etkili olmuştur.

İnceleme alanını çok yakından ilgilendiren en büyük su kütlesi, Atatürk Barajı tarafından oluşturulmuş göl alanıdır. Atatürk Barajı, Şanlıurfa ve Adıyaman illeri arasında, Fırat Nehri üzerinde kurulmuş olup, enerji ve sulama amaçlıdır. GAP Projesi kapsamında Fırat Nehri üzerinde kurulan baraj inşaatına; 4 Kasım 1983 tarihinde başlanmıştır. Hidroelektrik santralinin İlk ünitesi 1991'de, son ünitesi de 1994 yılında bitirilmiştir. Baraj, 8 tribünlü olup, yerden yüksekliği 169 metredir. Yıllık elektrik üretimi yılda 8,9 milyar kilovat/saattir. Kaya dolgu tipinde bir barajdır. Gövde hacmi 84500000 m³ tür. Dış yüzeyi kaya içi kil ve topraktır.

Baraj, sulama ve enerji elde etmek maksadıyla inşa edilmiştir. Kaya ve toprak dolgu ile dolgu hacmi bakımından bugüne kadar dünyada inşa edilen barajlar arasında beşinci sıradadır. Meydana gelen gölalanı 817 km² dir. Yıllık ortalama su akışı 26654 milyar m³ tür. Baraj tamamlandıktan sonra Adıyaman ilinde bir ilçe (Samsat İlçesi) ve on köy tamamen su altında kalırken, 69 köy kısmen su altında kalmıştır. Şanlıurfa ilinde de bir bucak ve on bir köy kısmen su altında kalmıştır. Bu alanlarda yaşayan ve göç edenlerin sayısı 1980 yılı nüfus sayımına göre 55000 civarındadır. Adıyaman ili sınırları içerisinde sular altında kalan ilçe ve köylerden göç edenlerin % 65'i Kâhta şehrine göç etmiştir.

Fotoğraf 1.2. Atatürk Barajı Göl Alanından Bir Görünüm.

1.4. TOPRAK ÖRTÜSÜ

Kâhta yerleşmesinin toprak örtüsü incelendiğinde yerleşmenin kurulduğu platonun çakıl taşı ve kum taşından oluştuğu gözlenmektedir. Kâhta'nın yerleşme alnındaki toprakların A horizonu belirgin iken B ve C horizonları belirgin değildir. Fakat Kâhta Deresi, Değirmen Dere ve Hamdut derelerinin vadisini oluşturdıkları alandaki topraklar kolüvyal topraklardan meydana gelmektedir. Bu kolüvyal topraklar derelerin biriktirdiği topraklardan oluşmaktadır. Bu topraklar genç yapıda ve toprakların oluşturduğu

yamaçlarda az topraklı, iri taş ve molozlar içermektedir. Şehrin güneyinde Samsat ovasını kuzey tarafının Kâhta platosu ile birleştiği yerde ve daha güneyde ve Kâhta'nın kuzeyindeki Kâhta Çayı vadisi çevresindeki kalkersiz kahverengi topraklardan meydana gelmiştir. Bu topraklar A,B,C horizonlarından oluşmaktadır. Kahverengi üst toprağa ve kırmızımsı kahverengi B horizonu bulunmaktadır. Genellikle yıkanma mevcut olup üst toprak alt toprağa göre daha fazla asitlidir. Killi, kireçli topraklar ise genellikle Kâhta'nın kurulduğu alanda, derelerin aşındırmağı mikro bölgelerde bulunmaktadır. Bunlar genelde Girne Mahallesi, Atatürk Mahallesi, Karşıyaka Mahallesi ve Çobanlı Mahallesi'nde bulunmaktadır.

1.5. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ

Kurak iklim faktöründen etkilenen Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin bitki örtüsü gibi Kâhta şehrindeki bitki formasyonları da bu etki altında kalmıştır. Yazları kurak geçen şehirde bitki örtüsü şehir merkezinde ev bahçeciliği şeklindeki bitkilerden oluşmaktadır. Bunlar daha çok dut, söğüt, kavak, üzüm asmaları, nadiren zeytin ağaçları, elma, erik, nar, kayısı, şeftali ağaçlarıdır. Yerleşme alanında ormanlık alana rastlanmaz. Şehrin kenar kuşağındaki bitki formasyonları step bitkilerden oluşmaktadır. Yerleşmedeki bitki formasyonları yükseltiye göre farklılıklar göstermektedir. Havzada yükselti kuzeyden güneye doğru inildikçe azaldığından yükselti farkı 1700 metrenin üzerindedir. Bu yükselti farkı bitki örtüsünü doğrudan etkilemektedir. Yerleşme alanı ve çevresi 800 metrenin altında yükseltiye sahiptir. Bu alanlarda genellikle ormanlar tahrip edilmiş, otsu türler hâkim duruma geçmiştir. Bunlar antropojen stepler olarak tanımlanabilir. Yüksekliği 850-2000 metreler arasındaki alanlar meşe, alıç, menengiç ağacı, Toros ardıcı gibi türlerden oluşan kuru çalılık alanlarına tekabül eder. Ancak, kuru orman alanlarının büyük bir bölümü beşeri faaliyetler neticesi tahrip edilerek antropojen steplere dönüştürülmüştür.³²

³² Türkiye Çevre Vakfı, *GAP Yöresindeki Endemik ve Tıbbi Bitkiler*, Türkiye Çevre Vakfı Yayın No:143, Ankara 2001,

İKİNCİ BÖLÜM

BEŞERİ COĞRAFYA

2.1. KÂHTA’NIN KURULUŞU VE GELİŞİMİ

Kâhta şehrinin, Mezopotamya’ya yakın konumda olması nedeniyle, gelişim dönemleri İlkçağ’a kadar uzanmaktadır. Tarihte sayısız medeniyetlere ev sahipliği yapmış önemli bir yerleşme olan Kâhta şehrinin adı, ilk defa, Haçlı seferlerinden bahseden şarklı tarihçiler tarafından dile getirilmiştir. Eski Kâhta, stratejik bir konuma sahip olduğu için sürekli hâkimiyet altında bulundurulmak istenen bir konum oluşturmuştur. Bu nedenle tarihin farklı zamanlarında sürekli el değiştirmiş, çeşitli milletlerin kontrolünde bulunmuştur.³³

Tarihin ilk çağlarında Hititlere bağlı olan Kummuh Krallığı egemenliğine MÖ 2000 yılında giren Kâhta, MÖ 1900 yılında Hattilerin, MÖ 1200 yılında Aramilerin Bit-Adini Kabilesi’nin egemenliği altına girmiştir. Daha sonra MÖ 711 yılında Asurların egemenliğine girmiştir. MÖ 600’lü yıllarda Perslerin, MÖ 400’lü yıllarda Makedon ve Selevkos’un hâkimiyetine girmiştir. Eski Kâhta yakınında MÖ 200 yıllarında, 21. Roma İmparatoru Lucius Septimius Severus tarafından yaptırılan köprü ve şehrin kalesi Kâhta’nın önemli bir yer olduğu anlaşılmaktadır.³⁴

Kahta ve çevresinin yerleşme tarihiyle özdeşleşen Komagene İmparatorluğu’nun egemenliğine MÖ 109 yılında girmiştir. Bölgede hüküm süren Kommagenelilerin atası Arsames, bugünkü Fırat Arsameia’sı olarak bilinen Gerger Kalesi ile Nymhois Arsameia’nın kurucusudur. Bir tepe üzerinde kurulmuş olan kale, Sumaysat-Malatya arasındaki doğu yolunu korumaktaydı. Buraya yakın olan Nemrut Dağı’nda XIX. yüzyıl sonlarında, Hamdi Bey tarafından, Kommagene Kralı I. Antioches (MÖ I. yüzyıl)’e ait abideler bulunmuştur.³⁵

³³ Arslan, s.15.

³⁴ Arslan, s.15.

³⁵ Arslan, s.15.

Doğu ve Batı'nın kültür, sanat ve inançlarının sentezi olan Kommagene Medeniyeti MS 72 yılında Romalılar tarafından ortadan kaldırılarak Suriye eyaletine bağlanan son krallık olmuştur.³⁶ Eski Kâhta, 670 yılında Emeviler, 758 yılında Bizans ve Sasaniler, 926 yılında Hamdaniler, 1226 yılında Selçuklular, 1284 yılına kadar Memlükler, Artuklular ve Dulkadiroğulları³⁷, 1393 yılında Timur ve 1516 yılından sonra da Osmanlı egemenliğine girmiştir.³⁸

Bizans İmparatorluğu, Selçuklular ile girdiği Malazgirt savaşıyla, Kâhta'yı kaybetmiştir. Bu olaydan sonra Kâhta, sürekli el değiştirmiştir. Bir taraftan Malatya Danişmendleri, Anadolu Selçukluları ve Harput'taki Artukoğulları, bir taraftan da Urfa ve Maraş'a sahip bulunan Haçlılar arasında çekişme konusu olmuştur. Bu bölgelere girmeye başlamış olan Ermeniler de, XI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Malatya, Hısnımansûr, Gerger ve Kâhta gibi kaleleri ele geçirip ve komşu Müslüman hükümdarlara karşı mücadeleye girişmişlerdir. Malik al-Mansûr'un kaleyi yeniden tamir etmesine dair Kâhta hisarında bulunan 525 (1130/1131) tarihli bir kitabe bu devre aittir.

Harput emirinin bölgeyi ele geçirmesinden sonra, bu bölgelerde (Hısnımansûr, Gerger, Kâhta) Hristiyan hâkimiyeti sona ermiştir. Kâhta Kalesi 1226 yılında Sultan Alâeddin Keykubad'ın seraskeri Ceyli Bey tarafından ele geçirilmiş ve onarılmıştır.³⁹ Kâhta, 1283-1284 yıllarında Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir. Timur, 1401-1402 yıllarında Suriye Seferi sırasında Malatya'ya ve Kâhta'ya kadar olan bütün araziye ele geçirerek Yıldırım Bayezid'in kalelere koymuş olduğu muhafızları çıkarmış ve Karakoyunlu Beyi Kara Osman'ı tahta çıkartmıştır. Timur'un geri çekilmesinden sonra, Memlûk Sultanları tekrar Kâhta'yı ele geçirmişlerdir. Memlûklerin egemenliğine, I.Selim tarafından son verilmiştir. Yavuz Sultan Selim 1516 yılında şehri Osmanlı egemenliği altına aldıktan sonra, Kanuni Sultan Süleyman zamanında, sancak merkezi haline getirilen Samsat ile Zülkadiriye eyaletine (Maraş) bağlanmıştır.

Kâhta, XIX. yüzyılda, Malatya iline bağlı bir kasaba yerleşmesi olup Fırat Nehri'nin kollarından Kâhta Çayı Vadisi'nde kurulmuştur. Malatya iline bağlı

³⁶ Mehmet Taşdemir, *XVI. Yüzyılda Adıyaman (Behisni, Hısn-ı Mansur, Gerger, Kâhta Sosyal ve İktisadi Tarihi)*, Ankara 1999, s. 167.

³⁷ J.H. Mordtmann, "Kahta", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, VI, 89-91.

³⁸ Arslan, s.15.

³⁹ Arslan, s.16.

bulunduğu dönemde küçük bir kasaba yerleşmesidir. Hısn-ı Mansur'a (Adıyaman) 1849 yılında bağlanmıştır. Malatya 1859 yılında sancak olunca Kâhta yeniden Malatya'ya bağlanmıştır. Bu durum Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmasına kadar devam etmiştir.⁴⁰ Belli bir döneme kadar Osmanlı hâkimiyetinde kalan Kâhta, Orta Çağ'daki rolünü kaybetmiştir. Tarihin şahidi olan kalesi harap vaziyette bulunurken, kale duvarlarının kalıntısıyla da ayakta durmaya devam etmektedir. Cumhuriyet döneminde Kâhta, Malatya'ya bağlı bir kasaba olarak eski durumunu muhafaza ederken, yerleşme yeri Cumhuriyet'in ilk yıllarında yer değiştirmiş ve eski Kâhta'nın 26 km güneyindeki şimdiki yeri olan Kocahisar Köyü'ne taşınmıştır.

Kâhta adının nereden geldiği hakkında kaynaklarda pek bilgi bulunmamaktadır. Tarihte, Orta Asya'da Ötüken ve Karakurum yakınında Kâhta isimli bir kentin varlığı göz önüne alındığında, Kâhta isminin Orta Asya kökenli bir isim olduğu sonucu çıkarılabilir. Farsça'da Kâhta, dağın eteği anlamına gelirken, Arapça'da kâht kökünden gelmekte olup, çöl anlamına gelmektedir. Şehrin yerleşme alanı kurak iklimin etkisinde olduğundan, çöl anlamının Kâhta ismini karşıladığı söylenebilir.

2.2. NÜFUS

Belirli bir sayım gününde, belirli bir ülke veya yönetim biriminde tespit edilen toplam insan sayısı nüfus olarak tanımlanmaktadır.⁴¹ Adrese dayalı kayıt sistemine göre bir bölgede yaşayanların adreslerini kanunen nüfus müdürlüklerine bildirmesiyle o bölgeye ait nüfus miktarını belirlemek imkânı doğmuştur. Bir sahada yaşayan insan topluluklarının dağılımlarının, hareketlerinin, sosyal ve ekonomik durumlarının ortaya konulabilmesi, nüfus özelliklerinin analizi ile mümkündür.⁴² Elverişli konuma sahip alan ve iklim açısından da uygun olan yerler daha çok nüfuslanmıştır. Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de nüfusun kalabalık olduğu alanlar özellikle konumu ve iklimi yaşamaya elverişli yerlerdir. Türkiye'de nüfus daha çok iklimi ılıman olan kıyı bölgelerde toplanmıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde nüfuslu bölgeler daha çok vadilerde ve iklim açısından uygun plato yüzeyleridir.

⁴⁰ Arslan, s.16.

⁴¹ Hayati Doğanay, *Demografya*, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları, Erzurum 1991, s. 2.

⁴² A. Tanoğlu, *Nüfus ve Yerleşme*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1183, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Neşriyatı, No: 45, İstanbul 1966, s. 31.

Bu alanlar daha çok Güneydoğu Toroslar'ın güney kesimleridir. Güneydoğu Anadolu'da nüfuslanmış yerler arasında Adıyaman ili ve Güneydoğu Toros Dağları'nın güneyinde yerleşmiş olan ilçeleri bulunmaktadır. Kâhta şehri de Güneydoğu Toros Dağları'nın güneyinde ve su kaynaklarının olduğu bir alanda kurulmuştur. Adıyaman ili topraklarında yer alan Kâhta şehrinde nüfus, daha çok şehir merkezinde görülürken, şehrin kuzey kesimleri dağlık olduğundan nüfus açısından uygun şartlar taşımamaktadır. Yerleşme sahasında nüfusun daha çok güney kesimlerde toplanmasının nedeni jeomorfolojik özellikler bakımından kuzey bölgelerine göre daha uygun şartlara sahip olmasıdır.

Yeryüzünde insanların ne şekilde dağıldıkları konusu beşeri coğrafyanın en temel ve önemli yönlerinden birisini oluşturmaktadır. Bu dağılışı açıklarken, yerleşmenin nüfus özelliklerini de yıllar itibariyle incelemek gerekmektedir. Bu inceleme o yerleşmenin, yıllar itibariyle azalış ve artışlarını açıklarken, nüfusun sosyal ve ekonomik yaşantısını da ortaya çıkarmaktadır. Coğrafyanın iki temel ögesi olan insan ve çevre arasındaki ilişkilerin açıklanabilmesi için doğal çevre özellikleri yanında çevreye uyan ve sürekli onu değiştirme çabası içinde olan insan toplulukları, sayısı, dağılışı, hareketleri ve nitelikleri ile kültürel, ekonomik ve teknik seviyelerinin ortaya konulması gerekmektedir. Ancak geçmişten günümüze bu bilgilerin temin edilmesi her zaman mümkün değildir.⁴³ Bu bakımdan araştırma sahası ile ilgili verilere 2000 yılından önce ulaşmak zor iken, takip eden yıllarda şehir yerleşmeleri ile ilgili verilerin dijital ortamda muhafaza edilerek yayınlanması sayesinde daha rahat ve kolay ulaşılmaktadır.

Yerleşme ile ilgili nüfus, elde edilebilen daha önceki bilgiler ve TÜİK'ten alınan sayısal veriler ışığında incelenmiştir. Ülkemizde 2000 yılına kadar nüfus sayımı 5 yılda bir yapılmaktayken, günümüzde yerini adrese dayalı nüfus kayıt sistemine bırakmış ve sonuçlar her yılın takip eden Ocak ayında açıklanmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne yönelen istila hareketleri, tarih boyunca kuzey-güney yönünde gerçekleşmiş ve egemenlik isteklerinin ara bölgesinde kalmıştır. Asur-Urartu, Asur-Hitit, Mısır-Hitit, Bizans-Abbasi, Bizans-Memluk, Selçuklu/Abbasi-Mısır, Osmanlı-Memluk

⁴³ Erol Tümertekin, Nazmiye Özgüç, *Beşeri Coğrafya İnsan-Kültür-Mekan*, Çağatay Kitabevi, İstanbul 1998, s. 308.

mücadeleleri esas itibariyle kuzey ve güneyin mücadelesi özelliğindedir.⁴⁴ Bu nedenle Eski Kâhta, tarihin ilk çağlarından beri (M.Ö. 20 yy.) medeniyet kurmuş toplumların önemli yerleşme sahalarından biri olmuştur. Yörenin nüfuslanması da oldukça eskilere dayanmaktadır. Birçok medeniyete beşiklik eden Eski Kâhta ile ilgili Osmanlılar döneminden önceki nüfus verilerine ulaşamamaktadır. Eski Kâhta ile ilgili nüfus verilerine ancak Osmanlı dönemine ait vilayet salnamelerinde rastlanmaktadır. Yerleşme alanının nüfusla ilgili verileri ise Cumhuriyet'in ilk yıllarına dayanmaktadır.

Elde edilen verilere Kâhta şehrinin nüfusu, Mâmûretülaziz livasına (Elazığ) bağlı olan Kâhta'nın 1870–1871 tarihinde, 10 nahiyesi ve bu nahiyelere bağlı 287 köyü bulunmaktaydı.⁴⁵ Kâhta'nın 1872 tarihinde birçok nahiye ve 300 köyü olan bir yerleşmeydi. Yine yerleşmenin 1880 tarihinde, Merdisi, Şiro, Gerger, Zerevgân, Kâzri, Bibûk, Dere, Kileri Çimtaş, Tepehan ve Cihanbeyli nahiyeleri bulunmaktaydı. Şehrin 1892 tarihinde Merdis, Gerger, Şiro ve Terâvgün olmak üzere 4 nahiyesi 307 köyü vardı. Kâhta'nın sakinleri genelde Kürt aşiret ve kabilelerden meydana gelmekteydi.⁴⁶

Yerleşmenin, 1892 yılında nahiyesi 4, köy sayısıysa 287'idi. Yerleşmeye bağlı köy sayısı 1894'te 307'dir. Yeni düzenlemelerle nahiyelerin sayısı azaltılıp bunlara bağlı köy sayısı da artırılmıştır.⁴⁷ Kâhta'nın nüfusu 1894 tarihinde 10683'tür. Bunların 5656'si erkek, 5027'si kadın nüfustan oluşmaktaydı. Aynı tarihte şehrin 6 mahallesi, toplam 3018 hanesi bulunmaktaydı. Bu tarihte bir kasaba yerleşmesi olan Kâhta, XIX. yüzyıl sonunda, nüfusu 1.300 civarındaydı.⁴⁸ Aynı tarihe ait başka bir araştırmaya göre kasabada 93 hane bulunmaktadır.⁴⁹ Yerleşme nüfusunda XVI. yüzyılda düzenli bir artış görülürken, XIX. yüzyılda inişli çıkışlı bir eğilim söz konusuydu.

Eski Kâhta, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra daha fazla nüfuslanamamış, daha iyi gelişebileceği ve fazla nüfus toplayabileceği, çevresine göre bir çekim gücü olan şimdiki yerleşme alanına taşındıktan sonra nüfus artmış, şehrsel fonksiyonları ortaya

⁴⁴ Kenan Arınç, "Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Tarihî Coğrafyasına Genel Bir Bakış", *Kafkas Üniversiteler Birliği, Uluslar Arası Ağrı Sosyal Bilimler Kongresi*, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Erzurum 2013, s. 2.

⁴⁵ TDV, *Dişarbakir Salnamesi*, Tarih: 286/1879:135–136.

⁴⁶ TDV, *Ma'muretü-l-aziz Salnamesi*, Tarih: 1310/1892:83–84.

⁴⁷ Arslan, s.16-27

⁴⁸ V. Cuinet, *La Turquie d'Asie (Asya Türkiyesi)*, (Çeviren: Adnan Mahiroğulları), Cilt: I, Paris 1892, p.720.

⁴⁹ *Ma'muretü-l-aziz Salnamesi*, tarih 1312/1894:123.

çıkmiştir. Bu nedenle 2011 yılında şehrin nüfusu 64441'dir. Şehrin 3 beldesi, 97 köyü ve 200 mezrası bulunmaktadır.

2.2.1. Nüfus Artışı

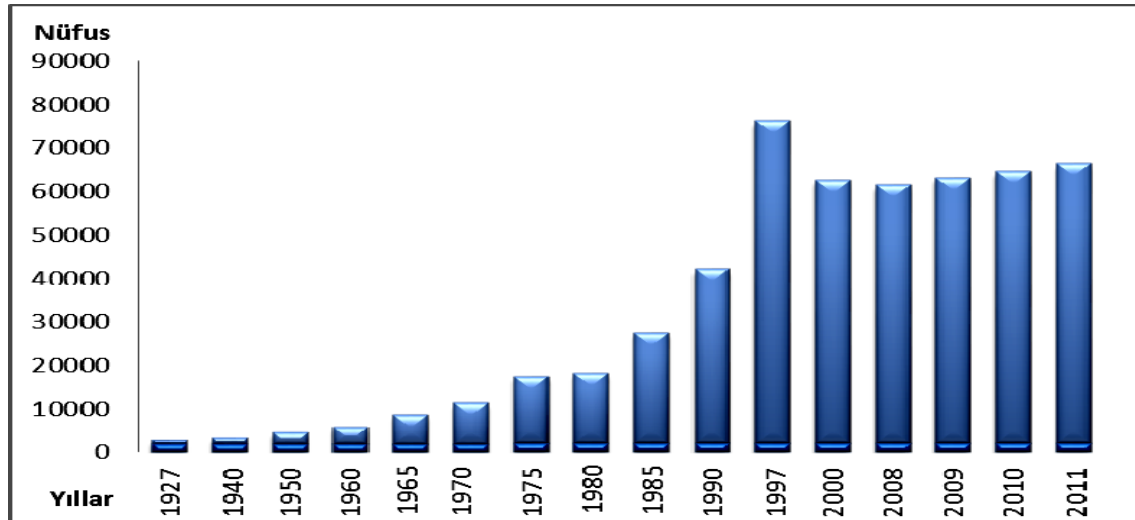
Araştırma sahasında nüfusun gelişimi ve yerleşmenin özelliklerinin belirlenmesi açısından yazılı kaynaklar önemlidir. İdarî olarak birçok devletin yönetimine giren Kâhta'da meydana gelen değişimler, nüfus özelliklerini de etkilemiştir. Ancak yörenin nüfus ile ilgili özelliklerini ve gerçeğe yakın bilgileri, Cumhuriyetten sonraya dayanmaktadır. Periyodik olarak yapılan nüfus sayımlarıyla birlikte şehir nüfusunu daha doğru verilerle takip edebilmekteyiz. Cumhuriyet döneminde 1927'de yapılan ilk nüfus sayımında kasaba 834 nüfusa sahipti. Bunda etkili olan en büyük unsur ise halkın büyük çoğunluğunun konargöçer olmasıydı. . Bundan sonraki 1940 nüfus sayımına göre yerleşme nüfusu 1358'e ve 1950'de ise 2.656'ya yükselmiştir. Şehrin 2011 nüfusu ise 64441'dir. Nüfustaki değişim 1927-2011 dönemleri arasında %770'tir. Bu büyük değişim ise şehrin çevresine göre çekim gücüne sahip olması gelişimi olumlu yönde etkilerken, 1990 yılında Atatürk Barajı ile terör olayları gibi etkiler gelişimi olumsuz etkilemiştir. Şehrin nüfusu, 1997 sayımında 74465 ile en yüksek değere ulaşmıştı. Bu tarihten 2008 yılına kadar nüfusun sürekli azaldığı görülmektedir. Bu yıldan sonra ise tekrar düzenli bir nüfus artışı görülmektedir. Görülen bu düşüşün sebebi de göçlerdir

Kâhta'ya ülkemizde ortaya çıkan terör olaylarından dolayı 1980-1985 yılları arasında Siverek ve köylerinden 10000 civarındaki bir nüfus kütlesinin göçü meydana gelmiştir. Atatürk Barajı'nın inşasının bitmesiyle sular altında kalan köylerden de Kâhta'ya 35000 civarında göç gerçekleşmiştir. Şehrin nüfusu 1997 yılında 74465 ulaşmıştır. Kâhta şehrinde iş bulamayan 17000 kişi ülkemizin batı illerine göç etmişlerdir. Bu nedenle şehrin nüfusu 2000 yılında 60000 civarına gerilemiştir. Kâhta şehrinin 30 km² lik alanı üzerinde 2000 yılı sayımındaki 60700 olan şehir nüfusu; 2008'de yapılan nüfus sayımında 59570'e düşmüştür. Kâhta'nın nüfusu 2008 yılından sonra düzenli bir şekilde artış göstermiştir.

Tablo 2.1. Kâhta Şehrini Genel Nüfus Sayımı Devrelerine Göre Nüfus Gelişimi (1927-2011).

Sayım Devresi	Nüfus Miktarı	Nüfusun Değişim Oranı % si
1927	834	100
1940	1358	62
1950	2656	95
1960	3866	45
1965	6885	78
1970	9512	38
1975	15569	63
1980	16397	5
1985	25510	55
1990	40281	58
1997	74465	84
2000	60689	-22
2008	59570	-2
2009	61243	1
2010	62544	2
2011	64441	3

Kaynak: TÜİK Verileri.

Grafik 2.1. Kâhta Şehrini Yıllara Göre Nüfus Gelişimi (1927-2011).

Şehrini nüfusu sayım devrelerine göre farklılık göstermektedir. Sayım dönemleri 1927 yılı, 10 yılda bir yapılan sayımlar, 5 yılda bir yapılan sayımlar ve yılda bir yapılan sayımlar şeklinde incelenecektir. Buna göre Kâhta'nın 1927 sayımında nüfusu 834'tür.

Yıllara göre farklılık gösteren nüfus 13 yıl sonra yapılan 1940 sayımı ile 1358 olmuştur. Bir önceki sayım yılına göre nüfus %62 artmıştır. Bu kadar yüksek artışın görülmesinde etkili olan neden sayımın geç yapılmış olmasıdır. Müteakip sayım devreleri 10 yılda bir yapılmış ve daha düzenli hale getirilmiştir. Üçüncü sayım dönemi olan 1950 yılında şehrin nüfusu %95 artarak 2656 olmuştur. Sonraki nüfus sayım devresi olan 1960 yılında 3866 nüfus ve %45'lik bir artış görülmüştür.

Yapılan 1965 nüfus sayımında nüfus 6885 olurken, artış %78'e yükselmiştir. Müteakip nüfus sayımı 1970 yılında yapılmış, nüfus 9512, artış oranıysa %38 olmuştur. Sonraki nüfus sayımı 1975 yılında yapılmış, nüfusun 15569, artışın %63 olduğu görülmüştür. Şehrin 1980 yılında yapılan nüfus sayımında nüfusun 16397, artış oranı %5 olduğu tespit edilmiştir. Kâhta'da 1985 yılında yapılan sayımda nüfus 25510, artış ise %55'dir. Nüfustaki 5 yıllık sayım dönemlerinin sonuncusu 1990 yılıdır. Bu yılda yapılan sayımda nüfus 40281, bir önceki yıla göre artış oranı ise %58'dir. Şehrin nüfusundaki artış genellikle 1980 yılından sonrakiler için Atatürk Barajı'nın inşası ve faaliyete geçmesi gibi nedenlerden dolayıdır. Bu nedenler sonucunda su altında kalan köylerden şehre göçler yaşanmıştır.

Beş yıllık devrelerden sonra bir yıllık nüfusu veren adrese dayalı kayıt sistemine kadar 1997 ve 2000 yıllarında sayım yapılmıştır. Bu yıllardan 1997 yılında şehrin nüfusu 74465, artış oranıysa %85 olmuştur. Bu dönemdeki artışın nedeni ise köylerden şehre göçün maksimum seviyeye ulaşmasıdır. Yapılan 2000 yılı sayımında nüfus 60689'a gerilemiş, bir önceki yıla göre artış ise %-22 olmuştur. Bu sayım devresinde nüfusun azalmasının nedeni şehrin batı şehirlerine göç vermesindendir.

Adrese dayalı kayıt sistemine göre nüfus, yılda bir hesaplanabilmektedir. Şehrin 2008 yılında nüfusu 59570, artış oranı %-2 olmuştur. Azalış gösteren 2000 ve 2008 yıllarından sonra nüfus artış göstermeye başlamıştır. Bu şehirdeki iş olanakları, sağlık şartları ve refah seviyesinin artmasıyla göçler azalmıştır. Yapılan 2009 sayımında nüfus 61243, artış oranı %1 iken, 2010 yılındaki nüfus sayımına göre nüfus 62544, değişim oranı ise %2'dir.

2.2.2. Hayati Değişkenler (Nüfus Hareketleri)

2.2.2.1. Doğumlar ve Ölümler

Nüfus hareketleri içinde nüfus kitlelerinin başlıca değişkenlerinden biri doğumlar ve ölümlerdir.⁵⁰ Sanayi toplumlarının gelişmesi, kadınların iş hayatına dâhil edilmesi, sosyal ve ekonomik yapıda meydana gelen gelişmeler dünya da doğum ve ölüm oranının hızla azalmasına neden olmuştur. Ülkemizde dolayısıyla yerleşme sahasında belirtilen bu gelişmeler doğrultusunda doğum ve ölüm oranlarında geçmiş dönemlere nazaran azalma meydana gelmiştir. Kâhta şehrinde nüfusta değişime neden olan doğumlar, ölümler ve göçlerin karşılıklı etkileri sonucunda nüfusun dağılışı ve yoğunluğu sürekli değişim içindedir.⁵¹ Bir ülkede yıllık doğum ve ölüm oranları arasındaki fark, o ülkenin nüfustaki hareketlerini gösterir.⁵²

Çok nadirde olsa Türkiye’de doğan çocuklar nüfus kütüğüne kaydettirilmemektedir. Aynı durum Kâhta şehrinde de görülmektedir. Bir başka deyişle nüfusun saklı kalmasıdır. Daha önceki yıllarda adres değişikliklerinde adresini bildirmeyenlerle ilgili yaptırım içeren bir kanun olmadığı için sıkıntı çekilmiştir. Fakat günümüzde bu sorunun önüne geçmek için yasal düzenlemeler 2005 yılından sonra yapılmıştır.

Doğumlar ve ölümler nüfus artışı üzerinde önemli bir etkide bulunmaktadır. Bu iki etken ancak detaylı bir inceleme ile nüfus bilimine katkıda bulunur. Nüfus biliminde hayati değişkenler olarak da ifade edilen doğum, ölüm ve göç hadiselerinin, sayısal karşılaştırmalara imkân verecek şekilde belirlenmesi, nüfusun mobilitesini göstermesi bakımından önemlidir. Nüfus sürekli bir değişim içindedir. Nüfustaki hareketlilik, değişimleri yaratan üç unsurun yani doğumlar, ölümler ve göçlerin karşılıklı olarak birbirlerini etkilemeleri sonucu olarak meydana gelmektedir.⁵³ Ancak bu belirlemeleri, Türkiye şartlarında sağlıklı yapabilmek son yıllarda kolaylaşmıştır. Bunun nedeni de adrese dayalı nüfus kayıt sisteminin hayata geçirilmesidir. Yer değişiklikleri anında kaydedilebilmektedir. Doğumlar için de buna benzer bir uygulama bulunmaktadır.

⁵⁰ Hayati Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Gazi Büro Kitapevi, Ankara 1994, s.152.

⁵¹ Erol Tümertekin, Nazmiye Özgüç, *Beşeri Coğrafya*, Çantay Kitapevi, İstanbul 1998, s. 249.

⁵² Hayati Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, MEB Yayınları:2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 877, Eğitim Dizisi:10, İstanbul 1997, s. 152.

⁵³ Tümertekin, Özgüç, *Beşeri Coğrafya*, s. 249.

Doğan bebeklere 21 gün içinde nüfus cüzdanı alınması gerekmektedir. Bu sayede yeni doğanların sayısı daha sıhhatli kaydedilebilmektedir. Fakat ölümler için bunu söylemek zordur. Çünkü ölen kişinin ölümü nüfus müdürlüklerine bazen bildirilmemektedir. Bu nedenle kayıt konusunda aksamalar olabilmektedir.

Şehirde 2000 yılı öncesine ait yaş grubu veriler, ne Nüfus müdürlüğünde ne de il veya ilçe sağlık grup başkanlıklarından elde edilememiştir. Kâhta'nın nüfusu 2010 yılında 62544 kişi iken yeni doğan çocuk sayısı 1150 ile %1,8 civarındadır. Yıllar arasında doğum miktarlarında fark çok fazla değildir. Buna göre 2011 yılındaki doğan çocuk sayısı 1089 ile %1,6'dır. Kâhta şehrinde bir yıl içindeki toplam doğum sayısının, aynı yıl içindeki toplam nüfusa oranı anlamını taşıyan ham doğum oranı %1,6'dır. Şehrin 2000 yılında ham doğum oranı % 2,3 iken, 2010 yılında da %1,8'dir.

Ülkemizde 2011 yılında doğum sayısı 1241617'dir. Ülkemizin 2011 yılı nüfusu ise 74724269 kişidir. Ülkemizin doğum oranı %1,6'dır. Şehrin yeni doğan bebek oranı 2011 yılında ülkemizin ortalamasına yaklaşmıştır. Yıllık artışlara bakıldığında şehirdeki doğum oranı 2010 yılına göre %1,8 iken, 2011 yılı nüfusuna göre ham doğum oranı %1,6'dır. Şehirde 2000 yılı nüfus artış hızı %3,6 olarak karşımıza çıkarken, yıllık nüfus artış hızı ise 2010 ve 2011 verilerinin karşılaştırılmasıyla bulunmuş ve nüfus artış hızının %3,5 olduğu görülmüştür.⁵⁴

2.2.2.2. Göçler

Doğumlar ve ölümlerden sonra nüfus içerisindeki hareketliliği sağlayan üçüncü bir kavram olarak ortaya çıkan göçlerin değişik tanımları yapılmaktadır. Nüfusun devamlı yaşama bölgelerinin kişisel olarak aileler veya gruplar halinde terk edip geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla bir başka yere gitmesi hareketine göç denilmektedir.⁵⁵ Göç ayrıca nüfus ile kaynaklar arasında daha iyi denge sağlanmasını başarmak için kendiliğinden meydana gelen bir çaba olarak yorumlanmaktadır.⁵⁶ Göç hareketleri gerçekten hem nüfus dağılımını etkileyip, demografik yapıyı değiştiren çok

⁵⁴ DİE Yıllık Nüfus Artış Formülü: $r = \log P - \log P_0 / n \cdot \log e$, r:Yıllık Nüfus Artış Oranı, $\log P$ =Son Nüfus, $\log P_0$ =İlk nüfus, n= yıl Sayısı, $e=2.7182818$.

⁵⁵ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, s. 165.

⁵⁶ Erol Tümertekin, *Beşeri Coğrafyaya Giriş*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 3819, Edebiyat Fak. Yay. No: 246, İstanbul 1994, s. 139.

önemli bir coğrafi olgu, hem de nüfusun sosyo-ekonomik özelliklerinin yansıtan temel parametrelerden biridir.⁵⁷

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin bazı şehirlerinde araştırmacılar tarafından yapılan analizlerde bu şehirlerin büyük miktarda göç aldığı anlaşıyor. Bilindiği üzere TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nun 1997 yılında hazırladığı bir rapora göre; ağırlıklı olarak 1985-1999 yılları arasında, 945 köy ve 2523 mezra yerleşmesi boşaltılmıştı. Resmi verilere göre boşaltılan kırsal yerleşmelerden toplam 350-400 bin civarında insan yerinden olmuş, kendi isteği dışında göç etmek zorunda kalmıştır. Bir kısmı güvenlik güçleri tarafından boşaltılan bir kısmı da PKK'nın baskı yaparak boşalttığı yerleşmelerden göç edenler ile terörün olumsuz etkilerinden sakınmak amacıyla diğer kırsal yerleşmelerden kendi istekleriyle göç eden yaklaşık 1,5-2 milyon kişi, ilk etapta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nin şehirlerine yerleşmiştir. Maddi durumu iyi olanlar ve bölge şehirlerinde bir dayanak noktası bulamayanlar ile Türkiye'nin diğer bölgelerinde yerleşik yakınları olanlar, ikinci aşamada Türkiye'nin her tarafına dağılmış bulunmaktadır.⁵⁸

Göçün şehirdeki coğrafi dağılışı ve sosyal etkileri fazladır. Özellikle çevresinden göç almıştır. Zaman zaman dışarıya göç vermiştir. Tüm demografik gelişmeleri etkileyen göç olgusu, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin diğer şehirlerinde olduğu gibi Kâhta'yı da önemli ölçüde etkilemiştir. Kâhta şehrinin, kuruluşundan günümüze kadar nüfusunun yarısından fazlasını göç verdiği bilinmektedir. Bu durum Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin tümünde yaşanan şartların 1989 yılına kadar Kâhta'da da benzer sonuçlara yol açıcı şekilde etkili olduğu dikkati çekmektedir. Bu şartlar; kırsal kesimden şehre olan hızlı göçler, şehre göç eden nüfusun arzuladığı oranda, iş ve yaşam standartlarının elde edememesi, geline yörede ortaya çıkan adaptasyon sorunları ve son olarak da terör hadiselerinin serbest yaşama ortamı ile ticari faaliyetleri kısıtlayıcı faktör olarak bölge şehirlerini etkileyişi şeklinde sıralanabilir.⁵⁹

⁵⁷ Hakkı Yazıcı, "Orta Sakarya ve Çevresinin Başlıca Hidroğrafik Özellikleri", *Atatürk Üniversitesi, Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı:4 Öz Eğitim Basımevi, Erzurum 1997, s. 63.

⁵⁸ Kenan Arınç, "Siyasî ve Tarihî Coğrafya Perspektifiyle: Türkiye'nin Terör Sorununun Analizi ve Jeopolitik- Jeostratejik Açısından Değerlendirilmesi", *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 14 (2), Erzurum 2010, s.13.

⁵⁹ Arınç, *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları*, s. 118.

Nüfus içerisinde meydana gelen değişimler sonraki yıllarda şehirlerde hayatı sosyo-kültürel açıdan olumsuz yönde etkilemiştir. Buna göre yerleşme sahasında meydana gelen göçler incelenmiştir. Kâhta'da göç olgusu iki şekilde incelenebilir. Bunların ilki fazla nüfuslanmaya sebep olan göç, diğeri ise ülkenin çeşitli bölgelerine göçtür. Bunların yanında, yurt dışına göçler çok küçük bir oranda kalmıştır. Bunlar her mahalleden bir iki aile ile sınırlı kalmaktadır. Toplam 25 aile, yaklaşık 150 kişi civarındadır. Bu ailelerin büyük çoğunluğunu Almanya'ya çalışmak amacıyla göç edenlerden meydana gelmektedir. Almanya'ya 100 kişi, Avustralya'ya 10 kişi, Fransa'ya 10 kişi, İngiltere'ye 5 kişi, İspanya'ya 5 kişi, Belçika'ya 10 kişi, Hollanda'ya da 5 kişi göç etmiştir. Bu göçler 1955-1965 yılları arasında gerçekleşmiştir. Ülkemizin 1990'lı yıllarda inşaat alanında hızlı bir atılım yapması nedeniyle Arap ülkelerine ve Kuzey Afrika ülkeleri olan Libya, Mısır ve Tunus'a göç edilmiştir. Fakat bu göçler 6 aylık kısa bir süre için yapıldığından Kâhta şehrinin demografik yapısını etkilememiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde göçmen niteliğindeki nüfusun genellikle vasıfsız oluşu ile yeni iş alanları üretilmemesi, şehirlerdeki işsizliği %60-70 oranına kadar yükselmiştir. İşsizliğin en önemli belirtisi ise binlerce insanın gün boyunca şehirlerin sokaklarında dolaşması ve kahvehanelerin sayıca artış göstermesidir.⁶⁰ Belirtildiği gibi Kâhta şehrinin de demografik yapısını etkileyen en önemli göçler 1980 ve 1990 yılından sonra yaşanmıştır. Ülkemizde asayiş etkileyen ve ülke sakinlerinin huzurunu kaçıran terör olaylarının 1980 yılından sonra başlamasıyla bölgede sosyal ve ekonomik problemler ortaya çıkmasına ve göç hareketinin başlamasına neden olmuştur. Bu nedenle Siverek ve köylerinde nüfus azalmıştır. Yerleşme sahasına komşu olan Siverek şehri ve köylerinde kendini güvende hissetmeyen, ekonomik sıkıntılara maruz kalanlar Kâhta şehrine göç etmiştir. Siverek ilçesi ve köylerinden terör mağduru olan ya da kendini tehdit altında olan 10000 civarında vatandaşımız Kâhta şehrine göç etmiştir.

Bu göç olayında önce şehrin 1980 yılı nüfus sayımına göre nüfusu 16000 civarında iken, 1985 yılı nüfus sayımına göre nüfusunun 25000 civarında olduğu görülmüştür. Şehrin nüfusu 5 yılda %55 artmıştır. Bir diğer önemli göç olayı da Atatürk Barajı Gölü'nün 1991 yılında inşasının tamamlanmasıyla su altında kalan köylerden, 30000 nüfus Kâhta şehrine göç etmiştir. Kâhta'nın nüfusu 1990 yılında 40281'ken,

⁶⁰ Arınç, "Siyasî ve Tarihî Coğrafya Perspektifiyle: Türkiye'nin Terör Sorununun Analizi ve Jeopolitik-Jestratejik Açıdan Değerlendirilmesi", s.13.

1997 yılında 74465'e ulaşmıştır. Yine şehrin nüfusu 7 yılda %84 artmıştır. Bu göç Kâhta şehri için yapılan nüfus tahminlerini alt üst etmiştir (Tablo 2.2).

Tablo 2.2. Kâhta Şehri'ne Göç Eden Nüfus Miktarları.

Yıllar	Nüfus
1985	10000
1990	600
1991	32000
1997	17000

Kaynak: Bilirkişiler İle Yapılan Mülakatlar ve Yerinde Yapılan Tespitler (Tahmini Değerlerdir.).

Kâhta Belediyesi 1997 yılı için 45000 nüfus tahmininde bulunmuş ve bu orana göre altyapı çalışmaları yapmıştır. Fakat nüfusun 74000'e ulaşması şehirdeki altyapının ihtiyaca cevap verememesine neden olmuştur. Bunun sonucunda işsiz nüfus artmış, yaşam için uygun olmayan şartlar oluşmuş, eğitim ve öğretim için okul ihtiyacı çıkmış ve asayiş olaylarında artışa neden olmuştur. Şehirde görülen ve demografik yapısını etkileyen bir diğer olay da 1997-2000 yılları arasında şehre göç edenlerden 17000 kişinin batı illerimize göç etmesidir. Bunun sonucunda 3 yılda şehrin nüfusu %22 azalmıştır. Göç edilen iller başta İstanbul ili olmak üzere İzmir, Manisa, Aydın, Adana, Mersin, Osmaniye, Malatya ve Gaziantep illerine yapılmıştır.

Kâhta şehrinde devamlı göçler olduğu gibi, mevsimlik göçler de yaşanmaktadır. Kâhta şehrinde her yıl ortalama 2500-3000 nüfus mevsimlik göç olayına katılmaktadır. Mevsimlik göçler bilhassa pamuk toplamak için Adana, Diyarbakır, Aydın (Nazilli ilçesi), Hatay, Kahramanmaraş (Türkoğlu İlçesi ile Narlı İlçesi), Şanlıurfa illerine yönelmektedir. Yine kayısı toplamak için Malatya iline, fındık toplamak için Giresun iline, fıstık toplamak için Gaziantep iline, portakal toplamak için Mersin, Adana ve KKTC'ye, patates toplamak için Nevşehir iline, mercimek hasadı için Yozgat iline mevsimlik göçler gerçekleştirilmektedir. Bu göç süresi 1-1,5 ay arasında değişmektedir. Pamuk ve şekerpancarında bu süre 4-6 ay arasında değişmektedir.

Tablo 2.3. Kâhta’da Mevsimlik Göçlere Katılan Nüfusun Yıllara Göre Dağılımı (1990-2010).

Yıllar	Nüfus
1990	3000
1991	2800
1992	2500
1993	2400
1994	2250
1995	1800
1996	1500
1997	1600
1998	1400
1999	1000
2000	600
2001	800
2002	1100
2003	1500
2004	1800
2005	2200
2006	2500
2007	2700
2008	2500
2009	2600
2010	2550
Toplam	41100

Kaynak: Bilirkişilerden Mülakat Sonucu Elde Edilen Veriler(Yaklaşık Değerleri İfade Etmektedir.).

Tablo 2.4. Kâhta’da Mevsimlik Göçlerin İllere Göre Dağılımı (1990-2010).

İller	Pamuk	Kayısı	Fındık	Patates	Mercimek	Narenciye	Fıstık	Toplam
Adana	6000							6000
Diyarbakır	2500							2500
Aydın	700							700
Hatay	1800							1800
Kahramanmaraş	3500							3500
Şanlıurfa	2700							2700
Şırnak	800							800
Malatya		7000						7000
Giresun			2500					2500
Nevşehir				4000				4000
Yozgat					2500			2500
Mersin, KKTC						5000		5000
Gaziantep							2100	2100
Genel Toplam								41100

Kaynak: Mülakat Sonucu Elde Edilen Veriler(Yaklaşık Değerleri İfade Etmektedir.).

2.2.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

2.2.3.1. Nüfusta Yaş ve Cinsiyet Yapısı

Nüfusun en önemli sosyal ve ekonomik özelliklerinden birini yaş ve cinsiyet oluşturmaktadır. Nüfusun analiz edilmesinde gereken değişkenlerden biri nüfusun cinsiyet oranıdır. Bu oran belli bir nüfus kitlesinde, 100 veya 1000 kadın başına düşen erkek sayısını ifade eder.⁶¹ Nüfusa ilişkin bazı sosyal ve ekonomik amaçlı sorunların belirlenmesi ile planlama kararları alınması ve uygulamaların başarıya ulaşması bakımından cinsiyet oranları büyük önem taşımaktadır.⁶² Nüfusun yaş ve cinsiyet özellikleri, bir bölge ya da şehrin nüfus yapısını öğrenmek için önemlidir. Sınırlandırılmış bir bölge, yöre veya siyasi ünitenin nüfus yapısını belirleyebilmenin en önemli aracı, o nüfus kitlesinin yaş gruplarına göre sergilediği dağılımın bilinmesidir. Çünkü üretici olan veya olmayan nüfusun belirlenmesi, eğitim ve sağlık gibi ekonomik kaynaklarla ilişkili sosyal planlamaların yapılabilmesi, özetle toplum üzerindeki başta bağımlı nüfus olmak üzere, çeşitli yüklerin hesap edilebilmesi, yaş gruplarının sağlıklı olarak tespitine bağlıdır.⁶³

Kâhta'da nüfusun yaş ve cinsiyet yapısını belirleyebilmek amacıyla Cumhuriyet dönemi içinde yapılan genel nüfus sayım sonuçları dikkate alınmış ve incelenmiştir. Kâhta şehrine ait nüfusta yapılan incelemede erkek nüfusunun devamlı kadın nüfustan fazla olduğu görülmüştür. Şehirde 1940-1945 yıllarında erkek nüfusunda azalma olmasının nedeni ise ülkedeki 18 yaşını geçmiş tüm erkeklerin silah altına alınmasından kaynaklanmaktadır. Kâhta şehrinde de 1950, 1955, 1960, 1965, 1970 yıllarında kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olduğu görülmektedir.

Bu dönemlerde 1000 kadın başına 341 ile 964 arasında erkek düşmektedir. Araştırma sahasında 1997 yılından 2008 yılına kadar kadın nüfusta da düzenli bir azalma görülmektedir. Söz konusu devrede göç, 1950'li yıllarda başlayan ferdi göç hareketleri, aile fertlerinin katılımıyla gerçekleşen göç hareketine dönüşmüştür. Toplumun genel cinsiyet oranı 1975 yılında normal değerine ulaşmıştır. Bu değer 1975 yılı itibarıyla 1000 kadına düşen erkek nüfusu 1061 olmuştur. Kâhta şehrinde şehrsel

⁶¹ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, 1994, s.156.

⁶² İhsan Bulut, *Torul'un Coğrafi Etüdü*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:98, Araştırma Serisi No: 36, Erzurum 1998a, s. 153.

⁶³ Arınç, *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları*, s.119.

fonksiyonların gelişmesi ve hayat standartlarının yükselmesiyle ve doğum sayısının erkekler lehine olmasından dolayı erkek nüfusta artış olmuştur. Yerleşmede 1985 yılında 1000 kadına düşen erkek nüfus sayısı 1130, 1990'da 1101'dir.

Bu yıllardaki erkek nüfus kadın nüfusa göre daha çok artmıştır. Genel cinsiyet oranının en yüksek olduğu 1985 yılında terör olaylarının ortaya çıkması ve 1990 yılında ise sular altında kalan köylerden göçlerin yaşanmasına bağlanabilir. Oranların yüksek olduğu bu dönemlerden sonra 1997 yılında değerler dengelenmeye başlayarak 1000 kadın nüfusa 1066 erkek nüfus düşmüştür. Bu da kadın nüfusun erkek nüfusa yaklaştığını göstermektedir. Kadın oranı 2009 yılında tekrar artmaya başlamış, 100 kadın nüfusa 1079 erkek nüfus düşerken, 2010 yılında 1092, 2011 yılında ise 1009 olmuştur.

Tablo 2.5. Kahta Şehrinde Nüfusun Cinsiyet Durumu ve Oranları (1927-2011).

Sayım Devresi	Nüfus Miktarı	Erkek	Kadın	Cinsiyet Oranı %
1927	834	456	378	1206
1940	1358	750	605	1240
1950	2656	676	1980	341
1960	3866	1475	2391	617
1965	6885	2955	3930	752
1970	9512	4668	4844	964
1975	15569	8020	7559	1061
1980	16397	8525	7872	1083
1985	25510	13532	11978	1130
1990	40281	21128	19153	1103
1997	74465	38419	36046	1066
2000	60689	31450	29239	1076
2008	59570	30624	28946	1058
2009	61243	31784	29459	1079
2010	62544	32653	29891	1092
2011	64441	32368	32073	1009

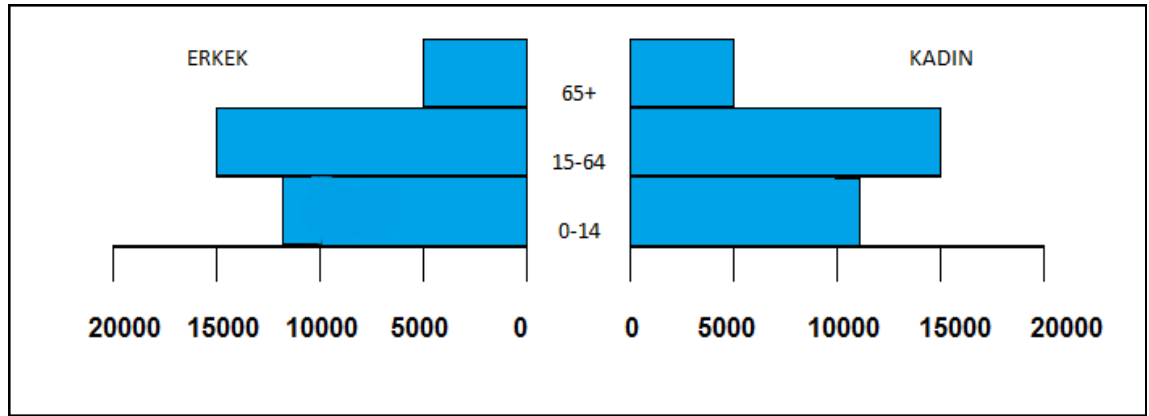
Kaynak: TÜİK Verileri ve Nüfus Müdürlüğünden Alınan Verilerden Hazırlanmıştır.

Kâhta genç bir nüfus kitlesine sahiptir. Nitekim şehir nüfusunda 0-14 yaş dilimlerinde bulunanlar %37,6 gibi yüksek bir oran teşkil etmekteyken, 15-64 yaş diliminde bulunanlar %56,5'lik bir paya sahiptir. Yetişkinler grubu, %19 oranında fazla gözüktse de, bu oran üç yaş diliminden oluştuğu için (0-4,5-9,10-14), on ayrı yaş dilimini (15-64) temsil eder. Yaşlılar grubu olan 65 yaşın üzerinde olan nüfus miktarı ise son derece düşük olup, %5,9 oranındadır.

Tablo 2.6. Kâhta Şehri Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Yapısı (2011).

YAŞ GRUBU	ERKEK	%si	KADIN	%si	TOPLAM	%si
0-14	12330	38.1	11901	37.1	24231	37.6
15-64	18228	56.3	18198	56.7	36426	56.5
65+	1810	5.6	1974	6.2	3784	5.9
TOPLAM	32368	100,0	32073	100,0	64441	100,

Kaynak: TÜİK Verileri(2011).

Tablo 2.7. Kâhta Şehri Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Piramidi (2011).

Kaynak: TÜİK Verileri(2011).

Nüfusun yaş yapısını sağlıklı bir şekilde hesaplamanın bir diğer yolu da medyan yaş yapısının hesaplanmasıdır. Yaş gruplandırmasına göre ortadaki yaş, medyan yaştır. Buna göre Türkiye’de medyan yaşı 2011 yılında 29,7 iken, Adıyaman’da 23’tür. Kâhta nüfusunda 2011 yılında medyan yaş 17,5 civarındaydı. Ülkemizde nüfus artış hızı 2011 yılında %1,3’lük bir oran olduğundan yüksek değildir. Türkiye nüfusunun artışı korunmalıdır. Artış hızı bu değerin altına düştüğü takdirde genç nüfus yapısı korunabilecektir. TÜİK tahminlerine göre dünya nüfusunun medyan yaşı 2050 yılında 29,2, Türkiye nüfusunun medyan yaşının 38 olması beklenmektedir.

Tablo 2.8. Kâhta Nüfusunun Cinsiyet ve Yaş Yapısına Göre Dağılımı (2011).

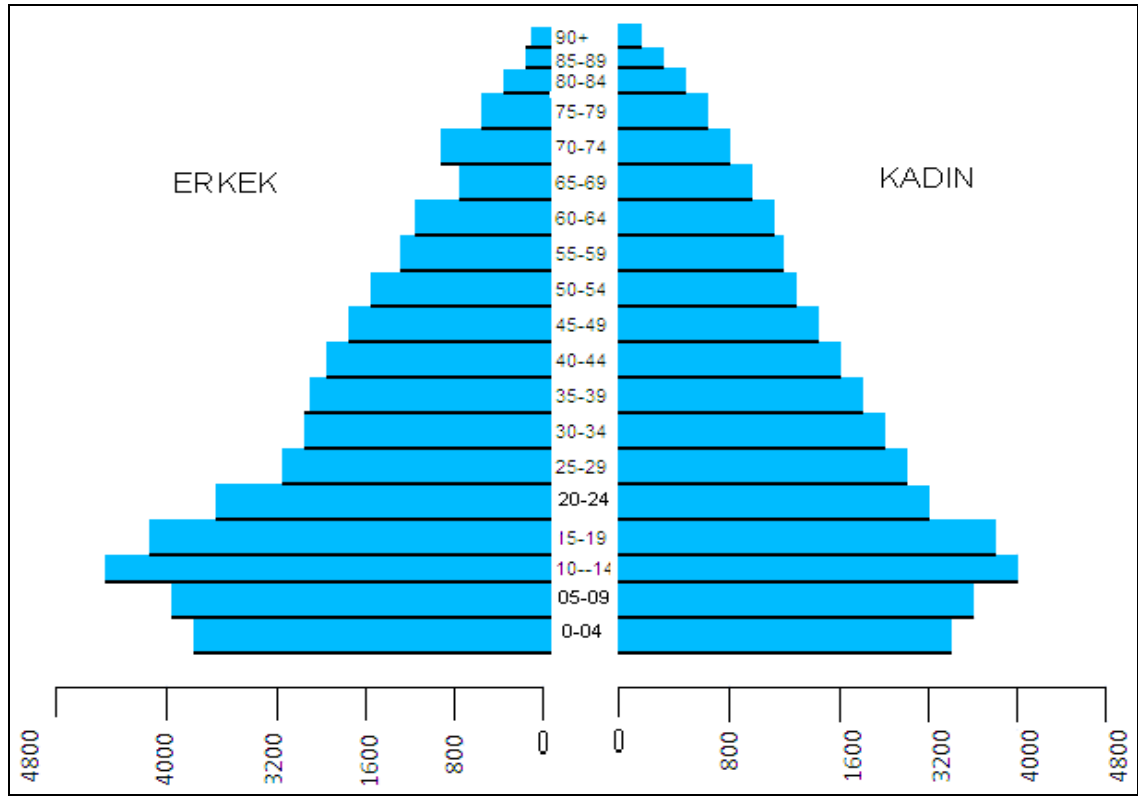
Yaş	Erkek	% si	Kadın	% si	Toplam	% si
0-4	3650	11.2	3410	10.6	7060	11.0
05-09	3768	11.6	3550	11.1	7318	11.4
10-14	4350	13,4	4035	12,5	8385	13.0
15-19	4050	12,5	3800	11,8	7850	12.2
20-24	2910	9,0	3020	9,4	5930	9.2
25-29	2100	6,5	2550	8,0	4650	7.2
30-34	1950	6,0	2050	6,4	4000	6.2
35-39	1850	5,7	1900	5,9	3750	5.8
40-44	1470	4,5	1380	4,3	2850	4.4
45-49	1380	4,3	1320	4,1	2700	4.2
50-54	1400	4,3	1050	3,3	2450	3.8
55-59	950	2,9	925	2,9	1875	2.9
60-64	650	2	1010	3,1	1660	2.6
65-69	500	1,5	612	1,7	1112	1.7
70-74	595	1,8	612	1,9	1207	1.9
75-79	460	1,1	420	1,3	880	1.4
80-84	250	0,8	290	0,9	540	0.8
85-89	65	0,2	140	0,5	205	0.3
90+	20	0,1	81	0,3	101	0.2
TOPLAM	32368	100	32073	100	64441	100

Kaynak: TÜİK 2011 Verileri.

Nüfusun yaş özelliklerinin saptayıp, yorumlayabilmek için geniş (0-14, 15-64, 65+ yaş grupları incelenmelidir.⁶⁴ Bunun yanında dar aralıklı gruplandırma (0-4, 5-9, 10-14, 15-19, 20-24, 25-29, 30-34, 35-39, 40-44, 45-49, 50-54, 55-59, 60-64, 65+) dağılımı dikkate alınmalıdır.⁶⁵ Kâhta şehrinin dar aralıklı yaş yapısı incelenecek olursa göze çarpan en dikkat çeken nokta, nüfusta en yüksek nüfuslu yaş diliminin %14,3 oranı ile 5-9 yaş diliminde çocuklardan meydana gelmesidir. Yaş yapısı genç ülkelerin piramitlerinde tabanı oluşturan 0-4 yaş dilimi daha yüksek bir oran teşkil etmesi beklenir. Oysa Kâhta da 0-4 yaş dilimi %11'lik bir paya sahiptir. Dolayısıyla bundan, nüfusun sayıca artmasına karşılık doğum kontrol yöntemlerine başvurularak yaklaşık 4 yılda çocuk nüfusunun %2 oranında eksiltecek şekilde ortaya çıkar (Tablo2.5).

⁶⁴ Murat Özgür, *Türkiye Coğrafyası*, Hilmi Usta Yayınevi, Ankara 2001, s. 137.

⁶⁵ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, 1994, s. 158.

Tablo 2.9. Kâhta Şehrinin Nüfus Piramidi (2011).

Kaynak: 2011 TÜİK Verileri.

Bir ülkenin veya herhangi bir yerin nüfusunun yaş yapısının bilinmesi, planlama açısından önemlidir. Çocuk sayısına bakılarak sağlıklı büyüme, kaliteli eğitim ve sosyal planlamalara yapılabilir. Nüfustaki yetişkinlere meslek ve mesleki eğitim kazandırma, istihdam yaratma ve sosyal planlamaların yapılması açısından önemlidir. Yaşlıların nüfustaki oranları ve sayıları dikkate alınarak bakım ve sağlık sorunlarını çözümlmek, yapılacak ilk işler arasındadır. Başka bir deyişle, düzenli bir toplum yapısı oluşturulması konusunda, yaş kompozisyonun kıymetli bir ölçüttür.⁶⁶ Yapılacak olan yatırımların planlanması, bilhassa eğitim, sağlık, iş alanları ve askerlik potansiyeli gibi stratejilerin belirlenmesi bakımından nüfusun bilinmesi ve analiz edilmesi son derece gereklidir.⁶⁷

Diğer yandan cins ve yaş yapısı hakkında bilgi verecek nüfus piramitleri, toplumdaki üretim faaliyetine iştirak etmediği varsayılan 0-14 yaş grubu ile 65 ve daha yukarı yaşlardaki nüfus ile faal nüfus olarak kabul edilen 15-64 yaş grubundaki aktif

⁶⁶ Özgür, s. 137.

⁶⁷ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, 1994, s. 157.

nüfusun belirlenmesinde önem taşımaktadır.⁶⁸ Özellikle yaş piramidi incelendiğinde 10-14 yaş dilimlerinden itibaren, 40-44 yaş dilimlerine doğru azalan bir nüfus yapısı ile karşılaşilmektedir. Bu yaş diliminden sonra 65-69 yaş diliminde ise normal azalış düzeninden sapıldığı ve %1,7 oranıyla az sayıda bir nüfus bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunun en önemli nedeni, II. Dünya Savaşı yıllarında doğum sayısının az olmasıdır. İncelenen yaş piramidi kabaca bir üçgene benzemektedir. Bu durumda Kâhta şehri Brezilya Tipi yaş grubuna girmektedir.⁶⁹

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus diğer yaş grupları içinde daha hızlı artmaktadır. Bu oran nüfus içindeki orana göre %10'u geçerse nüfusun yaşlandığı ortaya çıkar. Bunu nedeni de doğumlardaki artış, ölümlerdeki oranın düşmesinden kaynaklanmaktadır. Dünyada ve ülkemizde son yıllarda sağlık koşullarının iyileşmesi nedeniyle ölümler azalmıştır. Bundan dolayı da yaşlıların toplam nüfus içindeki oranı artış göstermektedir.

Türkiye'de 2011 yılında 65 ve daha üstündeki yaş nüfusu %16 civarındayken, Kâhta şehrinde, 65 ve daha üstündeki yaş dilimlerinde bulunan nüfus miktarı ise %5,9 oranındadır. Dolayısıyla bu değer, Türkiye ortalamalarına göre erken ölümlerin de gerçekleştiğini gösterir. Şehirde hayatta kalma ümidi veya ortalama ömür süresi, belirtilen yaş dilimlerinde bulunan nüfus azlığı nedeniyle ülke ortalamasına göre bir hayli düşüktür. Şehirdeki ortalama ömür süresinin 60-65 civarında olduğu sanılmaktadır. Bu değerler Türkiye genelinde 2011 yılı için erkek nüfusta 75, kadın nüfusta 78 yıl olarak kabul edilmektedir. Oysa Kâhta nüfusunda, 65 ve üzerindeki yaş dilimlerinde bulunan nüfusun %47,8'i erkek, %52,2 de kadın nüfusundan oluşmaktadır. Dolayısıyla ülke genelinin aksine, Kâhta şehrinde kadınların erkeklere göre ortalama ömrü daha uzundur.⁷⁰

2.2.3.2. Nüfusta Bağımlılık Durumu

Nüfusun en önemli özelliklerinden biri olan bağımlılık oranı, çalışan kişilerin bakmakla yükümlü olduğu kişilere oranı olarak tanımlanmaktadır.⁷¹ Diğer bir deyişle

⁶⁸ Alaaddin Tandoğan, *Türkiye Nüfusu*, Eser Ofset Matbaacılık ve Yayınları Sanayi, Trabzon 1994, s. 65.

⁶⁹ İbrahim Atalay, *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1999, ss. 8-9.

⁷⁰ TÜİK, 20 Mart 2013, Haber Bülteni, Sayı: 13466.

⁷¹ Servet Karabağ, Cemalettin Şahin, *Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara 2003, s. 70.

toplumdaki üretim faaliyetine iştirak etmediği varsayılan 0-14 yaş grubu ile 65 ve üstü yaşlardaki nüfusun toplamına, faal nüfus olarak kabul edilen 15-64 yaş grubundaki nüfusun üretimine ortak olduğu için bağımlı nüfus olarak adlandırılmaktadır.⁷² Bilindiği üzere, nüfusta bağımlılık denince akla gelen ilk şey, çalışan veya üretim faaliyetlerine katılan her bireyin, bakmakla yükümlü olduğu veya kazancını paylaşmak zorunda olduğu kişi sayısı gelir. Sanayileşerek gelişen ülkelerde, bireylerin çoğunluğu eğitim dönemlerinin ardından, aktif olarak çalışma hayatına katılmakta ve üretici nüfusun kazancını paylaşan nüfus miktarı, bir ya da iki kişiyi aşmamaktadır. Geri kalmış toplumlarda ise gerçek üretici nüfus sayısı az, tüketici nüfus miktarı oldukça fazladır. Aslında bu durum, istemli bir davranış kalıbı değildir. Çünkü geri kalmış ülkeleri çeşitli nedenlerle yoklayan fakirlik olgusu, çalışmayı arzulayan, bunun için çaba göstermesine rağmen iş bulamayan bir kitle ortaya çıkarmaktadır.⁷³

Gelişmemiş ülkelerde bağımlı nüfus miktarı yüksektir. Gelişmekte olan ülkelerde ise bu oran ülkenin gelişmişliğiyle orantılı olarak azalmaktadır. Ülkemizde gelişmekte olan ülkeler grubunda olduğu için oran yüksektir. Fakat bu oran her yıl azalma göstermektedir. Cumhuriyetin kuruluşundan beri yerel ya da bölgesel sorun kalkınma sonuçlarının etkilemiştir.⁷⁴ Türkiye'nin bağımlılık oranları 2011 yılında 0-14 yaş grubunda %24,9 iken, 65 ve yukarı yaş grubunda %7,5 olmuştur. Genel anlamda ülkemizdeki ekonomik gelişmeler bağımlılık oranını aşağı yönde etkilemiştir. 2000 yılı ve sonrasında Türkiye'de emeklilik yaşı 60 civarına yükseltilince 65 yaş ve yukarı grubunda bağımlılık oranı bir hayli düşmüştür. Toplamda ülkemizdeki bağımlılık oranı %32,4 olarak gerçekleşmiştir. Günümüzde ülkemizin milli gelirinin dünyanın gelişmiş ilk on sekiz ekonomisi içinde olduğu düşünülürse bağımlı nüfusun oranının bir önceki yıllara göre azalma göstermesinin nedeni anlaşılabacaktır.

TÜİK 2011 nüfus verilerine göre bağımlılık oranı Kâhta şehrinde %76,1 civarındadır. Bu durum kişi seviyesine indirildiği zaman ise çalışan her kişinin üretimini ortalama olarak 1,3 kişi ile paylaştığı anlamı çıkmaktadır. Bununla birlikte belirtilen değerler genel bir anlam taşımamaktadır. Çünkü 0-14 yaş dilimindeki 24231 kişi ile 65 yaş üzerindeki 3784 kişinin tümünün bağımlı nüfus, 15-64 yaş dilimindeki nüfusun

⁷² Alaaddin Tandoğan, *Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu*, Lega Yayınları, Trabzon 1998, s.119.

⁷³ Arıncı, *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları*, s. 117.

⁷⁴ TÜİK, *Haber Bülteni*, Sayı: 13466, 20 Mart 2013.

tamamının üretici olarak kabul edilmesi sağlıklı sonuç doğurmaz. Kâhta'da faaliyet gösteren liselerin 2011 yılındaki öğrenci sayısı 5030'dur. Bunların 15 yaş üzerindeki diliminde olması ve askerlik çağına gelmiş 20 yaş civarındaki nüfus 2100 civarındadır. Ülkemizde son yıllarda işsizliği düşürmek maksadıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı arasında protokol imzalanmıştır. Bu protokol gereği ev kadınlarına bakımlarını üstlendikleri emekli ve herhangi bir geliri olmayan yaşı 65 ve daha yukarı olan akrabalarından birinin bakımını üstlendikleri takdirde, bakımlarının karşılığında devlet tarafından asgari ücret miktarınca maaş bağlanmaktadır.

Gerçek bağımlı nüfus oranını belirlemek amacıyla şehirdeki toplam çalışan ile işsiz olan nüfusu oranlamak gerekir. Kâhta'da 2011 yılı itibariyle hizmetler, sanayi ve tarım sektöründe istihdam olunan nüfus miktarı 18045 olarak hesaplanmıştır. Bu miktara yılın belirli dönemlerinde geçici işçi olarak başka şehirlerde çalıştıktan sonra şehre dönen 5000-5500 civarında nüfus eklendiğinde ekonomik anlamda aktif olan nüfusun 23000 civarında olduğu görülür. Bu da her çalışanın üretimini kendisi ile birlikte, çalışmayan 1,36 kişi ile paylaşması demektir.

2.2.3.3. Aile Büyüklükleri

Türkiye'de aile büyüklüğü 2011 yılında 3,59'dur. Ancak bu değer, ülkemizde bölgeler bazında farklılık gösterir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2011 yılında ortalama aile büyüklüğü 5,41 olarak belirlenmiştir. Fakat Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile ilgili yerel coğrafi araştırmalar, bu bölgedeki ortalama aile büyüklüğünün, daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Kâhta şehrinin 2011 yılında nüfusu 64441'dir. Şehirde yapılan tespitlere göre 8153 aile yaşamaktadır. Buna göre yerleşmedeki ortalama aile büyüklüğü 7 civarındadır. Aile birey sayısı, topluma, bölgeye ya da yöreye göre farklılık gösterir. Bu farklılık Kâhta şehrinde de dikkat çekmektedir.

Örneğin şehrsel fonksiyonların yoğunlaştığı alanlarda az bireyli aileler hâkimken, kenar mahallelerde 15-16 çocuklu ailelere de rastlamak mümkündür. Yerleşmenin nüfusu farklı mahallelerde yoğunlaşmıştır. Bu nedenle Kâhta'da, ortalama aile büyüklüğü mahallelere göre farklılık göstermektedir. Örneğin Yavuz Selim Mahallesi'nde 5, şehrin eski mahallesi olan Camii Mahallesi'nde ortalama aile büyüklüğü 10'a yaklaşmaktadır (Tablo 2.10). Şehirdeki ailelerin en önemli özelliği

anne, baba, büyükbaba ve büyükannenin çocuklarla beraber yaşamasıdır. Bu durum da ataerkil ailelerin yerleşmede yaygın olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.10. Kâhta Şehrinin Mahallelerine Göre Ortalama Aile Büyüklükleri (2011).

Mahalleler	Nüfusu	Aile Sayısı	Ortalama Aile Büyüklüğü
Atatürk	5576	587	9
Bağlar	1550	221	7
Bayraktar	4576	556	8
Camii	4663	443	10
Cumhuriyet	5347	743	7
Çobanlar	659	79	8
Fatih	4239	553	7
Fırat	5278	620	8
Gazi	5683	579	9
Girne	4305	674	6
Hürriyet	4532	589	7
Karşıyaka	4367	634	6
Menderes	4156	530	7
Şeyhbaba	591	82	7
Turanlı	498	54	9
Turgut özal	2178	356	6
Yavuz selim	2431	452	5
Yenimahalle	3812	401	9
Toplam ve ortalama	64441	8153	7

Kaynak: Belediye Kaynakları ve Yerinde Yapılan Tespitler.

Fakat 2000 yılından önce bu durumla daha fazla karşılaşılırmaktayken, günümüzde az da olsa azalmıştır. Kâhta, 1990 yılından sonra ataerkil aile yapısı olan ve kırsal özellikleri şehre taşıyan ailelerle dolmuştur. Şehirde, kırsal alana göre yaşam şartları daha yüksek olduğundan, aile bireylerinin birlikte yaşaması bir ihtiyaç haline gelmiştir. Çok çocuklu ailelerde, bileşik aile tipinde, çocuğun aileye olan maliyetini azalttığından ve gelir getiren birey sayısı arttığı için, ailenin geçimi de kolaylaşmaktadır.

2.2.3.4. Nüfusun Eğitim Durumu

Nüfusun eğitim durumu, ülkedeki toplumsal ve ekonomik yaşamın en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır. Toplumsal ve ekonomik kalkınma, gelişmişlik durumu, eğitimin düzeyi ve kalitesi iyi eğitilmiş nüfus kitlesinin varlığına bağlıdır. Bu

nedenle bireyin kendini ve ailesini geçindirebilmesi, bir iş sahibi olabilmesi, asgari vatandaşlık görevini yerine getirebilmesi, başkalarıyla iyi ilişkiler kurabilmesi ailenin ve toplumun beklentilerini yerine getirebilmesi için eğitim sürecinden geçmesi gerekmektedir.⁷⁵ Cumhuriyet döneminde ise, eğitimin yapısında önemli değişiklikler yaşanmıştır Atatürk'ün 1920'lerde çizdiği eğitim politikasına bağlı olarak ülkenin birçok yerinde okullar açılmıştır.⁷⁶

Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarından yararlanan Adıyaman ilinin ilçe merkezlerinden biri olan Kâhta şehrinde, 1920 yılında ilk eğitim kurumu olan Kubilay İlkokulu'nun devamında ilköğretim kurumları, 1970 yılında kurulan Kâhta Lisesi'nden sonra ortaöğretim kurumları, 2000 yılında Kâhta Meslek Yüksek Okulu'nun açılmasıyla yükseköğretim kurumları giderek yaygınlaşmıştır. Şehirde nüfusa eğitim verecek birçok eğitim kurumu ve öğretmen mevcuttur. Kültürel fonksiyonlar konusunda daha detaylı olarak incelendiği üzere, çok sayıda eğitim kurumuna sahip bir kültürel merkez durumuna yükselmiştir. Şehirde bir yüksekokul, 7 lise, 24 ilköğretim okulu, bir halk eğitim merkezi ve Mesleki Eğitim Merkezi (METEM), 4 özel rehberlik ve eğitim merkezi, 5 dersane, 3 öğrenci yurdu, 3 anaokulu bulunmaktadır.

Tablo 2.11. Kâhta Şehrinin Nüfusunun Eğitim Durumu (2011).

Eğitim Düzeyi	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Okul çağında olmayan	6254	19,3	6158	19,2	12412	19,3
Okuryazar değil	3102	9,6	5864	18,3	8966	13,9
Okuryazar	3850	11,9	4603	14,4	8453	13,1
İlkokul mezunu	7214	22,3	6845	21,3	14059	21,8
Ortaokul Mezunu	5202	16,1	3824	11,9	9026	14
Lise mezunu	5321	16,4	4025	12,5	9346	14,5
Üniversite Mezunu	1425	4,4	754	2,4	2179	3,4
Toplam	32368	100	32073	100	64441	100

Kaynak: TÜİK Verileri.

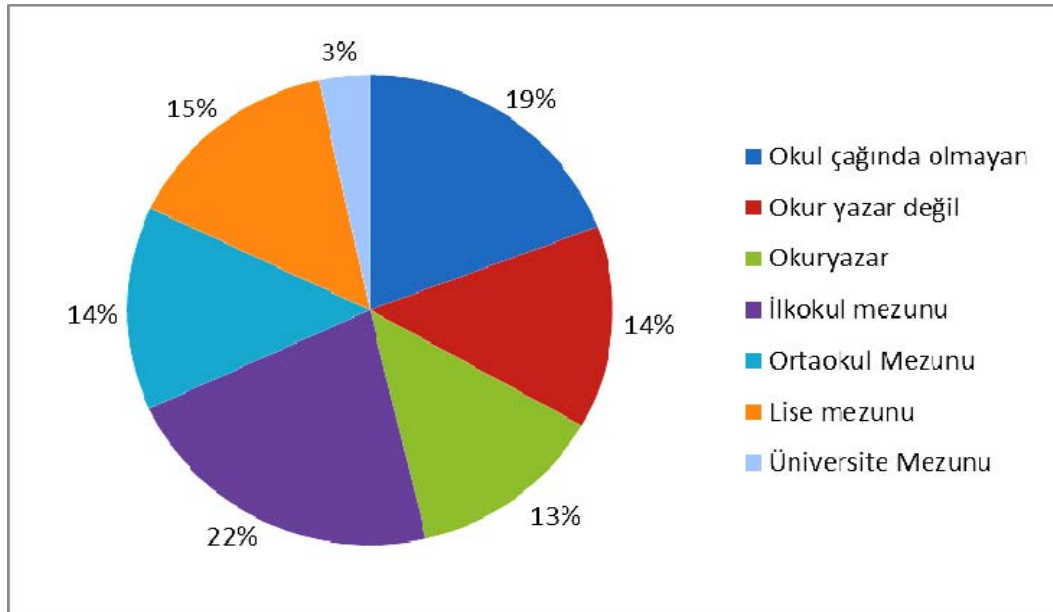
Eğitim ve kültür hayatına katkı sağlayan resmi ya da özel kurum ve kuruluşlar faaliyet halindedir. Eğitim faaliyetlerinin kalitesi giderek yükselmektedir. Buna rağmen şehir nüfusunun eğitim düzeyi ülke geneline göre son derece geri kalmıştır. Bu konuda

⁷⁵ S. M. Sezgen vd, *Eğitim ve Öğretim İlkeleri*, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1980, s. 2.

⁷⁶ Necdet Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğilim Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1992, s. 7.

şehirdeki sağlık ocaklarının aile bazındaki tespit çalışmaları ve TÜİK'in verileri son derece ilgi çekici sonuçlar içermektedir.

Buna göre şehirde, 2011 yılı itibariyle yaşayan nüfusun %19,3'ünü okul çağında olmayan, %13,9'unu okuryazar olmayan, %13,1'ini okuryazarlar, %21,8'ini ilkokul mezunu, %14'ünü ortaokul mezunu, %14,5'ini lise mezunları, %3,4'ünü de Üniversite mezunları oluşturmaktadır. Okul çağında olmayanlar hariç tutulduğunda okuryazar olmayanların %65,4'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Yine okul çağında olmayanlar hariç tutulduğunda şehir nüfusunun yaklaşık %17'si okuryazar olmayanlardan meydana gelmektedir. Şehirde ilköğretim seviyesindeki öğrenci sayısı, 2011 yılı itibariyle 14769'dur. Bu sayının 7554'ü (%51,1) erkek, 7215'i (%48,9) kız öğrencilerden oluşmaktadır. Lise seviyesindeki öğrenci sayısı 5030'dur. Bu sayının 2665'i (%52,3) erkek, 2365'i (%47,7) kız öğrencilerden oluşmaktadır.

Grafik 2.2. Kâhta Şehrinin Nüfusunun Eğitim Durumu (2011).

Genellikle her eğitim basamağı aşıldıkça eğitilmiş kadın sayısında hızlı bir azalış dikkati çekmektedir. Bu durum lise ve üniversite düzeyinde oldukça belirginleşmektedir. Örneğin hâlihazırda lise eğitimi alan ve mezun durumunda olanların %57'sini erkekler teşkil ederken, kadınların oranı %53'e ulaşmaktadır. Bu oran üniversite düzeyinde üniversite eğitimi alan kadın sayısında %34,6'ya gerilerken Erkeklerde %65,4'e yükselmektedir. Sayısal değerlere göre erkek sayısı kız sayısına

göre fazladır. Yaş arttıkça kız öğrencilerdeki sayının azalması, yöredeki geleneklerden kaynaklanmaktadır. Kız çocuklarının okutulması yörede hoş karşılanmamaktadır.

2.2.4. Nüfus Yoğunluğu ve Nüfusun Dağılım Düzeni

Nüfusun dağılışı ve yoğunluğu üzerinde yeryüzü şekilleri, iklim, yükselti, su kaynakları, toprak ve bitki örtüsü gibi beşeri ve ekonomik coğrafya faktörleri de etkili olmaktadır.⁷⁷ Belirtildiği üzere nüfusun dağılım düzeni içinde, birim alan düşen nüfus miktarını nüfus yoğunluğu olarak tanımlamaktadır.⁷⁸ Nüfus ile arazi arasındaki ilgi derecesini ortaya koyan ve en açık göstergelerden biri olan nüfus yoğunlukları, belli bir coğrafi üniteye barındıran nüfusun, bu ünitenin yüzölçümüne oranlaması ile elde edilir.⁷⁹ Nüfusun toprakla ilişki derecesi veya toprağı kullanma ya da değerlendirme durumunu belirleyebilmek, ayrıca da nüfus birikimini de ortaya koyabilmek amacıyla, kullanılan yöntemlerden birini, nüfus yoğunluğu oluşturur. Diğer yandan bu kavram, bir ülke ya da bölgede ya da bir saha ünitesi dâhilinde yaşayan ortalama nüfus sayısını gösterir.⁸⁰ Kâhta şehrinde, Değirmendere, Hamdut ve Kâhta derelerinin kaynak kısımları ve çevrelerinde sık nüfuslanmanın hâkim olduğu görülmektedir.

Yeryüzü şekilleri, akarsu rejimleri, iklimi, toprak yapısı gibi fizikî coğrafya özellikleri, uzun zaman içerisinde değişiklik gösterebilen birimlerdir. Beşerî coğrafya şartlarında meydana gelen değişiklikler ise, daha yeni ve meydana gelen oluşumlar daha süratlidir. Araştırma sahasında nüfusun dağılışı belirleyen en önemli etken Kâhta Platosu yüzeyidir. Eğim değerlerinin ve yükseltinin çok az değiştiği bu kesimlerde, tarım arazisi fazladır ve nüfus artmıştır. Yukarıdaki faktörler dikkate alındığında, topografyadan kaynaklanan farklı bir nüfuslanma kuşağı seçilemez. Nüfuslanma kuşakları olan Kâhta Deresi ve Değirmenderesi arası en sık nüfuslanmış kesimi oluşturur ve toplam nüfusun % 100'ü bu kuşakta yaşamaktadır. Araştırma sahası olan Kâhta şehrinin yerleştiği plato yüzeyinde yerleşime engel bir durum bulunmamaktadır. Nüfus ve toprak arasındaki ilgi derecesini ortaya koyan parametrelerden biri de nüfus

⁷⁷ Tanoğlu, *Nüfus ve Yerleşme*, s. 68-69.

⁷⁸ Ali Özçağlar, *Coğrafya'ya Giriş*, Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara 2001, s.89.

⁷⁹ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, 1997, s. 210.

⁸⁰ Ali Tanoğlu, *Nüfus ve Yerleşme*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No:1183, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Neşriyatı, No:45, İstanbul 1969, s. 54.

yoğunluklarıdır.⁸¹ Son nüfus sayımı sonuçlarına göre, Kâhta şehrinde toplam nüfus 64441 kişi, Buna karşılık belediye yönetim sınırı 3060 ha.dır. Yani bu değer yaklaşık olarak 500 ha.lık boş ve kullanılmayan alanların dışında 3010 ha. şehrsel kullanım alanının toplamını ifade eder. Kâhta şehrinin 2011 nüfus sayımına göre nüfus yoğunluğu 21 kişi/ha olarak hesaplanmıştır. Fakat 1927 yılında nüfus 834 kişi, nüfus yoğunluğu ise ha. başına 0,3 kişi düşerken, 1950 yılında yerleşme nüfusu 2656 kişi, ha. başına 2 kişi düştüğü dikkate alınırsa yörenin nüfus artışı daha iyi anlaşılacaktır.

TÜİK 2011 verilerine göre, Kâhta şehrinin matematiksel nüfus yoğunluğu 37 kişi/km²'dir. Kâhta şehrinin 2011 nüfus sayımına göre nüfus yoğunluğu 21 kişi/ha olarak hesaplanmıştır. Bu miktar şehrsel kullanım alanındaki sayıyı ifade eder. Belediye yönetim alanı 3060 ha. dır. Bu durumda nüfus yoğunluğu ha'ya karşılık gelen kişi sayısı 21 kişi/ha. dır. Mahallelere göre yoğunluk değerleri hesaplandığında Fırat Mahallesi 43 kişi iken, en düşük yoğunluk değerine sahip mahallelerin, Turanlı ve Şeyhbaba mahalleleri 4 kişi/ha. dır. En fazla yönetim alanına sahip mahalle 300 ha. ile Girne Mahallesi iken, 95 ha kullanılış ile Çobanlar Mahallesi'nin en düşük değere sahip olduğu görülmektedir (Tablo 2.12).

Tablo 2.12. Kâhta Şehrinde Mahallelere Göre Nüfus Yoğunluğu (2011).

Mahalleler	Nüfus	Yüzölçümü (ha.)	Nüfus Yoğunluğu (ha.)
Atatürk	3800	220	17
Bağlar	860	100	9
Bayraktar	4580	150	31
Camii	3290	250	13
Cumhuriyet	5300	180	29
Çobanlar	659	100	7
Fatih	2800	90	31
Fırat	3460	80	43
Gazi	3270	170	19
Girne	9270	300	31
Hürriyet	5610	180	31
Karşıyaka	8482	200	42
Menderes	3200	220	15
Şeyhbaba	520	130	4
Turanlı	350	95	4
Turgut Özal	2860	130	22
Yavuz Selim	2510	320	8
Yenimahalle	3620	145	25
Toplam	64441	3060	21

Kaynak: Kâhta Belediyesi ve TÜİK Verileri.

⁸¹ Arınç, *Ahlat-Nazik Havzası'nın Coğrafi Etüdü*, s. 152.

Nüfus yoğunluğunun çok düşük değer göstermesi, nüfus hareketliliğinden yani göçlerden kaynaklanan bir durumdur. Araştırma sahasında aritmetik nüfus yoğunluğuna göre arazideki her nokta yerleşilmiş gibi gösterilmiştir. Kâhta şehrinde mahalleler toplu dokulu bir özelliğe sahip olup, km^2 ye düşen kişi sayısı çevre mahallelere göre daha yüksektir. Şehir merkezinden uzaklaştıkça yerleşme dokularında gevşek yapı oluşmaktadır. Bu yerleşmelerinin çoğunluğu bahçeli konutlardır.

Matematiksel nüfus yoğunluğu, toplam nüfusun arazi yüzölçümüne bölünmesiyle elde edilmekte, nüfusun hangi alanlarda yoğunlaştığı konusunda yeterli bilgi vermediği gibi yanıltıcı bir görüşün ortaya çıkmasına da sebep olabilmektedir.⁸² Çünkü söz konusu yoğunlukta teorik olarak arazinin her km^2 'sine nüfusun eşit dağıldığı kabul edilmektedir.

Dolayısıyla ürün getirmeyen taşlık, kayalık ve bataklık alanlar, tarım dışı bölgeler olmalarına rağmen, nüfuslanmış olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle tarımsal arazi ile nüfus arasındaki orantıya dayanan fizyolojik nüfus yoğunluğu metodu daha faydalı ve isabetli olacaktır.⁸³ Kâhta İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü verilerine göre araştırma sahasının tarım alanlarının toplam yüzölçümü $20,4 \text{ km}^2$ ve 2011 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusu 64441 kişidir. Araştırma sahasının fizyolojik nüfus yoğunluğu⁸⁴ 3159 kişi/km^2 dir. Kâhta şehrinde Fizyolojik nüfus yoğunluğunun yüksek değer göstermesi; şehirde nüfusun fazla, buna karşın ekili-dikili arazinin az olmasından kaynaklanmaktadır.

Yine Kâhta şehrinde fizyolojik nüfus yoğunluğunun yüksek olmasının başlıca nedeni, 1980-1990 yıllarından günümüze kadar yaşanan göçlerdir. Plato yüzeyinin yerleşmeye uygun olması tarım arazilerinin azlığına neden olmuştur. Buna rağmen, şehir yüzölçümünün sadece merkezle sınırlı kalması nedeniyle küçük olması, nüfusun fazlalığı gibi nedenlerle fizyolojik yoğunluk yüksek değer göstermektedir. Dolayısıyla tarım ünitelerinden daha az insan yararlanmakta, hatta şehirde ikamet edip de köylerde tarım ile geçinenler de bulunmaktadır. Fizyolojik nüfus yoğunluğunun en önemli sakıncası, bütün nüfusun tarımla geçindiğini göstermesidir. Araştırma sahası içinde böyle bir oluşum söz konusu değildir. Ticaret, sanayi ve hizmetler gibi sektörlerden

⁸² Tandoğan, *Türkiye Nüfusu*, s. 24-25.

⁸³ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, 1997, s. 24.

⁸⁴ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, 1997, s. 147; (Fizyolojik $N_y = \text{Tarımsal Arazi (km}^2\text{)} / \text{Toplam Nüfus (kişi)}$ formülünden elde edilmektedir.)

geçimini sağlayan nüfus da bu değer içerisinde değerlendirilmektedir. Bu durum toprak ve nüfus arasındaki ilişkiyi kurabilmek için fizyolojik nüfus yoğunluğunun yetersiz kaldığını göstermektedir. Dolayısıyla toprak ve nüfus arasındaki ilişkiyi daha doğru ortaya kayabilmek için, kırsal nüfusla tarımsal arazi yüzölçümünün birbirine oranlanması işlemine dayanan tarımsal nüfus yoğunluğu metodu uygulanması gerekmektedir.

Tablo 2.13. Kâhta Şehrinde Fizyolojik ve Tarımsal Nüfus Yoğunluğunun Dağılımı (2011).

Yoğunluk Türü	Tarımsal Arazi (km ²)	Tarımsal Arazi (ha)	Nüfus	Yoğunluk (km ²)	Yoğunluk (ha)
Tarımsal yoğunluk	20,4	2040	3500	172	17,5
Fizyolojik yoğunluk	20,4	2040	64441	3159	31

Kaynak: 2011 Yılı TÜİK ve Kâhta Şehrinin 1/25000 Ölçekli Topoğrafya Haritası'ndan Yapılan Ölçümler Sonucunda Elde Edilen Verilerdir.

Kâhta şehrinde nüfus ile tarım arazileri arasındaki ilişki, tarımsal nüfus yoğunluğu açısından değerlendirildiğinde, matematiksel ve fizyolojik nüfus yoğunluklarına oranla daha isabetli sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Hemen her bölgede geçinmenin temel kaynağı olan ekili ve dikili toprakların her kilometre karesine düşen insan miktarı hesaplanırsa nüfus ve arazi arasındaki ilişki daha gerçekçi olacaktır.⁸⁵ Araştırma sahasının tarımsal nüfus yoğunluğu hesap edilirken Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nden alınan tarımsal nüfus değerlendirilmiştir. Bu veriler tarımla geçimini sağlayan nüfus hakkında sağlıklı değerler oluşturmaya da tarımsal nüfus yoğunluğu hakkında bir fikir vermesi açısından önemlidir. Şehirde sanayi, hizmet ve ticaret sektörlerinde çalışanlar dışında kalan kentsel nüfus içerisinde de tarımsal faaliyetlerle uğraşan nüfus söz konusudur. Şehir içerisinde tarımla uğraşan nüfus 3500 kişi, tarım alanı ise 20.4 km² dir. Araştırma sahasının tarımsal nüfus yoğunluğu 172 kişi/km² dir. Şehirde tarımsal nüfus yoğunluğunun yüksek değerler göstermesi sürekli yaşanan göç olaylarına bağlıdır. Özetle ifade edilecek olursa, Kâhta'daki yoğunluk değeri yüksektir. Ayrıca, araştırma sahasında geçim kaynağı oluşturacak hayvancılık, sanayi, hizmet ve

⁸⁵ Ali Tanoğlu, "Türkiye'de Çiftçi Nüfus Yoğunluğu Meselesi", *Türk Coğrafya Dergisi*, No: 7- İstanbul 1945, s. 49.

ticaret sektörleri bulunmaktadır. Araştırma sahasındaki yoğunluklardan hiçbirisi kesin sonuç vermemektedir. Her üç metodun ortak noktası, nüfusun araziye eşit dağıldığı varsayımından hareket etmesidir.⁸⁶

2.3. YERLEŞME

2.3.1. Genel Bakış

Yerleşme, bir yararlanma ve ekonomik faaliyetlerde bulunma bölgesi olarak tanımlanabilir.⁸⁷ Bugün olduğu gibi, geçmişte de iklim, su, toprak, ulaşım ve savunma durumu yerleşme alanının seçiminde birinci derecede etkili olmuştur.⁸⁸ Yeni Kâhta şehrinin yerleşme tarihi 1923 yılı ve sonrasına dayanmaktadır. Eski Kâhta'nın kuruluş tarihi ise MÖ XX. yüzyıla kadar ulaşır. Dolayısıyla bu çevrenin köklü bir yerleşme tarihine sahip olduğu söylenebilir.

İnsanların doğal çevre üzerinde bir takım değiştirici etkiler yaptığı ve en önemli etkinin de, yerleşmeler kurmakla gerçekleştiği bilinmektedir. İnsan eliyle oluşturulan eserler arasında, şehirlerin ayrı yeri ve önemi bulunmaktadır. Çünkü sosyal bilimler alanında çalışan pek çok bilim adamı, şehir yerleşmelerini, insan aklı ve faaliyetlerinin en mükemmel eseri olarak kabul ederler. Bunun nedeni ise yerleşmelerin devamlılığı ve istikrarı incelendiğinde anlaşılabilir. Bilindiği üzere yerleşmeler, pek çok doğal ve beşeri olayın etkisi altındadır. Dışa açık ekonomik yapıların egemen olduğu şehirlerarasında, kuruluş yeri iyi belirlenmemiş olanlarının, yaşama şansı çok yüksek değildir. Dolayısıyla şehirleri, bir ekolojik ünite olarak değerlendirmek ve irdelemek gerekir. O halde her şehrin, genel ekolojik kurallara tabi olduğu kadar, kendine özgü gelişim yasalarının da bulunduğu kabul edilmelidir.⁸⁹

Belirtildiği gibi Kâhta şehri de tarihi eski çağlara dayanan bir yerleşmedir. Yerleşme yeri seçilirken sadece bölgesel koşullar dikkate alınarak kurulmuştur. Bu koşullar içinde de en çok dikkat çeken savunmadır. Bu nedenle zamanla yerleşme alanı

⁸⁶ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, 1997, s. 217.

⁸⁷ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, 1997, s. 19.

⁸⁸ Ali Özçağlar, "Zile'nin Kuruluşu, Gelişmesi ve Bugünkü Fonksiyonel Özellikleri", *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1996, s. 146.

⁸⁹ Arıncı, *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları*, s. 129.

gelişmeye cevap verememiş, barınma ihtiyacını karşılayamamıştır. Dolayısıyla tarihi eski dönemlere uzanan Kâhta, eski yerleşmiş olduğu alandan başka bir alana taşınmıştır.

2.3.2. Yerleşmenin Yatay ve Dikey Gelişimi

Kâhta şehrinin bu günkü yerleşme durumu incelendiğinde, Eski Kâhta, Eski Kale'nin bulunduğu yerde kurulmuştur (Fotoğraf 2.3). Ancak bu yerleşmenin yeri yeni gelişmelere elverişli olmadığından, değiştirilerek Kocahisar Köyü'ne taşınmıştır (Fotoğraf 2.4). Dolayısıyla taşındığı yeni yerleşim yerinde çok geniş bir yayılış alanına sahip olması nedeniyle hızlı bir gelişme göstermiştir. Şehrin kapsadığı alan 3060 ha. (30,6 km²) kadar olup, yatay gelişim devam etmektedir. Çünkü şehir kuzey, batı ve güney doğrultularında gelişmeye uygun alanlara sahiptir. Şehrin genelde gelişme yönü batı ve kuzeybatıdır. Kâhta, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Gazi, Cumhuriyet ve Atatürk mahalleleri ile 12 köyden oluşturulmuştu. Yerleşmenin odak noktasını oluşturan Kaymakamlık, 1950 yılında Fırat Mahallesi'nde faaliyete başlamış, bu günde aynı konumda hizmetlerine devam etmektedir. Diğer kamu binaları da bu konuma yakın yerlerde oluşturulmuştur.

Uzun bir dönem (1990-2000 yılları arasında), Kâhta'nın gelişmesi için Karşıyaka ve Girne mahalleleri yönü planlanmıştır. Örneğin 16.02.1988 tarihinde onaylanarak yürürlüğe giren Kâhta Nazım İmar Planı'nda da, yeni gelişme alanı olan bu yerler teklif edilmiş ve onaylanmıştır. Bu planın yürürlüğe girdiği tarihte, şehirselle kullanıma açılmış alanların 1990-2000 yılları arasında gelişmeye yeteceği düşünülmüş, fakat ihtiyaca cevap verememiştir. Bunun başlıca nedeni de 1991 yılında Atatürk Barajı'nın inşası tamamlanmasıyla Kâhta şehrinin beklenenden fazla göç almasıdır. Teklif edilen bu alanlar şehirselle kullanım alanı için ihtiyaca cevap veremeyince Kâhta Belediyesi tarafından, yeni şehirselle alan açılması için 21.08.1994 tarihinde yeni bir nazım imar planı teklif edilmiştir. Bu nazım imar planına göre şimdiki Yavuz Selim Mahallesi, Girne Mahallesi, Hürriyet Mahallesi ve Menderes Mahallesi'nin yayılmış olduğu alanlar şehirselle kullanım alanı olarak teklif edilmiştir. Bu yeni nazım imar planına göre Çobanlar, Bağlar ve Şeyhbaba köyleri de yeni şehirselle gelişim alanı içine dâhil edilmiştir.

Fotoğraf 2.1. Kâhta Şehrinin Genel Bir Görünümü.

Son imar planı, yeni gelişme alanları ve plan hedefleri doğrultusunda yeni imkânlar sunmuştur. Dolayısıyla bu tarihten sonra; Yavuz Selim, Girne ve Menderes mahallelerinin, 1995 yılında da Şeyhbaba, Çobanlar ve Bağlar köylerinin, mahalle olarak belediye yönetim sınırına alındığı ve yatay gelişime uygun alanların genişlediği anlaşılmaktadır. Kâhta şehrinin dokusu analiz edildiğinde ise mevcut mahallelerin farklı dönemlerde oluştuğu anlaşılmaktadır. Cumhuriyet, Gazi, Atatürk ve Cami mahalleleri bugünkü yerleşmenin en eski bölümleridir. Bu mahallelerin oluşturduğu Kocahisar Köyü, Cumhuriyet öncesi dönemlerde bir köy yerleşmesi olarak varlığını korumuş ve bugünkü Kâhta şehrini oluşturmuştur. Şehrin güneyinde bulunan Cumhuriyet, Gazi, Atatürk ve Cami mahalleleri Cumhuriyetin ilk yıllarında kerpiç ve taştan yapılmış tek katlı ve düz çatılı konutlardan oluşuyordu. Bu mahallelerin nüfusu Kâhta'nın ilçe merkezi statüsü elde etmesiyle birlikte artış göstermiş ve şehir nüfusu 1927 yılında 834, 1940 yılında 1358 ve 1950 yılında 2656'yı, 2011 yılında 64441'e ulaşmıştır.

Fotoğraf 2.2. Atatürk Mahallesi’nden Bir Görünüm.

Kâhta şehrinin, Cumhuriyet dönemindeki yatay gelişimi nispeten sağlıklı olarak izlenebilmektedir. Kâhta’da İlçe teşkilatının kurulmasından sonra, 1948 yılında belediye hizmet binası ve 1950 yılında da kaymakamlık hizmet binasının faaliyete geçmiştir. Daha sonra Fırat Mahallesi (Eski Gazi Mahallesi) oluşmaya başlamıştır. Gazi Mahallesi’nin bir bölümünde kurulan Fırat Mahallesi, sonraki yıllarda da resmî hizmet binaların yoğunlaştığı bir alan haline gelmiş ve dolayısıyla plânlı bir gelişme imkânı da elde edilmiştir.

Kâhta şehrinin yerleşim alanı olarak bir yerleşme oluşturma kapasitesi, yerel yönetimin dikkatini çekmiş ve planlamalar ona göre yapılmıştır. Kâhta’nın kuruluş konumu olarak seçilen plato yüzeyi yaklaşık 120 km² lik bir alana sahiptir. Şehrin gelişimi genelde tarım alanı olarak da kullanılan ve batı yönü olan Adıyaman yolu doğrultusudur. Ancak şehrin doğusunun ve kuzeyinin şehrsel gelişim alanı olarak değerlendirilmesi halinde şehir Atatürk Barajı’na doğru gelişme gösterecektir. Bu da yerleşme alanına fiziki ve doğal görüntüsüne farklılık katacaktır. Bunun yanında şehrsel gelişim alanı kuzey ve doğu yönlü teşvik edildiği zaman tarım alanları ortadan kaldırılmamış olacaktır. Şehrin merkezi konumunda olan Girne, Yavuz Selim, Karşıyaka, Fırat ve Fatih mahalleleri boyunca uzanan Mustafa Kemal Caddesi şehrsel

fonksiyonların geliştiği alanlardır. Şehrin diğerk fonksiyon alanları İsmet Paşa, Turgut Özal, Kenan Evren, Mimar Sinan, Atatürk ve Menderes caddeleridir.

Fotoğraf 2.3. Mustafa Kemal Caddesi'nden Bir Görünüm.

Şehrin batı yönünde TOKİ tarafından afet evlerinin inşa edilmesi sonucu Karşıyaka Mahallesi gelişmeye başlamıştır. Zamanla bu mahalleye bitişik olan komşu mahallelerin kurulması izlemiş ve öncelikle Bayraktar, Fırat, Yeni Mahalle, Menderes, Girne, Hürriyet, Turgut Özal, Yavuz Selim, Fatih, Çobanlar, Bağlar, Turanlı ve Şeyhbaba mahalleleri kurulmuştur. Kâhta'da 1996 yılında feribot tesislerine kavuşmasının akabinde, sosyal ve ekonomik hayatta görülen gelişmeler, dönemin şartlarında, belki de Güney Doğı Anadolu Bölgesi'nin kaliteli konaklama tesisleri olan turistik otellerin inşasını sağlamış ve böylece Yavuz Selim Mahallesi gelişmiştir. Kâhta Meslek Yüksek Okulu'nun açılmasıyla Menderes Mahallesi, Yeni Devlet Hastanesi'nin 2006 yılında açılmasıyla Girne Mahallesi gelişmiştir.

Fotoğraf 2.4. Karşıyaka Mahallesi'ndeki Afet Evlerden Bir Görünüm.

Kâhta şehrinde gelişme, genelde batıya ve kuzeybatıya doğru iken, kısmen de güneye doğru gerçekleşmektedir. Kuzeybatıya doğru gelişen mahalleler Girne, Turgut Özal, Hürriyet mahalleleridir. Batıya doğru gelişen mahalleler Yavuz Selim, Karşıyaka ve Bayraktar mahalleleridir. Yerleşmenin yatay sınırları bakımından, her ne kadar batıya ve kuzeybatıya doğru bir yayılma söz konusu ise de şehrin doğu ve kuzeye doğuya yayılması daha doğru olacaktır. Kâhta şehrinin yatay gelişiminden sonra, dikey gelişimi de önem kazandığı için incelenmelidir. Çünkü kullanılan alanlar sürekli değişme gösterdiğinden şehrin büyüyerek gelişmesi, ilk kuruluş yerinden çevreye doğru olmuştur.

Yerleşmenin, merkezi kısımları sıkış ve düzensiz yapılaşma şeklindeyken, çevre kesimlerinde ise gevşek bir yapılaşma görülür. Merkezi kısımları olan bu bölümleri plansız ve öngörüsüz gelişmiştir. Buna rağmen Kâhta'da merkezi alanların düzensizliğine karşılık, çevresel alanlarda planlama hedeflerine uygun, düzenli bir gelişim göze çarpmaktadır. Yatay gelişimi 1990-2000 yılları arasında gelişen Kâhta şehrinde gelişim daha çok dikey yöndedir. Özellikle şehrin merkezî ve işlek kesimini oluşturan Mustafa Kemal Caddesi'nin her iki tarafında, birbirine bitişik inşa edilmiş 5

katlı ve daha fazla katlı binalar sıralanmış durumdadır. Kâhta şehrinde kat sınırlaması yeşil alan veya emsal alan yoğunluğu bırakıldığı takdirde 2005 yılından önce 5 kat iken, 2009 yılında belediye meclisi kararıyla 7 kata, 2011 yılında ise yine yerel yönetimin almış olduğu karar ile tedricen artırılmış ve 9 kata çıkarılmıştır.

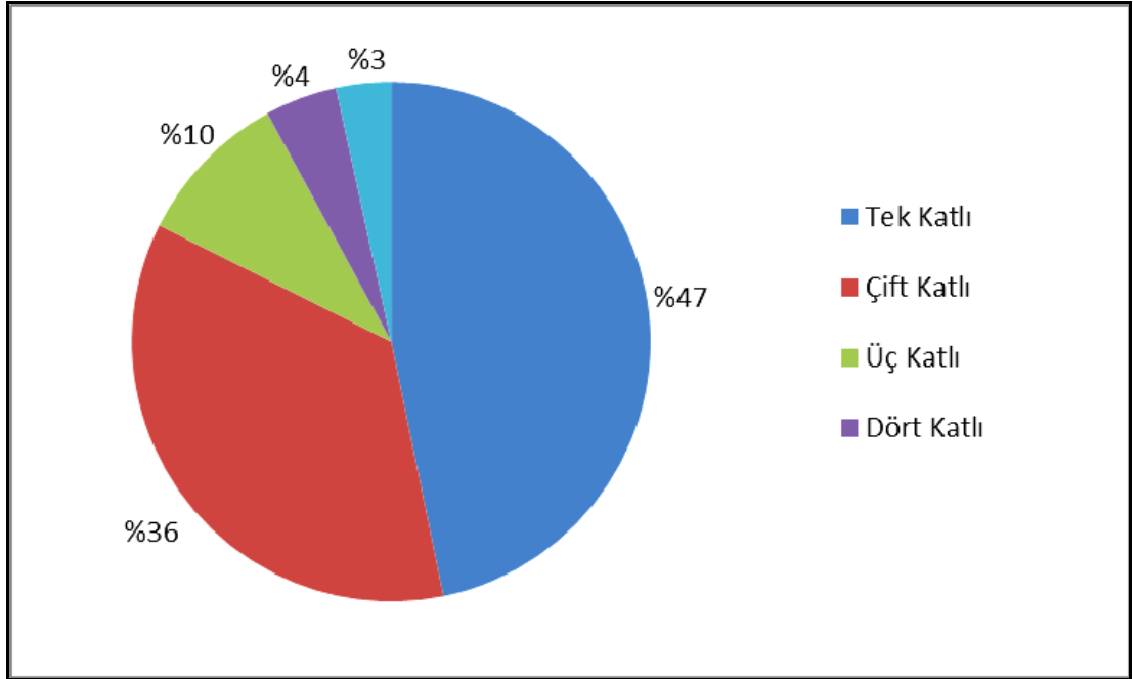
Denetimsiz bir yapılaşmanın olmadığı kenar mahallelere karşılık, çekirdek mahalle olarak adlandırılan eski mahallelerde toprak ve biriketten inşa edilmiş tek veya iki katlı binalar gece kondu görüntüsü vermektedir. Mustafa Kemal Caddesi'ne bağlanan, diğer cadde ve sokaklarda da, sıklıkla yüksek veya çok katlı binalara rastlanmakta, bazı binalardaki kat sayısı 6'ya, hatta 8'e kadar ulaşmaktadır. Şehrin diğer bölümlerinde de çok katlı binaların inşa edildiği gözlenmektedir. Çok katlı binaların yoğunluk kazandığı diğer konumlar ise Fırat Mahallesi'ne komşu durumdaki mahalleler ile Girne Mahallesi, Yavuz Selim Mahallesi, Bayraktar Mahallesi ve Karşıyaka Mahallesi'dir.

Dikey gelişimiyle 2000 yılından sonra dikkat çeken Kâhta şehrinde en çok göze çarpan mahalleler Karşıyaka, Yavuz Selim ve Girne mahalleleridir. Buralardaki konutlar daha 5 ve daha fazla kata kadar yükseltilmektedir. Bununla birlikte, Kâhta'nın merkezî mahalleleri dışında kalan konumlarda, çoğunluğu tek katlı olan, yer yer de iki katlı konutların ağırlık kazandığı, bir yerleşme göze çarpmaktadır. Bu durum, daha çok ekonomik nedenlerle ilgilidir. Halkın geçim kaynaklarının kısıtlı oluşu, dikey gelişmeyi de sınırlandırıcı bir faktör olarak dikkati çeker (Tablo 2.14).

Tablo 2.14. Kâhta'da Konutların Kat Sayısına Göre Dağılımı (2011).

KATLAR	BİNA SAYISI	% Sİ
Tek Katlı	9900	47,8
Çift Katlı	7540	36,4
Üç Katlı	2050	9,9
Dört Katlı	948	4,6
Beş ve Daha Fazla Katlı	255	3,5
Toplam	20693	100,0

Kaynak: Kâhta Belediyesi Fen ve İmar İşleri Müdürlüğü Verileri (2011).

Grafik 2.3. Kâhta’da Konutların Kat Sayısına Göre Dağılımı (2011).

Yatay ve dikey gelişimi incelenen Kâhta şehrinde konutların % 47,8 'i tek katlı konutlardan oluşmaktadır. Konutların % 36,4'ü iki katlı ve % 9,9'u da üç katlıdır. Buna göre Kâhta şehrinin dikey yönde gelişmeye başladığı anlaşılmaktadır. Kâhta'daki binaların %9,9'u (948) dört katlı iken, %4,6'sı (255), 5 ve daha fazla katlı olan binalardan meydana gelmektedir. Çok katlı binalar azdır. Ancak şehrin fonksiyonel özellikler açısından gelişmesi çok katlı binaların daha çok yapılmasını sağlayacaktır. Kâhta şehrinin gelişimi merkezden çevreye farklılaşmakta ve gelişmekteyken, meskenlerin kat sayısı ve nüfus artmaktadır. Dikey gelişme, yatay gelişmeyi engelleyen etmenlerdendir. Burada amaç birim alandan fazla faydalanmaktır. Gelişim alanları yetersiz olan yerleşmelerde, yatay gelişim yerine dikey gelişim tercih edilmektedir.

Ancak bu takdirde, önemli bir deprem tehlikesi ile karşılaşmak mümkündür. Kâhta şehrinin yüzölçümünün yaklaşık üçte ikisi 1. derece, kalan yaklaşık üçte biri ise 2. derece deprem bölgesi içindedir. Şehrin yerel yönetim sınırları 2. derece deprem riski altında olduğundan, ileride olması muhtemel bir depremden çok fazla etkilenecektir. Bu nedenle dikey gelişme sınırları belirlenirken bu durum dikkate alınmalı ve zeminin direnci hakkında detaylı bilimsel çalışmalar yapılmalıdır. Riski azaltmak için tedbirleri alınmalı, depreme dayanıklı olabilecek projeli ve planlı binalardaki yükseklik, zeminle beraber, dört katla sınırlandırılmalıdır.

Fotoğraf 2.5. Karşıyaka Mahallesi'ndeki Konutlardan Bir Görünüm.

2.3.3. Arazi Kullanışı ve Fonksiyon Alanları

Fonksiyonlar mekâna ihtiyaç gösterir ve bunun sonucunda kent yerleşmeleri içerisinde her fonksiyona ayrılmış faaliyet sahaları ortaya çıkar. Fonksiyonların mekân içinde düzenlenme şekli, şehir strüktürü olarak tanımlanır. Kent strüktürü fonksiyonların çeşitlilik ve büyüklüğüne bağlı olarak şekil kazanmaktadır.⁹⁰ Kâhta şehrinde de fonksiyonların mekân içinde dağıldıkları görülmektedir. Bunun sonucunda da şehir yerleşmesine ait yapı ortaya çıkmıştır. Kâhta şehrinin sınırları, yaklaşık 30,6 km²'dir. Bu sınırlar, yerleşmeye uygun tarım alanlarıdır. Şehrin kuzeyindeki ve doğusundaki 650 m eş yükselti eğrisi üzerindeki noktalar yerleşmeye elverişli bir eğime imkân verir. Şehrin bunun dışındaki diğer alanları tamamen yerleşmeye elverişlidir. Fakat tarım alanı olarak kullanıldığı için yerleşme alanı olarak kullanılmaması gerekmektedir. Orta ve büyük ölçekli şehirlerde, şehrin nüvesi, şehre merkezîyet kazandıran bölümlerin tespiti ile çeşitli fonksiyonlara dayalı gelişen kısımların belirlenmesi için analitik çözümlemeye ihtiyaç bulunmaktadır. Kâhta şehrinin, arazi

⁹⁰ Adem Başbüyük, *Suşehri Havzası'nın Coğrafi Etüdü*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Orta Alanlar Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum 1999, s. 292.

kullanılışı bakımından incelenmesi amacıyla da analitik metot kullanılmıştır. Aynı nedenle, çeşitli coğrafyacılar, şehir içi fonksiyon sahalarının tespitinde takip edilecek çözümsel yöntemler üzerinde durmakta ve yöntemleri geliştirmeye çalışmaktadırlar.⁹¹

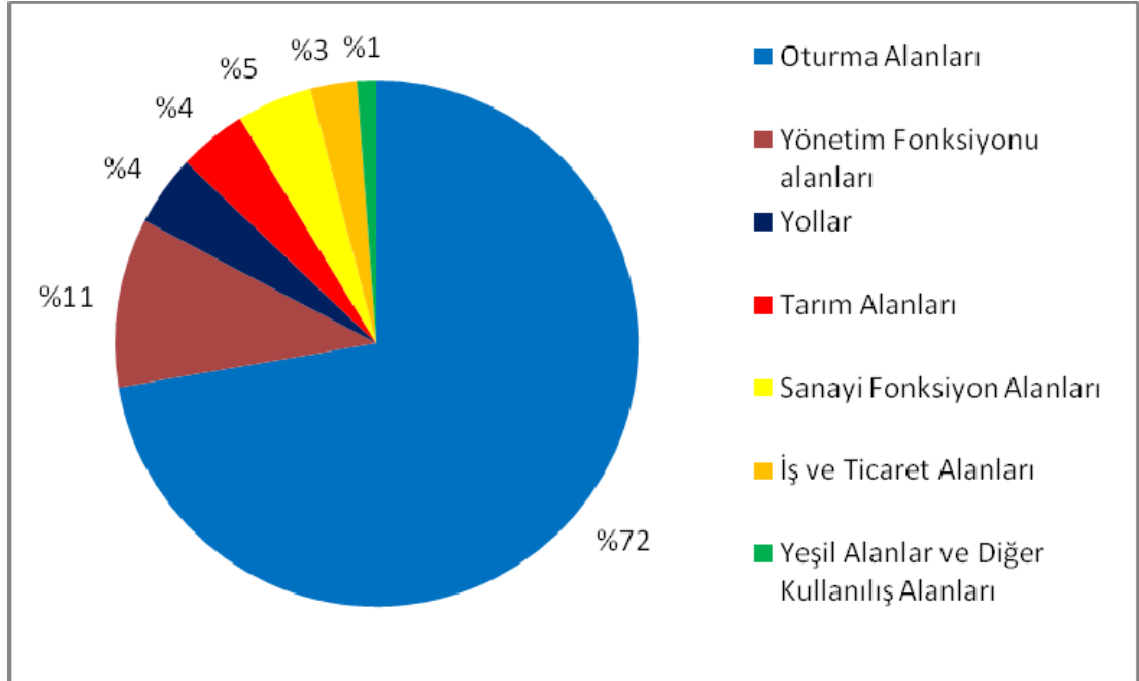
Şehri oluşturan fonksiyonel sahaların dağılışına göre aile konutların ve bunlara ait bahçeleri oluşturan oturma alanların, en büyük kullanılışa sahip olduğu görülmektedir. Dağılışı bakıldığında ise oturma alanlarının şehrsel kullanım içindeki payı % 72,2, ikinci sırayı % 10,4'lük payı ile ulaşım, askeri, eğitim, sağlık ve yönetim fonksiyonlarından meydana gelen hizmet fonksiyon alanları oluşturmaktadır. Bu fonksiyon çeşidinde ise en büyük oranı eğitim kapsamaktadır. Askeri, yönetim ve sağlık alanları daha sonra gelmektedir. Yeni yerleşmesinin tarihi çok eskilere dayanmayan Kâhta şehrinde önemli fonksiyonlardan bir diğeri ise %4,4 ile yollardır. Yerleşmede yollar geniş tutulmuş ve şehrin her tarafına düzenli olarak ulaştırılmıştır. Şehirde sanayi fonksiyon alanları %4,7'lik bir orana sahipken, tarım alanları %4,2, yeşil alanlar ve diğer kullanılış alanları %1,2 civarındadır. (Tablo 2.15, Grafik 2.4).

Tablo 2.15. Kâhta'nın Fonksiyon Alanları.

Fonksiyon Alanları	Yüzölçümü (da)	Kullanılış %'si
Oturma Alanları	221000	72.2
Yönetim Fonksiyonu alanları	31500	10.4
Yollar	13600	4.4
Tarım Alanları	12950	4.2
Sanayi Fonksiyon Alanları	14250	4.7
İş ve Ticaret Alanları	8795	2.9
Yeşil Alanlar ve Diğer Kullanılış Alanları	3405	1.2
Şehrsel Kullanım Alanı	305500	99.8
Kullanım Dışı Arazi	500	0.2
Toplam	306000	100

Kaynak: Şehir İmar Planı, 1/25000 Ölçekli Haritalardan Yapılan Ölçmelerden Elde Edilmiştir.

⁹¹ Bedriye Tolon Denker, *Şehir İçi Arazi Kullanılışı*, İstanbul Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi Yayın: 2054, İstanbul 1976, s.33-38.

Grafik 2.4. Kâhta Şehrinde Fonksiyonel Kullanış Alanlarının Dağılımı Grafiği (2011).

Kâhta şehrinde şehrsel kullanım alanı içinde önemli yer tutan çeşitli amaçlı konutların, mekânsal dağılım kalıpları incelendiğinde, bazı farklılıklar olduğu dikkati çeker. Şehrin bazı bölümlerinde, konutlar birim alanda daha fazla yoğunlaşmışken, bazı bölümlerinde seyrek bir dağılım düzeni gösterir. Detaylı bir analiz yapıldığında, Kâhta'da şehrsel kullanım alanı toplamı olan 3060 ha. arazide 20693 konut olduğu görülür. Buna göre şehirde ortalama 6,8 ha/konut yoğunluğu söz konusudur (Tablo 2.14).

Fonksiyonel dağılışa göre konut yoğunluğu mahalle bazında incelendiğinde şehrin en fazla konuta sahip kesiminin 2920 konut ile Girne Mahallesi olduğu görülür. Bu mahallede ortalama yoğunluk 9,7 ha/konut'tur. Konut yoğunluğu bakımından hektara yüksek değerler gösteren kesimleri, Fatih (13,7), Karşıyaka (11,9) ve Fırat (10,9) mahalleleri oluşturur. Bu mahallelerden Fatih Mahallesi merkezi mahalle iken diğerleri kenar mahallelerdir. Buna karşılık şehrin en az konutlu kesimi, 75 konut ile Turanlı Mahallesi'dir. Bu mahallenin hem kırsal niteliklerini koruması ve hem de şehirden uzak olması nedeniyle gelişmemesi, konut sayısını, dolayısıyla yoğunluğunu azaltmıştır. Bununla birlikte, Kâhta şehrinin konut yoğunluğu en az olan kesimlerinden biride Yavuz Selim Mahallesi'dir.

Çünkü şehrin kuzeybatısında yer alan Yavuz Selim Mahallesi, geniş bir arazi varlığına karşın sadece 178 konuta sahiptir ve buradaki konut yoğunluğu 2,3 ha/konut civarındadır. Köy yerleşmesiyken belediye mücavir alanına dâhil edilmesiyle mahalleye dönüştürülen Turanlı, Şeyhbaba, Bağlar ve Çobanlı mahalleleri yoğunluk bakımından düşük bir değere sahip olmasına rağmen, Kâhta'nın şehrsel dokusunda yapılacak revize ve düzenleme çalışmaları için belediyenin belirlemiş olduğu yerleşme alanı bakımından, en uygun kesim Yavuz Selim Mahallesi'dir. Yavuz Selim Mahallesi her ne kadar şehrin doğu ve kuzeydoğu yönünde gelişmesi tavsiye edilse de revize edilecek alanlar içinde uygun olan mahalledir.

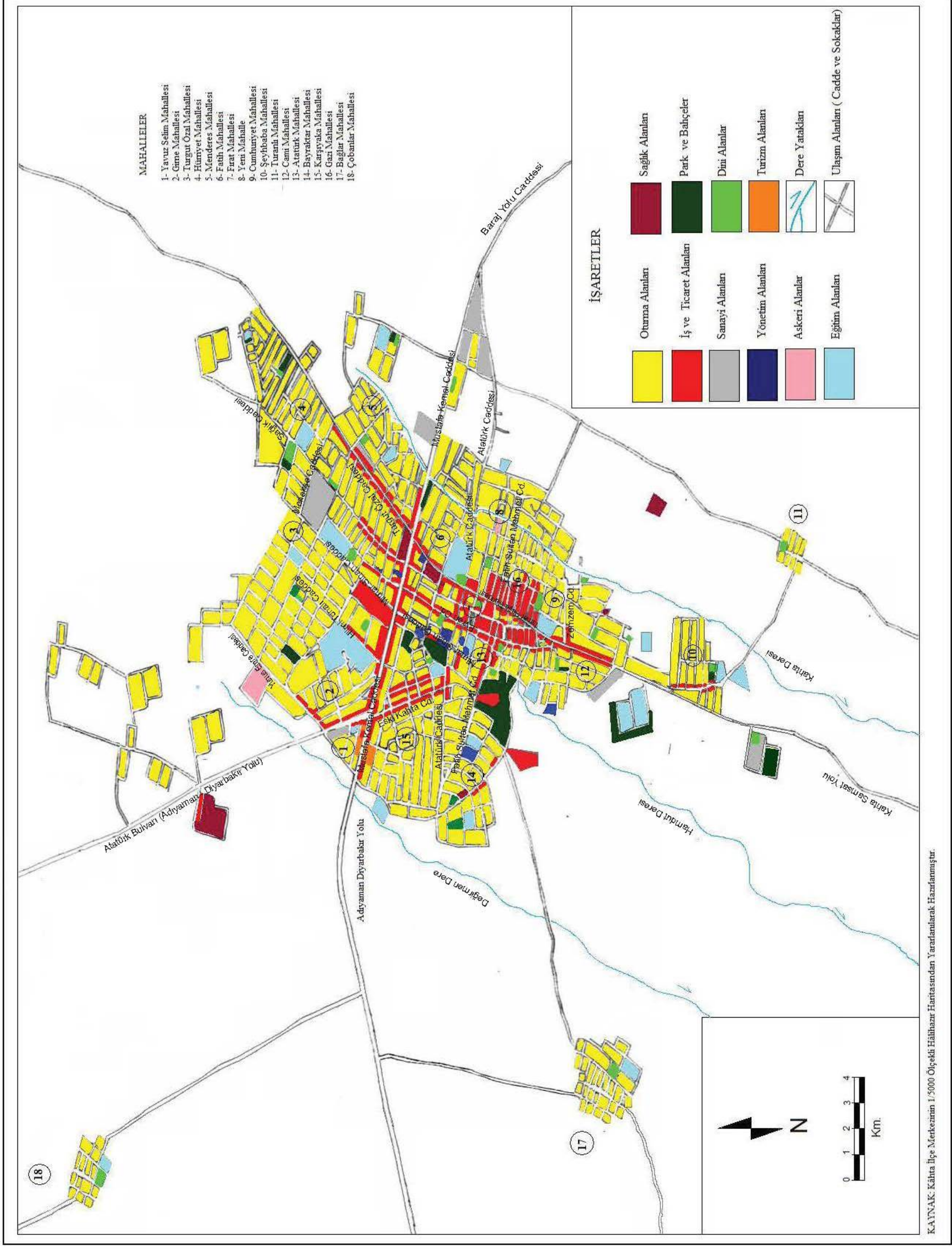
Tablo 2.16. Kâhta Şehrinin Mahalleleri, Mahalle Yüzölçümleri ve Konutların Mahallelere Göre Dağılımı (2011).

Mahalle	Bina Sayısı	Yüzölçümü (ha)	Konut Yoğunluğu(alan/konut)
Atatürk	1341	220	6,1
Bağlar	180	100	1,8
Bayraktar	1305	150	8,7
Camii	867	250	3,5
Cumhuriyet	1647	180	9,2
Çobanlar	137	100	1,4
Fatih	1236	90	13,7
Fırat	862	80	10,8
Gazi	1257	170	7,4
Girne	2920	300	9,7
Hürriyet	1868	180	10,4
Karşıyaka	2389	200	11,9
Menderes	1267	220	5,8
Şeyhbaba	134	130	1,0
Turanlı	75	95	0,8
Turgut özal	1177	130	9,1
Yavuz selim	751	320	2,3
Yenimahalle	1280	145	8,8
TOPLAM	20693	3060	6,8

Kaynak: Kâhta Belediyesi Fen Ve İmar İşleri Müdürlüğü Verileri ile Yerinde Yapılan Araştırma sonuçları.

Fotoğraf 2.6. Yavuz Selim Mahallesi'nden Bir Görünüm.

Harita 2.1.1. Kahta Şehrinin Fonksiyonel Arazi Kullanılış Haritası

2.3.3.1. Oturma Alanları

Kâhta şehrinde fonksiyonel kullanılış alanlarına göre, en önemli kullanılış alanını oturma alanları meydana getirmektedir. Bu alanların toplam yüzölçümü 221000 da. kadar olup, toplam kullanım alanının %72,2 oranındadır. Şehrin genelinde, oturma alanları, diğer kullanılış alanlarından ayrıdır. Böyle olduğu halde, oturma alanlarının diğer alanlarla bir arada olduğu konumlar da bulunmaktadır. Örneğin, Mustafa Kemal Caddesi'nin her iki yanında yükselen apartmanların, birinci ve ikinci katları çoğunlukla işyerlerinden oluşurken, daha üst katlar ise aile konutunu meydana getirir (Fotoğraf 2.7).

Fotoğraf 2.7. Mustafa Kemal Caddesi'nden Bir Görünüm.

Belirtildiği gibi Kâhta şehrinin 18 mahallesi bulunmaktadır. Bu mahallerin yüzölçümleri ve aile konutu olarak kullanılan binaların oranı, birbirinden son derece farklıdır. Yukarıda da değinildiği gibi Girne Mahallesi en fazla binaya sahip olması nedeniyle şehrin en fazla konutlu mahallesi niteliğindedir. Bunlar genelde aile konutları şeklindeyken, çoğunlukla iki katlı ve bahçeli olup, konutlar arasında, çağdaş yapı malzemeleri ile inşa edilmiş olanlara da rastlanmaktadır. Şehirde en az konuta sahip mahalle Turanlı Mahallesi'dir. Bu mahalle, henüz şehirle bütünleşememiş, merkezden

uzak bir köy yerleşmesi niteliğindedir. Buradaki konutların bütünü aile konutlarından oluşmaktadır.

Fotoğraf 2.8. Bağlar Mahallesi’nden Bir Görünüm.

Dolayısıyla en fazla aile konutu şehrin iyi gelişmiş bir bölümünde yer alırken İş ve ticaret alanlarının yoğunlaştığı mahalleler de aile konutlarının en fazla yoğunluk kazandığı kesimleri oluşturur (Tablo 2.17). Bazı mahallelerde aile konutu sayısı son derece az iken, oturma alanlarının yüzölçümü de fazla bir oran teşkil etmez. Bu mahalleler arasında; yerleşim alanı olarak yeni mahalleler ile köy statüsünden çıkarılarak belediye yönetim sınırları içinde alınan mahalleler şehrin en az yerleşilmiş olan Şeyhbaba, Bağlar, Turanlı ve Çobanlı mahalleleridir (Fotoğraf 2.10). Aile konutlarının fazla yer tutmadığı diğer alanları ise, Yavuz Selim ve Girne mahalleleri oluşturur.

Tablo 2.17. Kâhta Şehrinde Mahallelere Göre Konutların Dağılımı (2011).

Mahalle	Bina Sayısı	Aile Konutu	%si	Sanayi ve Ticaret İşyeri	%si	Kamu Hizmet Binası	%si
Atatürk	1341	1322	7,4	379	14,55	14	6,7
Bağlar	180	175	1,0	180	6,91	3	1,4
Bayraktar	1305	945	5,3	1	0,04	17	8,1
Camii	867	858	4,8	270	10,36	21	10,0
Cumhuriyet	1647	1602	9,0	94	3,61	8	3,8
Çobanlar	137	134	0,8	112	4,30	6	2,9
Fatih	1236	1206	6,8	1	0,04	14	6,7
Fırat	862	858	4,8	300	11,52	15	7,2
Gazi	1257	1226	6,9	247	9,48	14	6,7
Girne	2920	1376	7,7	100	3,84	16	7,7
Hürriyet	1868	1340	7,5	230	8,83	22	10,5
Karşıyaka	2389	2380	13,3	205	7,87	12	5,7
Menderes	1267	1661	9,3	87	3,34	6	2,9
Şeyhbaba	134	127	0,7	1	0,04	4	1,9
Turanlı	75	71	0,4	1	0,04	12	5,7
Turgut Özal	1177	1124	6,3	72	2,76	2	1,0
Yavuz Selim	751	670	3,8	200	7,68	4	1,9
Yenimahalle	1280	785	4,4	125	4,80	19	9,1
Toplam	20693	17860	100,0	2605	100,00	209	100,0
% Oranları		17860	86,4	2605	12,6	209	100,0

Kaynak: Belediye Kayıtları ve Anketler.

Kâhta şehrinde toplam konut (bina) sayısı, belediyenin 2011 yılı bina sayımına göre 20693'tür. Konutların fonksiyonel durumuna göre 17860 aile konutu (%86,4'ü), 2605 işyeri (%12,6'sı) ve 209 kamu hizmet binası (%1,0'ı) olmak üzere toplam 20693 ünite bulunmaktadır. Ticarî işyerleri tek katlı ve birbirine bitişik bakkal dükkânı olarak bilinen işyerleri içinde toplanmıştır. Bir kısmı da aile konutlarının alt kısımlarında bulunduğundan, iş ve ticaret alanlarında karma fonksiyonlu konutlardan söz edilebilir.

2.3.3.2. Yönetim Fonksiyonu Alanları

Kâhta Şehrinde hizmet fonksiyon alanları geniş bir paya sahiptir. Toplam alan içinde %10,4'lük bir orana ve 31500 da.lık bir alana sahiptir. Belediye binası 1948

yılında, kaymakamlık binasının da 1950 yılında kurulmasıyla yönetim alanları yerini almıştır. Hizmet fonksiyon alanları içinde yönetim alanları %1,8'lik bir orana sahiptir. Toplam alanlar içinde 5450 da.lık bir alana sahiptir. Eğitim alanları %1,8'lik oranla 7500 da'lık bir alan, sağlık alanları bir Devlet Hastanesi, 2 sağlık ocağı, bir verem savaş dispanseri ile %1,8'lik oran ile 5400 da'lık bir oran, ulaşım alanları 7300 da. ile % 1,7'lik bir orana sahiptir.

Fotoğraf 2.9. Kâhta Belediyesi'nin Eski Hizmet Binası.

Fotoğraf 2.10. Kâhta Belediyesi'nin Yeni Hizmet Binası.

Bu alanlar içinde Fırat Mahallesi'nde Hükümet Binası, Askerlik Şubesi, Emniyet Amirliği, PTT, Ziraat Bankası, Mal Müdürlüğü ve eski Belediye Binası bulunmaktadır. Hürriyet Mahallesi'nde Emniyet Müdürlüğü ve Eski Devlet Hastanesi, Fatih Mahallesi'nde Anadolu Lisesi ve Halk Eğitim Merkezi ve Yeni Belediye binası bulunurken, Karşıyaka Mahallesi'nde Emniyet Amirliği ve 2 Nolu Sağlık Ocağı, Girne Mahallesi'nde ilköğretim okulu ile lise ve İlçe Jandarma Komutanlığı, Menderes Mahallesi'nde Kâhta Meslek Yüksek Okulu bulunmaktadır. Yönetim, eğitim ve sağlık alanları içinde toplam 209 kamu binası bulunmaktadır. Şehirde 24 ilköğretim, 7 lise, bir meslek yüksekokulu, bir halk eğitim merkezi, milli eğitim müdürlüğü bulunmaktadır.

Bilindiği üzere Kâhta şehrinin kurulması ve bugünkü durumuna gelmesinde etkili olan faktörlerden hizmet fonksiyon alanlarından ulaşımıdır. Çeşitli bölge ve yöreleri

birbirine bağlayan bir kavşak noktası ve turizm hizmeti veren bir konum oluşturmaları nedeniyle şehirdeki ulaşım faaliyetleri büyük önem kazanmıştır. Dolayısıyla önemli fonksiyon alanlarından biridir. Ulaşım tesislerinin toplam şehir alanı içindeki payı 7300 da. bulunmaktadır ve % 1,7 oranındaki bir araziyi kullanmış bulunmaktadır.

2.3.3.3. Yollar

Kavşak noktalarına yakın olan yerleşmeler zamanla daha çok gelişmektedirler. Kâhta şehri de konum itibarıyla kavşak denebilecek bir noktada kurulmuştur. Kavşak noktası sayılabilecek olan Adıyaman-Diyarbakır karayolunun 34. km'sinde kurulmuştur. 1990 yılına kadar Diyarbakır iline giden yolcular bu güzergâhı kullanmaktaydı. Fakat Atatürk Barajı'nın 1990 yılında faaliyete başlamasıyla şehir, bu özelliğini yitirmiştir. Adıyaman ve Diyarbakır illeri arasındaki ulaşım günümüzde feribotlarla sağlanmaktadır. Yollar fonksiyon alanları içinde 13600 ha. ile %4,4'lük bir alana sahiptir.

Fotoğraf 2.11. Yeni Yapılan Diyarbakır Yolundan Bir Görünüm.

2.3.3.4. Tarım Alanları

Tarım alanları, Fonksiyon alanları içinde 12950 ha.lık bir alan ile %4,2'lik bir orana sahiptir. Şehirde tarım alanları imar açılması düşünülen şehrin dış kuşağında

yapılmaktadır. Bu alanlar içinde yer yer mahalle arasında kalmış arsa olarak kullanılabilecek imara açık alanlarda yer almaktadır.

2.3.3.5. Sanayi Alanları

Kâhta şehrinde diğer kullanılışlara oranla sanayi alanlarında belli bir toplanma gözlenmektedir. Şehirde faaliyet gösteren Yurdakul Un ve Yem Fabrikası Cami Mahallesi'ndedir. Yavuz Selim Mahallesi'nde Duranlar Şekerleme Fabrikası ve 25 briket imalathanesi bulunmaktadır. Atatürk Mahallesi'nde 30 marangoz atölyesi ve mobilya imalathanesi vardır. Fatih Mahallesi'nde 2 çırçır işletmesi, şehirden 5 km batıda Adıyaman yolu doğrultusunda Kâhta Küçük Sanayi Sitesi bulunmaktadır. Bayraktar Mahallesi'nde 25 oto kaporta atölyesi ve oto tamir atölyesi ile 1 traktör parça imalathanesi ve şehrin farklı mahallelerinde 85 olan hazır giyim atölyesi, 45 halı atölyesi kaynakçı, damper atölyesi, demir doğrama atölyesi küçük el sanatları ve atölyeleri faaliyet göstermektedir. Kâhta şehrinin genel arazi kullanılışı içinde, sanayi alanlarının payı %3,6 oranındadır. Bu oranın kuzeydoğu yönünde yeni sanayi tesislerinin oluşmasıyla yükseleceği düşünülmektedir.

Fotoğraf 2.12. Kâhta Küçük Sanayi Sitesi'nden Bir Görünüm.

2.3.3.6. İş ve Ticaret Alanları

Kâhta şehri, doğu-batı doğrultusunu izleyerek geçen Adıyaman-Diyarbakır karayolu ile kuzey-güney doğrultusunu izleyerek geçen Kâhta-Samsat karayoluna kadar devam eden iki yol ile üç bölüme ayrılmaktadır. Adıyaman-Diyarbakır karayolunun doğu doğrultusundaki Atatürk Barajı'ndan başlayarak Adıyaman istikametine devam eden kısmı Mustafa Kemal Caddesi, eski Devlet Hastanesi'nden başlayarak Yurdakullar Un Fabrikası'nda son bulan kısmı ise İsmet Paşa Caddesi adını taşımaktadır. Mustafa Kemal Caddesi ve İsmet Paşa Caddesi, Kâhta'nın en önemli ticaret alanını oluşturur. Önemli işyerleri bu caddelerde yer alır. Devamlı kalabalık olan ve canlı bir ticaret hayatının görüldüğü Mustafa Kemal Caddesi ve İsmet Paşa Caddesi, iki tarafındaki çeşitli mağazalarla şehir niteliğini belli etmektedir (Fotoğraf 2.13).

Fotoğraf 2.13. İsmet Paşa Caddesi'nden Bir Görünüm.

Diğer taraftan Mustafa Kemal Caddesi'ne bağlanan Mimar Sinan ile Turgut Özal caddeleri, Mustafa Kemal Caddesi'ne paralel uzanan Atatürk Caddesi ve İsmet Paşa Caddesine bağlanan Vatan, Menderes caddeleri ile İsmet Paşa Caddesi'yle aynı doğrultuda uzanan Kenan Evren Caddesi iş ve ticaret alanları olarak dikkati çekmektedir. Diğer bir ifadeyle Mustafa Kemal ve İsmet Paşa caddeleri en fonksiyonel

ticaret alanı durumunda iken, bu caddeye yakın olan ve bağılı olan diğer cadde ve sokaklarda, ikinci derecede ticarî faaliyetler yoğunluk kazanmaktadır.

Kâhta şehrinde, Belediye kayıtlarına göre, 2605 işyeri bulunmaktadır. Bu işyerlerinin 415'inde sanayi faaliyetleri (%15,9). 1725'inde de (%66,2) ticaret faaliyetleri sürdürülmekte ve 465 kadarı da (%7,8) depolama amaçlı kullanılmakta veya boş bulunmaktadır. Dolayısıyla şehrsel kullanım alanı içinde %2,23 oranında bir paya sahip olan iş ve ticaret alanlarının, günümüz şartlarında yeterli bir potansiyel oluşturduğu söylenebilir. Bilhassa Mustafa Kemal Caddesi ve İsmet Paşa Caddesi dışındaki konumlarda, çok sayıda boş işyerine rastlanmaması, bazılarının da depolama amaçlı kullanılmakta oluşu, belirtilen kanaati kuvvetlendirmektedir. Ayrıca Mustafa Kemal caddesinin güney bölümlerindeki işyerleri, henüz tek katlı olup ticarî imkânlar geliştikçe bu kesimdeki işyerlerinin de en azından iki katlı hale geleceği açıktır. İsmet Paşa Caddesi boyunca uzanan işyerleri genelde tek katlıdır. Bugün için çok fazla sorun teşkil etmeyen işyeri ihtiyacının, nüfus artışına paralel olarak 15-20 yıl sonra belirginleşeceği tahmin edilmektedir.

Kâhta'nın ilk gelişme çekirdeği olan İsmet Paşa Caddesi ve Hacı Bedir Ağa Caddesi de önemli ticaret sahasıdır. Çünkü önemli iş yerleri burada kurulmuştur. Bunu dışında ticaretin canlı kalmasını sağlayan ve Fatih Sultan Mehmet Caddesi'nde bulunan sebze hali ve bakliyat komisyoncuları da önemli katkı sağlamaktadır. Bu caddede ve Abdullah Turanlı Caddesi'nde zirai donatım araç ve gereçlerinin imal edildiği ticaret yerleri bulunmaktadır. Mustafa Kemal Caddesi'nde marangozcular sitesi de yer almaktadır. İmar planında bu sitenin Kâhta'nın doğusuna taşınması söz konusudur. Aynı zamanda ticaretin canlılık kazanmasını sağlayan bir semt pazarı da Menderes Mahallesi'nde kurulmuştur.

Fotoğraf 2.14. Hacı Bedir Ağa Caddesi’ndeki Beyaz Eşya Bayisinden Bir Görünüm.

Mal Müdürlüğü’nün verilerine göre Kâhta’da 2011 yılı itibariyle 2450 gelir vergisi mükellefi bulunmaktadır. 38 tane serbest meslek erbabı bulunur. Bunlar da muhasebeci, doktor, eczacı mali müşavir ve mimar gibi mesleklerden oluşmaktadır. Şirket bazında 304 tüzel kişilik bulunmaktadır. Kalan diğer araçlarda resmi kurum araçlarıdır. İlçedeki kurumlar vergisi mükellef sayısı 191, sermaye şirketleri 154, diğerleri 27, gerçek usul gelir vergisi mükellef sayısı 1017, basit usul gelir vergisi mükellef sayısı 1519 ve motorlu taşıtlar vergisi mükellef sayısı 5108 kişidir.

2.3.3.7. Yeşil Alanlar ve Diğer Kullanılış Alanları

Kâhta şehrinde yeşil alanlar ve diğer kullanılış alanları park, bahçe ve mezarlıklardan oluşmaktadır. Kullanılış alanları içinde 3405 ha. ile %1.2’lik bir orana sahiptir. Park ve bahçeler 5 ha. ile %0,002 iken, diğer kullanılış alanları ise 2000 ha. ile %0,7’lik bir orana denk gelmektedir. Şehirde hemen hemen her mahallede park ve bahçeler bulunmaktadır. Bunlar Girne Mahallesi’nde Eski Belediye Çay Bahçesi, Bayraktar Mahallesi’nde Osman Sabri Parkı, Menderes Mahallesi’nde Kâhtalı Mıçı Parkı inşa edilmiştir. Yeni Mahalle’deki atıl durumda olan parkın bakım ve onarımı yapılmıştır. Karşıyaka Mahallesi’nde bulunan alana yeni bir park yapılarak halkın hizmetine sunulmuştur. Girne Mahallesi’nde bulunan briketçiler sitesi olarak kullanılan

alanda yapılan çalışmalarla briketilerin taşınması ile birlikte bu alana her trl sosyal aktivitenin yapılabilereği bir park yapılması planlanmaktadır. Kâhta'da belediye tarafından 100. Yıl Parkı, Fatih Parkı ve Bosna Hersek Parkı yapılmıştır. Yerleşmede 2000 ha. alana sahip Kahta Asri Mezarlığı bulunmaktadır. Bu asri mezarlık Karşıyaka Mahallesi'nde bulunmaktadır.

Fotoğraf 2.15. Bayraktar Mahallesi'nde Park Yapım alışmalarından Bir Görünüş.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞEHİRSEL FONKSİYONLAR

Şehirlerin gelişmesinde nüfustan sonra en etkili olan unsur, fonksiyonlardır. Şehirsel fonksiyon, bir şehir yerleşmesinin ortaya çıkması, gelişmesi ve büyümesini sağlayan faaliyetlerdir.⁹² Bilindiği üzere şehirler sadece bünyelerindeki nüfusu değil, yakın ve uzak çevredeki nüfusa da hizmet götürecektir, fonksiyonel etki bölgeleri oluştururlar. Bu ise şehir yerleşmelerini kır yerleşmelerinden ayıran temel bir niteliktir. Kırsal yerleşmelerde genellikle tek bir fonksiyon önem taşıdığı halde, şehirsel yerleşmelerde çeşit ve sayı bakımından fonksiyonların arttığı dikkat çeker.⁹³

Fonksiyonlar gelişince bölgelere ve yörelere göre değişirler. Çevresinin etki altına alırlar. Şehir, çok fonksiyonlu bir yerleşmedir. En basit şekliyle şehirler, hâkim fonksiyonu tarım olan kır yerleşmelerinin aksine, tarım dışı fonksiyonların toplandığı yerleşmelerdir.⁹⁴ Çoklu fonksiyonlar dikkate alındığında, şehirsel fonksiyonların tespitinde farklı kriterler ele alınabilir. Bunlardan en pratik faal işgücünün çalışmakta olduğu değişik faaliyet alanlarındaki miktarları ve bu miktarların birbiriyle oranlaması sonucunda dayanır. Bu yolla şehirlerin fonksiyonel sınıflandırmadaki yeri ortaya konabilir. Ancak bunun için öncelikle, çalışan işgücünün iktisadi faaliyet kollarına dağılışı ve her koldaki toplam iş gücünün belirlenmesi gerekmektedir.⁹⁵ İş kollarındaki iş gücü fazlalığı şehrin gelişmişliğinin bir kanıtıdır. Diğer yandan işsizliğin fazla olması, şehirsel fonksiyonları olumsuz yönde etkileyecektir. Çünkü şehirsel fonksiyonların var oluşu ve çeşitliliği ile şehirlerin nüfus miktarları arasında yakın bir ilişki söz konusudur.⁹⁶

⁹² Hayati Doğanay, *Erzurum'un Şehirsel Fonksiyonları ve Başlıca Planlama Sorunları*, (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Erzurum 1983 s. 39.

⁹³ İ. Hakkı Yazıcı, "Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme Bayburt", *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 30, İstanbul 1995, s. 200.

⁹⁴ Yazıcı, (1994), ss.411-414.

⁹⁵ Yazıcı, "Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme Bayburt", s. 200.

⁹⁶ Mehmet Zaman, *Vakfikebir İlçesi'nin Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 937, Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları No:102, Araştırma Serisi No: 73, Erzurum 2004, s. 262.

3.1. EKONOMİK FONKSİYONLAR

Ekonomik fonksiyonlar bir şehrin gelişmişlik düzeyinin göstergelerindendir. Kâhta şehri için de ekonomik fonksiyonlar önemli bir yere sahiptir. Ülkemizin 2005 yılından sonra refah seviyesinin yükselmesiyle şehirde de ekonomik anlamda gelişmeler olmuştur. Herhangi bir yerleşmenin merkezi rol üstlenmesi, onun çevresindeki daha küçük yerleşmelerle kurduğu ilişki düzenine ve ekonomik aktivitelerine bağlı olarak gerçekleşir. Yerleşmeleri inceleyen araştırmacıların pek çoğu, şehirleri iş bölümünün yoğunlaştığı ve mesleki ihtisaslaşmanın gerçekleştiği konumlar olarak tanımlarlar. Bu gibi yörelerde, tarımın ağırlığı giderek azalmakta ve hizmetler ile sanayi faaliyetlerinin rolü artmaktadır. Şehirleşmekte olan yerleşmelerde, kırsal nitelikler giderek etkisini kaybetmektedir. Şık bir cadde ve sokak sistemi, ticaretteki canlılık, geceleri aydınlatılmış mekânlar ve alışverişi cazip kılan vitrinleri şehir kavramına ait olgulardır. Bununla birlikte, hala daha, kasaba yerleşmesi niteliğinin hangi emareler belirinceye kadar devam ettiği, şehrin ve şehrsel hayatın nerede başladığı konusu, sadece halk arasında değil, bilimsel çevrelerde de tartışma konusu olmuştur.⁹⁷

Sorunu metodik anlamda çözebilmek için, şehrin hayatîyetini etkileyen fonksiyonlarını incelemek belki yeterlidir. Çünkü bir şehrin büyüklüğü ve önemi, genellikle onun tesir etki sahasının genişliği ve önemiyle orantılıdır⁹⁸. Konu ile ilgilenen pek çok bilim mensubunun belirttiği üzere, şehir; fonksiyonlarının bileşiminden doğan ekolojik bir birliktir. Dolayısıyla kişi yaşadığı yerde kendisini şehirde hissediyor ve her türlü sosyal, psikolojik, toplumsal ve ekonomik ihtiyaçlarını bu yerden karşılayabiliyorsa o yer bir şehir olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte, bireysel isteklerin dozajı ve şehirdeki işlevlerin kalite sorunu, bu tür değerlendirmeleri bir ölçüde subjektif yapabilir.⁹⁹

Belirtildiği gibi herhangi bir yerleşmenin oluşmasını ve bu gün varlığını devam ettirmesini sağlayan ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlı güçler (kuvvet veya faktörler) o yerleşmenin fonksiyonları olarak tanımlanır.¹⁰⁰ Şehre asıl niteliğini veren unsurlar,

⁹⁷ Arınç, *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları*, s. 173.

⁹⁸ Süha Göney, “Şehir Coğrafyası”, *Yerleşme Coğrafyası*, Cilt: 1, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yayın No: 2274, Coğrafya Enstitüsü, Yayın No:91, İstanbul 1977, ss.10-131.

⁹⁹ Arınç, *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları*, s. 174.

¹⁰⁰ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, 1997, s.10.

zaman içinde değişen ve çeşitlenen faktörler olarak belirtmektedir.¹⁰¹ Şehrin fonksiyonel niteliklerinin bilinmesi ve sistematize edilmesi, çözümlenmesi gereken bilimsel bir sorundur. Herhangi bir yerleşmenin oluşmasını ve bugün varlığını sürdürmesini sağlayan ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlı güçler (kuvvet veya faktörler) o yerleşmenin fonksiyonları olarak tanımlanır¹⁰².

Araştırma sahasının çevresine göre rolü, çevresindeki yerleşmelerle ekonomik, sosyal bakımdan ilişkisi, ihtisaslaşmaları, şehrsel fonksiyonların yoğunlaştığı alanlar incelenecektir. Tarım ve hayvancılığın etkisinin azalmasından dolayı sanayi ve hizmet faaliyetleri ağırlık kazanmıştır. Bu nedenle dikkat çeken bu iki konu incelenecektir. Yerleşmede yaşayanların ihtiyacı olan sosyal, psikolojik, toplumsal ve ekonomik faaliyetleri karşılayıp karşılayamadığı araştırılacaktır. Kâhta'nın öncelikle hayatini sağlayan fonksiyonları incelenecek olup; şehrin etkilendiği ya da etkilediği konumlar, bir diğer ifadeyle etki bölgeleri irdelenmeye çalışılacaktır.

3.1.1. Hizmet Fonksiyonları

3.1.1.1. Yönetim Fonksiyonu

Kâhta bir köy yerleşmesi iken 1948 yılında ilçe yönetim merkezi haline getirilmiş ve aynı yıl Malatya iline bağlanmıştır. Kâhta, 1926 yılında eski yerleşim yeri olan Arsemia'dan taşınarak şimdiki kurulduğu yerde olan Kocahisar Köyü'ne taşınmıştır. İlçe, 14 köy yerleşmesinden oluşturulmuştu. Aslında, yeni kurulan şehir olarak bugünkü Kâhta değil, 26 km kuzeydeki Arsemia'da kurulmuş bulunan Eski Kâhta seçilmişti. Eski Kâhta'nın gelişmeye elverişli olmadığı anlaşıncı da kısa bir süre sonra, şehir bugünkü yerine nakledilmiştir. Dolayısıyla Kâhta şehrinin şimdiki yerinde bulunan Kocahisar Köyü, mahalle durumuna getirilerek yeni bir idarî merkez kurulmuştur.

Kâhta şehirde yönetim fonksiyon alanında istihdam edilen kişi sayısı 3042'dir. Bu değer, kamu sektörünün şehirde oldukça yüksek oranda istihdam sağladığının göstergelerinden biridir. Yine yönetim hizmetlerinde çalışanlar, toplam hizmet sektörü

¹⁰¹ H. Hilmi Karaboran, “Şehir Coğrafyası ve Şehrsel Fonksiyonlar”, *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), Elazığ 1989, s. 87-89.

¹⁰² Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, 1997, s.23.

içinde de önemli bir paya sahiptir. Hizmet sektörü içinde, yönetim alanının payı % 38,4 civarındadır. Etki alanı ve ihtiyaca bağlı olarak, bu fonksiyon içinde bazı kurumlarda çalışan nüfusun payı fazladır. Belediye, Kaymakamlık, Tapu Kadastro, İlçe Emniyet ve İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık müdürlüklerinde çalışanların fazla olduğu görülmektedir Bugün, herhangi bir yerleşmenin etki sahasının tam olarak tespit edilebildiği en önemli fonksiyonlardan birini yönetim fonksiyonu alanı oluşturmaktadır. Kamu kurum ve kuruluşlarının Kâhta şehrinde olması nedeniyle idari fonksiyonlar, etki gücünü önemli ölçüde korumaktadır. Yine il merkezine uzakta bir konumda yer alması idarî hizmetlerin gelişmesini sağlamıştır. Şehirde yönetim fonksiyonunu oluşturan kurum ve kuruluşları Fırat, Yeni, Atatürk, Karşıyaka ve Girne mahallelerinde yoğunluk kazanmıştır.

Kaymakamlık, Tapu Kadastro ve Nüfus müdürlükleri aynı binada yer almakta ve Fırat Mahallesi'nde yer almaktadır. Şehrin yerel yönetimini üstlenen Belediye, Yenimahalle'de konumlanmıştır. Emniyet Müdürlüğü merkez olarak Girne Mahallesi'nde, Adliye binası Menderes Mahallesi'ndeyken, iki ayrı asayiş şubesi de Karşıyaka Mahallesi'nde yer almıştır. Meteoroloji ve İlçe Jandarma Komutanlığı Girne Mahallesi'nde birbirine yakın konumda yer almaktadır. Yüzölçümü 11179 km² olan Kâhta şehrinde, 2011 yılı itibariyle; 3 bucak, 97 köy yerleşmesi ve bu köylere bağlı 200 mezra yerleşmesi bulunmaktadır. Yönetim merkezinin Kâhta'ya aktarılmasıyla daha önce Adıyaman merkez ilçesine bağlı yerleşmeler, Kâhta'ya bağlanmış ve bazı idari problemler ile ulaşabilme sorunu giderilebilmiştir (Fotoğraf 3.1, Tablo 3.1).

Fotoğraf 3.1. Menderes Mahallesi'ndeki Adalet Sarayı'ndan Bir Görünüm.

Tablo 3.1. Kâhta Şehrinde Faaliyet Gösteren Kamu Kuruluşları ve İstihdam Durumu(2011).

Kuruluşlar	İstihdam Durumu
Garnizon Komutanlığı	20
Kaymakamlık	9
Kâhta Belediye Başkanlığı	650
Kâhta Meslek Yüksekokulu	50
İlçe Jandarma Komutanlığı	60
İlçe Emniyet Müdürlüğü	185
Yazı İşleri Müdürlüğü	7
Özel İdare Müdürlüğü	9
İlçe Müftülüğü	145
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	1479
Sağlık Grup Başkanlığı	319
İlçe Tarım Müdürlüğü	22
Mal Müdürlüğü	16
Nüfus Müdürlüğü	9
Vergi Dairesi Müdürlüğü	27
Tapu Sicil Müdürlüğü	5
İlçe Halk Kütüphanesi	3
S.Y.D.Vakfı Müdürlüğü	7
Gençlik ve Spor İlçe Müdürlüğü	4
Meteoroloji Müdürlüğü	2
PTT	14
Toplam	3042

Kaynak: Kâhta Kaymakamlığı Verileri (2011).

Kâhta yeni bir yerleşim merkezîdir. Bu nedenle şehir düzenli bir alt yapıya sahiptir. Düzenli sokaklar, yeni mahallelerde bağımsız ev sistemleri, belediye hizmetleri sonucu oluşmuştur. Şehrin yerleşim alanının daha düzenli olması için sürekli çalışmalar yapılmaktadır. Kâhta'nın yönetim merkezî olması nedeniyle bulunan bazı kuruluşlar çevre yerleşmelere de hizmet götürmektedir. Belediye binası, Kaymakamlık (İl Özel İdaresi Marifetiyle) yakın çevredeki merkezlere de hizmet etmektedir. Neticede, şehirde bulunan kamu kurum ve kuruluşlarında yönetici veya memur olarak çalışan kişilerin büyük bir kısmı, Kâhta dışındaki ilçe ve il merkezlerinden gelmiştir. Kâhta şehrine gelen bu nüfus idarî ve sosyal hizmetler açısından şehirde yeni yapılanmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak bu işletmelerin özelleştirilmesi ve mevcut çalışanların sayısının azaltılmaya gidilmesi şehri her yönden olumsuz etkilemiştir.

Tablo 3.2. Kâhta Şehrine Bağlı Köylerin Mesafesi ve 2011 Nüfus Verileri.

Köy Adı	Nüfusu	İlçe Merkezine uzaklığı	Köy Adı	Nüfusu	İlçe Merkezine uzaklığı
Adalı	231	65 Km	Gökçe	317	60 Km
Akalın	86	60 Km	Gölgeli	487	9 Km
Akdoğan	395	28 Km	Güdülge	767	32 Km
Akkavak	227	18 Km	Güzelçay	259	12 Km
Akkuş	301	65 Km	Habipler	82	18 Km
Akpınar	307	55 Km	Hacıyusuf	177	10 Km
Aktaş	271	13 Km	Hasandığın	259	20 Km
Alıdamı	1160	35 Km	Hasköy	95	30 Km
Arılı	291	30 Km	Işıktepe	192	57 Km
Aydınşınar	340	25 Km	İkizce	1070	30 Km
Bağbaşı	1489	40 Km	İslamköy	776	40 Km
Bağözü	108	20 Km	Karacaören	356	5 Km
Ballı	319	20 Km	Karadut	939	33 Km
Belenli	658	20 Km	Karataş	105	42 Km
Belören	488	10 Km	Kavaklı	430	33 Km
Beşikli	257	55 Km	Kayadibi	175	30 Km
Boğazkaya	544	22 Km	Kocahisar	320	52 Km
Bostanlı	1164	40 Km	Koçtepe	551	5 Km
Bozşınar	472	75 Km	Kozağaç	287	40 Km
Boztarla	92	35 Km	Köseler	874	13 Km
Burmapınar		55 Km	Menzil	776	53 Km
Büyükbağ	515	40 Km	Mülk Köyü	719	47 Km
Büyükbey	203	12 Km	Narince	1273	14 Km
Cumhuriyet	496	17 Km	Narlidere	228	27 Km
Çakıreşme	101	12 Km	Narsırtı	125	10 Km
Çaltılı	468	6 Km	Narsırtı	1024	30 Km
Çamlıca	233	20 Km	Oluklu	376	15 Km
Çardak	265	70 Km	Ortanca	133	42 Km

Tablo 3.2 (Devam).

Köy Adı	Nüfusu	İlçe Merkezine uzaklığı	Köy Adı	Nüfusu	İlçe Merkezine uzaklığı
Çataltepe	340	7 Km	Ovacık	1204	13 Km
Çaybaşı	537	25 Km	Salkımbağı	145	47 Km
Çıralık	719	10 Km	Sarısu	511	6 Km
Çukurtaş	323	12 Km	Sıraca	182	10 Km
Damlacık	615	33 Km	Sırakaya	87	32 Km
Dardağan	478	60 Km	Susuz	333	15 Km
Dikenli	165	17 Km	Şahintepe	113	5 Km
Doluca	650	65 Km	Şenköy	311	40 Km
Dumlu	396	23 Km	Taşlıca	513	13 Km
Dutköy	322	30 Km	Teğmenli	148	67 Km
Eceler	255	16 Km	Teknecik	554	42 Km
Ekinci	233	30 Km	Tuğlu	315	33 Km
Elbeyi	335	8 Km	Tütenocak	606	12 Km
Erikdere	455	5 Km	Uluşınar	1137	23 Km
Erikli	1399	8 Km	Yapraklı	669	33 Km
Esendere	476	7 Km	Yelkovan	246	21 Km
Eskitaş	937	53 Km	Yenikuşak	58	12 Km
Fındıklıçalı		25 Km	Yeşilkaya	492	12 Km
Fıstıklı	148	15 Km	Yolaltı	115	33 Km
Geldibuldu	740	18 Km	Zeytin Köyü	115	12 Km
Göçeri	335	12 Km	Ziyaret	178	23 Km

Kaynak: Adıyaman İl Özel İdaresi ve TÜİK Verileri.

3.1.1.2. Ticaret Fonksiyonu

Şehirlerin çevrelerine verdiği en önemli hizmetlerden biri olan ticarî fonksiyonlar, şehirlerin etki alanını belirlenmesi yanında, şehre merkeziyet gücü kazandıran ve şehrin gelişmesine yol açan önemli bir fonksiyondur.¹⁰³ Kâhta şehri fonksiyon alanları içinde ticaret fonksiyonunun payı %15'tir. Şehir içi ve yakın çevresine yönelik ticaret faaliyetleri, genellikle toptan ve perakende ticaret şeklindedir. Bunlardan şehir içi ve yakın çevresine yönelik olan karşılıklı perakende ticaret, şehrin gelişmesinde ve

¹⁰³ Mehmet Zeydin Yıldız, “Şehirsel Fonksiyonlar ve Şehir İçi Arazi Kullanımı Bakımından Patnos”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı: 5, Çizgi Kitabevi, Konya 2001, s. 407.

yaşamasında etkili olmakla beraber, dış pazar ve oralardan bu şehre yönelik olanlar kadar etkili değildir.¹⁰⁴ Kâhta'da ticaret faaliyetlerinde 2699 kişi çalışmaktadır.

Şehirde ticari işyerlerinin çoğunu perakende satış yapan ticarî işyerleri oluşturmaktadır. Bakkal, market, kasap ve manav gibi günlük ihtiyacı karşılayan iş yerleri dışında; ayakkabıcı, kırtasiye, eczane gibi periyodik ihtiyaçları karşılayan işyerleri mevcuttur. Halkın günlük ve periyodik ihtiyacını karşılayan bu işyerleri, yörenin talebini karşılayacak düzeydedir. Kâhta şehrinde bazı işyerleri yöre halkının birkaç ihtiyacını bir arada tüketiciye sunmaktadır.

Fotoğraf 3.2. Yavuz Selim Mahallesi'ndeki Eczanelerden Bir Görünüm.

Özellikle köylerden günlük gelen üreticiler süt, peynir, yumurta, yoğurt, bal gibi hayvansal ürünleri ve yörede mevsimine göre yetiştirdikleri tarım ürünlerini satışa sunmakta ve ticaretin canlı kalmasına katkıda bulunmaktadır. Nemrut dağı eteklerindeki köylerden de doğada yetişen kuşburnu, madımak, alıç ve köylülerin yetiştirdikleri sebze - meyveler şehirde satışa sunulanlar arasındadır. Bu ticaret ürünleri toplu bir yerde satılmamaktadır. Şehir sakinleri ihtiyaç duydukları ürünleri, perakende ticaret işyerlerinden temin etmektedir. Sincik ve Gerger'den ilçelerinden bölgeye gelen

¹⁰⁴ Doğanay, *Erzurum'un Şehrsel Fonksiyonları ve Başlıca Planlama Sorunları*, s. 131.

tüccarlar Kâhta'dan, özellikle yaz mevsiminde ticaretin daha da canlanmasını sağlamaktadırlar.

Fotoğraf 3.3. Menderes Mahallesi'ndeki Semt Pazarı'ndan Bir Görünüş.

Yerleşmede ticarî faaliyetlere perakende ticaret yapan işyerleri ihtiyaca cevap vermektedir. Bunlar bakkal, kasap, ayakkabı, manifatura, eczane gibi iş yerleridir. Sayı olarak fazla olan bu işyerleri ticaret hayatına hâkimdir. Aynı zamanda beyaz eşya satan dükkânlar, inşaatçılar, mobilyacılar gibi ticarethaneler de bulunmaktadır. Kâhta'da toptan ticaret yapan işyerlerinin sayısı fazla değildir. Bunlar arasında gıda toptancıları, zahireciler ve sebze -meyve komisyoncularıdır. Şehrinde bu fonksiyon altında toplanan ticarî işyeri sayısı yaklaşık 656'dır. Bu ticarethanelerde istihdam edilenlerin sayısı 1728'dir. Ticarî işyerlerinin en kapasiteli olanları şehrin etki bölgesine de hizmet verdiği için toptancılarıdır.¹⁰⁵ Şehirde toptan satış yapan işyerleri sayısı 34'tür. Perakende ticaretle uğraşan işyerleri, genelde toptan ticaretle de uğraşmaktadır.

¹⁰⁵ İhsan Bulut, *Şehir Coğrafyası Açısından Sorgun*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 877, K.K. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 96, Araştırma Serisi No:36, Erzurum 1998, s. 65.

Fotoğraf 3.4. Yeni Mahalle’de Perakende Satış Yapan Bir İşyerinden Görünüm.

Şehir ekonomisinde toptan satış yapan işyerlerinin başında toptan gıda, inşaat malzemeleri gelmektedir. Şehrin, Adıyaman il merkezînden uzakta bulunması nedeniyle halkın ihtiyaçlarını karşılayan çok sayıda ticaret işyeri açılmıştır. Bu ticaret payı içerisinde genel hizmet iş yerleri de bulunmaktadır. Kâhta’da genel hizmet veren Halkbank, Ziraat Bankası ve İş Bankası bulunmaktadır. İşyerleri içerisinde avukatlık, sigorta, muhasebecilik gibi genel hizmet veren ticarî işyerleri mevcuttur.

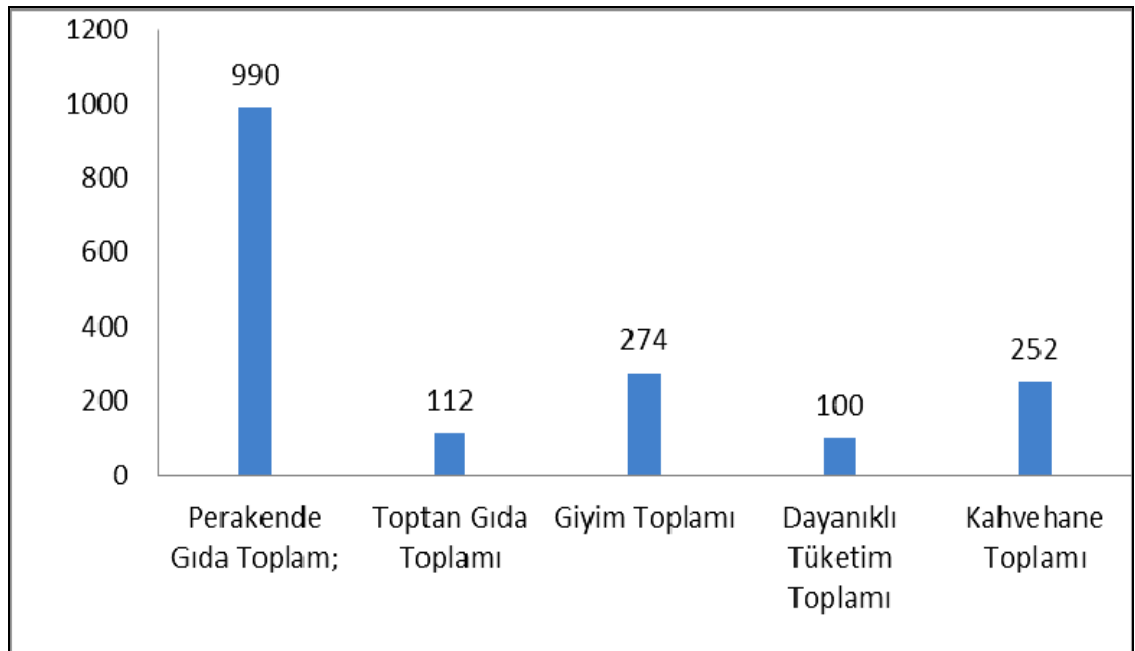

Fotoğraf 3.5. Fırat Mahallesi’ndeki Ziraat Bankası’ndan Bir Görünüm.

Tablo 3.3. Kâhta’da Ticari İşyerleri ve İstihdam Edilenler (2011).

İŞYERİNİN TURU	SAYISI	% si	ÇALIŞAN İŞGÜCÜ	% si
Bakkal ve Market	240		720	
Manav	24		56	
Kasap	15		35	
Lokanta	28		124	
Pastane	14		43	
Yerli Ürünler Satıcısı	5		12	
Perakende Gıda Toplamı;	326	49,7	990	57,3
Toptan Gıda Toplamı	34	5,2	112	6,5
Kunduracı	38		52	
Konfeksiyon	68		124	
Tuhafiye	42		64	
Manifatura	22		34	
Giyim Toplamı	170	25,9	274	15,9
Mobilya Satıcısı	18		67	
Beyaz Eşya Satıcısı	5		17	
Bilgisayar ve Elektronik Aletler	6		16	
Dayanıklı Tüketim Toplamı	29	4,4	100	5,8
Birahane	2		3	
Kahvehane ve	67		183	
İnternet Cafe	16		32	
Bilardo Salonu	12		34	
Kahvehane Toplamı	97	14,8	252	14,6
GENEL TOPLAM	656	100	1728	100

Kaynak: Kâhta Belediyesi İşyeri Ruhsat Defterleri ve Zabıta Müdürlüğü.

Grafik 3.1. Kâhta Şehrinde Ticarî İşyerlerinin ve İstihdam Edilen İşgücünün İş Kollarına Göre Dağılımı (2011).

Kâhta'da mevcut ticaret işyerleri ihtiyacı karşılayacak düzeyde çeşitlilik kazanmıştır. Bunun yanında nüfusu artmış ve çevredeki köyler ile merkezlere yakın olmasından dolayı ticaret daha da canlanmıştır. Adıyaman'ın diğer ilçeleriyle birlikte yakın olan diğer illerin ilçeleri ve köyler ile idari olarak kendisine bağlı yerleşmelerin ihtiyaçlarını karşılayacak bir etki alanına sahiptir. Şehirde ticarî işyerleri incelendiğinde, perakende ticaret içerisinde, bakkallar çoğunluğu oluşturmaktadır. Bütün ticaret işyerleri içerisindeki oranı % 36,5'tir. Bakkallarda günlük ihtiyacı karşılayabilecek gıdaların hepsi bulunmaktadır. Özellikle ulaşım problemlerinin yaşandığı köylerden şehre gelen insanlar, çoğunlukla toptancılığı da üstlenmiş olan bu bakkallardan toplu alışveriş yapmaktadır.

Şehir içerisinde çok sayıda kahvehane bulunmaktadır. Kahvehanelerin varlığı şehirdeki işsizliği gösteren bir ölçüt olarak kabul edilebilir. Ticarî işyerlerinin büyük çoğunluğu Mustafa Kemal Caddesi, İsmet Paşa Caddesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Şehrin merkezî kısmını oluşturan ve bu caddelere bağlanan Fırat, Girne, Karşıyaka, Cumhuriyet, Gazi, Turgut Özal mahalleleri şehrin ticarethanelerini büyük ölçüde bünyesine toplamıştır. Burada toplanan ticarethaneler genellikle yan yana cadde boyunca sıralanmış bir şekilde geniş bir alanda birçok iş yerini kapsayan bir görünüme sahiptir. Kâhta'da nüfusun yoğunluk kazandığı mahalleler ile ticarî işyerlerinin dağılışı, doğru orantılı gelişmiştir. Şehirsel fonksiyonlarda meydana gelen olumlu veya olumsuz gelişmeler, bu işyerlerinin sayısını ve dağılışını etkilemiştir. Ticarî işyerleri, eski mahallelerde tek katlı iken, yeni mahallelerde 2-3 katlı konutların alt katlarında yer almaktadır.

3.1.1.3. Sağlık Fonksiyonu

Kâhta şehri, sağlık hizmetleri bakımından Adıyaman ilinin en gelişmiş yerleşmesi durumundadır. İlin diğer yerleşmelerinde birer hastane bulunurken Kâhta şehrinde 2 Devlet Hastanesi bulunmaktadır. Bu hastanelerin kayıtlarına göre yatarak tedavi gören hasta sayısı 15243 kişi olduğu görülmüştür. Hastaların geliş yerleri incelendiğinde, 12132 kişi (%79,5'i) Kâhta ve köylerinden gelirken, bunu sırasıyla komşu ilçelerden Sincik (1983), Gerger (752), Samsat (225) ilçeleri ve Şanlıurfa ilinin Siverek ilçesinden (151) gelenler takip etmektedir. Hastanelerin komşu yörelerden hasta tedavi etmesi,

Kâhta şehrinin sağlık fonksiyonunun etki alanını gösterir. Sağlık sektöründe istihdam edilenler 347 (%1,9) kişidir.

Fotoğraf 3.6. Yavuz Selim Mahallesi'ndeki Kamu Hastaneleri Birliği Kahta Devlet Hastanesi Sağlık Tesisi'nden Bir Görünüm.

Kâhta şehrinin 120 yatak kapasiteli sağlık kuruluşlarından biri Kahta Devlet Hastanesi'dir. Orta düzeyli yatak kapasitesine sahip bu hastane şehrin ticaret ve ulaşım fonksiyonlarını da geliştirmektedir. Poliklinik hizmeti verilen kişi sayısı 2010 yılında 408802'dir. Bunlardan 10262'si de yatarak tedavi görmüş, 3137'si başka kurumlara sevk edilmiş, 2459 doğum, 6208 ameliyat ve 90520 laboratuvar tahlili yapılmıştır. Devlet hastanelerinde riski az olan ameliyatlar yapılmakta; riski yüksek olanlar Adıyaman, Malatya, Gaziantep ve Adana şehirlerine sevk edilmektedir. Şehirdeki Kamu Hastaneleri Birliği Kahta Devlet Hastanesi Sağlık Tesisi'nin toplam yatak kapasitesi 150 kadardır. Hastaneler içinde en fonksiyonel olanıdır. Bu hastane 2008 yılında tedavi hizmetlerine başlamıştır. Kamu Hastaneleri Birliği Kâhta Devlet Hastanesi Sağlık Tesisi'nde İstihdam edilen kişi sayısı ise 2011 yılı itibarıyla 161 kişidir. Hastanelerde 35 uzman doktor ve 42 hemşire görev yapmaktadır. Bu nedenle, önemli bir sağlık fonksiyonu yerine getirilmektedir.

Tablo 3.4. Kâhta’da Sağlık Kuruluşları ve İstihdam Durumu (2011).

Sağlık Kuruluşu	Yatak sayısı	Doktor sayısı	Hemşire ve ebe	Teknik personel	Yardımcı personel	Toplam istihdam
Kâhta Devlet Hastanesi	120	26	25	24	34	109
Kâhta Devlet Hastanesi Sağlık Tesisi	150	34	35	42	50	161
Toplum Sağlığı Merkezi		3	8	14	3	28
I.Nolu Sağlık Ocağı	-	8	7	5	4	24
II.Nolu Sağlık Ocağı	-	7	5	4	3	19
Verem Savaş Dispanseri	3	1	2	2	1	6
Toplam	273	79	82	91	95	347

Kaynak: Kâhta Kaymakamlığı 2011 yılı Brifing Raporu, Adıyaman İl Sağlık Müdürlüğü Verileri.

Şehirdeki sağlık ocakları sağlık fonksiyonu içinde önemli yer tutmaktadır. Verilen poliklinik hizmetlerinin %3,5’luk kısmı, iki sağlık ocağı tarafından yapılmaktadır. Kâhta şehrinde bulunan iki sağlık ocağında muayene edilen hasta sayısı 18573’dir. Sağlık personeli az olmasına rağmen yürütülen bu hizmet, genellikle şehir ve çok yakın köy yerleşmelerine hitap etmektedir. Bunlardan Bir Nolu Sağlık Ocağı, Toplum Sağlığı Merkezi, Verem Savaş Dispanseri Fırat Mahallesi’nde ve iki Nolu Sağlık Ocağı ise Bayraktar Mahallesi’nde yer almaktadır.

Fotoğraf 3.7. Fatih Mahallesi’ndeki 1 Nolu Aile Sağlık Merkezi’nden Bir Görünüm.

Tablo 3.5. Kâhta'daki Sağlık Kuruluşlarında Poliklinik Hizmetleri (2011).

Sağlık kuruluşu	Yatak sayısı	Muayene sayısı	%si
Eski Devlet Hastanesi	120	186452	43,5
Yeni Devlet Hastanesi	150	222350	52
Toplum Sağlığı Merkezi		2782	0,7
I.Nolu Sağlık Ocağı		4365	1
II.Nolu Sağlık Ocağı		9563	2,3
Verem Savaş Dispanseri	3	2200	0,5
Toplam	270	427712	100

Kaynak: Kâhta Kaymakamlığı 2000 yılı Brifing, Raporu Adıyaman İl Sağlık Müdürlüğü 2010-2011 yılı kayıtları.

3.1.1.4. Ulaşım Fonksiyonu

Atatürk Barajı'nın inşası başlamadan önce (1980-1990 yılları arasında) Kâhta şehri ulaşım bakımından dikkat çekici bir konuma sahipti. Sektörün, ekonomik sektörler arasında istihdam ettiği sayı 980 (%5,4)'dir. Gerçekten Kâhta, daha öncede vurgulandığı gibi, ulaşım yollarının düğümlendiği bir konum oluşturunuyordu. Kâhta'nın bu avantajlı konumu, barajın inşasının tamamlanmasıyla Diyarbakır yolu su altında kalmış ve Kâhta bu avantajını kaybetmiştir. Fakat Kâhta ulaşım yönünden hala önemli bir yere sahiptir. Turizm yönünden önemli yerler olan Nemrut Dağı ve Durak Köyü'nde din merkezi (Menzil) olması nedeniyle önemlidir. Bunlardan ötürü Kâhta şehri, belirtilen elverişli konumu nedeniyle karayolu ulaşımı bakımından önem taşır.

Fotoğraf 3.8. Kahta-Diyarbakır Karayolundan Bir Görünüm.

Kâhta, Diyarbakır'a, Atatürk Barajı'nda faaliyette olan feribotla karayoluna bağlanır. Kâhta şehri için önem taşıyan diğer bir ulaşım yolu da güney doğrultusunda Samsat ilçe merkezine ulaşmaktadır. Belirtilen yol güzergâhlarının üzerinde araç trafiği yoğunudur. Ancak Kâhta'dan çeşitli güzergâhlara yapılan ulaşım da günlük ortalama araç sayısı 3298 civarındadır. Araç trafiğinin en yoğun olduğu güzergâh günlük ortalama 2000-2500 araç sayısı ile, Kâhta-Adıyaman doğrultusudur. Diğer bir yoğunluk olan güzergâh ise günlük ortalama araç sayısı 1000'i aşan Kâhta-Samsat karayoludur. Kâhta'nın ve yakın çevresindeki bütün yerleşmelere, en çok da yıl boyunca batıyla ulaşım imkânı elde edilmiştir. Dolayısıyla Kâhta'nın kaderi, Kâhta-Diyarbakır arasındaki köprünün Atatürk Barajı'nın altında kalmasıyla değişmeye başlamıştır. Çünkü Fırat akarsuyu üzerinden geçen köprü Kâhta için değil, Kâhta şehri için de alternatif bir ulaşım imkânı sağlamıştır.

Diyarbakır'a ulaşım zorlaşmış, bununla Kâhta'ya gelen yolcu ve turistler, yaklaşık 30 dakikalık süren bir feribot yolculuğundan sonra Diyarbakır karayoluna ulaşma imkânı elde etmişlerdir. Fakat eski kullanım kapasitesine ulaşamamıştır. Bunun yerine Atatürk Caddesi'nden Nemrut Dağı'na doğru olan istikamette yeni bir güzergâh belirlenmiştir. Fakat gerek bu yolda gerekse de eski yolda ulaşım feribotlarla sağlanmaktadır. 2003 yılında TBMM tarafından, yeni bir köprü yapılması için karar alınmıştır. Ancak yapım çalışmalarına daha başlanmamıştır.

3.1.1.5. Askeri Fonksiyonlar

Şehirde ilçe Jandarma Komutanlığı ve askerlik şubesi dışında askeri birlik bulunmamaktadır. İlçe Jandarma Komutanlığı da şimdiki faaliyet gösterdiği binaya 2000 yılında taşınmıştır. Daha önceki yıllarda askerlik şubesi ile aynı binada faaliyet göstermekteydi. Bina ihtiyaca cevap veremediğinden yeni bir binaya gereksinim duyulmuştur. Askerlik şubesi ise Fırat Mahallesi'ndeki şimdiki binasında faaliyet göstermektedir. İlçede askere gidecek gençlerin askere alım işlerini ve seferberlik işlerini yürütmektedir. Askerlik şubesi aynı zamanda şehirde askeri garnizonluk görevini de yürütmektedir.

3.1.1.6. Turizm Fonksiyonu

Doğal çekicilik, kültür ve tarih zenginliği ile iklim olanakları herhangi bir çevrenin turizm potansiyellerini oluşturan başlıca kaynaklardır. Bunlardan iklim, doğal bir güç ve turizmin tükenmez kaynağı olarak süreklilik gösterir. Son yıllarda giderek artan bir istekle, ülkemizde turizm hareketlerinin yoğunlaştığını görmekteyiz.¹⁰⁶ Türkiye’de turizm faaliyetleri son yıllarda mevcut potansiyeli sayesinde çok fazla ilgi çekmektedir. Ülkemizdeki ekonomik gelişmelerin daha çok fazla gelişmesiyle bu ilgi artacaktır. Kâhta da ülkemizin turizm potansiyeli açısından en önemli yörelerinden birini oluşturmaktadır. Daha çok tarihi zenginlikleriyle adeta bir tarih müzesidir. Ancak şehirdeki bu turizm potansiyeli yeterince değerlendirilmemektedir. Yörenin geçmişte olduğu gibi, günümüzde de merkezi yerleşim birimlerine uzak olması, turizme hizmet edecek tesislerin hizmet edecek derecede kurulmaması gibi faktörler turizmin bu yöndeki gelişimini olumsuz etkilemiştir.

Kâhta şehrine her yıl 60000 civarında turist şehri ziyaret etmektedir. Buna rağmen istihdam açısından şehre çok az katkı sağlamaktadır. Turizm İl Müdürlüğü’nün verilerine göre Nemrut Dağı’nda farklı topluluklardan meydana gelen ve ayrı inanç ve kültürlere sahip Kommageneliler arasındaki birliği sağlamak konusunda büyük başarı sağlayan Mithradates Kallinikos, tanrılarla olan bağıını kuvvetlendireceği ve böylece ulusunu barış içerisinde yaşatacağı inancıyla ülkesinin çeşitli yerlerinde tapınaklar yaptırmıştır.¹⁰⁷

Adıyaman’a 87 km. Kâhta’ya 53 km uzaklıkta bulunan, Kâhta’nın kuzeyinde yer alan Nemrut Dağı, dünyanın 8 harikası tanınmakta ve son yıllarda gerek bilim çevrelerinde ve gerekse turizm alanında giderek ünü artmaktadır. Nemrut Dağı’nın tepesinde 2048 m yükseklikte yaklaşık 100-300 gr ağırlığında küçük kırma taşlar yığılarak oluşturulmuş koni şeklinde gökyüzüne doğru uzanan sivri bir anıt mezar olarak kabul edilen tümülüs vardır. Nemrut Dağı’nın en ilgi çeken yerlerinden biri olan tümülüsün altında I. Antiochos’un mezarının olabileceği düşünülmektedir.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Mustafa Özgürel, Asaf Koçman, “Sağlık ve Deniz Turizmi Açısından Ege Bölgesi Kıyı Kuşağı İklim Koşullarının İncelenmesi”, *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu, Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 4, Ankara 1996, s. 83.

¹⁰⁷ Friederic Karl Dörner, *Tanrıların Tahtı Nemrut*, (Çeviri: Ülkü Vural), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 18.

¹⁰⁸ Dörner, s. 19.

Fotoğraf 3.9. Nemrut Dağı'ndaki Doğu Terası'ndan ve Tümülüstten Bir Görünüm.

Nemrut Dağı'nın tepesindeki tümülüs ve tümülüsün doğu ve batı yanlarında oluşturulmuş teraslar üzerindeki devasa heykeller ve çeşitli kabartmalardan oluşan eserler üzerinde 1980-1988 yılları arasında Alman araştırmacılar Puchstein ve Sester, 1938 yılında ise Alman arkeolog Friedrich Karl Dörner tarafından çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar sonunda, bu eserlerin Kommagene Uygarlığı'na ait olduğunu ve Kommagene Kralı I. Antiochos tarafından yaptırıldığı belirlenmiştir. Buradaki kitabeler, Nemrut Dağı'nın sırrını ve Antiochos'un yasalarını içermektedir. Kommagene Uygarlığı'nın ortaya çıkmasını sağlayan kazılar, Nemrut Dağı'ndan başka Arsameia, Samsat ve Fırat Havzası'nda gerçekleştirilmiştir. Bölgede yapılan kazılarda ortaya çıkartılan taşınabilir eserler müzelerde, geri kalanları da Milli Park Alanı içerisinde korumaya alınmıştır.¹⁰⁹

Kâhta şehri, Nemrut Dağı, tarihi heykel güzellikleriyle dikkat çeken bir yerleşmedir. Kâhta'da kayda değer bir tarihî eser, hatta doku bulunmadığından, turistik aktivite doğaya ve yakın çevreye yönelik olarak gerçekleşir. Kuruluş tarihi çok eski olmamasına rağmen, şehrin modern bir görünüme sahip oluşu, konaklama imkânlarının yeterli bir düzeye erişmesi, Kâhta'nın turizm faaliyetleri için elverişli olduğu sonucunu vermektedir. Güvenlik sorunları olmayan bir yer olan Nemrut Dağı'nı görmek isteyen turist kabilelerine her zaman rastlamak mümkündür.

¹⁰⁹ Dörner, s. 18.

Son yıllarda, iç turizm hareketlerinin de ivme kazandığı ve Nemrut Dağı'ndaki heykelleri ve güneşin doğuşunu görmek isteyenlerin sayısında artış olduğu bilinmektedir. Kâhta şehrini 2009 yılında toplam 54500 yerli ve yabancı turist ziyaret etmiştir. Bu turistlerin 22640 (%41,5)'ını yabancı turistler oluştururken, bunların 31810(%58,5)'u yerli turistlerden oluşmaktadır. Yabancı turistlerin 21508 (%95)'i Nemrut Dağı, Karakuş Tümülüsü (Kadınlar Anıt Mezarı) ile Şeytan Köprüsü, Kıran Köprüsü (Değirmenbaşı Köprüsü), Cendere Köprüsü, Arsemia'yı ziyaret ederken, kalan yabancı turistlerin 1132 (%5)'u Durak Köyü'ndeki Menzil'i Ziyaret etmişlerdir. Yerli turistlerin 24810 (%78)'si Durak Köyü'ndeki Menzil'i ziyaret ederken, kalan yabancı turistlerin 6700 (%22)'si Nemrut Dağı, Karakuş Tümülüsü (Kadınlar Anıt Mezarı) ile Şeytan Köprüsü, Kıran Köprüsü (Değirmenbaşı Köprüsü), Cendere Köprüsü, Arsemia'yı ziyaret etmişlerdir.

Kâhta şehrini 2011 yılında toplam 65278 yerli ve yabancı turist ziyaret etmiştir. Bu turistlerin 28319 (%43,3)'unu yabancı turistler oluştururken, bunların 36959(%56,7)'u yerli turistlerden oluşmaktadır. Yabancı turistlerin 26336(%93)'sı Nemrut Dağı, Karakuş Tümülüsü (Kadınlar Anıt Mezarı) ile Şeytan Köprüsü, Kıran Köprüsü (Değirmenbaşı Köprüsü),Cendere Köprüsü, Arsemia'yı ziyaret ederken, kalan yabancı turistlerin 1983(%7)'ü Durak Köyü'ndeki Menzil'i ziyaret etmişlerdir. Yerli turistlerin 23221(%82)'i Durak Köyü'ndeki Menzil'i ziyaret ederken, kalan yerli turistlerin 5098(%22)'i Nemrut Dağı, Karakuş Tümülüsü (Kadınlar Anıt Mezarı) ile Şeytan Köprüsü, Kıran Köprüsü (Değirmenbaşı Köprüsü),Cendere Köprüsü, Arsemia'yı ziyaret etmişlerdir.

Tablo 3.6. Yıllara Göre Kâhta Şehrine Gelen Turist Sayısı.

Yıl	Yerli turist sayısı	Yabancı turist sayısı	Toplam
1991	2.497	12.746	15,224
1992	1.322	19.007	20,329
1993	558	10.465	11,023
1994	245	1.989	2,234
1995	3.391	6.150	9,541
1996	7.218	9.644	16,862
1997	9,275	12.345	21,62
1998	11.459	14.692	26.151

Tablo 3.6 (Devam)

1999	19.575	8.412	27.987
2000	25.262	12.783	38.045
2001	26.562	25.461	52.023
2002	22.003	27.351	49.354
2003	18.117	13.583	31.700
2004	36.690	17.475	54.165
2005	22.970	15.948	38.918
2006	21.692	4.316	26.078
2007	25.334	12.140	37.474
2008	46.840	14.171	61.011
2009	31810	22640	54.500
2010	17.515	43.610	61.125
2011	36959	28319	65278

Kaynak: Adıyaman Turizm İl Müdürlüğü ve Kâhta Kaymakamlığı Verileri.

Fotoğraf 3.10. Karakuş Sahası'ndaki Karakuş Tümlüsünden Bir Görünüm.

Tablo 3.7. Kâhta'ya Gelen Turist Sayısı ve Ziyaret Edilen Yerler (2009).

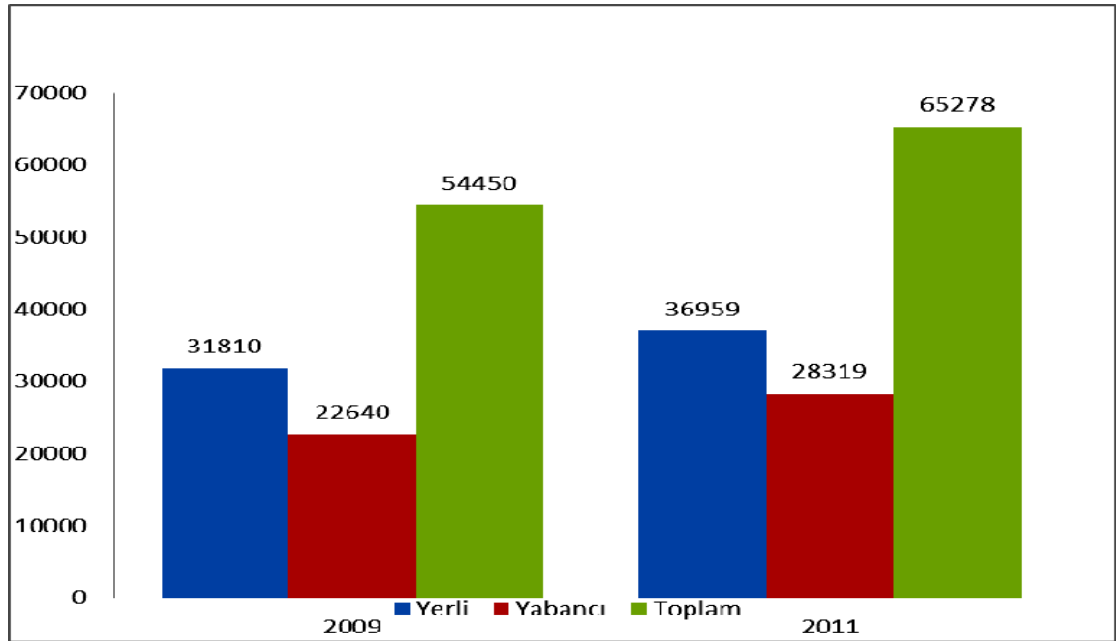
Turist	2009	Tarihi Yerler	%si	Dini Yerler	%si
Yabancı	22640	21508	95	1132	5
Yerli	31810	6700	78	24810	22
Toplam	54450	28208	52,4	25942	47,6

Kaynak: Adıyaman Turizm İl Müdürlüğü Verileri.

Tablo 3.8. Kâhta'ya Gelen Turist Sayısı ve Ziyaret Edilen Yerler(2011).

Turist	2011	Tarihi Yerler	%si	Dini Yerler	%si
Yabancı	28319	26336	93	1983	7
Yerli	36959	5098	22	23221	82
Toplam	65278	31434	61,4	25204	38,6

Kaynak: Adıyaman Turizm İl Müdürlüğü Verileri.

Grafik 3.2. Kâhta Şehrine gelen turistlerin yıllara göre karşılaştırılması.

Turizm alanı şehirde resmi kurum olarak temsil edilmezse dahi şehrin turizm kapasitesi yüksektir. Çünkü şehirde Kommagene Medeniyeti devrinden kalan Nemrut Dağı, Arsemia, Cendere Köprüsü, Karakuş Sahası, Atatürk Barajı su sporları kompleksi

ile kültürel ve dini özelliği olan Durak (Menzil) Köyü bulunmaktadır. Bu nedenle yılda binlerce turist, Kâhta şehrine gelmektedir.

Fotoğraf 3.11. Tümülüs Özelliğindeki Nemrut Dağı'ndan Bir Görünüm.

Yine Turizm İl Müdürlüğü'nün verilerine göre Doğu ve Batı medeniyetlerinin, 2150 m yükseklikte piramitteki kesişme noktası, dünyanın sekizinci harikası Nemrut, UNESCO dünya kültür mirasında yer almaktadır. Nemrut Dağı, üzerinde barındırdığı dev heykellerin ve anıt mezarın yanı sıra, dünyada gün doğumu ve batışının en güzel seyredilebildiği yer olmasıyla da ilgi çekmektedir. Her yıl binlerce insan gündeğumu ve gün batışını seyretmek için Nemrut Dağına gelmektedir. UNESCO tarafından dünya kültür mirası olarak ilan edilen Nemrut Dağı, çevresindeki Kommagene Uygarlığı eserleri ile birlikte ülkemizin önemli milli parklarından biridir. Nemrut Dağı'ndaki dev heykeller ve tümülüs, Arsameia (Eski Kale), Yeni Kale, Karakuş Sahası ve Cendere Köprüsü Milli Park sınırları içerisinde yer almaktadır. İki bin yıldır güneşin doğuşunu ve batışını 2150 m yükseklikte izleyen dev heykellerin sırrının çözülmesi için Kommagene Uygarlığının keşfedilmesi gerekmektedir.¹¹⁰

¹¹⁰ Turizm İl Müdürlüğü Verileri.

Fotoğraf 3.12. Nemrut Dağı'nda Güneşin Doğuşundan Bir Görünüm.

Büyük tapınağın sağında ve solunda tanrı heykellerinin karşısında ve bunların güneyinde batı terasta bulunan tasvirler Kral'ın sülalesini anlatmaktadır. Eskiden her kral resminin önünde bir mihrap bulunmaktaydı. Nemrut Dağı'ndaki bu muhteşem heykeller, kabartmalar, yazıtlar ve tümölös son yıllar da korumaya alınması için Turizm Bakanlığı tarafından çalışmalar başlatılmıştır. Nemrut Dağı'na gelen turistler hem tarihi eserleri görmekte hem de güneşin doğuşunu ve batışını izlemektedir (Fotoğraf 3.12). Turistler güneşin doğuşunu izlemek için gece saat 02.00-03.00 arası Nemrut Dağı'na tırmanmaktadırlar.

Fotoğraf 3.13. Arsemia (Eski Kâhta Kalesi), Cendere ve Değirmenci Köprülerinden Bir Görünüm.

Yukarıdaki turizm yerlerinin tanıtılması ve milli kültürümüzün daha iyi anlatılabilmesi için kültür merkezi açılmıştır. Bu kültür merkezleri, milli kültürün tanıtılması çerçevesinde, toplantılar, sergiler, kurslar, gösteriler, yarışmalar, sesli ve görüntülü programlar düzenlemektedir. Okuma alışkanlığını ve fikir faaliyetlerini geliştirici çalışmalar yapmak, hologram ve yerel etnografya galerileri açmak ve bu amaçla özel ve tüzel kişiliği haiz kurum ve kuruluşlarla ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliği yapmak üzere tasarlanmış üst yapılardır. Kâhta şehrinde 2008 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 400 kapasiteli bir kültür merkezi açılmıştır.

Kültür turizmi merkezi konumundaki şehirde, değişik kategorilerde turizme hizmet veren konaklama tesisleri bulunmaktadır. Kâhta'daki konaklama tesislerinden büyük çoğunluğu belediye belgeli konaklama tesisleridir. Bunların yanı sıra Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri ile Turizm Yatırım Belgeli Konaklama Tesisleri de bulunmaktadır. İlçede biri üç yıldızlı, biri iki yıldızlı, üç otelde bir yıldızlı olmak üzere toplam beş otel bulunmaktadır. Bunlardan Zeus Oteli, üç yıldızlı oteldir. Kültür ve Turizm Bakanlığı onaylıdır. Oda sayısı 66 ve yatak kapasitesi 132 olan otelin, sunduğu pek çok imkân bulunmaktadır. Restaurant 4, açık hava kapasitesi 350, açık kapasitesi 100, kahvaltı salonu 150, snackbar cafe 3, bar (lobi bar, havuz bar, teras bar), bunlar

arasında 150 kişilik restaurant, 150 kişilik lobi ve teras, 200 kişilik konferans salonu, sauna, erkek ve bayan kuaförü bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.14. Karşıyaka Mahallesi'ndeki Zeus Otel'den Bir Görünüm.

Üç yıldızlı olan Merhaba Oteli de Kültür ve Turizm Bakanlığı onaylıdır (Fotoğraf 3.15). Oda sayısı 55 ve yatak kapasitesi 111 olan otelin, sunduğu pek çok imkân bulunmaktadır (Tablo 3.9). Bunlar arasında 120 kişilik restaurant, 130 kişilik lobi ve teras, 180 kişilik konferans salonu, sauna, erkek ve bayan kuaförü bulunmaktadır. Kâhta'daki otellerin bir kısmı da Turizm Yatırım Belgesi bulunan Konaklama Tesisleri ve Belediye Belgesi bulunan Konaklama Tesisleri olarak sınıflandırılmıştır. Bu otellerde istihdam edilenler 153 (%0,8)'tür. Turizm Yatırım Belgesi bulunan otel Nemrut Turizm otelidir (Fotoğraf 3.17). Bu otel şehir merkezinde Yavuz Selim Mahallesi'nde bulunmaktadır. Bir yıldızlı olan otel 28 odalı ve 56 kişilik bir kapasiteye sahiptir.

Fotoğraf 3.15. Fırat Mahallesi’ndeki Merhaba Otel’den Bir Görünüm.

Tablo 3.9. Kâhta’daki Konaklama Tesisleri ve Nitelikleri (2011).

Tesisin Adı	Adresi	Tipi	Belge Tipi	Sınıfı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Zeus Otel	Mustafa Kemal Cad.	Otel	İşletme	Üç Yıldızlı	66	132
Merhaba Otel	Fırat Mah.	Otel	İşletme	Üç Yıldızlı	55	111
Nemrut Tur Otel	Yavuz Selim Mah.	Otel	Yatırım	Bir Yıldızlı	28	56
Komagene	Mustafa Kemal Cad.	Pansiyon	Belediye	Birinci Sınıf	24	42
Anatolia	Turgut Özal Cad.	Pansiyon	Belediye	İkinci Sınıf	15	30
Karadut Kevansaray	Karadut Köyü	Otel	Belediye	Birinci Sınıf	15	30
Euprath	Karadut Köyü	Otel	Belediye	Birinci Sınıf	50	100
Karadut Kevansaray	Karadut Köyü	Pansiyon	Belediye	İkinci Sınıf	6	25
Çeşme	Karadut Köyü	Pansiyon	Belediye	Birinci Sınıf	7	30
Toplam					266	556

Kaynak: Adıyaman Turizm İl Müdürlüğü Verileri.

Diğer oteller belediye belgeli konaklama tesisidir. Bunlardan ikisi bir yıldızlı oteldir (Tablo 3.9). Bunlardan Euphrath Oteli, oda görünümleri, her biri özel tasarlanmış, toplamda 52 oda ve 104 yatak kapasitesi ile hizmet veren otelin şehir manzarası olup, oda özellikleri direkt telefon, müzik yayını, banyo, wc, saç kurutma makinası, mutfak, buzdolabı olarak dizayn edilmiştir. Servis, otel, açık hava parkı, çocuklar için oyun alanları, TV salonu, resepsiyonda kasa, 24 saat oda servisi, jeneratör, ücretsiz otopark gibi hizmetlerden yararlanılabilir. Spor ve Rekreasyon: Adıyaman Euphrat Otel’de açık yüzme havuzu, çocuk havuzu, voleybol, basketbol, avcılık gibi

aktivitelere sahiptir. Otel, Nemrut Dağı'ndan, Adıyaman Havaalanına 59 km mesafede yer almaktadır. Yeme ve içme, otelin çalışma sistemi yarım pansiyon, tam pansiyon, 2 restaurant (kapalı kapasitesi 150, açık hava kapasitesi 100, kahvaltı salonu kapasitesi 150), snackbar, bar olup restaurant da Türk mutfağı ve dünya mutfağından yemekler sunmaktadır.

Fotoğraf 3.16. Yavuz Selim Mahallesi'ndeki Hotel Kommagene Camping'den Bir Görünüm.

Karadut Kervansaray adından da anlaşıldığı üzere Nemrut Dağı'nın yamacında bulunan Karadut Köyü'nde bulunmaktadır. Belediye belgeli diğer konaklama tesisleri pansiyon seviyesindedir. Bunlardan Kommagene ve Anatolia Pansiyonu şehir merkezinde iken, diğer iki pansiyon Karadut Köyü'ndedir. Bu tesisler toplam kapasite olarak 117 yatak ve 257 kişiliktir. Yukarıda da belirtildiği gibi, şehirdeki konaklama tesisleri toplam 266 oda bünyesinde 556 yatak kapasitesi ile hizmet vermektedir. Bunların yanı sıra şehirde, baraj kenarında özellikle turizme hizmet eden 5 adet lokanta ve münferit turistlere hizmet sunabilen çeşitli büyüklüklerde lokantalar da bulunmaktadır. Bunlardan Nemrut yolu güzergâhı üzerinde Karakuş Tümülsü'ü (Kadınlar Anıt Mezarı) ile Şeytan Köprüsü, Kıran Köprüsü (Değirmenbaşı Köprüsü), Cendere Köprüsü, Arsemia, Damlacık, Diyan Çeşmesi ve Nemrut Kafeteryası günü birlik hizmet veren ünitelerden birkaçıdır.

Fotoğraf 3.17. Yavuz Selim Mahallesi'ndeki Hotel Nemrut'tan Bir Görünüm.

3.1.1.7. İnşaat Sektörü

Kâhta şehri, nüfus bakımından birçok il merkezinden bile büyüktür. Şehrin gelişmesinin engelleyecek bir neden olmazsa, nüfus artışından dolayı önemli bir konut açığının ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Daha önce belirtildiği gibi, ortalama aile büyüklüğü, 7,5 ha/kişi iken, şehrin 18 mahallesinin 8'inde aile birey sayısı ortalamanın üzerindedir. Bunun sonucunda şehirde bileşik aile yapısının yaygın olduğu ve konut açığının olduğu görülür. Daha önce yapılan çalışmalarda, imalat faaliyetleri içinde değerlendirilen inşaat sektörü tek başına şehir yapıca fonksiyon olma durumunda değildir. İnşaat sektörünün, bazı şehirlerin ekonomik hayatında önemli yer tuttuğu göze çarpar. Ancak bu önem pek çok örneği bulunduğu üzere, süreklilik göstermez ve zamanla yerini, şehir yapıcı diğer fonksiyonlara bırakır. Bu nedenle, inşaat faaliyetlerinin şehirle ilgili olanlarının, şehir hizmetlerini ait bir fonksiyon olarak kabul edilmesinde, bir sakınca görülmemektedir.¹¹¹

Şehir, 1980-1990 yılları arasında Atatürk Barajı'nın inşasının devam etmesi nedeniyle Kâhta şehrine göç başlamıştır. Göç eden nüfusun konut ihtiyacı ortaya

¹¹¹ Erol Tümerterkin, *Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsiz Fonksiyonlar*, İstanbul Üniversitesi, Yayın No:1840, Coğrafya Enstitüsü Yayın No:72, İstanbul 1973, s. 51.

çıkmiştir. Bunun sonucunda inşaat sektörü ivme kazanmıştır. Diğer hizmet alanlarında, özellikle yönetim ve eğitim alanlarındaki istihdamın artışı konut açığını büyötmektedir. Tamamlanan konutlar kiraya verilerek önemli bir gelir elde edilmektedir. Bu nedenle Kâhta şehrinde inşaat sektörü istihdam sağlayan bir faaliyet alanı haline gelmiştir. İnşaat alanında çalışan kişi sayısı, inşaat halindeki bina sayısının bilinmesine bağlıdır. Kâhta şehrinde 2011 yılında inşaatı devam eden 245 bina bulunmaktadır. İnşaat işlerinde çalışanlar 2011 yılında 2350 (%13) kişi sayısı civarındadır. Bu değerin ileriki yıllarda daha yükseleceğı değerlendirilmektedir.

Tablo 3.10. Kâhta’da Mahallelere Göre 2011 yılında Devam Eden İnşaat Sayısı.

Mahalle	İnşaat Sayısı
Atatürk	8
Bağlar	1
Bayraktar	15
Camii	9
Cumhuriyet	4
Çobanlar	2
Fatih	2
Fırat	2
Gazi	16
Girne	24
Hürriyet	43
Karşıyaka	16
Menderes	40
Şeyhbaba	3
Turanlı	
Turgut Özal	13
Yavuz Selim	38
Yenimahalle	9
Toplam	245

Kaynak: Kâhta Belediyesi Fen ve İmar İşleri Müdürlüğü Verileri (2011).

Bina sayısı inşaat sektöründeki gelişmelerin göstergesidir. Her yıl şehre, 250 civarında yeni binanın eklenmesi bu hususu desteklemektedir. Kâhta Belediyesi tarafından 2009 yılında 230 inşaat ruhsatı verilmiştir. Ülkemizin refah seviyesinin yükselmesinden dolayı Kâhta şehrinde 2011 yılında 245 inşaat ruhsatı verilmiştir (Tablo 3.11). Araştırma sonuçlarına göre, şehirde yapılan yeni binaların çoğı, apartman bloğı niteliğindedir. Bunu sonucunda da istidam oranı, tek katlı binalara göre daha fazladır. Kâhta şehrine, inşaatta çalışmak maksadıyla dışarıdan işçi gelmemektedir. Bu da işsiz sayısının artmasını engellemektedir. Diğer taraftan Kâhta Çayı’nın Atatürk

Barajı'na karıştığı bölgenin yakın çevresinde, geniş ponza yataklarının bulunması nedeniyle, briket imalinin maliyeti son derece düşüktür. Bu avantaj nedeniyle, şehirde 30 biriket imalathanesi faaliyet göstermekte ve inşaat sektörünü desteklemektedir. Bu imalathanelerde çalışan kişi sayısı 180 civarındadır.

Fotoğraf 3.18. Biriket İmalathanesinden Bir Görünüm.

İnşaat sektörünü istihdam olanağı sağlamakla beraber, şehirselle fonksiyonları da desteklemekte ve geliştirmektedir. Şehirde inşaat sektöründe faaliyet halindeki firmaların sayısı ve nitelikleri incelendiğinde, inşaat sektörünün fonksiyonel etkisi daha da iyi anlaşılabilir (Tablo 3.11). Bu firmaların çalıştırdığı işçi sayısı hakkında bir kayıt tutulmamıştır. Ancak yapılan araştırmalarda inşaat mevsiminde 2300 civarında işçi çalıştırıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 3.11. Kâhta'da Faaliyet Gösteren İnşaat Firmaları ve Çalışanların Sayısı.

Firma	Sayısı	İstihdam
İnşaat Şirketi	280	2350
Biriket İmalathanesi	30	180
Toplam	310	2530

Kaynak: Yerinde yapılan tespitler.

3.1.1.8. Diğer Hizmet Fonksiyonları

Şehrin gelişmesine katkı sağlayan başka hizmet fonksiyonları da bulunmaktadır. Bunlar çoğu kez tanımlanamayan (gayr-ı muayyen) faaliyetler olarak da adlandırılan diğer hizmet fonksiyonları; seyyar satıcılar, ayakkabı boyacıları, hamallar, temizlik işinde çalışanlar ve benzerleri ¹¹² ile elinde peçete ve kalem satanlar, simitçiler, poğaçacılar, seyyar dürümcü, tatlıcı ve tartıcıları kapsar. Sayıları zamanla artmaktadır. Herhangi bir sosyal sigortaya kayıtlı değildirler. Şehrin ekonomisine katkı sağlayan bu fonksiyona girenlerin sayısı 615 (%3,4) civarındadır. Sabit bir işyerleri olmayan bu gruptakiler genellikle seyyardırlar. Meslekleri olmayan bu işçiler genelde işsiz, eğitimsiz ve niteliksizdirler.

Fotoğraf 3.19. Kâhta Şehrinde Seyyar Satıcılardan Bir Görünüm.

3.1.2. Sanayi Fonksiyonu

Bir bölgenin ekonomik ve sosyal yapısında önemli değişimler meydana getiren sanayidir.¹¹³ Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ekonomik gelişmelerin temelinde sanayileşme bulunmaktadır. Ülkemizde sanayisi gelişen şehirler çevresi için bir cazibe merkezi haline gelmekte ve daha fazla gelişmektedir. Anadolu’nun birçok bölgesinde bu şekilde cazibe merkezi olmuş yerleşmeler olmakla beraber, Güneydoğu Anadolu

¹¹² Arınç, *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları*, s. 235.

¹¹³ Atalay, s. 182.

Bölgesi için de bu hayati bir önem arz etmektedir. Adıyaman iline bağlı bir yerleşme olan Kâhta şehrinde, sanayi faaliyetleri, çevresindeki yerleşmelere göre yeni gelişme göstermektedir.

3.1.2.1. Modern Sanayi Faaliyetleri

Küçük Organize Sanayi Bölgesi'nin yapımına 2006 yılında başlanan Kâhta şehrinde, 2011 yılı itibariyle şehrin farklı kesimlerinde, 8 modern sanayi tesisi bulunmaktadır. Bu sanayi tesislerinde istihdam edilen işgücü, 2011 yılında 375 (%2,1) kişi civarındadır. Bu sanayi tesisleri tam kapasite ile çalıştığında, minimum 1700 işgücü istihdam edebilecek potansiyele sahiptir.

Fotoğraf 3.20. Turanlı Dokuma ve Tekstil Fabrikası'ndan Bir Görünüş

Modern sanayi kuruluşları içinde şehrin en kapasiteli modern sanayi kuruluşu, Turanlı Dokuma ve Tekstil Fabrikası'dır. Üretim bakımından tamamen dış pazara hitap eden bu tesis 2002 yılında faaliyete başlamıştır. Türkiye'nin ekonomik krizde olduğu dönemde kurulan tesis şehrin 5 km batısında Adıyaman karayolunda kurulmuştur. Kriz döneminde kurulan bu örnek modern sanayi tesisinde 245 kişi istihdam edilmektedir. Fabrika yılda 5000 ton iplik ve 3000 ton kumaş üretmektedir. Üretilen kumaş ve iplikler Kâhta, Adıyaman, Gaziantep, Diyarbakır, Kahramanmaraş, Malatya ve Şanlıurfa illerine pazarlanır. İlçenin en büyük sanayi kuruluşudur.

Kâhta'nın tarım şehri olduğu bir dönemde (1985) kurulan Yurdakul Un Fabrikası her yıl 30000 ton un üretmektedir (Fotoğraf 3.21). Fabrika için buğday temini, içinde kurulu bulunduğu 2000 dönümlük araziden sağlanmaktadır. Yetmediği zaman ilçe hal komisyonundan temin eden fabrikada 25 kişi istihdam edilmektedir. Üretilen unlar şehirdeki kara fırın ve matador fırınlarına satılmaktadır. Kalan unlar Gaziantep ve Diyarbakır illerine pazarlanmaktadır.

Fotoğraf 3.21. Cami Mahallesi'ndeki Yurdakul Un ve İrmik Fabrikası'ndan Bir Görünüm.

Şehirdeki bir diğer modern sanayi kuruluşları çırçır fabrikalarıdır. Bu fabrikalar 1995, 1997, 2001, 2003, 2006 yıllarında kurulmuşlardır. Özel sektöre aittirler. Yerleşmede üretilen pamukların tohumunu çıkartarak tekstil pamuğu haline getirirler. Yılda bu fabrikalardan 3000 ton pamuk temizlenmektedir. Temizlenen pamuklar şehirdeki Turanlı Dokuma ve İplik fabrikası ile çevre illere pazarlanmaktadır. Bu fabrikalarda toplam 60 kişi çalışmaktadır.

Bir diğer modern sanayi kuruluşu Duranlar Şeker Fabrikası'dır. Bu sanayi kuruluşu 1992 yılında özel sektör tarafından kurulmuştur. Şehirde üretilen şeker pancarları ile komşu illerden temin edilen şeker pancarlarından küp şeker üretilmektedir. Bu kuruluşta 45 kişi çalışmaktaydı. Fabrika 2007 yılında pazar şartlarının ve talebin olmamasından dolayı iflas etmiş ve kapanmıştır.

Şehrin gelişmesi bakımından diğer bir etkileyici unsur ise petroldür. Şehirde petrol aramaları 1958 yılında Adıyaman Bölgesinde Amerikan şirketi olan California Asiatic Oil ve Texaco Overseas Petroleum tarafından kazılan Kâhta-1 kuyusunda petrol keşfi ile başlamıştır. TPAO'nun Adıyaman Bölgesi'ndeki ilk petrol keşfi 1971 yılında Adıyaman Sahasının bulunması ile gerçekleştirilmiştir. Bu tarihten sonra TPAO aktif olarak petrol kuyusu aramaya başlamıştır. Arama çalışmalarının sürmesiyle Bölükyayla (1977), Çemberlitaş (1982), Çukurtaş (1985) ve Akpınar (1986) sahaları keşfedilmiştir.

Karakuş Sahasının 1988 yılında keşfi ile bölgede artırılan arama faaliyetleri sonucu Güney Karakuş (1989), Cendere, Kuzey Karakuş, Beşikli ve Ozan Sungurlu (1990), Doğu Beşikli, Bakacak, Tokaris ve İkizce (1991) sahaları keşfedilmiştir. Şehirdeki petrol arama faaliyetleri Adıyaman Bölge Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. TPAO Adıyaman Bölge Müdürlüğü, bölgede sosyal hayatın gelişmesine önemli katkılar sağlamakta, faaliyetlerinde operasyonel verimliliğini ve teknik kapasitesini artırarak bölge ve ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bölge Müdürlüğü tarafından 2011 yılı içerisinde (1 Ocak-1 Aralık 2011 tarihleri arasında) 8 üretim, 5 tespit ve 13 arama kuyusu olmak üzere toplam 26 kuyuda 49 bin 33 metre sondaj yapılmıştır.

Fotoğraf 3.22. Karakuş Sahası'ndaki Petrol Kuyusundan Bir Görünüm.

Sondaj 4 kuyuda devam etmekte olup, 14 kuyu petrolü olarak tamamlanmıştır. Şehirde 2011 yılında 382,8 km uzun açılımlı sismik yapılmıştır. Ayrıca 2011 yılında Arama Daire Başkanlığı tarafından saha çalışmalarına Nisan ayında başlanmış ve halen devam etmektedir. Kamu ve özel olmak üzere 2011 yılı ekim ayı sonu itibariyle toplam Türkiye ham petrol üretimi yaklaşık 13,7 milyon varildir. Aynı dönemde üretim miktarları dikkate alındığında Adıyaman bölgesinde Kâhta şehrinin Türkiye ham petrol üretimine oranı %23,2'dir. Kısacası Türkiye petrol ihtiyacının %2'si Kâhta'da üretilmektedir.

Yapılan çalışmalarda 2011 yılının ilk 11 ayında, Adıyaman Bölgesi 36 üretim sahasındaki 228 kuyudan toplam 3354312 varil ham petrol üretmiştir. Yıl içinde 17 kuyu, yeni devreye girerken, 1 üretim kuyusu da değişik nedenlerle devre dışı kalmıştır. Sanayi açısından bir diğer önemli modern sanayi kuruluşu Karakuş Petrol Üretim Sahası ve Petrol Nakil Boru Hattıdır. Üretilen petrol, boru hatları ile taşınmaktadır. BOTAŞ kanalıyla TÜRPAŞ'a 30 Kasım 2011 tarihi itibariyle Kâhta Karakuş Petrol Üretim Sahası'ndan borularla nakledilen miktara ilişkin bilgiler şu şekildedir.

Tablo 3.12. Kâhta İlçesi'ndeki petrol üretim sahaları ve üretim miktarları (2011).

Petrol Kuyuların Bulunduğu Alanlar	Kuyu Sayısı	2011 Yılı Ham Petrol Üretimi(milyon/Varil)
Akgün	3	53672
Akpınar	1	98960
Batı Gökçe	5	76654
Beşikli	18	413291
Cendere	27	96516
Doğu Karakuş	14	91631
Eskitaş	6	10890
Güney Karakuş	46	354627
İkizce	15	99675
Karakuş	45	1035450
Kuzey Karakuş	36	854627
Lilan	1	84615
Tokaris	11	83704
Toplam	228	3354312

Kaynak: TPAO Adıyaman Bölge Müdürlüğü ve Kâhta Kaymakamlığı 2011 Yılı Brifing Raporu.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, dağlık ve tepelik arızalı yapıdan çok, platolar ve ovaların geniş yer tutması, birtakım avantajlar sağlamıştır. Bu da ulaşım, tarımsal faaliyet ve sulama kolaylığıdır. Anadolu'da son kapanan jeosenklinal alanı olması nedeniyle, dağınık konumlarda da olsa petrol ve asfaltit gibi kökeni petrol olan hammaddeler bakımından oldukça zengin bir potansiyele sahip olduğu tahmin edilmektedir. Ülkemizde halen faaliyette olan petrol kuyusu sayısı 900 olup, bunun tamamına yakını Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndedir. Diğer yandan fosfat, krom ve bakır gibi pek çok maden de bölge sınırları içinde önemli rezervler teşkil etmektedir.¹¹⁴ Bununla birlikte Kâhta şehrine bağlı farklı yerleşim yerlerinde de petrol yatakları bulunmaktadır. Ülkemizde 900 olan kuyu sayısının 228'i Kâhta şehrinde.

Kâhta'da bulunan kuyularda 2011 yılında Akgün'de 3 kuyu, 53672 varil petrol, Batı Gökçe'de 5 kuyu, 76654 varil petrol, Beşikli'de 18 kuyu, 413291 varil petrol, cendere Bölgesi'nde 27 kuyu 96516 varil petrol üretilmektedir. Doğu Karakuş'ta 14 kuyu, 91631 varil petrol, Eskitaş'ta 6 kuyu, 10890 varil petrol üretilirken bazı bölgelerde kuyu sayısı az olduğu halde verim fazla olabilmektedir. Akpınar'da kuyu sayısı bir olduğu halde üretim 98960 varil petrol ile kuyu sayısı daha fazla olan Akgün, Batı Gökçe, Lilan ve Tokaris'ten daha fazla petrol üretimi gerçekleştirilmektedir. Güney Karakuş'ta 46 kuyu, 354627 varil petrol, İkizce'de 15 kuyu, 99675 varil petrol, iken en fazla üretim yapılan kuyular ise 45 ile Karakuş'ta 1035450 varil petrol çıkarılmaktadır. Kuzey Karakuş'ta 36 kuyu, 854627 varil petrol, Lilan'da 1 kuyu, 84615 varil petrol, Tokaris'te 11 kuyu 83704 varil petrol üretimi gerçekleştirilmektedir (Tablo 3.12).

3.1.2.2. Atölye Tipi Faaliyetleri

Atölye tipi sanayinin hâkim olduğu Kâhta'da atölye tipi sanayi faaliyetleri için kurulmuş bir organize sanayi bölgesi henüz oluşturulmamıştır. Bununla birlikte şehrin sakinlerine hizmet eden onarım ve imalat işlerinin yapıldığı atölye tipi sanayi faaliyetleri içerisinde değerlendireceğimiz işletmelerin oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Yapılan gözlemler ve elde edilen verilere dayanarak, atölye tipi işletme sayısının yaklaşık 378'dir. Bu atölye tipi işletmelerde çalışan iş gücü sayısı 2314 (%12,8) kişi olduğu görülmektedir. Bu atölyelerin tamamına yakını aktif durumdadır.

¹¹⁴ Arınç, "Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Tarihî Coğrafyasına Genel Bir Bakış", s. 4.

Şehirde atölye tipi sanayi faaliyetleri genel olarak değerlendirildiğinde, çalışan iş gücü ve iş yeri sayısı bakımından ilk sırayı fırın atölyeleri almaktadır. Şehir sakinlerinin ekmek ihtiyacını karşılayan fırınlar genelde kara fırınlardan oluşmaktadır. Bu fırınlarda tırnaklı ekmekler üretilmektedir. Çok fazla müşterisi bulunana bu ekmeğin dışında kara fırınlarda ücreti karşılığında tava yemeği, bayram kurabiyesi ve biber, patlıcan ile patates közleme yapılmaktadır. Bu fırınlarda yaklaşık 420 kişi çalışmaktadır. Bu işletmeler Kâhta içerisinde dağınık alanlarda ve mahalle içlerinde hizmet vermektedir.

Modern bir sanayi sitesinde faaliyet göstermeleri için yer planlanan marangozhaneler de dikkat çekmektedir. Bir kısmı toplu, bir kısmı da dağınık olan bu atölyeler Fırat ve Yeni mahallelerde toplanmıştır. Şehirde 50 civarında olan bu atölyelerde çalışan sayısı ise 175 kişidir. Sadece bir kişi ile yapılamayan marangozluk mesleği birden fazla kişinin çalışmasına gerek duyan bir meslektir. Bu atölyeler bazen iki kişi çalıştırırken, bazen de on kişinin çalıştığı atölyeler de bulunmaktadır. Mehmet Akif Ersoy Caddesi üzerinde sağlı sollu yerleşen marangoz atölyeleri (Foto 3.18) 2014 yılında Yenimahalle'nin doğusunda bulunan Marangozcular Sitesi'ndeki yeni sitelere taşınması için belediye tarafından çalışmalar yapılmaktadır.

Fotoğraf 3.23. Fırat Mahallesi'ndeki Marangoz Atölyelerinden Bir Görünüş.

Şehirde atölye tipi sanayi faaliyetleri genel olarak değerlendirildiğinde, oto tamir atölyeleri de dikkat çekmektedir. Motorlu araçların bakımı ve onarımı ile ilgilenen bu atölye işletmelerinin iş yeri sayısı 50 civarındadır. Bu işletmelerde istihdam edilen iş gücü sayısı 115 kişidir. İşyeri sayısına göre çalışanların az olmasının nedeni bu tür atölyelerin hem küçük olması hem de çok çalışana ihtiyaç duyulmamasından kaynaklanmaktadır. Oto tamirati, oto yedek parça temini, oto lastik, oto elektrik, oto boya gibi işleri kapsayan işyerlerinin tamamına yakını Küçük Sanayi Sitesi'ne taşınmıştır. Kâhta ana yollardan uzakta kalan bir şehir durumunda olduğundan kendi ihtiyacını karşılayacak küçük işletmelerin gelişmesine açıktır. Bu atölyeler 2011 yılından önce belli bir yerde değil şehirde konutlarla ve diğer işyerleri ile karışık bir şekilde faaliyet gösterirken, Küçük Sanayi Sitesi'nin faaliyete girmesinden sonra toplu hale getirilmişlerdir. Daha önce atölyeler güneyde Cami Mahallesi'nde olduğu gibi kuzeyde Girne ve Yavuz Selim Mahallelerinde de bulunmaktaydı. Bu işletmeler Kâhta'da geniş alanlara hizmet vermektedir. Şehre bağlı köylerin büyük kısmı araç bakım ve onarım işleri için Kâhta'ya gelmektedir. Atölyeler aile işletmeleri görünümünü yansıtsa da yetişen usta işgücünün yanında az sayıda çırak ve kalfa bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.24. Küçük Sanayi Sitesi'ndeki Oto Tamircilerinden Bir Görünüm.

Özellik arz eden atölyelerden dokuma tezgâhı ve halı atölyeleri ile tekstil atölyeleri de dikkat çekmektedir. Dokuma ve halı atölyeleri özel sektör ve halk eğitimi tarafından kurulmuştur. Şehirde atölyeler içinde dokuma tezgâhı ve halı atölyesi 8 işyerinden oluşmakta ve 375 kişiyi istihdam etmektedirler. Bu sayının fazla yüksek olmamasına rağmen diğer atölyelere göre oldukça yüksek bir istihdam sağlamıştır. Özellikle bayanların rağbet gösterdiği bu atölyelerde üretilen halılar yerleşme sakinlerine, Adıyaman iline ve çevre illere pazarlanmaktadır. Sayıları gün geçtikçe artan bu atölyeler 1999 yılında bir halı atölyesi ile başlarken, 2011 yılındaki sayılarına ulaşmıştır.

Dokuma tezgâhı ve halı atölyeleri gibi dikkat çeken diğer atölyeler tekstil atölyeleridir. Daha yeni faaliyete geçmiş olmalarına rağmen 10 atölye ile 350 kişilik bir istihdama sahiptir. Bu sayı kış mevsiminde 250'ye düşerken yaz ayında 350-400 civarında değişmektedir. İstihdam bakımından yüksek bir potansiyele sahip olan bu atölyeler rekabetin kızıştığı dönemlerde atölye sayısı ve istihdam olarak büyümektedir. Ancak rekabetin ve talebin düştüğü zamanlarda hem çabuk kapanmakta hem de istihdam düşmektedir. Pazar sıkıntısı ve şehirdeki talepten dolayı kış mevsiminde istihdam edilenlerin bir kısmının işine son verilirken ilkbahar ve yaz aylarında tekrar işe alınmaktadırlar. Genellikle 2004 ve sonrasında şehirde yaygınlaşmaya başlamışlardır.

Fotoğraf 3.25. Turgut Özal Mahallesi'ndeki Kâhta Tekstil'den Bir Görünüm.

Şehirde 30 plastik doğrama atölyesi faaliyet göstermektedir. Bunların istihdam sayısı 260 kişidir. Bu tekstil atölyeleri dağınık bir şekildedirler. Bir site içerisinde değildirler. Plastik kapı, pencere üretilen bu atölyeler 2000 yılından sonra gelişmeye başlamışlardır. Üretilen plastik doğrama ürünleri genellikle şehirde ve bağlı köylerde pazarlanmaktadır. Bu işletmelerin sayısı inşaat sektörünün hız kazandığı ilkbahar, yaz ve sonbahar aylarında artmaktadır. İnşaat sektörüne bağlı talep arttığı zaman üretim ve istihdamları artmaktadır. İnşaat sektörüne bağlı olarak gelişen bir diğer atölyeler ise sanayi kollarından briket atölyeleridir. Tekstil, dokuma tezgâhı ve halıcılık atölyelerine göre daha az potansiyele sahip olan briket atölyesi 30 civarındayken, istihdam edilen kişi sayısı 80'dir. Bu sayı yılın belli mevsimlerine göre değişiklik gösterir. Bu işletmelerde istihdam sayısı inşaat sektörünün hız kazandığı ilkbahar, yaz ve sonbahar aylarında artmaktadır. Her atölyenin günlük ortalaması 10'luk, 15'lik ve Asmalı briket olmak üzere 1200-1300 briket civarındadır. Atatürk Barajı'nın kuzeyinde baraja karışan Kâhta Çayı'nın bittiği noktadan getirilen kumlardan elde edilmektedir.

Fotoğraf 3.26. Yavuz Selim Mahallesi Musa Peygamber Mevkii'ndeki Yeni Briket Atölyeleri Alanından Bir Görünüş.

Kâhta'da iş gücü ve işyeri sayısı bakımından azımsanmayacak bir sayı ve istihdama sahip demir işleri atölyeleri de bulunmaktadır. Demirin işlerinin yapıldığı bu atölyelerin sayısı 12 olup çalışan iş gücü sayısı ise 28'dir. Alüminyum ve demir

doğrama işi ile ilgilenenler de dâhil edilirse iş yeri sayısı 36, çalışan iş gücü sayısı ise 112 kişiye ulaşmaktadır. Bu atölyelerde genellikle kaynak, yeni yapılan konutlara kapı, pencere, demir doğrama, balkon demiri ve oto kaporta işleri yapılmaktadır. Ziraat aletlerinin imal ve tamir edildiği bu işyerlerinde ayrıca bıçak, orak, tırpan, çekiç ve balta gibi aletlerin yapımı da söz konusudur. Karşıyaka ve Cumhuriyet mahallelerinde yoğunluk kazanmıştır. Bu mahallelerde yer alan demir işleri ile ilgili atölyelerin yanında soba, boru satan iş yerleri ve tamirhaneler bir arada bulunmaktadır.

Netice itibarıyla, Kâhta’da 386 modern ve atölye tipi sanayi faaliyet kollarında toplam 2689 kişi çalışmaktadır. Bölgeye sanayi faaliyetlerinin gelişmesi yönünde herhangi bir adımın atılmamış olması, tarım açısından sıkıntılar yaşayan yöre halkını zorunlu göçe yöneltmiştir. Dışarıda belli bir ekonomik seviyeyi yakalayan yöre halkının sermaye birikiminin Kâhta’ya geri döndürülmesi, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin geliştirilerek sanayi içerisinde kullanılabilecek düzeye getirilmesi esas amacı oluşturmaktadır. Atölye tipi sanayi içerisinde aile içi iş anlayışının kaldırılarak kolektif şirketlerin kurulması ve ihtiyaca yönelik üretimin yapılması sağlanmalıdır. Elde edilen üretimden yakın ilçelerin de yararlanması düşünülmeli ve pazar oluşturulmalıdır.

Tablo 3.13. Kâhta Şehri’nde Sanayi Faaliyetlerinin Türlerine Göre Dağılımı (2011).

SANAYİ TÜRÜ	İŞYERİ SAYISI	% si	ÇALIŞAN İŞGÜCÜ	% si
Atölye Tipi				
Marangozhane	50		175	
Demirci	12		28	
Demir ve Alüminyum Doğrama	24		84	
Değirmenci	20		47	
Fırın	70		420	
Fırın (Matador)	10		80	
Dokuma Tezgâhı ve halı Atölyesi	8		375	
Matbaa	3		10	
Mermer Atölyesi	4		38	
Kereste Atölyesi	3		16	
Oto Tamir ve Bakım	50		115	
Biriket Atölyesi	30		180	
Tekstil	10		350	
Terzi	25		62	
Kaynakçı	20		54	
Plastik Doğrama Atölyesi(PVC)	30		260	
Deri Atölyesi	2		6	
Semerci Atölyesi	5		8	
Nal Atölyesi	2		6	
TOPLAM	378	98,06	2314	86.04

Tablo 3.13 (Devam)

Modern Sanayi Tipi				
Turanlı Dokuma ve Tekstil Fabrikası	1		245	
Yurdakul Un Fabrikası	1		25	
Çırçır Fabrikaları	5		60	
Duranlar Şeker Fabrikası	1		45	
TOPLAM	8	1,04	375	13,06
GENEL TOPLAM	386	100,00	2689	100,00

Kaynak: Kâhta Belediyesi Ruhsat Şefliği Kayıtları, Esnaf ve sanatkârlar Odası Kayıtları ve yerinde yapılan araştırmalar.

3.1.3. Tarım Fonksiyonu

Ülkemizdeki ekonomik gelişmelerin etkisiyle hizmet ve sanayi alanındaki gelişmeler artmıştır. Dolayısıyla tarımda gerileme yaşanmıştır. Bu nedenle Kâhta'da da son yıllarda tarım gerilemiştir. Açıklandığı üzere henüz ihtisaslaşmanın gelişemediği şehirlerde, hala daha tarımın ekonomik sektörler içinde önemini korumakta oluşu bir realitedir. Bunda, yerleşmenin sınırları içinde kalmasına rağmen, şehirle bütünleşememiş konumların, diğer bir ifadeyle de varoşların kırsal kesim içinde santralizasyon sorununun merkezi olarak önem taşıması etkilidir. Bu olgu gecekondulaşmayı da teşvik edici niteliktedir. Dolayısıyla tarım sektörünün, şehir yapıcı ya da şehri hızlandırıcı bir faaliyet olduğu açıktır. Fonksiyonel dönüşüm sürecinden sonra ise şehir fonksiyonlarını destekleyen ya da günlük yaşamı kolaylaştıran yönleri ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık gün geçtikçe tarımı, şehrin fonksiyonları arasında geçici bir faaliyet alanı olarak değerlendirme eğilimi ağırlık kazanmaktadır.¹¹⁵

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Kâhta şehri yeni bir yerleşim merkezi olmasından dolayı, tarımsal faaliyetlerin tarihi devirleri çok eskiye dayanmamaktadır. Günümüzde Akdeniz Geçiş Tipi İklimi'nin etkisinde kalan şehirde buğday ve arpa gibi temel ihtiyaç oluşturan tahılların ekimi yapılmaktadır. Tahılların dışında bağ ve bahçe tarımı önem kazanmıştır. Fakat kurulduğu alan susuz tarım faaliyetleri için uygundur. Kâhta, 1923 yılında Kocahisar Köyü'nde bir kasaba olarak kurulmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında tarımda reformlar yapılmıştır. Bu dönemde bir kasaba yerleşmesi olan Kâhta'da nüfusun fazla olmamasına karşılık, tarımsal alandaki uygulamalar yine de öncelik kazanmıştır. Yine 1950 yılında Kaymakamlık ve Belediye teşkilatlı bir şehir konumuna gelen Kâhta'da modern tarım metotları 1990 yılından sonra

¹¹⁵ Arınç, *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları*, s. 252.

uygulanabilmiştir. Bunun yanında Kâhta'nın ulaşım yönünden ana yollara ve büyük şehirlere uzak olması, tarımsal faaliyetlerin geçim tipi yapılmasını zorunlu hale getirmiştir.

Yerleşmede ekip-biçme ve hayvancılık şeklindeki tarımsal faaliyetler en önemli geçim kaynaklarını oluşturmaktadır. Araştırma sahasındaki doğal çevre şartları tarımsal faaliyetleri etkilemektedir. Kâhta'nın kuzeyindeki dağlık alanlar, Kâhta Çayı'nın oluşturduğu akarsu vadisi, Atatürk Barajı ile birlikte yerleşim yerinin de dâhil olduğu Plato yüzeyi araştırma sahasının yüzey şekillerini genel olarak belirlemektedir. Topografyanın oluşturduğu olumlu görüntünün yanında, etkisinde kaldığı iklime bağlı olarak tarımsal faaliyetlerin sınırlı olmasına neden olmuştur. Ormanın alt sınırında bulunan şehrin tarım arazilerinde tarım faaliyetleri, plato yüzeyinde yoğunluk kazanmıştır.

Tarım elverişli arazi toplamı Kâhta şehrinde 2040 ha.dır. fakat yerel yönetim sınırları içindeki tarımsal alan 13 ha civarındadır. Fonksiyon alanları içindeki oranı %4,2'dir(Tablo 2.13,Grafik 2.6). Bu değer şehirdeki ekilebilir arazinin karşılığıdır. Yapılan gözlemler neticesinde ekilebilir durumda olan tarım arazileri daha fazladır. Nüfusu 64441 olan Kâhta şehrinin verilerine göre, fizyolojik nüfus yoğunluğu km² ye 498 kişiye, şehirde tarımla geçimini sağlayan nüfus 3500 kişi olup, tarımsal nüfus yoğunluğu kilometre kareye 27 kişi düşmektedir.

Tarım alanlarının sınırlandırılmasında etkili olan diğer bir faktör de iklimdir. Yıllık yağış değerinin 600 mm olan şehirde yağış değerleri yaz aylarında 1 mm'nin altına düşebilmekte ve sıcaklık değerleri maksimum değerlere ulaşabilmektedir. Şehirde yaz aylarında kuru tarım yapılmaktayken, kış aylarında çok fazla tarımsal faaliyet yapılamamaktadır. Genelde Mart ayı sonlarından Ekim ayı ortalarına kadar geçen devre ise, yoğun bir tarım dönemini oluşturmaktadır. Şehirde sulama imkânı olmadığından suya ihtiyaç duyan bitkilerin tarımı yapılamamaktadır. Bitkisel yem üretimi amacıyla bilimsel, teknik ve ekonomik ilkelere bağlı olarak yetiştirilen ve biçilerek değerlendirilen yerlere çayır, otlatılmak suretiyle değerlendirilen yerlere ise mera denilmektedir.¹¹⁶

¹¹⁶ Turhan Çetin, "Türkiye'de Çayır-Mera Alanlarının Coğrafi Dağılışı ve Problemleri", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), Ankara 2000, s. 1.

İlçe Tarım Müdürlüğü'nün 2010 yılı brifing raporuna göre Kâhta şehrinin önemli geçim kaynaklarından olan tütün üretimi, TEKELin özelleştirilme süreci ile birlikte, uygulanmakta olan kota nedeniyle büyük oranda azalmış ve 2009 yılından itibaren devlet alımlarının son bulması ile çiftçilerde önemli bir gelir kaybı olmuştur. Buna rağmen özel şirketler tarafından az da olsa alımlar yapılmaktadır. Tarımla ve hayvancılıkla uğraşan aileler geçimlerini sağlamak amacıyla çeşitli illere mevsimlik işçi olarak gitmek zorunda kalmıştır.

Şehirde çok sayıda aile, bu mevsimlik göç olayına katılmaktadır. İlçede dikkat çeken en büyük olgulardan bir tanesi tarımla uğraşan aile sayısının fazla olmasıdır. Tarımla uğraşan sayı yaklaşık olarak 7313 aile civarındadır. Bu sayı yaklaşık olarak toplam aile sayısına oranlandığında karşımıza %40,1'lik bir oran çıkmaktadır. Aslında küçümsenemeyecek derecede büyük bir orandır. Şehirde ailelerin genelde nüfus ortalaması 7 olarak düşünüldüğünde karşımıza çıkacak nüfusta fazla olmaktadır. Fakat bu nüfus içinde ticaret faaliyetlerine katılanlarda bulunmaktadır. Bu nedenle fonksiyonel alanlar içinde belirtilen 3500 kişilik nüfus, gerçeği daha çok yansıtmaktadır. Kâhta'da tarım faaliyetleri daha çok Şeyhbaba, Çobanlar, Bağlar, Turanlı mahallelerinde yoğunluk göze çarpmaktadır. Özellikle Şeyhbaba, Çobanlar, Bağlar, Turanlı mahalleleri, tarım alanlarıyla iç içe oluşu nedeniyle, şehir mahallelerini andıran bir yerleşmeye benzemez.

Fotoğraf 3.27. Bağlar ve Karşıyaka Mahallelerinden Bir Görünüm.

Hem bu nitelikleri hem de şehirden uzak olmalarından dolayı, son yıllarda fazla gelişmemişlerdir. Çok küçük bir oran teşkil eden bu tarım alanları çoğu kez küçük parseller halindedir. Gitgide küçülen bu araziler 1980-1995 yıllarına kadar parsel yüzölçümleri 4000-5000 m² civarında iken, son yıllarda 1000 m² ye kadar inmiştir. Bunun nedeni ise, belediye tarafından tarlaların şehir imar planlarına dâhil edilerek arsa haline getirilmeleridir.

Tablo 3.14. Kâhta Şehrinde Tarım ve Hayvancılıkla Uğraşan Ailelerin Mahallelere Göre Dağılımı (2011).

Mahalle	Nüfus	Aile	Tarımla Uğraşan Aile	%si	Hayvancılıkla Uğraşan Aile	%si
Atatürk	3800	1322	510	38,6	20	1,5
Bağlar	860	175	150	85,7	52	29,7
Bayraktar	4580	945	150	15,9	25	2,6
Camii	3290	858	750	87,4	200	23,3
Cumhuriyet	5300	1602	750	46,8	2	0,1
Çobanlar	659	134	120	89,6	45	33,6
Fatih	2800	1206	400	33,2	200	16,6
Fırat	3460	858	15	1,7	5	0,6
Gazi	3270	1226	510	41,6	20	1,6
Girne	9270	1376	200	14,5	100	7,3
Hürriyet	5610	1340	950	70,9	100	7,5
Karşıyaka	8482	2380	1250	52,5	250	10,5
Menderes	3200	1661	127	7,6	30	1,8
Şeyhbaba	520	127	71	55,9	45	35,4
Turanlı	350	71	600	845,1	200	281,7
Turgut Özal	2860	1124	160	14,2	20	1,8
Yavuz Selim	2510	670	300	44,8	200	29,9
Yenimahalle	3620	785	300	38,2	100	12,7
Toplam	64441	17860	7313	40,9	1614	9,0

Kaynak: Yerinde Yapılan Tespitler ve Mülakatlar.

Aile ortalamalarını yansıtan tablodaki değerler net sınırlarla birbirinden ayrılan değerler değildir. Çünkü tarımla geçimini sağlayan bir aile aynı zamanda hayvancılık yaparken, başka bir zamanda mevsimlik göç hareketlerine katılabilmektedir. Tarımsal

faaliyetler daha çok kırsal niteliklerini koruyan mahallelerde yoğunlaşmıştır. Bunlar da daha çok köylerde göç eden, şehrin yeni ve eski bölümlerini oluşturan mahalleleridir.

Şehirde dikkat çeken diğer tarım faaliyetlerden biri de sebze bahçeciliğidir. Bu bahçelerden üretilen ürünler domates, biber, patlıcan, salatalık, acur, marol, soğan, sarımsak ve maydanostur. Yetiştirilene bu ürünler şehir halkı tarafından düşük bir komisyon karşılığında hal pazarında satmaktadır. Müstakil ya da iki katlı olup bahçeli olan evlerde, meyve ağacı sayısı azdır. Bu nedenle şehirde meyvecilik yok denecek kadar az olan meyve ağaçları her bahçede bir veya iki adet ile sınırlıdır. Şehrin meyve ağacı sayısı 22000 civarındadır. Şehir sakinlerinin sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yetiştirdikleri bu ağaçlar elma, armut, ceviz, kiraz, vişne, kayısı, nar, kayısı, erik, şeftali, ayva, armut ve dut ağaçlarından oluşmaktadır. Şehrin hemen her mahallesinde göze çarpar. Sınırlı da olsa ilçe merkezinde zeytin tarımı yapılabilmektedir. Yatılı İlköğretim Okulu bahçesinde 90 ağaçlı zeytin bahçesi vardır. Genelde bahçe meyveciliği köylerde yapılmaktadır.

Fotoğraf 3.28. Şeyhbaba Mahallesi'nde Sebze Bahçeciliğinden Bir Görünüm.

Kâhta şehrinin bütünlüğü içinde yer almamasına rağmen, 1992 yılında sonradan şehre bağlı bir mahalle durumuna getirilen Çobanlar, Turanlı, Bağlar ve Şeyhbaba mahallelerinin nüfusunun neredeyse tamamı, tarımsal faaliyetlerle uğraşmaktadır. Uzun

yıllar şehre bağlı bir köy durumunda olan bu yerleşmeler, devamlı oturlan bir köy yerleşmesiydi. Bu mahallelerde bahçe tarımından çok ekip-biçme faaliyetleri dikkati çekmektedir.

Tablo 3.15. Kâhta’da Üretilen Tarım Ürünleri.

TARIM ÜRÜNÜ	MİKTARI (TON)
Buğday	35000
Arpa	20000
Mısır	50
Pamuk	550
Susam	45
Nohut	80
K.Mercimek	8000
Yonca	300
Fiğ	25
Burçak	12
Zeytin	1
Domates	5
Biber	4
Patlıcan	8
Salatalık	7
Toplam	64087

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık müdürlüğü Verileri (2011) ve Yerinde Yapılan Tespitler.

Tarım faaliyetlerinin yanında şehirde hayvancılık faaliyetleri de dikkat çekmektedir. Kâhta'nın tüm mahallelerinde bu faaliyetler göze çarparken, hayvanların yaklaşık 4060'ı büyükbaş, 3005'i de küçükbaş hayvandan oluşmaktadır. Samanlık ve ahır eklentilerine rastlanmaktadır. Bu nedenle şehrin tarımsal faaliyetlerden henüz uzaklaşmamış olduğu söylenebilir. Şehirde en fazla hayvan beslenen mahallenin Girne ve en az hayvan beslenen mahallenin ise Hürriyet Mahallesi olduğu anlaşılır. Şehirde hiç hayvan beslenilmeyen mahalle yoktur. Kısacası Kâhta şehrinde hayvancılık faaliyetleri hemen hemen her mahallede göze çarpmaktadır.

Tablo 3.16. Kâhta’da Mahallelere Göre Beslenen Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayıları (2011).

Mahalle	Büyükbaş Hayvancılık	Küçükbaş Hayvancılık
Atatürk	200	400
Bağlar	120	150
Bayraktar	50	240
Camii	600	400
Cumhuriyet	40	5
Çobanlar	90	75
Fatih	200	20
Fırat	20	10
Gazi	200	400
Girne	1000	100
Hürriyet	10	5
Karşıyaka	500	300
Menderes	250	150
Şeyhbaba	150	240
Turanlı	160	140
Turgut Özal	120	250
Yavuz Selim	150	100
Yenimahalle	200	20
Toplam	4060	3005

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Verileri (2011) ve Yerinde Yapılan Tespitler.

Fotoğraf 3.29. Mahalle Arasında Yapılan Büyükbaş Hayvancılık ve Hayvan Ahırları.

Mahalle arasında ahır ve samanlıklarda yetiştirilen hayvanların yanında ticarî hayvancılık faaliyetleri de gelişmeye başlamıştır. Girne Mahallesi'nde 1999 yılında kurulan 500 büyükbaş hayvan beslenen Öztürk Çiftliği dikkat çekmektedir. Kâhta-Nemrut karayolunun 2. km'sinde kurulan bu çiftlik, 3500 m² lik bir arazi üzerinde kurulmuş olup kapalı tesisleri 1300 m² yi bulmaktadır. Çiftlikte çalışan işgücü zaman zaman 5'i bulmakta ve üretim ise bütünüyle yakın çevreye pazarlanmaktadır. Yavuz Selim Mahallesi'nde büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan çiftlikte 2005 yılında kurulmuştur. Bu çiftlikte 250 büyükbaş hayvan yetiştirilirken, istihdam edilen kişi sayısı 3-5 arasında değişmektedir. Kurulu bulunduğu alan 2500 m²'dir.

Fotoğraf 3.30. Kâhta Şehrindeki Öztürk Büyükbaş Hayvan Çiftliğinden Bir Görünüm.

3.1.4. Fonksiyonları Destekleyen Kaynaklar

Değerlendirilemeyen fonksiyonlar içinde balıkçılık ve su sporları aktiviteleri zayıf olsa da şehrin gelişmesini sağlayan fonksiyonları destekleyen kaynaklar niteliğindedir. Şehirde 1990 yılından sonra Atatürk Barajı'nın kurulmasıyla balıkçılık faaliyetleri artmıştır. Kâhta'da 1989 yılında Atatürk Barajı'nın kurulmasıyla tatlı su balığı olan sazan üretimine başlanmıştır. Şehirdeki balıkçılar avlanmanın serbest olduğu 01 Temmuz-30 Mart tarihleri arasındaki avlanma sezonunda avlanmaktadır. Genellikle tekneleriyle gece serdikleri ağlarını sabah erkenden toplayarak avladıkları balıkları şehirde tezgâhlarda satarlar. Yalnız bu balıklar şehrin balık ihtiyacını karşılayamamaktadır. Kâhta Çayı'nın Atatürk Barajı'na katıldığı hat boyunca alabalık yaşamaktadır (Fotoğraf 3.20). Bölge halkı tarafından çok sevilen bu alabalık türü doğal beslenmesi ve yetişmesinden dolayı tercih edilmektedir. Özellikle bu balığı avlamak için serpmiş ağlarıyla Cendere Köprüsü'nün yakınlarında gece avlananlar bile vardır. Atatürk Barajı'nda aynalı sazan da avlanmaktadır. Avlanan azanlar 30 kg civarında 1m boyundadır.

Fotoğraf 3.31. Atatürk Barajı'nda 200 cm. Uzunluğa Kadar Alabalıklar Avlanabilmektedir.¹¹⁷

3.2. KÂHTA ŞEHRİNİN FOKSİYONEL SINIFLANDIRMADAKİ YERİ

Kır ve şehrsel yerleşmelerin ayırımında farklı kriterler dikkate alınmaktadır. Kır yerleşmeleri, insanların sadece ortamın potansiyeline göre geçimlerini sağladıkları yerlerde ortaya çıkar. Buna karşılık tarım ve hayvancılık fonksiyonuna ilaveten ticaret, sanayi, ulaşım, madencilik gibi diğer fonksiyonların da devreye girmesiyle kırsal yerleşme kendine özgü olan fonksiyonlarını kaybederek çeşitli fonksiyonların bir araya geldiği bir merkez haline gelmektedir. Geçimlerin farklı kaynaklardan temin eden insanların bir araya gelmesiyle şehir ortaya çıkmıştır.¹¹⁸ Ancak bu ayırmda sadece fonksiyonların bir ayıraç oluşturduğu görüşünü savunanlar vardır. Yerleşmelerin kır-şehir ayırımının belirlenmesinde etkili olan, fonksiyonel bir şehrin oluşması ve gelişmesini mümkün kılan varlığını sürdürmesi için gerekli kaynakları sağlayan nüfus ise, ekonomik ve sosyal yapıyı ifade etmektedir.¹¹⁹

¹¹⁷ Fotoğraf, sahibinden izin alınarak çekilmiştir.

¹¹⁸ Atalay, s. 43.

¹¹⁹ Tümetekin, *Türkiye'de Şehirleşme ve Şehrsel Fonksiyonlar*, s. 41.

Çeşitli fonksiyonlara bağlı olarak şehirler, bu fonksiyonların sağladığı hizmetler neticesinde şehrsel çekim alanı oluşturmaktadır. Kentsel alanların çeşitli derecelerden etki bölgeleri meydana gelmektedir. Bu fonksiyonları ekonomik, sosyal, kültürel, turistik, askeri vb. olarak tanıtan şehirleri de insan ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılandığı ve bu fonksiyonlara ait tesislerin toplandığı yerlerdir. Bulunduğu çevre içerisinde şehirleri yalnız ele almakla beraber şehirlerin çevrelerinden tecrit edilmiş yerleşme merkezleri değil, yakın çevreleri ve hinterlandı ile sıkı iktisadi ve kültürel ilişkileri bulunan insan topluluklarının konsantrasyon sahaları olduğu da dikkat çekicidir.¹²⁰

Şehir ise, yürütülen faaliyetlerin çeşitlenmesi, hatta uzmanlaşma boyutlarına ulaşılması, sosyal ve ekonomik ilişkilerin yaşanılan ortamın çok ötelere taşınması, genişliği, yerleşmenin fonksiyonlarına göre değişen bir etki alanının bulunması, nüfusun fazla ve yoğun oluşu, kısacası hayat tarzının çok farklı olmasıyla dikkati çeker. Şehirler yatay doğrultuda olduğu gibi dikey doğrultuda da gelişen yerlerdir.¹²¹

Şehrsel fonksiyonların varoluşu ve çeşitliliği ile yerleşmedeki nüfus miktarları arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Bu ilişki ana çizgileriyle şehrsel fonksiyonların gelişebilmesi için gerekli bir nüfus miktarı¹²² ile alâkalıdır. Kır-şehir ayırımında üzerinde durulan en önemli belirleyicilerden biri de nüfus kriteridir. Şehir ve kır ayırımı için devlet tarafından 1924 yılında yayımlanan 442 sayılı Köy Kanunu'na göre nüfus miktarları esas alınmış, nüfusu 2000'e kadar olan yerleşmeler köy, 2000-20000 arasında olanlar kasaba ve nüfusu 20000'den fazla olanlar ise şehir olarak tanımlanmıştır. Şehirlerin nüfusu ile ilgili yapılan bazı araştırmalarda ise nüfus kriterinin 10000¹²³, 20000¹²⁴ ve 30000¹²⁵ olabileceği ifade edilmiştir.

Köy Kanunu'na ve araştırma sonuçlarına göre sınıflandırıldığında; Kâhta 1927-1940 yılları arasında köy, 1950-1980 yılları arasında kasaba, 1985-2011 yılları arasında nüfusu 20000'i geçmiş bir şehirdir. Fakat yapılan araştırmalarda kabul edilen 10000

¹²⁰ Bulut, *Şehir Coğrafyası Açısından Sorgun*, s. 117-118.

¹²¹ Özgür, s. 104.

¹²² Tümertekin, *Türkiye'de Şehirleşme ve Şehrsel Fonksiyonlar*, s. 42-43.

¹²³ Tümertekin, *Türkiye'de Şehirleşme ve Şehrsel Fonksiyonlar*, s. 23.

¹²⁴ Ali Özçağlar, *Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar, Şehirler)*, Ekol Yayınevi, Ankara 1997, s. 9.

¹²⁵ Mecdi Emiroğlu, "Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus", *Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 7, Ankara 1975, s. 125.

değerine göre ise Kâhta 1975-2011 yılları arasında şehirken, eşik olarak kabul edilen 20000 eşik değerine göre Kâhta 1985-2011 yılları arasında şehirdir denebilir. Fakat bazı araştırmacılar tarafından kabul edilen 30000 eşik değerine göre Kâhta şehrinin 1990-2011 yılları arasında şehir niteliği elde ettiği söylenebilir. Belirtildiği gibi gerek nüfus kriteri, gerekse yönetim kriteri bir yerleşmenin şehir sayılıp sayılmayacağını yeterli belirleyicileri değildir. Çünkü şehirleri diğer yerleşmelerden ayıran en önemli özellikleri nüfusun büyüklüğüyle birlikte, iş bölümü, meslek çeşitliliği, ekonomik faaliyetler, yerleşme tarzı ve konut tarzı olarak belirtmek mümkündür. Şehirler yerleşme şekillerinin en karmaşık alanlarından biridir. Söz konusu karmaşıklık ekonomik faaliyetlerdeki çeşitlilikten kaynaklanmaktadır.¹²⁶

Belirtildiği gibi şehir için sadece nüfus kriteri kullanılmamalıdır. Buna göre Kâhta nüfusla birlikte iş bölümü, meslek çeşitliliği, ekonomik faaliyetler ve yerleşme- konut tarzına göre şehir kavramına 1985 yılından sonrası için bahsedilebilir. Çünkü bu yıldan sonra özellikle nüfus artmış, şehri destekleyen fonksiyonlardan hizmet ve sanayi belirginleşmiştir. Yönetimin oluşturduğu kurumların sayısı artmıştır. Yönetimi oluşturan belediye teşkilatı ve kaymakamlık 1948 ile 1950 yıllarında kurulmuş ise de şehirselle fonksiyonlar daha sonra gelişmiştir. Şehir fonksiyonel ve nüfus bakımından geliştikçe yerleşme ve konut tarzında olumlu yönde değişimler olmuştur. Bunun sonucunda ticaret alanları oluşmuş, eğitim ve sağlık fonksiyonu daha kapsamlı hale gelmiştir. Bu nedenle de şehirde ekonomik faaliyetlerden dolayı karmaşık alanlar meydana gelmiştir.

Aslında şehirleşme süreci 1990'lı yıllardan sonradır. Çünkü bu dönemde hem devlet tarafından bütün bitkisinin ekimi teşvik edilmiş hem de yine devlet tarafından Atatürk Barajı'nın inşasının tamamlanması sonucu şehir nüfusu çok kısa bir sürede artmış ve 1990'lı yıllardaki nüfusuna ulaşmıştır. Şehrin nüfusu 1975 yılında 15569, 1980 yılında 16397 iken, eşik değer kabul edilen 20000 nüfusu ancak 25510 ile 1985 yılında aşılmıştır. Şehrin nüfusu 1997 yılında 74465 iken, 2000 yılında 60689'a düşmüştür. Şehrin nüfusu 2008 yılına kadar 59570'a düşmüş, 60000 kabul edilen bir diğer nüfus eşiği ise ancak 2009 yılında 61243 ile tekrar aşılabilmektedir. Kâhta'nın 2011 yılında nüfusu 64441 olmuştur.

¹²⁶ Bulut, *Şehir Coğrafyası Açısından Sorgun*, s. 93.

Şehirleşmiş olan Kâhta şehrinde iş alanlarında istihdam edilen işgücü, 18045'tir. Ekonomik sektörlerde ise, çalışan işgücünün %65,7'si hizmetler, %14,9'u sanayi ve %19,4'ü de tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Daha önce bir tarım kasabası olan Kâhta'da tarımsal faaliyetlerin yerini hizmetler sektörü almıştır. Hizmetler ve sanayi sektörünün istihdamdaki payının %80,6'ya ulaşmış olması, Kâhta'nın bir şehir yerleşmesi olduğu sonucunu verir.

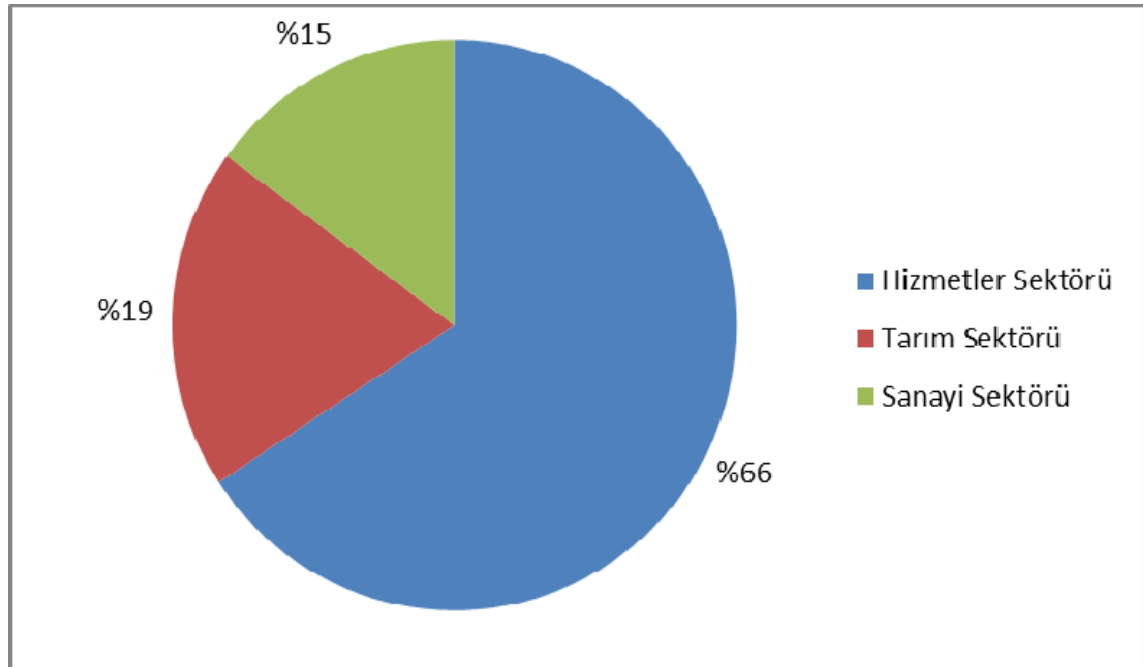
Yerleşmede hizmetler fonksiyonu, kademeli olarak gelişmiştir. Yeni bir yerleşme olan Kâhta'da, 1923-1975 devresinde tarım sektörü hâkimken, bu sektörü yönetim hizmetleri takip etmekteydi. Bu tarihten sonra, sanayi alanındaki gelişmeler ve yönetim alanında meydana gelen istihdam artışı, tarım faaliyetlerinin gerilemesine yol açmış, ticarete gelişmeler yaşanmıştır. Önemli olan ulaşım hizmetleri, 1991 yılında Adıyaman-Diyarbakır yolunun irtibatını sağlayan köprünün sular altında kalmasıyla ulaşımın önemi azalmıştır. Fakat 2000 yılında tamamlanan Kâhta-Narince-Siverek karayolunun devreye girmesiyle, şehrsel fonksiyonlar gelişmiş ve bunun sonucunda, birçok fonksiyona sahip bir yerleşme ortaya çıkmıştır. Adıyaman-Diyarbakır karayolunun eski önemine kavuşması için Atatürk Barajı üzerinden ulaşımı sağlayacak köprünün 2015 yılında inşasının tamamlanması planlanmaktadır. Bu köprü inşa edildiği takdirde şehir ulaşım yönünden gelişecektir.

Tarım kasabası kimliğinden kurtulan Kâhta'da sanayi başlangıçta zayıf bir şekilde gelişmiştir. Atölye tipi sanayiden modern sanayiye geçiş 1985-1990 arasında görülürken ve atölye tipi sanayi faaliyetleri de belli miktarlarda istihdam oluşturmuştur. Bu dönemde tarım faaliyetleri, gerilemiş ve toplam istihdam içinde 1990'lı yıllarda %45'e, son yıllarda da %19-20 oranına gerilemiştir. Türkiye'deki şehirler; hizmet, endüstri-hizmet, hizmet-endüstri, hizmet-tarım, endüstri-hizmet-tarım ve hizmet-endüstri-tarım olmak üzere ekonomik fonksiyonlarına göre tasnif altı ayrı grup şehir tipi belirlenmiştir. Bu tasnife göre Kâhta hizmet şehri olmalıdır.

Tablo 3.17. Kâhta Şehri'nde İktisaden Faal Nüfusun Ekonomik Sektörlere Göre Dağılımı (2011).

EKONOMİK SEKTÖRLER	İSTİHDAM EDİLEN İŞGÜCÜ	ALT GRUP %'Sİ	SEKTÖR %'Sİ
HİZMETLER			
Yönetim	3042	25,7	65,7
Sağlık	347	2,9	
Ticaret	2699	22,8	
Turizm	153	1,3	
Askeri	130	1,1	
Eğitim	1540	13	
Ulaşım	980	8,3	
İnşaat	2350	19,7	
Diğer Hizmetler	615	5,2	
Toplam	11856	100,0	65,7
SANAYİ			
Atölye tipi	2314	85,1	14,9
Modern sanayi	375	14,9	
Toplam	2689	100,0	14,9
TARIM	3500	100,0	19,4
G.TOPLAM	18045		100,0

Not: Özet tablo olduğundan kaynak belirtilmemiştir.

Grafik 3.3. Kâhta Şehri'nde İktisaden Faal Nüfusun Ekonomik Sektörlere Göre Dağılımı (2011).

Şehircilikle ilgilenen çeşitli bilim adamlarına göre şehir, çoğunlukla tarım dışı kesimlerde yoğunlaşmış 10000'in üstünde bir nüfusu bulunan, farklılaşmış ve örgütlenmiş, fiziksel-toplumsal ve yönetsel bütünlüğe sahip olan yerleşmedir.¹²⁷ Kâhta'nın yatay ve dikey gelişim olarak incelendiğinde, planlı olarak geliştiği ve şehirleşme sürecinin olduğu görülmektedir. Kuşkusuz bu gelişim ve planlamada yerel yönetim etkin rol sahibidir. Şehirlerde altyapı hizmeti sunulduğunda şehir kimliği daha çok ön plana çıkacaktır. Aksi durumda şehirden bahsedilemez. Kâhta, 1948 yılında belediye ve kaymakamlık teşkilatına kavuşmuştur. Bu nedenlerden dolayı altyapı hizmeti sunan Kâhta'yı bir şehir yerleşmesi olarak kabul etmek gerekir.

Belirtilen özellikler ve gelişme aşamaları dikkate alınarak Kâhta'nın şehirleşme süreci belli dönemlere ayrılabilir. Belirtildiği gibi ülkemizdeki pek çok yerleşmede olduğu gibi, köy ve kasaba evreleri aşıldıktan sonra şehirleşme sürecine geçildiği belirtilmiştir.¹²⁸ Bu aşamalar Kâhta şehri için şu şekilde belirtilebilir;

- I. 1923-1947 yılları arasında bir tarım köyü,
- II. 1948-65 yılları arasında ilçe yönetim teşkilatına sahip tarım kasabası,
- III. 1966-1974 yılları arasında tarım-hizmet şehri,
- IV. 1975-2011 yılları arasında hizmet şehridir.

Yukarıdaki evrelere göre, Kâhta'nın tarım köyü özelliği 25 yıl iken, bu süreçten sonra 20 yıl boyunca yönetim fonksiyonu olan tarım şehri özelliği taşıırken, takip ede 7 yıllık dönemde kırsal niteliklerin azalmasıyla, tarım-hizmet şehri evresine geçmiştir. Bu evreden sonra fonksiyonlar kısa zaman diliminde gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Bunu sonucunda, şehirleşme süreci gerçekleşmiştir. Özetle, Kâhta şehir nüfus birikimi ve çeşitli fonksiyonlara sahip, belediye hizmetleri artmış ve planlı gelişme sağlanmıştır. Bu gibi nedenlerle, Kâhta bir şehir yerleşmesidir denebilir.

¹²⁷ Yakut Sencer, *Türkiye'de Kentleşme*, Kültür Bakanlığı Yayınları No:345, Bilim Dizisi:12, Ankara 1979, s.8.

¹²⁸ Bulut, *Şehir Coğrafyası Açısından Sorgun*, s. 96.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ŞEHİRSEL FİZYONOMİ VE BAŞLICA PLANLAMA SORUNLARI

4.1. YERLEŞİM PLANI VE ŞEKİLLENDİRİCİ FAKTÖRLER

Kâhta şehri yerleşim planlarının uygulanması bakımından konum olarak müsait bir durumdadır. Yerleşmenin şimdiki yerleşim yerine taşındığı zamandan günümüze gelişmesi düzenli bir şekilde olmuştur. Gelişme açısından uygunluğu şehre bir avantaj kazandırmıştır. Kâhta konum olarak da Adıyaman-Diyarbakır yolu üzerinde kurulması da şehrin gelişmesi bakımından da önemlidir. Yerleşmenin kurulu olduğu alan tarım alanıdır. Her şehirde olduğu gibi Kâhta da yerleşme olarak kurulduğu bölgeye göre şekillenmiştir. Bazı yerleşim yerlerinde kurulu oldukları alan şehrin gelişmesine izin vermemesi, planlamalar açısından engeller ortaya çıkması gibi sorunlar ortaya çıkarken, Kâhta’da tam aksine şehrin gelişmesi için tüm şartlar mevcuttur. Yukarıda da değinildiği gibi şehrin Adıyaman-Diyarbakır yolu üzerinde kurulması şehrin gelişmesi için yapılacak yerleşim planları için hiç bir zorluk çıkarmaz. Ancak şehrin gelişmesi için yapılacak her yeni plan bir önceki planın en iyi şekilde uygulanması ve aksaklıkların giderilmesi ile ancak iyi bir şekilde uygulanabilir.

4.1.1. Nüfus Projeksiyonları

Bir şehrin planlanmasının en önemli araçlarından biri, nazım imar planıdır. Bu plan, arazinin kullanılması konusunda yakın ve uzak hedefler belirleyen, dolayısıyla sürekli güncelleşmesi gereken unsurları beraberinde taşır. Özellikle, geleceğe yönelik planlamalarda, ulaşılabilecek optimum nüfus büyüklüğü ne kadar olacaktır? Sorusu, bu alanda çalışan her plancıyı düşündüren bir sorundur. Çünkü yaklaşık bundan 20-25 yıllık periyotları kapsayan plan çalışmalarında, gelecekte öngörülen nüfus miktarı, tahminlerden aşağı olduğu takdirde, gereğinden fazla arazinin şehrsel kullanım için planlaması söz konusu olacak ve yerel yönetimlere altyapı hazırlıkları için daha fazla maliyet getirecektir. Ayrıca arsa spekülörleri için de, yeni fırsatlar doğabilecektir. Planlanan dönemin sonunda, ulaşılabilecek nüfus büyüklüğünün daha az tahmin

edilmesi durumunda da, yatırım faaliyetlerinin gecikmesi, şehirdeki dikey gelişimin hızlanması gibi olumsuzluklar yaşanabilir.¹²⁹

Kâhta şehri için de, çözümlenmesi gereken bir sorun bulunmaktadır. Kâhta Belediyesi'nde yapılan incelemelerde yerleşmeyle ilgili imar planları kaydı tutulmamaktadır. Şehrin belediye olarak kuruluşundan günümüze kadar kaydı tutulan planlar ikidir. Söz konusu olan planlardan 16.02.1988 tarihli planda şehrin nüfusu 30000, 2006 yılında revize edilen ve ekleme yapılan 01.11.2006 tarihli planda ise şehrin nüfusu 100000 olarak tahmin edilmiştir. Onaylanmasının üzerinden sadece iki yıl geçmesine karşın, 1988 tarihli plan ihtiyaca cevap verememiştir. Atatürk Barajı'nın 1989 yılında inşasının tamamlanmasından dolayı su altında kalan köylerden Kâhta'ya göç edilmesidir.

Süresi 18 yıl olan bu plan 1988-2006 yıllarını kapsamaktadır. Buna rağmen, yetkililer tarafından revize edilmemiş ve 2006 yılına kadar uygulanmaya devam edilmiştir. Oysaki ihtiyaca cevap vermeyen planın 1991 yılında acilen revize edilerek yenilenmesi gerekirken, yapılmadığından şehir bu yıllar arasında plansız olarak büyümeye devam etmiştir. İhtiyaca cevap veremeyen 1988 tarihli plan 2006 yılında revize edilmiş ve şehir nüfusu 100000 olarak öngörülmüştür. Aynı zamanda bu plan uygulanabilirlik açısından 2011 yılı ve sonrasında uygulanabilirliğini yitirmiştir. Şehrin nüfusu 2011 yılında 64441'dir. Altı yıl gibi kısa bir sürede cevap verememesinin nedeni de şehrin hızlı bir şekilde yapılaşması ile ilgilidir.

4.1.2. İmar Planları ve İmar Uygulamaları

Kâhta'nın günümüzde uygulanan imar planı 1988 yılındaki plana dayanmaktadır. Bu plan 16.02.1988 tarihinde kabul edilerek uygulamaya konulmuştur. Söz konusu plan 3030 hektardan oluşmaktadır. Bahse konu plan ihtiyaca cevap vermediği için 01.11.2006 tarihinde hem revize edilmiş ve 30 hektar eklenerek 3060 hektar alana çıkarılmıştır. Fakat 16.02.1988-01.11.2006 arasında planın tekrar güncellendiği görülmektedir. Ancak bununla ilgili olarak belediye kaynaklarından bir bilgi alınamamıştır. Bu güncellemede ilçeye 1995 yılında merkeze yakın olan Bağlar,

¹²⁹ Arınç, *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları*, s. 280.

Şeyhbaba, Turanlı ve Çobanlı köyleri idari sınırlar içine alınarak mahalle haline getirilmiştir.

4.2. KONUTLAR VE NİTELİKLERİ

İnsan topluluklarının doğal peyzaj üzerinde oluşturdıkları en önemli unsurlardan biri olan konutlar insan gibi kısa ömürlü olmalarına rağmen, değişmeyen faktörlerin etki ve izlerini taşıyan, yeniden inşaa ve tanzim edilebilen beşerî tesislerdir.¹³⁰ Bu beşerî tesisler insanların dış etkilerden korunması, dinlenmesi ve birtakım ihtiyaçlarını karşılaması gibi aynı amaçlara hizmet etmesine rağmen şekil ve tarz bakımından farklılıklar bulunmaktadır.¹³¹ Etnik, tarihi ve psikolojik faktörler yanında, bölgeye göre değişen ve her bölgenin karakteristiğini meydana getiren konutların temel şekillerinde fizikî ve beşerî faktörlerin etkisi büyüktür.¹³²

Kâhta şehrinde bulunan konutların niteliklerini belirleyen ve sayısal veriler halinde ortaya koyan bir istatistiki çalışma bulunmamaktadır. Belirtildiği gibi esasen şehir coğrafyası araştırmalarında, en güç değerlendirilen konulardan biri konutlardır. Çok sayıda konutun yoğunlaştığı merkezler olarak göze çarpan şehirlerde, konutların sistematize edilebilmesi ve sayısal değerler halinde ortaya konulması, alanında uzman çok sayıda elemanın uzun süre birlikte çalışması ile mümkün olabilmektedir. Bu sorun, ülkemizde henüz ele alınmamış ve çözümlenmesi gereken, bilimsel konular arasındadır.¹³³

Yerleşmedeki araştırmalarda ve 18 mahalle muhtarı ile yapılan anketlerle ve yerel yönetim yetkililerinden alınan verilere göre şehirde yaklaşık 14738 aile konutu bulunmaktadır. Binaların önemli bir bölümünün, birden fazla aile konutunu kapsamaması nedeniyle, aile konutu sayısı daha fazladır. Bunun yanında 2605 sanayi ve ticaret işyeri ve 209 kamu hizmet binasının mevcut olduğunu görülmektedir. Şehirde yapılan bilirkışı anketlerine göre, toplam konut miktarının, belirtilen sayıdan az olmadığını ortaya

¹³⁰ Başbüyük, s. 316.

¹³¹ Saliha Koday, *Murgul Çayı Havzası'nın Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 912, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 98, Araştırma Serisi No:69, Erzurum 2000, s. 134.

¹³² Bedriye Tolon Denker, *Yerleşme Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2275, Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No: 93, İstanbul 1977, s. 60.

¹³³ Arınç, *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları*, s. 293.

koymaktadır. Dolayısıyla Kâhta konut sayısı bakımından da orta büyüklükte bir şehir durumundadır.

4.2.1. Yapı Malzemelerine Göre Konutlar

Doğal çevre özellikleri konut tiplerinin belirlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Bilhassa kırsal yerleşmelerde coğrafi çevrenin konutlar üzerindeki baskısı, yapı tarzı ve inşa gereci yönünden dikkat çekicidir.¹³⁴ Öncelikle konutlara özellik kazandıran faktör çevrede bulunan bol ve ucuz inşa malzemeleri olmaktadır.¹³⁵ Araştırma sahasındaki konutlarda, taş, kerpiç, briket, tuğla gibi malzemeler kullanılmıştır. Bu malzemelerin kullanımında sosyal, kültürel ve ekonomik yapı önem teşkil etmektedir.

Fotoğraf 4.1. Gazi Mahallesi'nden Bir Görünüm.

Kâhta'da eski konutlarda taş ve kerpiç malzeme kullanılmıştır. Günümüzde kullanımı azalan bu malzemelerin sosyo-ekonomik yapıya ve gelişen teknolojiye bağlı olarak yerini çelik, alüminyum, plastik kapı, betonarme malzeme almıştır. Yapı malzemelerinin konutlardaki dağılımı dikkate alındığında en fazla betonun kullanıldığı dikkat çekmektedir. Kâhta'da tespit edilen konut sayısı 14738'dir. Bunlardan yan

¹³⁴ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, 1997, s. 320.

¹³⁵ Necdet Tunçdilek, *Türkiye İskân Coğrafyası, Kırsal İskân (Köy Altı İskân Şekilleri)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 1283, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:49, İstanbul 1967, s. 36.

bileşenleri taştan imal edilmiş yapılar 105, tuğla yapılar 7828, briket yapılar 11460, kerpiç yapılar 1300 civarındadır. En fazla kullanılan malzeme brikettir. Bu yapı malzemesi %55,4'lük bir orandadır. Hemen hemen bütün mahallelerde kullanılmıştır.

Kâhta şehrindeki konutlarda en fazla kullanılan yapı malzemesi tuğla ve brikettir. Daha sonra kerpiç ve taş yapı malzemesi göze çarpmaktadır. Briket şehirde kolay ve ucuz temin edilebilmektedir. Bu nedenle fazla kullanılmaktadır. Fakat 2003 yılından sonra kent sakinlerinin ekonomik durumlarının iyileşmesi ile briket yerini tuğlaya bırakmıştır. Şehrin gelişimi de bu yıldan sonra artmıştır. Bölgede eski çağlardan beri en ilkel yapılarda kullanılan malzeme toprak, yani kerpiçtir. Toprak, su ve saman karıştırılmış malzemeden yapılmaktadır. Toprak suya doymun hale getirilir. Daha sonra biraz bekletilen ve kurumaya izin verilmeyen çamur hazır kalıplara yerleştirilir. Ayrı ayrı yerlerde kalıptan çıkarılarak güneşin altında kurumaya bekletilerek kerpiç yapılır. Elde edilen bu kerpiçler ile evler inşa edilmektedir. Şehirdeki kerpiç konutların genele oranı % 6,3 iken, toplam sayısı ise 1300'dür. Bu sayı daha önceki yıllarda daha yüksekti. Ancak bu sayı gün geçtikçe düşmektedir. Şehirde günümüzde halen kullanılmaktadır. Fakat bu kullanım daha çok köy statüsünden mahalle statüsüne geçirilen çevre mahalleler ile sınırlıdır.

Fotoğraf 4.2. Turanlı Mahallesi'ndeki Bir Kerpiç Konut.

Kerpiç malzemesi dış güçlere karşı fazla dayanıklı değildir. Kerpiçten yapılmış bir evin ömrü fazla uzun olamamakla birlikte sürekli bakımlı ve kontrol altında bulundurulmalıdır. Özellikle deprem, kar ve yağmura karşı hassastır. Depremde kolay yıkılır. Artçı depremlere karşı bile fazla dayanmamaktadır. Kullanım açısından fazla kullanışlı değildir. Planlı bir konut için uygundur. Fakat kolonlu yapılmadığı için emniyetli değildir. Yağmur ve kar yağdığı zaman evin iç tarafına su geçirme özelliği olduğundan tercih edilmemektedir. Bunun yanında tercih edilmesi için birkaç neden vardır. Ancak dış güçlere karşı sağlam olmadığı için hızla yerini tuğla ve brikete bırakmıştır (Tablo 4.1).

Kerpiç konutlar, en fazla Cumhuriyet Mahallesi'nde bulunmaktadır. Bunun nedeni de hem mahallenin ekonomik seviyesinin düşük olması hem de eski merkezi mahalle olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer mahallelerde de 2000 yıllar öncesinde sayı olarak fazlaydı. Fakat belediyenin değişen hedeflerine göre yıkılarak yerine daha modern görünümlü olan planlı ve briket ya da tuğladan yapılan konutlar inşa edilmektedir. Bu mahalleyi Girne ve Hürriyet mahalleleri takip etmektedir. Aslında her iki mahalle de 2000 yılından sonra gelişen mahallelerdir. Kerpiç yapıdan inşa edilmiş konutlar daha çok tek katlı ve düz toprak damlıdır. Tek katlı kerpiç konutların genele oranı % 6,3 civarındadır. Tek katlı düz toprak damlı kerpiç yapılar ile briket yapılı tek katlı toprak çatılı yapıları ayırt etmek zordur. Bu nedenle ikisinin birbirine oranı hakkında bilgi vermek pek de mümkün gözükmemektedir.

Fotoğraf 4.3. Cami Mahallesi'nden Bir Görünüm.

Konut inşasında kullanılan bir diğer yapı malzemesi brikettir. Briket yapı malzemesinin ham maddesi Kâhta Çayı'ndan temin edilen kumdur. Kolay temin edilmektedir. Briketler dış ortam sıcaklığının iç bölmelere transferini engellemeyen soğuk bir malzemedir. Bu nedenle briket, taş veya kerpiçlere göre daha soğuktur. Çünkü tuğla ve briket duvarı ince örülürken, taş ve kerpiç duvarlar daha kalındır. Bunlar 15'lik, 25'lik ve asmalı olmak üzere üç çeşit üretilmektedir. İki kişinin çalıştığı bir briket imalathanesinde 10'luklardan günde 1300, 15'liklerden 1100, asmalılardan ise 1200 civarında imal edilebilmektedir. Bunlar dış ortam sıcaklığını içeriye, içerdeki serin havayı da dışarıya iletmezler. Briketin tercih edilmesinin diğer nedenleri, briketin hem ucuz hem de farklı ebatta imal edilebilmesidir. Halkın ekonomik seviyesinin de bu durumla ilgisi vardır. İşçilikten tasarruf etmek için Briket tercih edilmektedir.

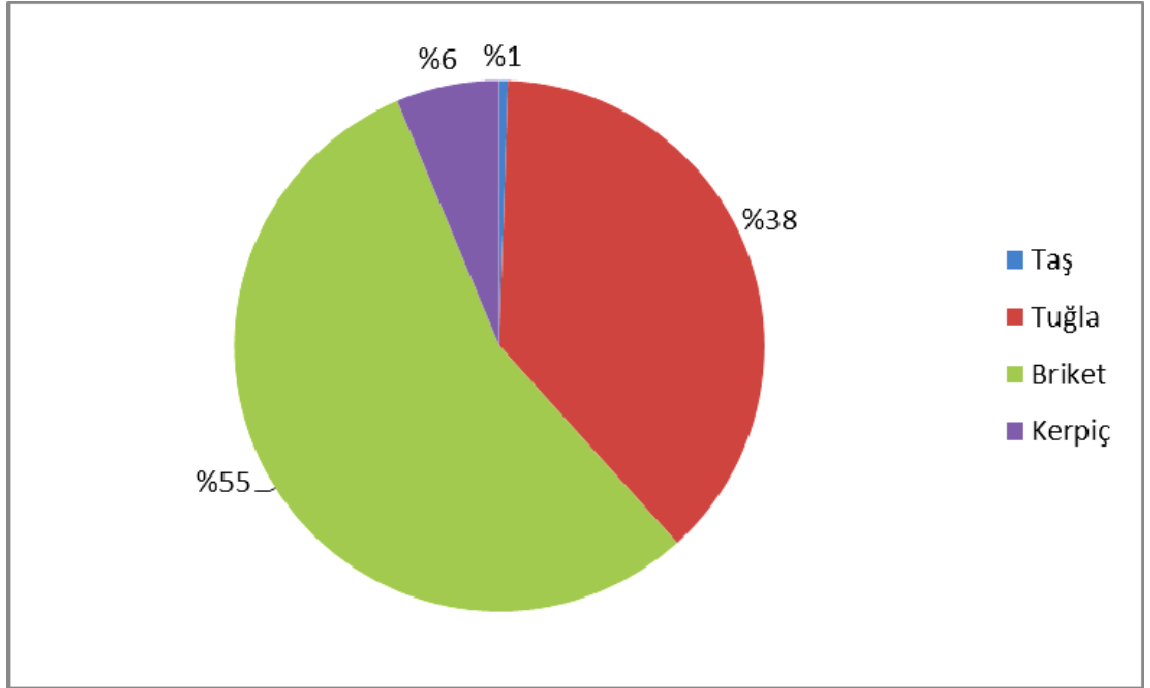

Fotoğraf 4.4. Briket Üretilen Atölyeden Bir Görünüm.

Tablo 4.1. Kâhta Şhrinde Konutların Yapı Malzemelerine Göre Özellikleri.

Yapı Malzemesi	Bina Sayısı	% si
Taş	105	0,5
Tuğla	7828	37,8
Briket	11460	55,4
Kerpiç	1300	6,3
Toplam	20693	100

Kaynak: Yerinde yapılan araştırma ve anket sonuçları.

Grafik 4.1. Kâhta Şehrinde Yapı Malzemesine Göre Konutların Dağılımı (2011).

Üç ve daha fazla katlı olan yapılar çoğunlukla tuğladan yapılmıştır. Şehirde bu gruptakilerin oranı düşüktür. Üç ve daha yüksek katlı konutların çatıları genelde kiremitten yapılmıştır. Bu yapılar da tamamen kamu kurumlarına ait olan binalardır. Tuğladan yapılan binalar genellikle ikiden daha yüksek katlıdırlar. Şehirde ekonomik ve refah düzeyin yükselmesi ile tuğla yapı malzemesi olarak tercih edilmeye başlanmıştır. Şehrin tuğla ihtiyacı Adıyaman yolu üzerinde 20. km de bulunan Hasancık Beldesi'nde tuğla imal eden fabrikadan temin edilmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait binaların dışındaki binaların çatısı genelde düz beton örtüden oluşmaktadır. Bu durum da iklimle ilgilidir. Yerleşmede kış mevsimi sert geçmediği için çatı pek tercih edilmemektedir. Düz beton örtülü binalar genel oranlandığında %98 ile çok yüksek olduğu görülecektir.

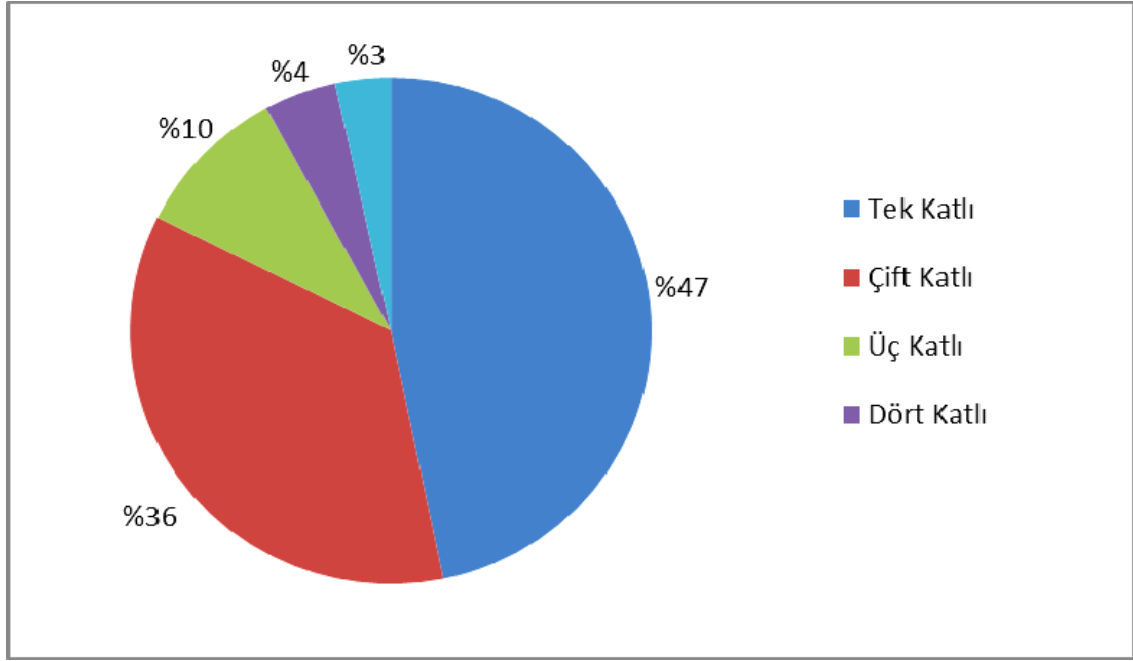

Fotoğraf 4.5. Girne Mahallesi’ndeki Yeni Yapılardan Bir Görünüm.

Tablo 4.2. Kâhta Şhrinde Konutların Katlara Göre Dağılımı (2011).

Katlar	Bina sayısı	% si
Tek Katlı	9900	47,8
Çift Katlı	7540	36,4
Üç Katlı	2050	9,9
Dört Katlı	948	4,6
Beş ve Daha Fazla Katlı	255	3,5
Toplam	20693	100,0

Kaynak: Yerinde yapılan araştırma ve anket sonuçları.

Grafik 4.2. Kâhta Şehrinde Yapı Malzemesine Göre Konutların Dağılımı (2011).

4.2.2. Sosyo-Ekonomik Yapı ve Konutlar

Konutlar sakinlerinin gelenek, görenek, ekonomik ve kültürel düzey gibi değişik sosyal özellikleri nedeniyle bölgeden bölgeye ve hatta yöreden yöreye önemli farklılıklar gösterebilir. Söz konusu farklar, formal olabileceği gibi, yapı tarzı, kat sayısı, eklentiler, iç donatım, kullanılan yapı gereçleri, tezyin ve daha birçok yönlerden olabilmektedir. Özellikle konutlarda çatı tarzı, çatı örtü gereçleri, kat sayısı, oda sayısı iç bölme sayısı, eklentiler ve fonksiyonları, duvar kalınlıkları, pencere sayı ve boyutları gibi yönlerden konut tipine bakılırsa, sorunun boyutları, çevre-konut ilişkisinin boyutlarını aşar ve tarihi, etnik sosyolojik, etnoğrafik, jeolojik, ekonomik ve kültürel bir sorun olarak karşımıza çıkar.¹³⁶ Gerçekten de konutun kimin için yapıldığı, kimlerin ne şekilde yaşadığı konut içinde nasıl bir nizamın hüküm sürdüğü ve bu nizamın konutun nasıl bir görünüm kazandırdığı, ev halkının kendi yaşantıları ile ev yapısı arasındaki ilişkilerin önemi ve derecesi gibi hususlar, evin beşerî cephesini meydana getirir. Konut her şeyden evvel ferdi değil, fertlerin toplandığı bir müessese olarak tezahür eder.¹³⁷

Kâhta şehrinde konutların yapımı üzerinde etkili olan faktörler halkın ekonomik ve sosyal durumuna bağlı olarak yıllara göre değişmektedir. Bunlar 1990 yılı ve

¹³⁶ Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, 1994 s. 326.

¹³⁷ Koday, s. 141.

öncesinde daha çok gelenek ve göreneklerin etkili olduğu görülmüştür. Bu yıllarda ailelerin çekirdek aile yapısından çok, birleşik olan aile yapısına sahip oluşu kullanım alanlarının geniş tutulmasına neden olmuştur. Yeni yapılan binalarda bu faktör öne çıkmaktadır. Bu da yeni evin oda sayısı olarak fazla yapılmasına neden olmaktadır. Genellikle geniş olan en az üç oda ve bir salondan yapılmaktadır. Yeni binalar genellikle şehir merkezinin bir hat gibi olan Mustafa Kemal Caddesi'nde kurulduğu görülmektedir. Bu yeni meskenlerin yedi kat inşa edildiği de görülmektedir. Yine bu tür meskenlere yeni mahallelerde de rastlamak mümkündür.

Fotoğraf 4.6. Karşıyaka Mahallesi'nde Betonarme ve Tuğla Kullanılarak Yapılmış Yeni Yapılardan Bir Görünüm.

Eski yapılara genellikle kenar mahallelerde rastlanır. Bunlar genellikle topraktan ya da briketten yapılmıştır. Evin planı genellikle ya iki oda bir salon ya da odalar ikişer karşılıklı olmak üzere 4 oda ve bu odaların arasında bulunan bir salondan oluşur. Günümüzde yeni yapılan konutların planında antre olarak bilinir. Fakat yeni yapılarda antreden ayrı, bir de salon bulunmaktadır. Ancak bu eski yapılardaki salon hem antre hem de salon görevi görmektedir. Eski yapılarda oda sayısının bu kadar fazla olmasının nedeni ailenin nüfus olarak kalabalık olmasından kaynaklanmaktadır. Oda sayısı az olan yapılarda çocuklar bir odayı kullanırken, anne ve baba bir odayı kullanmaktadır. Kâhta

şehrinde konutların mekânsal dağılımı çeşitlilik arz etmektedir. Bu çeşitlilik 1990'lı yıllarda fazla değildi.

Fotoğraf 4.7. Şeyhbaba Mahallesi'nde Kerpiç ve Briketten İnşa edilmiş Eski Bir Yapıdan Görünüm.

Ülkemizin ekonomik seviyesinin yükselmesi sonucu kişi başına düşen milli gelirin artması ile konutların çeşitliliği artmıştır. Bu çeşitlilik yeni mahallelerde daha çok göze çarparken eski mahalle ve köy iken mahalleleşen bölgelerde bu çeşitlilik azdır. Şehirde, daha önceki yıllarda belediye tarafından konutların modern görüntüye kavuşturulması kapsamında çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışma neticesinde şehir merkezinde ve özellikle merkezi mahallelerde eski yapılar yıkılmıştır. Bu yapıların yerine daha modern konutlar inşa edilmektedir. Şehirdeki eski binalara eklentiler de yapılmıştır. Bu eklentiler odunluk, samanlık ve ahırdır. Bu tür meskenler daha çok 1990 yılında Atatürk Barajı'nın suları altında kalan köylerden göç edenlere ait olan konutlarda rastlanmaktadır. Bu tür binalar bir veya iki katlıdır. Bu aileler sayı olarak çok fazladır. Daha çok şehir içi hayvancılık ve tarım ile uğraşmaktadırlar.

Fotoğraf 4.8. Çobanlar Mahallesi'nden Bir Görünüm.

4.2.3. Konutların Mekânsal Dağılım Kalıpları

Kâhta şehrinde konutların mekâna dağılımlarının genellikle doğu-batı ve kuzey-güney uzantılı olduğu görülmektedir. Doğu- batı uzantılı olanlar Adıyaman-Diyarbakır yolu boyunca yerleşmişken, kuzey-güney uzantılı olanlar iki kol halinde güneyden kuzeye uzanan Kâhta-Samsat yolu üzerinde dağılım göstermektedir. Şehrin ana yerleşimi bu alanlar arasındadır. En yoğun alan da Mustafa Kemal Caddesi boyunca yerleşmiştir. Bu cadde boyunca yedi katlı binalara rastlamak mümkündür. Bu binalar genelde modern görünümlü binalardır.

Fotoğraf 4.9. Fırat Mahallesi'nden Bir Görünüm.

Kâhta-Samsat yolu boyunca uzanan Abdullah Turanlı ve Hacı Bedir Caddelerinde konutlar çeşitlilik göstermektedir. Bu alanlarda hem eski hem de yeni konutlara rastlamak mümkündür. Bu kuşağın ana yerleşim yeri aslında Abdullah Turanlı Caddesi'dir. Yerleşmenin güneyinden şehir merkezine doğru bu cadde ikiye ayrılmaktadır. İkinci cadde ise Hacı Bedir Caddesi adını almaktadır. Bu caddenin ikiye ayrıldığı noktada kuşaklar üçe ayrılmaktadır. Şehir 2000 yılından beri kuzeye ve batıya doğru bir gelişme göstermektedir. Aslında tam anlamıyla oluşmamış, fakat gelişen dördüncü bir kuşak da bulunmaktadır. Bu kuşak yeni Adıyaman-Diyarbakır yolu boyunca uzanan (Atatürk Caddesi) kuşaktır. Şehrin en değerli ve gelişime açık olan bölgesi burasıdır.

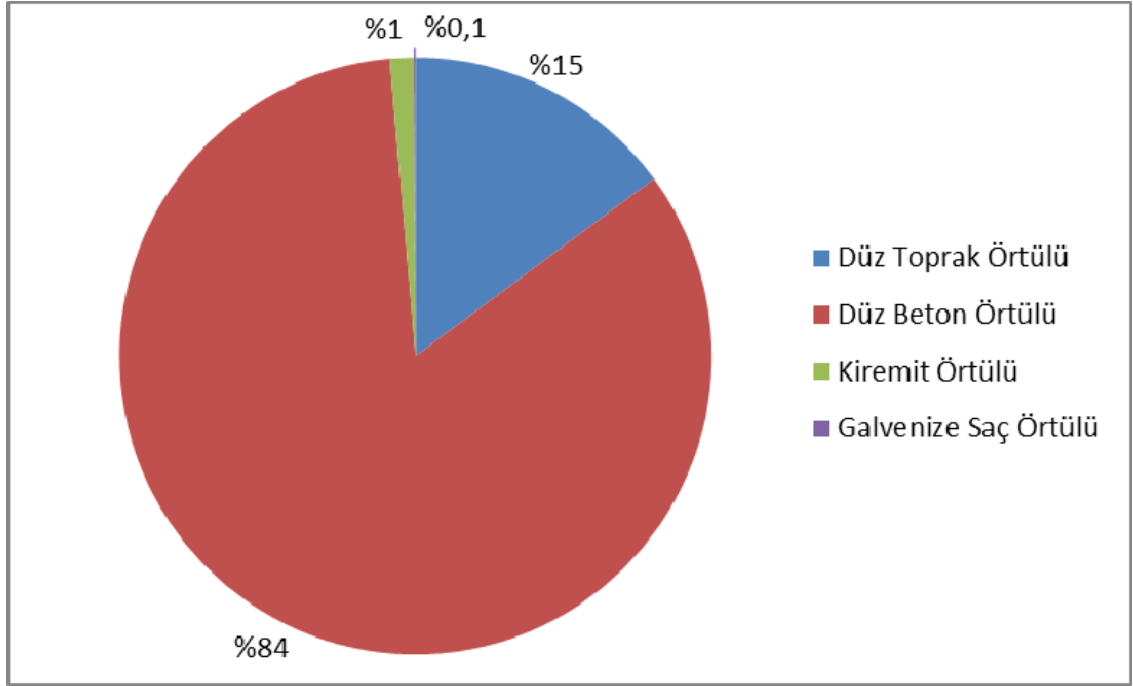

Fotoğraf 4.10. Mustafa Kemal Caddesi'nden Bir Görünüm.

Tablo 4.3. Konutların Çatı Şekline Göre Dağılımı (2011).

Çatı Şekli	Toplam	% si
Düz Toprak Örtülü	2186	14,9
Düz Beton Örtülü	18298	83,8
Kiremit Örtülü	193	1,3
Galvenize Saç Örtülü	16	0,1
Toplam	20693	100

Kaynak: Kâhta Belediyesi Fen ve İmar İşleri ve Bilirkişi Notlarıdır.

Grafik 4.3. Konutların Çatı Şekline Göre Dağılımı (2011).

Şehirdeki konutların %14,9'u düz toprak örtülü konutlardır. Düz beton örtülü konutlar % 83,8 oranındadır. Kiremit örtülü konutlar % 1,3 oranındadır. En düşük orana sahip olan galvanize sac örtülü konutlar ise % 0,1 oranındadır. Beton örtülü konutların fazla olması briket malzemesinin çok kullanılmasındandır. Kiremit örtülü konutların oranının az olmasının nedeni ise bölgenin kış mevsiminin çok sert ve karlı geçmemesindendir. Şehirdeki kiremit örtülü konutlar daha çok resmi binalardır. Toprak örtülü konutlar 1990'lı yıllardan önce fazlaydı. Fakat halkın ekonomik seviyesinin yükselmesi sonucu toprak yapı malzemesi olarak kullanım açısından azalmıştır. Galvanize sac örtülü konutlar ise genelde camiler ve kenar mahallelerde hayvancılıkla geçimini sağlayanlara ait olan ahırlardır.

Fotoğraf 4.11. Düz Toprak, Beton ve Galvanize Sac Örtülü Konutlardan Bir Görünüm.

4.3. ŞEHİRSEL ALTYAPI VE SORUNLARI

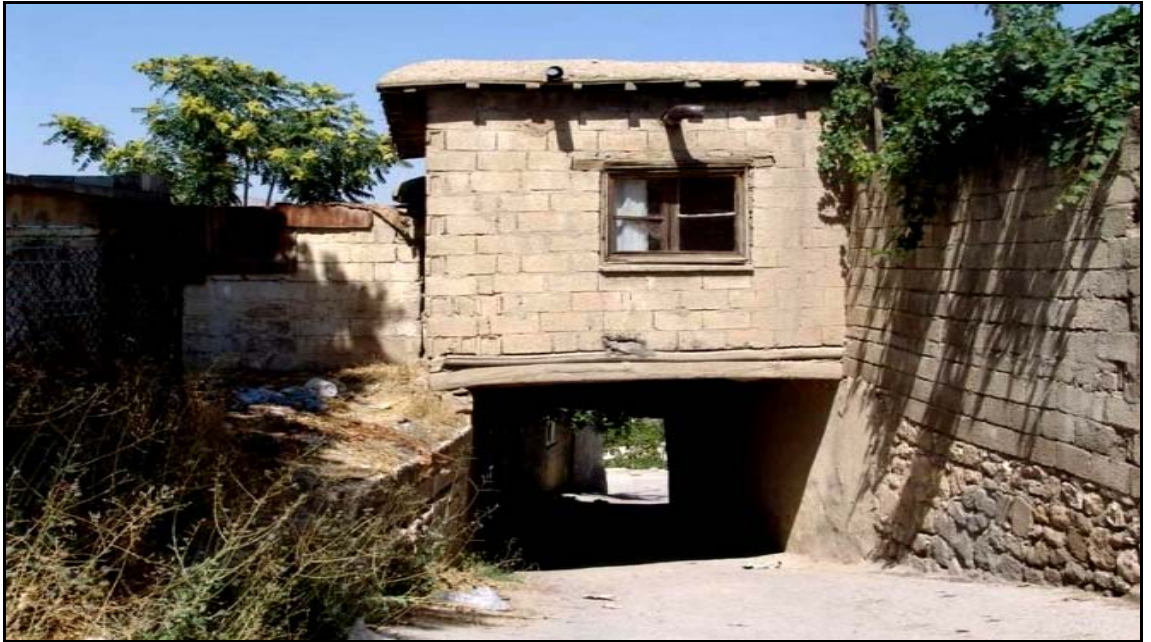
4.3.1. Gecekondulaşma Sorunu

Gecekondu, başkasına ait arazide izinsiz yerleşme ya da medeni ölçülere uygun olmayan yapıların inşaa edilmesidir. Şehirde başkasına ait arazide yerleşme bulunmazken, medeni ölçülere aykırı konut inşa edildiği göze çarpmaktadır. Buna göre araştırma yapıldığında şehirdeki yapıların %15'inin gecekondu olduğu söylenebilir. Bu yapıların içinde tuvalet olmamakla beraber, gecekonduların genelinde aynı durum söz konusudur. Konuttan ayrı olarak eklenti denebilecek bir şekilde yapıya yakın inşa edilmiştir.

Fotoğraf 4.12. Yavuz Selim Mahallesi'ndeki Modern Konutlardan Bir Görünüş.

Gecekondular daha çok kenar mahalleler Şeyhbaba, Çobanlar, Bağlar, Turanlı mahallelerinde ve Gazi Mahallesi'nin kenar kısımlarında fazla sayıda bulunmaktadır. Şeyhbaba, Turanlı, Bağlar ve Çobanlar Köy iken idari sınırlar içerisinde kaldığı için mahalle haline getirilmiştir. Kırsal konutların özelliğini yansıtan konutlar bulunmaktadır. Bu tür meskenler ya kerpiçten ya da taştan yapılmıştır. Çok azı da briketten yapılmıştır.

Fotoğraf 4.13. Gazi Mahallesi'nde Briket ve Taştan Yapılmış Bir Gecekondudan Görünüm.

4.3.2. Diğer Altyapı Sorunları

Kâhta'da alt yapı sorunları bulunmaktadır. Çöp alanı olarak 4 km² lik bir alan belediye tarafından ayrılmıştır. Ayrıca, 4 kuru dere yatağına da sürekli olarak çöp bırakılmaktadır. Buna rağmen boş araziye ve evlerin yakınlara çöp dökülmektedir. Çöplerin döküldüğü alanlarda belli bir süre sonra sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Şehrin kanalizasyonlarından akan sular özellikle, Kâhta Deresi ve Osmanın Deresi'ni kirletmekte, dere içerisindeki doğal yaşamın yok olmasına neden olmaktadır. Çöplerin çevrede oluşturduğu başlıca problemler koku ve sineklerin varlığıdır. Toplu dokulu bir şehir görünümünde olan Kâhta'da park, hava ve gürültü kirliliği de görülmektedir.

Şehirde alt yapıdan kaynaklanan ulaşım sorunu da bulunmaktadır. Şehir ulaşımında 30 Ofis minibüsü, belediyeye ait 10 minibüs şehir içi hizmeti vermektedir. Kamu hizmeti veren bu özel ve kamuya ait şehir içi minibüsleri hem yetmemekte hem de sadece caddeler boyunca çalışmaktadır. Bu nedenle kış mevsiminde mahallelerin en ücra köşelerinde ikamet eden mahalle sakinleri ulaşımında zorluk yaşamaktadır. Sorunun giderilmesi için sokaklar ya asfaltlanmalı ya da kilitlemeli parke taşları döşenmelidir. Bunun yanında kamu hizmeti veren şehir içi minibüslerinin güzergâhında değişiklikler yapılarak en ücra köşeye kadar hizmet götürülmelidir veya yeni minibüs hatları oluşturulmalıdır. Bir diğer sorun kaldırım sorunudur. Kaldırımlar kamu malı niteliğindedir. Özel mülkiyete dâhil değildir. Ancak ticarethanelerin önündeki kaldırımlar sergi amaçlı kullanılmaktadır. Şehir sakinlerinin ve gelen binlerce turistlerin rahat edebilmesi için bu kaldırımlar boşaltılmalıdır.

4.3.3. İşsizlik Sorunu

Şehirde işsizlik aslında en büyük problemlerin başında gelmektedir. Çünkü işi olmayan bir insanın suç işleme ve kanuna aykırı olan eylemlere yönelmesi daha kolaydır. Şehirde yatırımlar yeterli seviyede olmadığı için işsizlik artmaktadır. Şehirde son yıllarda eğitim seviyesi artmış olsa da iş sahibi olma konusunda yetersiz kalmaktadır. İş bulamayanlar mevsimlik iş-işçi hareketlerine katılmaktadırlar. Fakat bu iş sektörü daha çok yaz mevsimine denk gelmektedir. Şehirde işsiz sayısını tespit etmek fazla zor bir olay değildir. Çünkü yeşil kart kayıtlarına bakıldığında bu miktar hemen ortaya çıkmaktadır. Kaymakamlığın yeşil kart verebileceği kontenjan 70000'dir. Bu

miktarın 52000'i kullanılmaktadır. Bu oranın 20000'e yakın kısmı köylere aitken 30000'i de şehirde yaşayanlar için kullanılmaktadır.

Ülkemizde yeşil kart genellikle işsiz olan herhangi sosyal sigortası olmayanlara tanınan bir haktır. Belli zamanlarda yeşil kart suistimal edilerek malvarlığı olan ama herhangi bir sosyal sigortası olmayanlar tarafından da kullanılmıştır. Fakat denetimler artırılarak bu olayların önüne geçilmiştir. Nüfusu 64441 olan bir şehirde 25000-30000 kişinin işsiz olması dikkate alınması gereken bir sorundur. Nüfusu hemen hemen yarısı işsiz demektir.¹³⁸ Mevsimlik göç hareketlerine katılanların belli aylarda bir miktar gelire sahip olmaları nedeniyle bir gelir grubuna dâhil edilmeleri gerekmektedir. Dâhil edilmedikleri için de herhangi bir sigorta kurumunda kayıtları olmadığından işsiz grubuna dâhil edilmektedirler.

¹³⁸ Kaymakamlık yetkilileri ile yapılan mülakatlar.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kâhta şehri, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan önemli bir yerleşmedir. Stratejik açıdan incelendiğinde, büyük şehirlere uzak olmasına rağmen, tarih içinde her zaman önemli bir konumda yer almıştır. Bu konumun önemi zaman zaman azalmış olmasına rağmen Kâhta, Osmanlı Devleti döneminde bu önemini artmaya başlamıştır. Şehrin kuruluş ve gelişim süreci Cumhuriyet dönemi ile başlamıştır. Ancak bu durum çok uzun sürmemiştir. Modern sanayi tesislerinin kurulmaması, ulaşımın gelişmemesi gelişmeyi engellemiştir. nüfus bakımından gelişim 1980 yılından sonra başlamıştır. Dolayısıyla şehrin 1927'de 834 olan nüfus, 2011 yılında 64441' e kadar yükselmiştir.

Yerleşme, Adıyaman iline 34 km uzaklıkta Kâhta Platosu üzerinde kurulmuştur. Şehrin gelişimi platonun şekline uyumlu olarak gelişmektedir. Eski yerleşim yeri, yükseltisi fazla olmayan tepelik alan üzerinde bir kale şeklindedir. Bu kale tamamen dış saldırılara karşı savunma amacıyla inşa edilmiştir. Kale güneyde kalan plato ve Samsat Ovası'nı ve Doğu Anadolu Bölgesi'ne geçen stratejik noktaları kontrol etmek amacıyla kurulmuştur. Fakat tarih boyunca gelen saldırılara fazla dayanamamış istilalara uğramıştır. Bu nedenle Cumhuriyet döneminde şehrin, yerleşim yerinin gelişmeye uygun olmadığı anlaşılmış ve şimdiki yerleşim yeri olan Kocahisar Köyü'ne taşınmıştır.

Araştırma sahası, yükseltisi yaklaşık 750 m olan Kâhta Platosu yüzeyinden, çevreye doğru gidildikçe aşınım yüzeyleri, vadiler ve daha alçak alanlara doğru kademeli bir geçiş üzerindedir. Dağlık alanlara fazla rastlanmazken kısa mesafelerde yükselti kademeli olarak düşmektedir. Bu nedenle düz ve düze yakın üniteler ile çevrede yer alan yüksek dağlık üniteler arasında kalan morfolojik birimler çeşitlilik göstermektedir.

Coğrafi konumu göz önüne alındığında, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan araştırma sahasında Akdeniz Geçiş İklimi hüküm sürmektedir. İklim tipi yarı kurak- az nemli bir karakter göstermekte, kışlar kısa ve ılık, yaz mevsimi ise uzun ve sıcak geçmektedir. Kahta meteoroloji istasyonunun 39 yıllık (1962-2001) ölçümlerine göre yörede yıllık sıcaklık ortalaması 16.7 °C'dir. Sıcaklık değerleri Temmuz ayında 30 °C'ye yükselmekte ve Ocak ayında ise 0°C' nin altına nadiren düşmektedir.

Araştırma sahasında tespit edilen yıllık ortalama yağış miktarı ise 594 mm'dir. Kahta'da en fazla yağışın 127 mm ile Ocak, en az yağışın ise 0.1 mm ile Ağustos ayında

düştüğü görülür. Akdeniz yağış rejiminin görüldüğü sahada yağış, maksimum seviyeye kış mevsiminde, minimum seviyeye yaz aylarında düşmekte, sonbaharda nispeten yağış olsa da, kış aylarında daha da artmaktadır. Mevsimler arasında yağışın dağılışına bakıldığında yağışın en fazla kaydedildiği devre % 35 ile kış, en az düştüğü devre ise % 14 ile yaz mevsimidir. Thornthwaite metoduna göre Kâhta ' $C1$, B^13 s, b^12 ' şeklinde tarif edilen *yarı nemli-yarı kurak, orta sıcaklıkta, su fazlası kış mevsiminde ve çok kuvvetli olan, karasal iklime yakın iklim* şeklinde tanımlanmaktadır. Araştırma sahasında yıllık yağış miktarının az olması tarımda sulama problemini ortaya çıkarmıştır. Bölgede yapılan baraj ve göletlerden su temin edilmektedir.

Araştırma sahasında zonal, intrazonal ve azonal topraklar tespit edilmiştir. İklimin etkisinden çok, bulunduğu yerin relief ve yapısına bağlı olarak ortaya çıkan intrazonal topraklar en yaygın toprak grubunu oluşturmakta ve araştırma sahasının yüzeyinde yayılış göstermektedir. Kâhta ve çevresi, bölgeler arasında geçiş özelliğine sahip bir saha olduğu için, bitki örtüsüne ait özellikler de birbirinden farklıdır. Tüm Güneydoğu Anadolu'da olduğu gibi, Kâhta'da da platodaki hâkim bitki örtüsü, step formasyonudur. Tarihi devirler içerisinde buraya hâkim olan devletler Kâhta'ya ayrı bir önem vermişler ve birçok eser bırakmışlardır. Tabi ki şehrin yol merkezlerinden uzak olmasının da bu duruma büyük katkısı olmuştur.

İlk nüfus sayımının yapıldığı 1927'de bölge nüfusu 834 kişi olan Kâhta'nın 2011 yılı nüfusu 64441 kişidir. Yapılan 1997 sayımında 74465 ile en yüksek değere ulaşmıştır. Bu hızlı artış, hızlı nüfus hareketlerinin varlığına işaret etmektedir. Gerçekten, özellikle 1980'li yıllardan sonra Kâhta'ya çevre köylerden göç oldukça artmıştır. Bunun neticesinde şehir 40000 civarında göç almıştır. Şehirden uzaklaşan mahallelerde gevşek dokular belirmektedir. Şehirde en fazla kullanılan yapı malzemesi biriket iken en az kullanılan malzeme ise taştır. Çevreye doğru ilkel konutlar göze çarparken, merkezde ve yeni gelişen mahallelerde modern konutlara rastlanmaktadır. Geniş aralıklı gruplandırmaya göre, Kâhta nüfusunun % 37,6'sı 0-14 yaş dilimindeki çocuk nüfus, % 56,5'i 15-64 yaş grubundaki yetişkin veya çalışma çağı nüfusu ve % 5,9'u ise 65 ve daha yukarı yaş diliminde yer alan yaşlı nüfustan meydana gelmektedir. Kâhta'da aile büyüklüğü 7 civarındadır. Son yıllarda göç veren bir yerleşim olmasına rağmen, bölge içinde değerlendirilecek aktif nüfusun oluşturduğu potansiyel çok fazladır. Ekonomik anlamda büyük yatırımların yapılması ve atölye tipi sanayinin

geliştirilmesiyle birlikte aktif nüfusun bölgede kalmasının sağlanması nüfus hareketliliğini de olumlu yönde etkileyecektir. Araştırma sahasında nüfusun % 86'sı yaklaşık 40000 kişi okuryazardır.

Şehrin gelişmesini hızlandıran diğer bir faaliyet turizmdir. Kâhta'nın gelişiminde turizmin önemli bir yeri vardır. Bunun yanında Nemrut Dağı gibi turizm potansiyeli yüksek bir konumun olması ve Durak Köyü'nde bir dini merkezin varlığı (Menzil) nedeniyle her yıl 60000 civarında yerli ve yabancı turist gelmektedir. Bu nedenle şehir hızla gelişmekte ve turistik olarak da çevresini etkilemektedir.

Kasaba niteliğinin kaybolması ve şehir özelliğinin kazanılması sürecinin eşik değerlerinden biri kabul edilen 10000 nüfus kriteri 37 yıl önce yani 1975 yılında aşılmıştır. Aradan sadece on yıl geçtikten sonra, yani 1985'de 20000 nüfus eşiği de aşılmış, bu tarihten sonra da nüfusun %80 artması için on yıllık bir süre yeterli olmuştur. Bununla birlikte, şehrin yapısal değişim süreci, nüfus miktarıyla paralel olmayıp, daha geç dönemlere sarmaktadır. Çünkü Kâhta'nın iş olanaklarından kaynaklanmayan ve daha çok kırsal kesimdeki açık ve gizli işsizliğinin birikmesi ve Atatürk Barajı'nın inşasının tamamlanması sonucu ortaya çıkan, yani ekonomik baskı ve baraj inşasının tamamlanmasından kaynaklanan bir itici olay, 1985-1990 devresinde nüfus birikimini teşvik etmiştir. Bu nedenle, şehirleşme sürecinin daha net çizgilerle belirlediği dönem, 1990-1995 yılları arasını kapsar.

Kâhta şehri için, yeni bir dönüşüm süreci ise 2000 yılında başlamıştır. Şehri eski canlı dönemlerine kavuşturmak için çabalar yoğunlaşmış, kırsal yerleşmelerden şehre yönelik göçler, büyük ölçüde duraklamıştır. Başka şehirlere göç başlamış, şehir nüfusu 1997 yılında 74000 civarındayken, 2000 yılında 60000 civarına gerilemiştir.

Kâhta şehrinin, 2011 yılı ekonomik göstergeleri incelendiğinde, toplam istihdamın 18045 olduğu görülür. Ekonomik sektörlere göre dağılım analiz edildiğinde ise, toplam çalışan işgücünün %65,7'sinin hizmetler sektöründe, %14,9'unun sanayi sektöründe ve %19,6'sının da tarım sektöründe istihdam olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Kâhta'da tarımsal faaliyetler ağırlığını kaybetmiş ve bunun yerini hizmetler ve sanayi sektörleri almıştır. Hizmetler ve sanayi sektörünün istihdamdaki payının, %80,6'e ulaşmış olması, Kâhta'nın şehir niteliğinin değişmediğini ifade eder.

Özetle ifade edilecek olursa 1923-1950 devresinde tarım sektörü en önemli ekonomik aktiviteyi oluşturmakta, ikinci derecede de yönetim hizmetleri istihdam sağlamaktaydı. Bu tarihten sonra, yönetim alanında meydana gelen istihdam artışı, tarım faaliyetlerinin gerilemesine yol açmış, buna karşılık ticaret alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Yine 1990 yılına kadar önemli olan ulaşım hizmetleri, Atatürk Barajı'nın inşasının tamamlanmasıyla, şehrsel fonksiyonlar arasında yeri zayıflamıştır. Sanayi faaliyetleri de başlangıçta zayıf olarak devam ederken, 1975-1985 arasında modern sanayiye geçiş süreci başlamış ve atölye tipi sanayi faaliyetleri de çok çeşitli iş alanları ile belli bir istihdam yaratmıştır. Bu devrede, artık şehir yapıcı faaliyetler arasında tanımlanan tarım faaliyetleri, sürekli bir gerileme içine girmiş ve sağladığı istihdam, 1997'li yıllarda %40 oranına ve son yıllarda da %20 civarına gerilemiştir. Her ne kadar tarım, önemsiz denilebilecek bir oranda istihdam sağlamaktaysa da, gizli ve açık işsizliği absorbe etmesi nedeniyle hala daha önem taşır. Kâhta, aynı zamanda bir turizm şehri olarak da tanımlanabilir. Bütün fonksiyonel nitelikler, bilhassa etki bölgelerinin gelişimi ve sektörel değerlendirmeler, Kâhta'nın bir karma fonksiyonlu yani hizmet-tarım-sanayi şehri olarak değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Kâhta şehrinin gelişme süreci değerlendirildiğinde, 1923-1947 yılları arasında bir tarım köyü, 1948-65 yılları arasında ilçe yönetim teşkilatına sahip tarım kasabası, 1966-1974 yılları arasında tarım-hizmet şehri, 1975-2011 yılları arasında hizmet fonksiyonlu orta büyüklükte bir şehir yerleşmesi durumuna geldiği anlaşılr. Bu gelişimin doğal sonucu olarak etki bölgelerinin de oluştuğu dikkati çeker. Merkeziyet gücünün aşamalı bir şekilde ortaya çıkardığı yönetim birimleri, sağlık kuruluşları, turizm oluşumları, ticarî kuruluşlar ve sanayi tesislerinin yoğun bir ilişki ağı oluşturmaları nedeniyle, şehir mahalli hatta bölgesel bir özellik taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, S., *Türkiye’de Yağış, Sıcaklık ve Nem Verilerinin Klimatolojik Analizi*, D.M.İ.G.M. Yayınları No:2000/07, Ankara 2000.
- Arınç, K., *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:925, Fen-Edebiyat Yayınları No:99, Araştırma Serisi No:70, Erzurum 2001.
- , *Ahlat-Nazik Havzası’nın Coğrafi Etüdü*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:96, Araştırma Serisi No:845, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 96, Araştırma Serisi No:67, Erzurum 1997.
- , “Coğrafi Metodoloji Açısından Bölgesel Coğrafya, Bölge Bilimi ve Coğrafi Bölgeler”, *Türk Coğrafya Dergisi*, 60(13-24), İstanbul 2013.
- , “Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin Tarihî Coğrafyasına Genel Bir Bakış”, *Kafkas Üniversiteler Birliği, Uluslar Arası Ağrı Sosyal Bilimler Kongresi*, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Erzurum 2013.
- , “Siyasî ve Tarihî Coğrafya Perspektifiyle: Türkiye’nin Terör Sorununun Analizi ve Jeopolitik- Jeostratejik Açidan Değerlendirilmesi”, *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 14 (2), Erzurum 2010.
- , *Türkiye’nin İç Bölgeleri*, Erzurum 2009.
- Arslan, R., *XIX. Yüzyılda Hısn-ı Mansur, Behisni, Gerger ve Kâhta’nın sosyal ve iktisadi Durumu*, (Doktora Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, İktisat Tarihi Bilim Dalı, Sivas 2009.
- Atalay, İ., *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1999, 8-9.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği Güncel Avrupa Dergisi*, Sayı: 5, Nisan/Mayıs, Ankara 1996.
- Başbüyük, A., *Suşehri Havzası’nın Coğrafi Etüdü*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Orta Alanlar Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum 1999.
- Bulut, İ., *Torul’un Coğrafi Etüdü*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:98, Araştırma Serisi No: 36, Erzurum 1998.

- , *Şehir Coğrafyası Açısından Sorgun*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 877, K.K. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 96, Araştırma Serisi No:36, Erzurum 1998.
- Cuinet, V., *La Turquie d'Asie (Asya Türkiyesi)*, (Çeviren: Adnan Mahiroğulları), Cilt: I, Paris 1892.
- Çetin, T., "Türkiye'de Çayır-Mera Alanlarının Coğrafi Dağılışı ve Problemleri", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), Ankara 2000.
- Darkot, B., "Şehir Ayırımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri", *İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 8(16), İstanbul 1967.
- , *Türkiye İktisadi Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi, Yayın No:1307, Coğrafya Enstitüsü Yayın No:51, İstanbul 1972.
- DİE, TiY, Yayın NO:2110, Ankara 1997.
- Doğanay, H., *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Gazi Büro Kitapevi, Ankara 1994.
- , *Demografya*, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları, Erzurum 1991.
- , *Erzurum'un Şehirsel Fonksiyonları ve Başlıca Planlama Sorunları*, (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Erzurum 1983.
- , *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, MEB Yayınları:2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 877, Eğitim Dizisi:10, İstanbul 1997.
- Dörner, F., K., *Tanrıların Tahtı Nemrut*, (Çeviri: Ülkü Vural), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- DVY, *Diyarbakir Salnameleri (Diyarbakır)*, Sayılar: D02375, Tarih: 286/1869:1323–1905.
- Elibüyük, M., *Malatya Çevresinde Kartoğrafik Olayların Kartoğrafik Çizimi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1978.
- Emiroğlu, M., "Türkiye'de Son Sayımlar ve Kentleşme Olayının Boyutları", Ankara Üniversitesi, DTCF, *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Sayı:10, Ankara 1981.
- , "Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus", *Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 7, Ankara 1975.

- Erinç, S., “Türkiye Fiziki Coğrafyası’nın Ana Çizgileri”. *İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, Sayı:10, İstanbul 1993.
- , *Klimatoloji ve Metodları*, Alfa Yayınevi, İstanbul 1996.
- , *Tatbiki Klimatoloji ve Türkiye’nin İklim Şartları*, İstanbul Üniversitesi, Hidrojeoloji Enstitüsü Yayınları, Sayı: 2, İstanbul 1957.
- Erinç, S., Bilgin, T., “Türkiye’de Drenaj Tipleri, İstanbul Üniversitesi”, *Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 1956, 124-156.
- Gottmann, J., *Şehirsel Merkeziyetin Gelişmesi*, (Çeviren: Dr. Nazmiye Özgüç), İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2087, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 80, İstanbul 1976.
- Göney, S., “Şehir Coğrafyası”, *Yerleşme Coğrafyası*, Cilt: 1, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yayın No: 2274, Coğrafya Enstitüsü, Yayın No:91, İstanbul 1977, 10-131.
- Hoşgören, M. Yıldız, *Jeomorfolojinin Ana Çizgileri 1*, İstanbul Üniversitesi Film Merkezi ve Matbaası, İstanbul 1987.
- Kâhta Belediyesi, 2009 Yılı Faaliyet Raporu.
- Kâhta Belediyesi, 2011 Yılı Faaliyet Raporu.
- Karabağ, S., Şahin, C., *Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara 2003.
- Karaboran, H., H., “Kentlerin Tiplendirilmesi Sorunu Bölgesel Kent”, *Ankara Üniversitesi, DTCF Coğrafya Araştırmalar Dergisi*, Sayı:9, Ankara 1980.
- , “Şehir Coğrafyası ve Şehirsel Fonksiyonlar”, *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), Elazığ 1989, 87-89.
- Karadoğan, S., *Adıyaman Havzasının Genel ve Uygulamalı Jeomorfolojisi*, (Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2005.
- Ketin, İ., “Türkiye’nin Başlıca Orojenik Olayları ve Paleocoğrafik Evrimi”, *M.T.A. Dergisi*, Sayı: 88, Ankara 1977.
- Kınal, F., “A. Dupont Sommer:’Les Arameens. L’orient Ancien Illustré”, *AÜ. DTCF. Dergisi*, 2. Librairie A. Maisonneuve. Paris 1949, 124, 12(8), Ankara 1954.

- Koçman, A., *Türkiye İklimi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:72, İzmir 1993.
- , *Uygulamalı Coğrafya Çalışmaları ve İzmir Bozdağlar Üzerine Araştırmalar*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:49, İzmir 1989.
- Koday, S., *Murgul Çayı Havzası'nın Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 912, Fen- Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 98, Araştırma Serisi No:69, Erzurum 2000.
- Ma'muretül-aziz Salnamesi*, tarih 1312/1894:123.
- Marshall, J.V., *The Location of service Towns: An Approach to the Analysis of Central Place Systems*, Logman Green CO, Second Edition, Toronto 1971.
- Memiş, E., *Eski Çağ Türkiye Tarihi (En Eski Devirlerden Pers İstilasına Kadar)*, Çizgi Kitabevi, Konya 2009.
- Mordtmann, J., H., "Kahta", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, VI, 89-91.
- Özçağlar, A., "Zile'nin Kuruluşu, Gelişmesi ve Bugünkü Fonksiyonel Özellikleri", *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1996.
- , *Coğrafya'ya Giriş*, Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara 2001.
- , *Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar, Şehirler)*, Ekol Yayınevi, Ankara 1997.
- Özdemir, M. A., "Doğu Anadolu Fay Zonunun Sincik (Adıyaman) ile Hazar Gölü (Elazığ) Arasındaki Jeomorfolojik Özellikleri", *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), Elazığ 1996, 191-216.
- Özgür, M., *Türkiye Coğrafyası*, Hilmi Usta Yayınevi, Ankara 2001.
- Özgürel, M., Koçman, A., "Sağlık ve Deniz Turizmi Açısından Ege Bölgesi Kıyı Kuşağı İklim Koşullarının İncelenmesi", *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu, Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 4, Ankara 1996.
- Sakaoğlu, N., *Cumhuriyet Dönemi Eğilim Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1992.

- Sencer, Y., *Türkiye’de Kentleşme*, Kültür Bakanlığı Yayınları No:345, Bilim Dizisi:12, Ankara 1979.
- Sezgen S. M., vd, *Eğitim ve Öğretim İlkeleri*, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1980.
- Sözer, A., N., “Güneydoğu Anadolu’nun Doğal Çevre Şartlarına Coğrafi Bir Bakış”, *Ege Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Dergisi*, Sayı:5, İzmir 1990, 8-29.
- Sucu, M., *Adıyaman İli ve İlçeleri*, Vatan Matbaacılık, Gaziantep 1985.
- Sungur, K., A., “Hava Akıntı Düzenleri ve Türkiye Üzerindeki Klimatik Etkileri”, *İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, No:5, Sayı:5, İstanbul 1988, 21-26.
- Tandoğan, A., *Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu*, Lega Yayınları, Trabzon 1998.
- , *Türkiye Nüfusu*, Eser Ofset Matbaacılık ve Yayınları Sanayi, Trabzon 1994.
- Tanoğlu, A., “Türkiye’de Çiftçi Nüfus Yoğunluğu Meselesi”, *Türk Coğrafya Dergisi*, No: 7- İstanbul 1945.
- , *Nüfus ve Yerleşme*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1183, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Neşriyatı, No: 45, İstanbul 1966.
- Taşdemir, M., *XVI. Yüzyılda Adıyaman (Behisni, Hısn-ı Mansur, Gerger, Kâhta Sosyal ve İktisadi Tarihi)*, Ankara 1999.
- TDV, *Diyarbakir Salnamesi*, Tarih: 286/1879:135–136.
- , *Ma’muretül-aziz Salnamesi*, Tarih: 1310/1892:83–84.
- Temuçin, E., “Aylık Değişme Oranlarına Göre Türkiye’de Yağış Rejimi Tipleri”, *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı:5, İzmir 1990, 160-183.
- Thornwaite, G., T., *An Introduction To Climate*, (Third Ed. Mcgraw-Hill Book Company Inc.), Newyork 1948.
- Denker, B., T., *Şehir İçi Arazi Kullanılışı*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayın: 2054, İstanbul 1976.
- , *Yerleşme Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2275, Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No: 93, İstanbul 1977.

- Tunçdilek, N., *Türkiye İskân Coğrafyası, Kır İskânı (Köy Altı İskân Şekilleri)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlan No: 1283, Coğrafya Enstitüsü Yayınlan No:49, İstanbul 1967.
- TÜİK, *Haber Bülteni*, Sayı: 13466, 20 Mart 2013.
- Tümertekin, E., *Beşeri Coğrafyaya Giriş*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 3819, Edebiyat Fak. Yay. No: 246, İstanbul 1994.
- Tümertekin, E., Özgüç, N., *Beşeri Coğrafya İnsan-Kültür-Mekan*, Çağatay Kitabevi, İstanbul 1998.
- , *Beşeri Coğrafya*, Çantay Kitabevi, İstanbul 1998.
- Tümertekin, E., *Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar*, İstanbul Üniversitesi, Yayın No:1840, Coğrafya Enstitüsü Yayın No:72, İstanbul 1973.
- Türkiye Çevre Vakfı, *GAP Yöresindeki Endemik ve Tıbbi Bitkiler*, Türkiye Çevre Vakfı Yayın No:143, Ankara 2001.
- Yazıcı, H., “Orta Sakarya ve Çevresinin Başlıca Hidroğrafik Özellikleri”, *Atatürk Üniversitesi, Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı:4 Öz Eğitim Basımevi, Erzurum 1997, s. 63.
- , “Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme Bayburt”, *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 30, İstanbul 1995.
- Yıldız, M. Z., “Şehirsel Fonksiyonlar ve Şehir İçi Arazi Kullanımı Bakımından Patnos”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı: 5, Çizgi Kitabevi, Konya 2001.
- Zaman, M., *Vakfikebir İlçesi’nin Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 937, Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları No:102, Araştırma Serisi No: 73, Erzurum 2004.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Yakup ÖZBEK
Doğum Yeri ve Tarihi	Adıyaman, 1980
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Sütçü İmam Üniversitesi, Coğrafya Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	Farsça, İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Jandarma Genel Komutanlığı
İletişim	
E-Posta Adresi	yakupozbek.02@windoslive.com
Tarih	